

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Diana Radešić

Otrok v središču konflikta:
Starševsko odtujevanje in vloga socialnega dela

Magistrsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Diana Radešić

Otrok v središču konflikta:
Starševsko odtujevanje in vloga socialnega dela

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo

Mentorica: doc. dr. Ana Marija Sobočan

Ljubljana, 2023

ZAHVALA

Hvala vsem mamam in očetom, ki ste svoje zgodbe delili z mano. Hvala za iskrenost, zaupanje in pogovore – nikoli jih ne bom pozabila.

Hvala socialnim delavkam in psihologinji, ki ste si za intervjuje vzele čas in mi predale svoje znanje. Hvala tudi za spodbude in lepe besede.

Zahvaljujem se svoji družini in bližnjim, da sem danes tukaj, kjer sem. Hvala za vso ljubezen, podporo in spodbudo.

Hvaležna sem tudi svojemu fantu, da mi je v podporo, ko je težko in ko se mi zdi, da je neizvedljivo. Hvala, da verjameš vame, me spodbujaš in mi stojiš ob strani!

Hvala mentorici doc. dr. Ani Mariji Sobočan za vse nasvete, vodenje in usmerjanje pri pisanju magistrskega dela. Hvala za predano znanje in zgled, kaj pomeni biti socialna delavka.

POSVETILO

Mami, tatiju in sestrama. Za toplino, smeh, jok, prepire, veselje, praznovanja, ljubezen ter učenje, kako pomembno je držati skupaj in imeti drug drugega, tudi ko je težko.

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Diana Radešić

Naslov: Otrok v središču konflikta: Starševsko odtujevanje in vloga socialnega dela

Mentorica: doc. dr. Ana Marija Sobočan

Kraj: Ljubljana

Leto: 2023

Št. strani: 95

Število prilog: 4

Število tabel: 4

Število slik: 0

POVZETEK MAGISTRSKEGA DELA

V magistrskem delu raziskujem pojav starševskega odtujevanja, kjer me posebej zanimata položaj otroka in vloga socialnega dela. V prvem delu raziskujem, kako je potekalo starševsko odtujevanje v družinah, kakšen je bil postopek na centru za socialno delo in sodišču v posameznem primeru, kakšno pomoč in podporo potrebujejo odtujeni starši in kaj je tisto, kar so doslej pogrešali. V drugem delu s pomočjo strokovnih delavk, zaposlenih na centrih za socialno delo, raziskujem, katere pristope in znanja uporablja strokovna delavka pri delu z družino, kjer je prisotno starševsko odtujevanje, na kakšen način je upoštevan otrokov glas ter kakšno podporo potrebujejo strokovne delavke pri delu z družino, kjer je prisotno starševsko odtujevanje. V teoretičnem delu so zajete teme ločitve oziroma razveze zakonske zveze, otrokovih koristi, otrokovega mnenja, otroka pred sodnimi organi, otroka v središču konflikta ter starševskega odtujevanja. Nazadnje je zajeta tudi tema socialnega dela z družino, tako s starši kot z otrokom. V empiričnem delu predstavim metodologijo izvedene raziskave. Nato predstavim še rezultate, pridobljene z delno standardiziranim intervjujem. Pri opravljanju intervjujev je sodelovalo 12 intervjuvancev, od tega šest staršev z izkušnjo starševskega odtujevanja in šest strokovnih delavk, ki delajo na centru za socialno delo na področju dela z družino. Rezultati so pokazali, da do starševskega odtujevanja večinoma pride po tem, ko se starša razideta oz. ko eden od staršev zapusti dom družine. V primeru več otrok v družini so odtujenosti bolj izpostavljeni starejši. Center za socialno delo ni institucija, na katero bi se starši z izkušnjo odtujitve obračali po pomoč in podporo, ravno nasprotno, z njimi so starši najbolj nezadovoljni. Postopki na centru za socialno delo in posledično na sodišču trajajo zelo dolgo. Strokovne delavke pri delu s staršema v ospredje postavljajo otroka in njegovo korist. Otrokov glas je v procesu podpore in pomoči s strani strokovnih delavk upoštevan in slišan. Strokovne delavke nimajo težav pri prepoznavanju starševskega odtujevanja, imajo pa težave pri tem, da bi tudi ostali, ki delajo z družinami, to prepoznavali. Strokovne delavke se pri delu z družinami srečujejo z osebnimi stiskami in dilemami, povezanimi tako s strokovnim delom in starši kot s postopki na sodišču.

Ključne besede: družina, ločitev, razveza, starševsko odtujevanje, otrok v središču konflikta

MASTER THESIS DATA

Name and surname: Diana Radešić

Title: The Child at the Centre of Conflict: Parental Alienation and the Role of Social Work

Mentor: doc. dr. Ana Marija Sobočan

City: Ljubljana

Year: 2023

No. of pages: 95

No. of appendixes: 4

No. of tables: 3

No. of pictures: 0

GRADUATION THESIS ABSTRACT

In my master's thesis, I explore the phenomenon of parental alienation, where I am particularly interested in the situation of the child and the role of social work. In the first part, I investigate how parental alienation has taken place in families, what the procedure at the social work centre and the court has been in each case, what help and support the alienated parents need and what it is that they have missed so far. In the second part, with the help of female professionals working in social work centres, I explore what approaches and skills professionals use when working with families with parental alienation, how the child's voice is taken into account, and what support is needed by professionals when working with families with parental alienation. The theoretical part covers the topics of marriage separation and/or divorce, the best interests of the child, the child's opinion, the child before the judicial authorities, the child at the centre of the conflict, and parental alienation. Finally, the topic of social work with the family, both with the parents and with the child, is also covered. In the empirical part, I present the methodology of the research carried out. I then present the results obtained through a semi-standardised interview. The interviews were carried out with 12 interviewees, six of whom were parents with experience of parental alienation and six female professionals working at the social work centre in the field of family work. The results showed that parental alienation mostly occurs after parents separate and/or after one parent leaves the family home. When there are more children in the family, the older children are more likely to be alienated. The social work centre is not the institution to which parents who have experienced alienation turn for help and support; on the contrary, it is the social work centre with which parents are most dissatisfied. The procedures at the social work centre and consequently in court take a very long time. When working with parents, professionals put the child and its best interests at the centre of their work. The child's voice is heard and taken into account in the process of support and assistance by the professionals. The professionals have no difficulty in recognising parental alienation, but they do have difficulty in ensuring that others working with the families recognise it as well. When working with families, professionals face personal difficulties and dilemmas related to both professional work and parents as well as court proceedings.

Keywords: family, separation, divorce, parental alienation, child at the centre of conflict

PREDGOVOR

»Vse srečne družine so si podobne, vsaka nesrečna družina pa je nesrečna po svoje.« (Tolstoj, 1966, str. 9)

Ta stavek me je nagovoril na maturi iz slovenščine, ko smo dobili navodilo, da na njegovi podlagi napišemo esej. Še posebej me je nagovoril drugi del stavka. Vsaka družina je namreč individualna in težave, ki jih družine imajo, se med seboj razlikujejo. Delo z družinami, ki se soočajo z različnimi težavami, pa zajema individualen pristop, ki upošteva različne okoliščine in dejstva ter se družini pridruži na način, ki njej ustreza. Zagotovo tudi srečne družine niso popolne in premagujejo različne ovire, vendar se v socialnem delu večinoma srečujemo s tistimi, ki jih ne znajo in ne zmorejo premagati. Naša naloga je, da skupaj z njimi soustvarimo pogoje, ko so spremembe v odnosih in načinu komuniciranja mogoče. Ker se je na podlagi poznavanja družine z izkušnjo starševskega odtujevanja v meni prebudilo zanimanje, da bi o tej temi vedela še več, sem se odločila, da jo bom v sklopu magistrskega dela raziskala. K temu me je prepričalo tudi dejstvo, da v domači literaturi o tem področju ni veliko zapisanega in raziskanega. Po tem, ko sem v pogovorih z drugimi dojela, da starševsko odtujevanje pogosto ni prepoznano, pa naj bo to na centrih za socialno delo ali na sodiščih, sem se odločila, da bi o njem spregovorila z ljudmi, ki imajo to izkušnjo, in s strokovnimi delavkami na centrih za socialno delo, ki delajo na področju družine. Vključitev obojih se mi je zdela ključna za pridobitev širše perspektive o tej tematiki ter s tem boljšega in lažjega razumevanja, kje prihaja do težav in kaj bi se na tem področju še lahko spremenilo in izboljšalo.

V teoretičnem delu najprej opredelim pomen družine in ločitve oz. razveze zakonske zveze, nato pa še pravno podlago, ki zadeva to tematiko. Opredelim otrokovo korist, predstavim pravico otroka, da izrazi svoje mnenje, in temo otrok pred sodnimi organi. Nato opredelim zanemarjanje otroka in nasilje nad otrokom. V nadaljevanju se osredotočim na otroka, ki je v središču konflikta med staršema, opredelim in predstavim starševsko odtujevanje ter znake, ki kažejo nanj. Teoretični del zaključim s poglavjem o vlogi socialnega dela pri delu z družino, kjer je prisotno starševsko odtujevanje.

V empiričnem delu s pomočjo rezultatov predstavim izkušnje staršev, ki so bili s strani drugega starša odtujeni od otroka oz. proces še traja. Ob tem se osredotočam na potek odtujevanja v določenem primeru, na postopke na centru za socialno delo in sodišču, na podporo in pomoč, ki so ju starši prejeli ob dogajanju, ter na podporo in pomoč, ki so ju pogrešali in bi ju v nadaljevanju potrebovali. Na tej točki se osredotočim predvsem na to, kakšno podporo so starši prejeli s strani centrov za socialno delo oz. tam zaposlenih strokovnih delavk in kakšno bi si v prihodnosti želeli prejeti. V empiričnem delu predstavim tudi pristope in znanja, ki jih uporablja strokovna delavka pri delu z družino z izkušnjo odtujevanja. Kasneje se osredotočim še na otrokov glas in njegovo izraženo mnenje v procesu podpore in pomoči. Navsezadnje predstavim še podporo, ki jo strokovne delavke potrebujejo za boljše oz. lažje opravljanje svojega dela.

V magistrskem delu uporabljam izraz »odtujeni starš«, kar pa ne pomeni, da je starš v celoti odtujen od otroka. Gre lahko za proces, ki še traja in kjer starš še ima stik z otrokom. Za poimenovanje starševskega odtujevanja uporabljam tudi izraze »odtujevanje«, »odtujitev od drugega starša« in »odtujitev od otroka«. Izrazi so zamenljivi.

KAZALO VSEBINE

1. PREGLED PROBLEMATIKE	1
1.1. Pomen družine	1
1.2. Ločitev oz. razveza zakonske zveze	2
1.3. Pravna podlaga.....	5
1.3.1. Družinski zakonik kot temeljni zakon urejanja otrokovih pravic.....	5
1.3.2. Otrokova korist	8
1.3.3. Pravica otroka, da izrazi svoje mnenje	9
1.3.4. Otroci pred sodnimi organi.....	11
1.4. Zanimanje otroka in nasilje nad otrokom	11
1.5. Otrok v središču konflikta.....	13
1.6. Starševsko odtujevanje	14
1.6.1. Opredelitev pojma odtujitve	14
1.6.2. Prepoznavanje otroka, od katerega je starš odtujen.....	16
1.6.3. Položaj starša, ki odtuja	18
1.7. Vloga socialnega dela pri delu z družino	19
1.7.1. Socialno delo z družino in starši.....	19
1.7.2. Socialno delo z otrokom	20
2. PROBLEM	22
3. METODOLOGIJA	24
3.1. Vrsta raziskave.....	24
3.2. Merski instrument	24
3.3. Populacija in vzorec	25
3.4. Metoda zbiranja podatkov	25
3.5. Obdelava in analiza podatkov	26
4. REZULTATI	30
Sodelovanje s starši	30
4.1. Potek starševskega odtujevanja	30
4.1.1. Zgodba odtujevanja ter prepoznavanje starševskega odtujevanja.....	30
4.1.2. Prepoznane razlike med tem, kako je potekalo odtujevanje pri starejšem in kako pri mlajšem otroku.....	34
4.1.3. Občutki, ki so jih oz. jih doživljajo starši ob dogajanju	35
4.1.4. Pomoč, ki so jo starši najprej poiskali	38

4.1.5.	Kako bi starši ravnali danes.....	39
4.2.	Potek postopka na sodišču in centru za socialno delo	40
4.2.1.	Postopek s strani centra za socialno delo oz. sodišča v posameznih primerih ...	40
4.3.	Podpora in pomoč, ki jo potrebujejo odtujeni starši	44
4.3.1.	Opora, ki so jo starši prejeli oz. jo prejema	44
4.3.2.	Vloga, ki jo je imel center za socialno delo v posameznem primeru, in vloga, ki naj bi jo imel center za socialno delo po mnenju staršev	45
4.3.3.	Predlogi staršev, kaj bi potrebovali s strani centrov za socialno delo ter kaj je tisto, kar so doslej pogrešali	48
	Sodelovanje s strokovnimi delavkami	50
4.4.	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	50
4.4.1.	Sodelovanje s starši	50
4.4.2.	Sodelovanje s staršem, ki odtuja otroka	55
4.4.3.	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen.....	59
4.4.4.	Sodelovanje z otrokom	62
4.5.	Otrokov glas	69
4.5.1.	Upoštevanje otrokovega glasu.....	69
4.6.	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino	72
4.6.1.	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje... ..	72
4.6.2.	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	75
4.6.3.	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti.....	77
4.7.	Kritika socialne države	78
5.	RAZPRAVA.....	79
6.	SKLEPI.....	91
7.	PREDLOGI	94
8.	LITERATURA IN VIRI.....	95
9.	PRILOGE	99
9.1.	Priloga A: Smernice za intervju s starši	99
9.2.	Priloga B: Smernice za intervju s socialnimi delavkami	99
9.3.	Priloga C: Odprto kodiranje.....	100
9.4.	Priloga D: Osno kodiranje	204

KAZALO TABEL

Tabela 1.1.: Razveze zakonskih zvez v letu 2021.....	3
Tabela 3.1.: Značilnosti vzorca populacije za izvedbo intervjujev s strokovnimi delavkami, ki so zaposlene na centrih za socialno delo v Republiki Sloveniji v letu 2023 ter delajo na področju družinskega svetovanja.....	25
Tabela 3.2.: Primer odprtega kodiranja.....	27

1. PREGLED PROBLEMATIKE

1.1. Pomen družine

Družina je ena najstarejših in najpogostejših človeških institucij, značilna za vse znane kulture in že od prazgodovine naprej predstavlja pomembno ustanovo v družbi, v kateri ljudje odrasčajo in nato kot odrasli oblikujejo svojo lastno (Štadler idr. 2009, str. 30). Družinski zakonik (2017, 2. člen) družino opredeljuje kot življenjsko skupnost otroka, ne glede na starost otroka, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice. Štadler idr. (2009, str. 10) družino opredelijo kot skupnost ljudi, ki jih povezujejo medsebojna bližina, pozornost, skrb za drugega, sprejemanje in naklonjenost. Pojasnjujejo, da je družina osnovna celica, v kateri ob topli in ljubeči vzgoji odraslih otrok raste in se razvija na poti v samostojnost, na tej poti odrasčanja pa njegovo notranjost oblikujejo odnosi, ki nastanejo med člani družine (ibid., str. 10). V nadaljevanju izpostavijo, da je družina poleg tega, da poskrbi za otrokovo bivališče, prehrano, obleko in izobrazbo, pomembna tudi za razvoj njegove osebnosti. Od vseh dejavnikov okolja ima družina največji vpliv na otrokov osebnostni razvoj, saj leta odrasčanja, ki jih posameznik preživi v svoji matični družini, le-tega oblikujejo in pomembno prispevajo k razvoju njegovih temeljnih značilnosti, ki ga spremljajo celo življenje (ibid., str. 31).

Vendar pa več različnih avtorjev (Švab, 2001; Rener, 2006) opozarja na pluralnost družinskih oblik in da poimenovanje družine kot take pravzaprav ni potrebno. Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019, str. 45) pišeta, da si lahko vsak družinsko življenje organizira po svoje, saj to ni statična oblika ali način življenja in se, ravno nasprotno, vseskozi spreminja. Nadaljujeta, da danes družinski potek ni več predvidljiv in ga je kvečjemu težko napovedati, saj ljudje veliko pogosteje kot v preteklosti prehajajo iz enega načina družinskega življenja v drugega.

Mešl (2008, str. 78) pravi, da je namesto črno-belega prikazovanja družinskega življenja bolje opazovati sive cone ali barvne tone med življenjskimi oblikami. Avtorica nadaljuje, da je v tej barvitosti prepoznana zgodovinska težnja sobivanja v skupni stiski v skupnosti, ki smo jo izbrali zase, pri čemer rezultat ni razkrajanje družine, temveč njeno zgodovinsko preoblikovanje (ibid., str. 78).

Čačinovič Vogrinčič (2006, str. 118) zapiše:

»V socialnem delu odstopamo od vprašanj, katera je 'dobra', 'zdrava' oblika družine. Z družino raziskujemo, kako živijo, kaj potrebujejo, kakšne so posameznikove in družinske definicije družine.«

1.2. Ločitev oz. razveza zakonske zveze¹

Družinski zakonik (2017, 95. člen) določa:

»Zakonska zveza preneha s smrtjo enega zakonca, z razglasitvijo enega zakonca za mrtvega, z razveljavitvijo ali razvezo zakonske zveze.«

Družinski zakonik v prvem odstavku 98. člena določa, da lahko zakonec zahteva razvezo zakonske zveze, če je zakonska zveza iz kateregakoli vzroka nevzdržna. V drugem odstavku istega člena določa, da kadar sodišče razveže zakonsko zvezo, mora odločiti tudi o varstvu, vzgoji in preživljanju skupnih otrok ter o njihovih stikih s starši, v tretjem odstavku pa določa, da mora pred tem ugotoviti, kako bodo koristi otroka najboljše zagotovljene.

Buljan Flander in Roje Đapić (2020, str. 9) ločitev štejeta med najbolj stresne izkušnje, ki jih otroci lahko doživijo. Greene, Anderson in Hetherington (2003, str. 100–101) to opredelijo kot najbolj stresno izkušnjo za vse posameznike nasploh. Dopolnjujejo, da je stres v določeni meri ob razvezi neizogiben, saj se zgodijo spremembe v družinskih odnosih, premiki v dnevni rutini, spremembe v vlogah, dejavnostih ter socialnih odnosih. Tudi J. L. Baker (2008) pravi, da sta ločitev in razveza lahko povzročitelja »prelivanja krvi« med staršema in otrokom, ko eden od staršev uporabi otroka, da se maščuje drugemu staršu. Kuntzag (1997, str. 71) v svojem delu piše, da nekateri ljudje še dolga leta vzdržujejo sovraštvo do tistega, ki je kriv za nesrečo, in sicer z namenom, da je treba uničiti vse sledi njenega oz. njegovega obstoja v lastnem življenju. Pri tem sta posledici onesposobljenje na področju zaznavanja in doživljanja ter posploševanje sovražnih čustev do bivšega partnerja oz. partnerice na vse osebe njegovega oz. njenega spola (ibid., str. 71). Kuntzag (ibid., str. 71) s svojim zapisom opredeli vztrajanje v sovraštvu še po letih s stavkom:

»Raje povezan v sovraštvu kot resnično sam.«

V Sloveniji segajo zadnji podatki o razvezi zakonskih zvez v leto 2021 in so dostopni na spletni strani Statističnega urada Republike Slovenije. Razvezanih je bilo namreč 2.322 parov ali 548

¹ Po Družinskem zakoniku (4. člen) je zunajzakonska skupnost dalj časa trajajoča življenjska skupnost dveh oseb, ki nista sklenila zakonske zveze, in ni razlogov, zaradi katerih bi bila zakonska zveza med njima neveljavna; taka skupnost ima v razmerju med njima enake pravne posledice po tem zakoniku, kakor če bi sklenila zakonsko zvezo.

oz. 31 % več kot v letu 2020. Med razvezami v letu 2021 je bilo 1095 (ali 47 %) takih, v katerih ni bilo mladoletnih vzdrževanih otrok. V razliki (1.227 razvezanih zakonskih zvez) pa je bilo ob razvezi 1.999 vzdrževanih mladoletnih otrok. Od tega je bilo 59 % otrok ob razvezi dodeljenih materam, 6 % očetom, 32 % otrok pa obema staršema (Statistični urad Republike Slovenije, 2022). Za lažji pregled sem podatke zapisala še v tabelo.

Tabela 2.1.: Razveze zakonskih zvez v letu 2021

Skupno št. razvezanih zakonskih zvez	2322
Št. razvezanih zakonskih zvez, v katerih ni bilo mladoletnih vzdrževanih otrok	1095
Št. razvezanih zakonskih zvez, v katerih so bili ob razvezi vzdrževani mladoletni otroci	1227
Št. vzdrževanih mladoletnih otrok ob razvezi zakonske zveze	1999 Od tega dodeljenih: - 59 % otrok materam, - 6 % otrok očetom ter - 32 % otrok obema staršema.

Vir: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10353>

Avtorici (Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 9) poudarjata, da je v sodobni družbi vse več netradicionalnih družin, v katerih imajo partnerji_ce, ki se uradno niso nikoli poročili, otroke; to pa vpliva na to, da podatkov o pojavnosti in razširjenosti njihovih ločitev ni.

Buljan Flander in Roje Đapić (2020, str. 11) navajata različne študije in avtorje, ki so ugotavljali, kaj natančno škoduje otrokom v razvezi zakonske zveze, in sicer študije kažejo na povzročeno škodo zaradi starševskih konfliktov, ki so večkrat prisotni pred zakonsko zvezo, med njo in po njej, ter ne zgolj zaradi dejanja razveze. Avtorici navajata tudi, da je treba razlikovati med konflikti in nesoglasji kot deli vsakega odnosa, ki ga je treba negovati in graditi, ter navadnimi oz. občasnimi nesoglasji in toksičnim odnosi. Nadaljujeta, da je biti priča nesoglasjem staršev, ki iščejo ustrezne načine za njihove razrešitve, lahko za otroka pozitivno, saj se učijo, da so odnosi »živi«, dinamični in da je v redu, da imajo ljudje različna mnenja ter da obstajajo različni načini reševanj težav, ki ne vključujejo agresije ali nasilja.

Johnston in Campbell ter Marshack (1999, 2009, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 15) ločitev opredelijo s tremi vrstami, in sicer:

- Prijateljska ločitev – bivši partnerji ohranjajo topel odnos, se sporazumevajo, dogovarjajo, se brez težav družijo in preživljajo skupen odnos z otrokom.

- Ločitev kot sklepanje poslov – bivši partnerji se dogovarjajo, kot da so na poslovnem sestanku, brez topline, čustev drug do drugega, vseeno pa pošteno in iskreno. V odnosu ni več tesne povezanosti, pa tudi odprtih sporov in zamer ni.
- Visoko konfliktna ločitev – ločitev, v kateri se prepiri med partnerjema s časom ne končajo, v središču njunega spora pa so otroci.

Nielsen (2011, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 16) poudari, da je skupna starševska skrb za otroka po ločitvi, za katero je značilno medsebojno komuniciranje in uveljavljanje bivšega partnerja kot starša, močan napovedovalec dobre prilagoditve otroka na ločitev staršev.

Ravno tako Greene, Anderson in Hetherington (2003, str. 103) pišejo, da se otroci relativno dobro prilagodijo na ločitev staršev, ter navedejo nekaj trditev, povezanih z otroki ločenih staršev:

Splošna tveganja

1. Za otroke, ki so doživeli ločitev staršev, obstaja veliko tveganje, da se na nove okoliščine ne prilagodijo uspešno oz. dobro.
2. Večina otrok ne kaže resnejših težav po ločitvi staršev.
3. Otroci ločenih staršev se bolje prilagajajo kot otroci iz nerazvezanih družin.
4. Nekatere otroke ločitev staršev okrepi.

Greene, Anderson in Hetherington (ibid., str. 104) poleg trditev povzamejo še dejstvo, da se otroci sprva odzovejo na ločitev zmedeno, anksiozno in jezno, čez čas pa se prilagodijo s prisotnostjo podporne, skrbne in kompetentne odrasle osebe.

Prilagajanje skozi čas

5. Negativne posledice ločitve se v kratkem času razrešijo.
6. Ločitev lahko na otroke vpliva tudi v odraslosti.
7. Veliko negativnih učinkov, povezanih z ločitvijo, obstaja že pred ločitvijo.

Avtorji_ice dodajo, da je načinov, kako otroci odreagirajo na ločitev, več. Namreč, nekateri problemi, povezani s prilagajanjem, lahko nastanejo v obdobju ločitve in so kratkotrajni, nekateri pa so lahko prisotni že dlje časa pred ločitvijo. Prav tako Stražar (2007, str. 216) piše o tem, da se razveza začneja že veliko pred tem, ko do nje dejansko pride, ter da je proces ločevanja tisti, ki vpliva na dinamiko družine in prilagoditev posameznikov po končani razvezi. Avtorica nadaljuje, da to lahko traja mesece ali leta ter da se običajno proces psihične in

čustvene ločitve začne pri enem partnerju prej kot pri drugem, ob tem pa otroci niso izvzeti (ibid., str. 216). Greene, Anderson in Hetherington (2003, str. 104) pravijo, da se večina nastalih problemov po ločitvi razreši v prvih dveh letih od ločitve, ko se družina privadi na nove okoliščine. Po drugi strani pa se lahko učinki nastalih problemov kažejo tudi dlje časa oz. kasneje v življenju ali odraslosti (Greene, Anderson in Hetherington, 2003, str. 104; Andrejč, 2018, str. 64). Npr. otroci ločenih staršev kot odrasle, poročene osebe razpolagajo z dosti manj učinkovitim načinom reševanja problemov (Greene, Anderson in Hetherington, str. 104). Andrejč (2018, str. 53) ugotavlja, da se vpliv razveze staršev na otroke in mladostnike kaže na učnem, čustvenem in vedenjskem področju, in sicer, da otroci doživljajo razvezo staršev z bolj ali manj negativnimi občutki in čustvi, kar se kaže tudi v njihovem vedenju. Pri učni uspešnosti se otroci in mladostniki zaradi razveze staršev težje posvetijo šolskemu delu in ga težje opravljajo, kar se kaže v slabšem učnem uspehu, slabšem znanju in dolgoročno tudi v nižji stopnji izobrazbe (ibid., str. 61). Greene, Anderson in Hetherington (ibid., str. 104) nadaljujejo, da je za dlje časa trajajoče posledice v odraslosti najbolj ključno ranljivo obdobje adolescence oz. mladostništva. Kot zelo pomembno značilnost otroka omenjajo tudi otrokovo odpornost kot nasprotujočo tveganju, kar pa še ne pomeni, da otrok, ki je odporen, ne čuti posledic ločitve. Tudi Čacinovič Vogrinčič in Mešl (2019, str. 118–119) v svojem delu omenita odpornost, ki jo s pomočjo literature opredelita kot sposobnost za uspešno prilagajanje in pozitivno delovanje kljub tveganjem, stresu ali travmam; pravita, da imajo odporni ljudje izkoriščene in neizkoriščene rezerve, ki jim nudijo soočanje z neuspehi, izzivi in strahovi vsakodnevnega življenja. To jim namreč pomaga, da se uspešno odzovejo na krize ter si opomorejo in rastejo, na podlagi doživetih izkušenj. Avtorici omenita, da lahko osebno odpornost otroka prepoznamo v tem, da živi v težavnih okoliščinah, a mu kljub vsem izzivom v družini uspe, kar pa ne pomeni, da je otrok neranljiv in nepremagljiv (ibid., str. 119).

1.3. Pravna podlaga

1.3.1. Družinski zakonik kot temeljni zakon urejanja otrokovih pravic

Otrokove pravice ureja Družinski zakonik (v nadaljevanju DZ) (2017). V njem je v 6. členu starševska skrb opredeljena kot celota obveznosti in pravic staršev, da v skladu s svojimi zmožnostmi ustvarijo razmere, v katerih bo zagotovljen celovit otrokov razvoj. Starševska skrb pripada obema staršema. 141. člen DZ (2017) vsebino starševske skrbi opiše kot obveznosti in pravice staršev, ki se nanašajo na skrb za otrokovo življenje in zdravje, njegovo vzgojo, varstvo in nego, nadzor nad otrokom in skrb za njegovo izobraževanje, ter obveznosti in pravice staršev, ki se nanašajo na zastopanje in preživljanje otroka ter na upravljanje njegovega premoženja.

Pristojni organ (DZ, drugi odstavek 141. člena, 2017) lahko omeji ali odvzame starševsko skrb enemu ali obema od staršev pod pogoji, ki jih določa ta zakonik.

Obveznosti staršev po DZ so (137. člen, 2017):

- Starši morajo skrbeti za življenje in zdravje svojih otrok, jih varovati, negovati in vzgajati ter nadzorovati.
- Starši morajo svojim otrokom omogočiti zdravo rast, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo.
- Starši morajo preživljati svoje otroke v skladu z določbami tega zakonika.
- Starši morajo po svojih močeh skrbeti za šolanje in strokovno izobrazbo svojih otrok glede na njihove sposobnosti, nagnjenja in želje.

V 138. členu sta opredeljena varstvo in vzgoja otrok (DZ, 2017), in sicer:

- Če starši ne živijo ali ne bodo več živeli skupaj, se morajo sporazumeti o varstvu in vzgoji skupnih otrok v skladu z njihovimi koristmi; sporazumejo se lahko, da so vsi otroci pri enem od njiju ali da so eni otroci pri enem, drugi pri drugem od njiju. Če se sami ne uspejo sporazumeti, jim pri tem pomaga center za socialno delo, na njihovo željo pa tudi mediatorji.
- Če se starši sporazumejo o varstvu in vzgoji otrok, lahko predlagajo sklenitev sodne poravnave.
- Če se starši ne sporazumejo o varstvu in vzgoji otrok, o tem odloči sodišče. Sodišče lahko po uradni dolžnosti odloči tudi o vseh ukrepih za varstvo koristi otrok, tudi o preživljanju skupnih otrok in o stikih s starši.
- Sodišče izda novo odločbo o varstvu in vzgoji otroka, če to zahtevajo spremenjene razmere in koristi otroka.

V 140. členu (DZ, 2017) je določeno tudi preživljanje otrok, in sicer:

- Starši, ki ne živijo ali ne bodo več živeli skupaj, pa tudi starši, ki živijo skupaj, se sporazumejo o preživljanju skupnih otrok. Če se sami o tem ne sporazumejo, jim pri sklenitvi sporazuma pomaga center za socialno delo, na njihovo željo pa tudi mediatorji.
- Če se starši ne sporazumejo o preživljanju skupnih otrok, o tem odloča sodišče.

Družinski zakonik natančno določa tudi stike s starši, in sicer v 141. členu (DZ, 2017):

- Otrok ima pravico do stikov z obema od staršev in oba od staršev imata pravico do stikov z otrokom; s stiki se zagotavljajo koristi otroka.
- Tisti od staršev, kateremu je bil otrok zaupan v varstvo in vzgojo, ali druga oseba, h kateri je bil otrok nameščen, mora opustiti vse, kar otežuje ali onemogoča stike. Prizadevati si mora za ustrezen otrokov odnos do stikov z drugim od staršev oziroma s starši. Tisti od staršev, ki izvajajo stike, mora opustiti vse, kar otežuje izvajanje stikov ter varstvo in vzgojo otroka.
- Starši, ki ne živijo ali ne bodo več živeli skupaj, se sporazumejo o stikih. Če se sami o tem ne sporazumejo, jim pri sklenitvi sporazuma pomaga center za socialno delo, na njihovo željo pa tudi mediatorji.
- Če se starši sporazumejo o stikih, lahko predlagajo sklenitev sodne poravnave. Če sodišče ugotovi, da sporazum ni v skladu s koristjo otroka, predlog zavrne.
- Če se starši ne sporazumejo o stikih, odloči o tem sodišče.
- Sodišče lahko pravico do stikov odvzame ali omeji.
- Če tisti od staršev, pri katerem otrok živi, onemogoča stike med otrokom in drugim od staršev ter stikov ni mogoče izvajati niti ob strokovni pomoči centra za socialno delo, lahko sodišče na predlog drugega od staršev odloči, da se tistemu, ki onemogoča stike, odvzame varstvo in vzgoja ter se otroka zaupa drugemu od staršev, če sodišče ugotovi, da bo ta omogočal stike, in če je le tako mogoče varovati korist otroka.

Predhodno svetovanje ureja 200. člen DZ (2017), ki predvideva, da se morata zakonca, preden vložita tožbo ali predlog za sporazumno razvezo zakonske zveze, obvezno udeležiti predhodnega svetovanja pri centru za socialno delo, razen če nimata skupnih otrok, nad katerimi imata starševsko skrb, če je eden od zakoncev nerazsoden, ima eden od zakoncev neznano prebivališče ali je pogrešan ali če en ali oba zakonca živita v tujini. Namen svetovanja je pomagati zakoncema, da ugotovita, ali so njuni odnosi omajani do te mere, da je postala zakonska zveza za vsaj enega od njiju nevzdržna, ali obstaja možnost za ohranitev zakonske zveze (DZ, 2017, drugi odstavek 200. člena). Predhodno svetovanje se lahko nadaljuje z mediacijo, mediacijo v sporih iz razmerij do otrok pa ureja 210. člen DZ (2017), in sicer:

- Mediator lahko v mediacijo vključi tudi otroka, ki je sposoben razumeti pomen in posledice mediacije, če oceni, da je to otroku v korist.
- Mediator mora pri mediaciji vselej upoštevati načelo največje otrokove koristi.
- V primerih suma nasilja v družini se mediacija med strankama ne izvaja.

- Mediator, ki v mediaciji izve, da je otrok ogrožen, je dolžan o tem obvestiti center za socialno delo.
- Strokovni delavec centra za socialno delo, ki je sodeloval pri mediaciji, ne sme sodelovati pri izdelavi mnenja za sodišče v postopku za varstvo koristi otroka.

1.3.2. Otrokova korist

Tretji člen Konvencije o otrokovih pravicah (Konvencija o otrokovih pravicah, 1990) pravi, da morajo biti otrokove koristi glavno vodilo pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa.

DZ (2017) v 7. členu opredeli načelo otrokove koristi, in sicer:

- Starši v vseh dejavnostih v zvezi z otrokom skrbijo za korist otroka. Vzgajajo ga s spoštovanjem do njihove osebe, individualnosti in dostojanstva.
- Starši imajo pri skrbi in odgovornosti za korist otroka prednost pred vsemi drugimi.
- Starši delajo v korist otroka, če – zlasti ob upoštevanju osebnosti otroka, njegove starosti in razvojne stopnje ter hotenj – primerno zadovoljujejo njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe z ravnanjem, ki kaže na njihovo skrb in odgovornost do otroka, ter mu nudijo primerno vzgojno vodstvo in ga spodbujajo v njegovem razvoju.
- Državni organi, izvajalci javnih služb, nosilci javnih pooblastil, organi lokalnih skupnosti ter druge fizične in pravne osebe morajo v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za korist otroka.
- Država zagotavlja pogoje za delovanje nevladnih organizacij in strokovnih institucij za razvijanje pozitivnega starševstva.

Strokovnjaki s področja zaščite otroka v praksi menijo, da največja korist otroka vključuje zadovoljevanje otrokovih potreb in spoštovanje otrokovih pravic (Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 32).

Zaplotnik (2019, str. 14) predstavi tri argumente, na podlagi katerih strokovnjaki utemeljujejo svoje odločitve v kontekstu otrokove največje koristi. In sicer najprej omenja načelo primarne navezanosti, ki daje prednost staršu, na katerega je bil otrok primarno bolj navezan. Nadaljuje, da stranka v sodnem postopku pri ugotavljanju primarne navezanosti dokazuje to, kdo je v preteklosti največ skrbel za otroka (ibid., str. 14). Naslednje načelo je načelo enakosti, pri katerem se upoštevajo starševske funkcije, kot so nega otroka, skrb za bolnega otroka, priprava otroka na spanje, bujenje, umivanje, igranje, rekreacija, skrb za varnost, zadovoljevanje

različnih razvojnih potreb, razvoj motoričnih, govornih in drugih veščin, toaletni trening, disciplina, dajanje navodil, postavljanje omejitev in podobno (ibid., str. 16). Zadnje načelo pa je skupno starševsko, ki predstavlja približno enakovredno preživet čas z obema staršema. V svojem povzetku ugotovitev avtor izpostavi, da velika večina raziskav dokazuje pomembnost vključenosti obeh staršev v vzgojo in varstvo po njuni ločitvi (ibid., str. 42). Pravi, da družinske ureditve, kot so deljeno starševstvo, skupno starševstvo, sostarševstvo ali katerakoli druga oblika, v kateri otrok preživi z vsakim staršem vsaj 35 % časa, kaže na pozitivne učinke na otrokov čustveni razvoj, vedenjsko prilagodljivost, boljše psihofizično stanje ter boljši odnos s starši in z vrstniki. Iz tega izhaja, da je sostarševstvo dokazano najkoristneje za otroka po ločitvi staršev (ibid., str. 43).

1.3.3. Pravica otroka, da izrazi svoje mnenje

Konvencija o otrokovih pravicah (Konvencija o otrokovih pravicah, 1990) v 12. členu pravi, da ima otrok pravico izraziti svoje mnenje o vseh temah, ki zadevajo njega, ter pravico do ustreznega upoštevanja tega mnenja. Vsebina 12. člena se glasi:

1. Države pogodbenice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.
2. V ta namen ima otrok še posebej možnost zaslišanja v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, bodisi neposredno bodisi preko zastopnika ali ustreznega organa, na način, ki je v skladu s procesnimi pravili notranje zakonodaje.

Buljan Flander in Roje Đapić (2020, str. 36) komentirata, da sicer ta člen prinaša pravico, da se otroka sliši in ceni, medtem ko lahko napačna razlaga tega člena privede do škodljivih postopkov zoper otroka, s čimer se kršijo njegove pravice. Razlagata, da je pomembno proučiti Splošni komentar OZN k 12. členu, v katerem je le-ta podrobneje opisan in pojasnjen.

V Splošnem komentarju št. 12 (Splošni komentar Odbora za otrokove pravice: Pravica otroka, da je slišan, 2009) je razloženo, da ima otrok pravico do svobodnega izražanja lastnega mnenja, pri tem pa »svobodno« pomeni, da lahko brez pritiska izbere, ali želi izkoristiti svojo pravico do zaslišanja, poleg tega pa se z otrokom ne sme manipulirati niti ga izpostavljati pretiranemu vplivu ali pritisku. V njem je pojasnjeno tudi vprašanje otrokove zrelosti, saj se pogosto postavlja vprašanje starosti, kdaj je otrok sposoben oblikovati in izraziti lastno mnenje, pri čemer stopnja razumevanja ni enotno določena z biološko starostjo. Zrelost otroka je v členu

dosežena s pomočjo ozaveščenosti, izkušenj, okolja, družbenih in kulturnih pričakovanj ter stopnje podpore in se jo v vsakem posameznem primeru ocenjuje znova.

Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (2013, str. 48) načelo udeležbe otrok opredelijo tako, da otroci imajo pravico do svobodnega izražanja lastnega mnenja v zvezi z vsemi postopki, ki jih zadevajo, da se le-ta resno obravnavajo, vendar to ne pomeni, da je njihovo mnenje tudi vedno upoštevano, saj se obravnavajo v skladu z njihovo zrelostjo.

Tudi DZ v 143. členu (2017) opredeljuje upoštevanje otrokovega mnenja in mnenja centra za socialno delo pri odločanju sodišča o varstvu, vzgoji in preživljanju otroka, o stikih, izvajanju starševske skrbi in podelitvi starševske skrbi sorodniku. Upoštevano je namreč otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. Mnenje centra za socialno delo je upoštevano, kadar ga pridobi v skladu z določbami zakona, ki ureja nepravdni postopek. V 157. členu (ibid.) je opredeljeno še, da lahko sodišče izda začasno odredbo brez predhodno pridobljenega otrokovega mnenja.

V Zakonu o nepravdnem postopku (v nadaljevanju ZNP-1) (96. člen, 2019) je mnenje otroka podrobneje opredeljeno, in sicer:

- Sodišče v postopku za varstvo koristi otroka pozove center za socialno delo, da otroka, ki je sposoben razumeti pomen ter postopek in posledice odločitve, na primeren način obvesti o uvedbi postopka in o otrokovi pravici, da izrazi svoje mnenje.
- Otrok lahko izrazi svoje mnenje na centru za socialno delo ali v razgovoru z zagovornikom otroka, ki je bil otroku dodeljen v skladu z zakonom, ki ureja varuha človekovih pravic, ali glede na starost in druge okoliščine na neformalnem razgovoru s sodnikom, lahko tudi ob sodelovanju strokovno usposobljene osebe, vselej brez prisotnosti staršev.
- Ob razgovoru na centru za socialno delo in s sodnikom je lahko navzoča oseba, ki ji otrok zaupa in jo sam izbere, ali pa zagovornik otroka. Taka oseba oz. zagovornik otroka lahko pomaga otroku izraziti njegovo mnenje. Sodišče lahko prepove navzočnost osebe, v kolikor oceni, da ne gre za osebo, ki ji otrok zaupa in jo je sam izbral, ali da bi bilo sodelovanje te osebe v postopku v nasprotju s koristjo otroka.
- O razgovoru se sestavi zapis, sodnik ali center za socialno delo pa lahko odloči tudi, da se razgovor zvočno ali zvočno-slikovno snema. Zaradi varstva koristi otroka lahko

sodišče odloči, da se staršem ne dovoli vpogleda v zapis oz. poslušanja ali ogleda posnetka. Sodišče v tem primeru v obrazložitvi povzame dele izjav iz razgovora z otrokom, če je nanje oprlo svojo odločitev.

- Center za socialno delo mora v roku, ki ga določi sodišče in ne sme biti krajši od 30 dni, sodišču poslati mnenje, da otrok ni sposoben razumeti pomena in posledic odločitve, ali zapisnik o tem, da je bil otrok poučen o uvedbi postopka in pravici, da izrazi svoje mnenje, ter otrokovo mnenje, če ga je izrazil.
- Sodišče otroku, ki je že dopolnil 15 let in je v postopku izrazil svoje mnenje, vroči odločbo, proti kateri ima pravico vložiti pritožbo.

1.3.4. Otroci pred sodnimi organi

V 45. členu ZNP-1 (2. odstavek, 2019) je določeno, da sodišče otroku, ki je dopolnil 15 let ter je sposoben razumeti pomen in pravne posledice svojih dejanj, omogoči, da kot udeleženec v postopku samostojno opravlja procesna dejanja. Postopek za odločanje o varstvu in vzgoji otroka, preživljanju otroka in otrokovih stikih ter za spremembo sklepa, ki ta vprašanja ureja, se začne na predlog enega ali obeh staršev, otrokovega skrbnika, otroka, ki je dopolnil 15 let, če je sposoben razumeti pomen in pravne posledice svojih dejanj, ali centra za socialno delo (102. člen ZPN-1).

Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic, 1999) vsebuje določbe, namenjene zaščiti otrok in spodbujanju njihovih pravic, zlasti v družinskih postopkih pred sodnimi organi, ter določa številne ukrepe, ki otrokom omogočajo uveljavljanje procesnih pravic. Cilji konvencije so spodbujanje pravic otrok, olajšanje uresničevanja drugih pravic ter podelitev procesnih pravic, s čimer ta zagotavlja, da so otroci sami ali prek drugih oseb in organov obveščeni o postopkih, ki jih zadevajo, in jim je dovoljeno v njih sodelovati pred sodnim organom.

V Smernicah Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (2013) se otrokom zagotavlja učinkovit dostop do sodnega varstva in ustrezno obravnavanje v pravosodju. Obravnavajo otrokov položaj, vloge, mnenja ter pravice in potrebe v pravosodju, njihov cilj pa je, da se v teh postopkih zagotavljajo vse pravice otroka.

1.4. Zanemarjanje otroka in nasilje nad otrokom

V Strokovnih smernicah za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje (Hrovat, 2017, str. 16), je zanemarjanje in nasilje nad otrokom opredeljeno kot neustrezno ravnanje z otrokom glede na splošne družbene in pravne norme, opuščanje potrebne skrbi ter pomanjkljiva in

neustrezna skrb za otroka. Avtorice nadaljujejo, da je otrok lahko ogrožen tudi zaradi neprimernih razmer, v katerih živi, ter je lahko žrtev več različnih oblik zanemarjanja in nasilja hkrati. To lahko vpliva negativno na:

- otrokov telesni, psihični, čustveni in kognitivni razvoj,
- telesno in duševno zdravje otroka,
- oblikovanje otrokove identitete in samopodobe,
- vzpostavljanje, vzdrževanje in ohranjanje otrokovih odnosov z drugimi ljudmi,
- otrokov razvoj veščin skrbi za samega sebe in druge (Hrovat, 2017, str. 16).

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju ZPND) (2008) navaja več vrst nasilja, in sicer fizično nasilje, spolno nasilje, psihično nasilje ter ekonomsko nasilje, poleg tega pa navede še zanemarjanje in zalezovanje. ZPND (2. odstavek 3. člena, 2008) nasilje v družini opredeli kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana (povzročitelj nasilja) proti drugemu družinskemu članu (žrtev) oziroma zanemarjanje ali zalezovanje žrtve ne glede na katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja ter telesno kaznovanje otrok.

Ko govorimo o psihičnem nasilju nad otrokom², govorimo o zlorabi moči ene ali več oseb nad otrokom, ki poteka na besedni oz. nebesedni ravni in otroka prestraši, poniža in razvrednoti (Hrovat, 2017, str. 22). Avtorice dodajo, da se otrok zaradi doživljanja psihičnega nasilja počuti neljubljenega in nezaželenega ter prestrašenega, kar negativno vpliva na njegovo samopodobo in samozaupanje. Porušen je otrokov občutek varnosti. Kadar starš ali druga oseba nad otrokom izvaja psihično nasilje, ne zadovolji otrokovih osnovnih psiholoških potreb po varnosti, ljubezni, pripadnosti in spoštovanju (ibid., 2017, str. 22).

ZPND (5. odstavek 3. člena, 2008) psihično nasilje opredeli kot ravnanje in razširjanje informacij, s katerimi povzročitelj nasilja pri žrtvi povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske, tudi če so storjena z uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije.

Hrovat (2017, str. 23–24) navede dogodke, ko oseba povzroča psihično nasilje nad otrokom, med drugim tudi, ko oseba:

² Temo magistrske naloge oz. pojem starševskega odtujevanja lahko uvrstim med psihično nasilje, zato ravno to vrsto nasilja posebej izpostavim in bolje razložim s pomočjo več različnih avtoric_jev.

- ščuva otroka proti drugemu staršu, grdo govori o drugem staršu,
- spodkopava avtoriteto drugega starša in skuša otroka s podkupovanjem, grožnjami ali širjenjem neresničnih informacij pridobiti na svojo stran,
- namenoma uničuje odnos otroka z drugim staršem,
- povzroča nasilje nad drugo osebo v pričo otroka.

Starši lahko postanejo čustveno nedostopni v odnosu do otrok zaradi svoje nezmožnosti uravnavati negativna čustva in čustvene bolečine, ki jih lahko preplavijo in zablokirajo (Lamberger, 2020, str. 84). Avtorica izpostavi, da se mnogi starši zapletejo v starševsko vojno, v kateri zavestno ali nezavedno uporabijo otroka kot orožje proti drugemu staršu, s čimer je otrok izpostavljen psihičnemu nasilju.

1.5. Otrok v središču konflikta

Andrejč (2018, str. 74) piše o tem, da neugodni, napeti in konfliktni odnosi med osebami, na katere je otrok najbolj navezan, dodatno otežujejo obdobje razveze staršev. Avtorica pojasnjuje, da je za otroka najhuje, če ga starši uporabljajo za izražanje svoje jeze, prenašanje negativnih sporočil med staršema ali če ga spodbujajo, da misli slabo o drugem staršu oz. nima stikov z njim (ibid., str. 74). Z razvezo se prekine ravnovesje in povzročajo konflikti v mejah družinskega sistema. Konflikt lojalnosti, ki ga avtorica opisuje, je dilema, ki jo razveza vedno povzroči z vidika otroka, saj je le-ta v dilemi, ali naj ima rad oba starša, ki se med seboj nimata rada (ibid., str. 119). Otroci imajo lahko občutek, da so nelojalni do enega, če ohranjajo odnos z drugim, zato so lahko zaskrbljeni, žalostni ali jezni ter čutijo pritisk, da se postavijo na stran enega. Avtorica nadaljuje, da lahko otroci, ki so ujeti v intenziven konflikt lojalnosti, razvijejo načine, da dosežejo ravnotežje v odnosih, in sicer so posredniki in poskušajo reševati težave staršev, zamotijo starše z nesprejemljivim vedenjem ali se postavijo na stran enega proti drugemu ... Če pa sta starša zmožna razlikovati med starševsko in partnersko vlogo, imajo otroci lahko ločen, a enako intimen odnos z obema staršema (ibid., str. 119).

Buljan Flander in Roje Đapić (2020, str. 38–39) pravita, da lahko starševski konflikt traja zelo dolgo in je lahko zelo intenziven, ne da bi bil otrok vanj neposredno vključen; verjetno negativno vpliva na otroka, resne posledice pa nastopijo, ko se otrok znajde v središču konflikta med staršema. Nadaljujeta, da se v teh primerih od otrok pričakuje, da izberejo stran, in da se nad njimi izvajajo močni čustveni pritiski, s tem pa otroci postanejo novo orodje, s katerim starši rešujejo oz. poskušajo rešiti medsebojne težave. Štadler idr. (2009, str. 10) pišejo, da lahko včasih v družinah zaradi različnih razlogov pride do odmaknjenosti, nezaupanja, dvoma,

pomanjkanja medsebojne naklonjenosti, kar lahko traja tudi dlje časa, pri tem pa poskusi odraslih v družini, da bi vzpostavili ugodnejše ozračje, niso uspešni. Posledično lahko partnerska zveza kot osrednji odnos v družini razpade. Ob tem izpostavijo, da je ta proces pogosto povezan z ogromno količino čustvene stiske pri enem ali obeh partnerjih, kar ju lahko močno zaposli in se ob posvečanju razpadajočemu odnosu lahko zgodi, da eden ali oba neupravičeno pozabita na svojo nalogo starševstva. V tem primeru avtorji pojasnjujejo, da se kakovost življenja njunega otroka bistveno poslabša, otrok doživlja stisko in bolečino, doživlja strahove ter druga obremenjujoča čustva, ki ga vznemirjajo in mu škodijo (ibid., str. 10).

Štadler idr. (2009, str. 46) razlagajo, da se otroci različno odzivajo in prilagajajo na nove okoliščine in da je to, kakšen bo otrokov odziv na ločitveno dogajanje ter kako bo to vplivalo na njegov razvoj, poleg teže konfliktnosti v družini in stiske ob razpadu celovitosti družine, odvisno tudi od nekaterih drugih dejavnikov, kot so otrokova starost, njegov temperament, druge osebnostne značilnosti in splet okoliščin, v katerih se ločitev odvija.

1.6. Starševsko odtujevanje

1.6.1. Opredelitev pojma odtujitve

Gardner (1985, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 49) uvaja izraz »sindrom odtujevanja starša«. Definira ga kot zavestna ali nezavedna vedenja enega starša, ki neprijetno vplivajo na zvezo otroka in drugega starša. Pri sindromu odtujevanja starša je končni rezultat odtujitev otroka od drugega starša³. Na drugi strani Kelly in Johnston (2001, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 49) v svoji definiciji sindroma odtujevanja starša govorita o otroku kot odtujenem in njegove značilnosti opisujeta tako, da gre za otroka, ki »svobodno in uporno izraža negativne občutke in prepričanja o staršu, ki pa ne ustrezajo otrokovim resničnim izkušnjam s tem staršem«.

Če povzamemo Gardnerjevo definicijo sindroma odtujenosti od staršev⁴ (Gardner, 2002), je sindrom odtujenosti od staršev motnja v otroštvu, ki se pojavi v okviru spora o skrbništvu otroka. Njena primarna manifestacija je otrokova kampanja blatenja dobrega, ljubečega starša kampanja, ki nima opravičila. Gardner nadaljuje, da je to posledica kombinacije programiranja (pranje možganov) indoktrinacij staršev in otrokovega lastnega prispevka k blatenju odtujenega

³ Ponekod se v virih pojavlja uporaba izraza »odtujeni otrok«, ponekod pa »odtujeni starš«. V magistrski nalogi ob navajanju virov uporabljam izraz, ki ga je uporabljal a avtor_ica. V svojem besedilu uporabljam oba izraza, tako odtujeni starš kot odtujeni otrok. Gre za pojav, ko odrasla oseba aktivno dela na tem, da bi prišlo do odtujitve od drugega starša, in pri otroku posreduje tako, da je vedno bolj odtujen od drugega starša.

⁴ Ang. Parental Alienation Syndrome (PAS)

starša. Gardner opozarja, da je lahko v primeru starševske zlorabe in/ali zanemarjanja otrokovo sovraštvo do starša upravičeno in posledično razlaga sindroma odtujenosti ni potrebna.

J. L. Baker (2008) odtujenost od staršev opisuje kot niz strategij, ki jih starš uporablja za spodbujanje otrokovega zavračanja drugega starša. Pravi, da se sindrom odtujevanja starša kaže pri otrocih na način, da do odtujenega starša razvijejo občutke sovraštva in strahu ter ga dojemajo kot nekoga, ki ni vreden imeti odnosa z njim.

Nekateri avtorji se poimenovanju starševskega odtujevanja izogibajo. Childress (2013, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 49) opisuje pojav starševskega odtujevanja, vendar se terminu odtujevanja izogiba in kot drugi podobno misleči avtorji govori o težko razdiralnih in poškodovanih vzorcih navezanosti v družini. Surface (2009) pravi, da kritiki PAS (ang. Parental Alienation Syndrome) verjamejo, da se teorija uporablja pogosto kot pravni in politični maneuver, ne pa kot pravo terapevtsko orodje. To pojasnjuje s primerom, da če oče ravna zlorabljalno z otrokom ali mam o otroka, se temu mama ne more zoperstaviti, saj je že ugotovljeno, da ima sindrom starševskega odtujevanja in se vse njene izjave razlagajo kot nadaljnji dokaz odtujevanja. O tem pišeta tudi Bennett in Baker (2013, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 49), saj se zavedata argumentov potencialne zlorabe, kot je npr. da zlorabljalni starš pojasnjuje zavračanje otroka z diagnozo odtujevanja, vendar pravita, da je možnost zlorabe večja, kadar ni jasnega okvirja. Kot pravita avtorici Buljan Flander in Roje Đapić (2020, str. 51), so si strokovnjaki in znanstveniki enotni v prepoznavanju problematike otrok, ki neracionalno zavračajo enega starša pod vplivom drugega starša, glede terminologije in operacionalizacije pojava pa še potekajo razprave.

Warshak (2008, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 41–46) pravi, da lahko starši postopajo na naslednje neustrezne načine:

- pretirano ugajajo otroku z namenom pridobivanja njegove naklonjenosti,
- opuščajo otrokove lepe spomine in pozitivne izkušnje z drugim staršem,
- poudarjajo napake drugega starša,
- pretirano nadzorujejo in motijo otrokova srečanja z drugim staršem,
- ovirajo stike drugega starša z otrokom,
- izražajo žalost/jezo/skrbi, ko otrok odhaja na srečanje z drugim staršem,
- pred otrokom grdo govorijo o drugem staršu,
- prepovedujejo stike,
- lažno obtožujejo za zlorabo,

- razosebljajo drugega starša,
- z otrokom delijo neprimerne informacije, na primer o sodnih postopkih,
- otroka v odnosu obravnavajo kot partnerja ali celo kot starša,
- biološkega starša poskušajo zamenjati z novim možem/ženo,
- otroku dopuščajo sovražstvo in zavračanje drugega starša brez opravičljivih razlogov,
- med stikom z drugim staršem se otroku čustveno izogibajo,
- izkoriščajo, kar otrok pove o drugem staršu, in pri tem pretiravajo z negativnimi lastnostmi.

Baker in Darnall (2006, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 46) pa sta v sklopu kvalitativne raziskave odtujenih staršev prepoznala še nekatere druge strategije odtujevanja, in sicer:

- omejevanje in pretiran nadzor nad klici in sporočili, ki si jih otrok izmenjuje z drugim staršem,
- omejevanje in pretiran nadzor simboličnega stika otroka z drugim staršem, na primer metanje daril in čestitk drugega starša v smeti,
- prikrajševanje za informacije o otroku, povezanih na primer s šolo in z zdravstveno oskrbo otroka,
- drugo: obrekovanje drugega starša prijateljem, učiteljem, zdravnikom in drugim strokovnim delavcem, vključenim v skrb za otroka; ustvarjanje konflikta med otrokom in drugim staršem; prepričevanje otroka, da ga je drugi starš zavrgel; omejevanje stvari, ki jih lahko otrok vzame od drugega starša.

1.6.2. Prepoznavanje otroka, od katerega je starš odtujen

Woodall in Woodall (2007, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 54) pravita, da se lahko odtujitev starša zgodi kateremukoli otroku, so pa temu bolj izpostavljeni otroci v starosti od sedem do petnajst let, če je v družini več otrok, pa tisti, ki so starejši.

Strokovni delavci lahko pri otroku, ki zavrača enega starša zaradi vpliva drugega starša, prepoznajo določena stališča in vedenja (Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 54). Avtorici pojasnita, da so to predvsem otroci z uporniškimi vedenjem, ki nimajo posebnega spoštovanja do avtoritete, otroci, ki ne spoštujejo meja in pravil, so čemerni in usmerjeni samo na svoje želje, običajno navajajo argumente, zakaj zavračajo enega od staršev, uporabljajo »odrasle« izraze in fraze, težko je z njimi vzpostaviti odnos in resnično govoriti o njih kot otrocih.

Gardner (1998, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 54–59) opisuje osnovne skupine vedenja, ki se pojavljajo pri otrocih, od katerih so starši odtujeni:

- **Kampanja blatenja**

Otrok ob vsaki priložnosti pokaže čim več negativnih lastnosti starša, razvija pogovor s strokovnjaki o drugi temi oz. pogovor spontano usmerja k blatenju zavrženega starša.

- **Absurdni razlogi in racionalizacija za zavrnitev starša**

Navajanje neprepričljivih argumentov ob vprašanju o razlogih za zavrnitev starša (npr. »pri mami je trda postelja« ipd.).

- **Pomanjkanje ambivalentnosti do staršev**

V otrokovih očeh je eden od staršev viden kot idealen, brez ene same napake, drugi pa kot absolutno slab. Otrok o njem navaja samo napake, kar pri pravilnem razvoju ni pričakovano.

- **Pojav »neodvisnega misleca«**

Pri pojavu »neodvisnega misleca« gre za otrokovo vztrajanje, da so njegove odločitve samo njegove, poudarja svojo voljo pri odločanju in odnosu do starša, ki ga zavrača. Ob tem trdi, da ni nihče nanj vplival; pogosta uporaba stavkov npr. »to sem si sam_a izmislil_a«, »tega se jaz spominjam«.

- **Pomanjkanje krivde zaradi vedenja do zavrnenega starša**

Ob navzočnosti zavrnenega starša otrok pred njim ponavlja žaljivke, izraža jezo in ravnodušnost do njegovih čustev. Ne pokaže sočutja ali krivde do starša, katerega zavrača.

- **Složnost z enim staršem v starševskem konfliktu**

Otrok ne želi slišati argumentov drugega starša in je ne glede na neutemeljenost ali absurdnost argumentov odtujujočega starša vedno na njegovi strani.

- **Predstavitev izposojenega scenarija**

Otrokova uporaba besed – enake so tistim, ki jih uporablja starš. Uporablja besede, ki jih sploh ne razume, in ne navaja podrobnosti o dogodku.

- **Zavračanje razširjenje družine zavrnenega starša**

Ob zavračanju samega starša otrok zavrže tudi razširjeno družino po njegovi strani (babica, dedek, stric, teta ...).

Zaplotnik (2017, str. 40) piše, da je odziv otrok na dogajanje v družinah, kjer je prisotno odtujevanje, različen in odvisen od tega, v kakšnem odnosu je bil otrok pred razvezo tako z enim kot drugim staršem. Kot najboljšo preventivo pred tem, da se otrok odtuji od starša, avtor navaja čustveno povezanost med otrokom in staršem: večja ko je, manjša je verjetnost, da bo otrok podlegel staršu, ki odtuja. Pri otroku se prepozna lažjo, zmerno in težko odtujitev. Pri **lažji odtujitvi** Zaplotnik (ibid., str. 40) izpostavi, da gre za otrokovo izražanje naklonjenosti do starša, ki ga drugi odtuja, tudi v prisotnosti odtujajočega starša. Zavračanje stikov se pri stopnji lažje odtujitve pojavi le občasno. Druga stopnja je **zmerna odtujitev**, pri katerem je prepoznati vseh osem zgoraj navedenih znakov, s tem da so intenzivnejši kot pri prvi, lažji stopnji odtujitve. Ko ima otrok stike z odtujenim staršem, nekaj časa traja, preden izzveni neprimeren odnos otroka do starša. Zadnja faza je **težka stopnja odtujitve**, kjer je otrok v svojih dejanjih fanatičen in v kateri je vseh osem zgoraj navedenih znakov zelo intenzivno prisotnih. Otrok v tej stopnji ponotranji svet odtujajočega starša in sovražnost do odtujenega starša ne izzveni niti, ko sta sama. Ravno nasprotno, bivanje postane oteženo, tudi nemogoče, skrajnost te stopnje pa se kaže v tem, da otrok sploh nima več stikov z odtujenim staršem (ibid., str. 40).

1.6.3. Položaj starša, ki odtuja

Woodall in Woodall (2007, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 59) odtujevanje starša pojasnita kot zelo zapleten in dinamičen proces, ki temelji na odnosu moči in nadzora. Nekateri starši začnejo z odtujajočim vedenjem zaradi nesposobnosti sprejemanja izgube partnerskega odnosa ali lastnega kriznega obdobja v življenju.

Warshak (2008, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 61) pravi, da starš odtuja drugega starša od otrok, ko ločitev partnerske vloge od starševske ni možna, ter jih s tem povleče v boj in maščevanje bivšemu partnerju. Warshak (ibid.) doda, da se lahko zgodi tudi to, da odtujajoči starš ni pripravljen prekiniti partnerskega odnosa in ga zadržuje na način škodljivega vedenja do otroka.

Oseba, ki odtuja drugega starša, je lahko kdorkoli, ne glede na leta, spol ali druge socialno-demografske značilnosti (Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 65). Avtorici poudarjata, da odtuja tisti, ki ima moč.

Heitler (2018) pravi, da je eden od razlogov, da starš odtujuje otroka, ta, da se maščuje svojemu bivšemu zakoncu, ki ga vidi kot nekoga, ki ga je z ločitvijo prizadel, četudi je odtujoči starš predlagal ločitev. Drugi motiv za odtujoča ravnanja je lahko tudi ljubosumje, zlasti ko se bivši zakonec ponovno poroči. Eden od razlogov za starševsko odtujevanje, posebno v primerih, ko se odtujevanje začne zelo zgodaj oz. ko so še skupaj kot družina, je lahko tudi ta, da si želijo otroka imeti samo zase (ibid.)

J. L. Baker (2008) ugotavlja, da se sindrom starševskega odtujevanja lahko pojavi tako v družinah, kjer starša nista ločena, kot v družinah, kjer sta. Lahko se pojavlja v družinah, kjer za vzgojo in varstvo skrbi oče, lahko pa v družinah, kjer za vzgojo in varstvo otrok skrbi mati oz. kjer starši imajo ali nimajo skrbništva nad otrokom. Običajno je stereotipno prepričanje, da v večini odtujejo »zagrenjene bivše žene«, ki otroka obrnejo proti očetu kot odgovor na tožbo o skrbništvu po ločitvi (J. L. Baker, 2008). Avtorica poudarja, da to ni edini vzorec in da obstajajo še drugi družinski konteksti, v katerih se lahko pojavi sindrom starševske odtujenosti. J. L. Baker v svojem članku omenja tudi povezavo odtujočih staršev z narcistično motnjo osebnosti, antisocialno osebnostno motnjo in s težavami s prekomernim pitjem alkohola.

1.7. Vloga socialnega dela pri delu z družino

1.7.1. Socialno delo z družino in starši

Socialno delo z družinami je bilo vedno pomembno področje socialnega dela, pravzaprav se je pomoč družinam začela kot socialno delo (Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 111).

Čačinovič Vogrinčič (2006, str. 27) poudarja, da gre v procesu pomoči pri socialnem delu z družinami za raziskovanje dobrih izidov za vse udeležene v problemu, kjer cilj nikoli ni varovanje družine za vsako ceno, temveč odkrivanje boljših pogojev za življenje posameznika v družini ali zunaj nje oziroma za podporo družini, da se kot skupnost ohrani, preoblikuje ali razide.

Socialno delo z družino ob ločitvi ali razvezi lahko družinske člane podpre ob izzivih prehoda, pri opravljanju odnosnih nalog za neželene spremembe drugega reda; cilj je vzpostaviti in vzdrževati procese sodelovanja za raziskovanje novega, za soustvarjanje dogovorov o nadaljevanju življenja, za učenje novega ter ohranjanje možnega in zelenega (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 179). Socialno delo z družino v procesu ločitve ali razveze Čačinovič Vogrinčič in Mešl (ibid., str. 180) opisujeta kot vselej sooblikovano z institucionalnim okvirjem, opredeljenim z zakonsko določenimi postopki in nalogami. Pravita,

da je nujno, da socialna delavka ali delavec dobro pozna zakonodajo in deluje v skladu s sodobno doktrino stroke.

Socialne delavke, ki delajo s starši, ki se soočajo z odtujitvijo otroka s strani drugega starša, morajo le-tim nuditi podporo, izobraževanje in usmerjanje (J. L. Baker, 2008). Avtorica pravi tudi, da je primarna naloga socialnega dela pomoč staršu, da se pouči o odtujenosti (katera so primarna vedenja, ki otroka obračajo proti drugemu staršu) oz. sindromu odtujevanja staršev (kakšne so vedenjske manifestacije odtujenega otroka), s tem znanjem pa starš preveri, ali je to pravzaprav problem. Usmerjenost dela stremi k pogledu starša nase in na svoj odnos s svojimi otroki, preden za svoje težave krivi drugega starša (ibid.).

Tudi Woodall (2022) piše o socialno delovnem pristopu pri delu z odtujočim staršem, pri katerem se pozornost usmerja nanj in na njegova odtujoča ravnanja. V procesu pomoči je odtujoči starš povabljen, da svoja ravnanja prepozna, reflektira in sčasoma svoje vedenje spremeni. Ob tem avtorica izpostavi, da je pomembno, da socialne delavke izhajajo iz otroka in da je pri delu v središču njegova korist. Woodall nadaljuje, da je pomembno razumevanje nastanka psihološke in čustvene škode, ki jo povzroča asimetrična dinamika moči, v kateri starš, ki odtuja, nadzira otrokovo izkušnjo in doživljanje drugega starša (ibid.).

J. L. Baker (2008) navaja, da če se ugotovi, da gre za odtujevanje oz. odtujenost od staršev, je treba starša, ki je odtujen, opremiti z znanjem, kako se odzivati na starševsko odtujenost, da v procesu ne postane pasiven ali pa po drugi strani reagira burno. Odtujen starš po njenem mnenju potrebuje stalno potrjevanje in podporo pri soočanju z bolečino in trpljenjem, ko se otrok od njega odtuja oz. je že odtujen (ibid.).

1.7.2. Socialno delo z otrokom

Kot najbolj pomemben temelj za delo oz. pogovor z otrokom Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019, str. 103) navajata vzpostavljen delovni odnos, ki v celoti pripada tudi otroku; z njim se začne delo z dogovorom o sodelovanju, pa tudi njegovo instrumentalno definicijo problema potrebujemo v procesu soustvarjanja zelenih izidov. Nadaljujeta, da je zato, ker odrasli v vsakdanjem življenju mislimo, sklepamo in odločamo brez otroka, pomembno, da imamo to posebno strokovno znanje, da se mu znamo pridružiti, da bi ga razumeli.

Delo z otrokom ob ločitvi staršev, kjer je poleg vsega prisotno še odtujevanje, je za številne strokovnjake zelo zahtevno (Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 153). Po mnenju avtoric je smiselno takrat, ko jasno opredelimo otrokove potrebe: čustvena podpora, zmanjševanje

občutka krivice in sramu, normalizacija čustev ter podpora pri soočanju s spremembami oziroma olajšanje prilagajanja (ibid.).

Woodall (2022) piše, da socialno delo vse pogosteje posreduje v primerih, ko otroci trpijo zaradi psihološke in čustvene škode po ločitvi, kar je po njenem mnenju prava pot za otrokovo okrevanje, saj socialne delavke otroka zaščitijo in hkrati delajo s starši.

J. L. Baker (2008) pravi, da morajo biti socialne delavke, ki pridejo v stik s trenutno odtujenimi otroci, sposobne samorefleksije in ozaveščene z dejstvom, da se z otrokom ne zavezujejo proti enemu od staršev. Poleg tega se je treba izogibati ustrahovanju ali manipulaciji starša, ki odtuja (ibid.). Avtorica pravi tudi, da je otroku treba pomagati razviti spretnosti kritičnega mišljenja, da se razvijajo njegove sposobnosti upiranja pritisku, da se mora odločiti za eno stran. Socialna delavka ima po J. L. Baker tudi vlogo vzornice otroku, saj v procesu sodelovanja spoštuje odtujenega starša in s tem prekinja sporočilo, da je ta starš neustrezen in da ga je treba zavreči.

2. PROBLEM

Med študijem na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani sem se srečala z družino, kjer je prišlo do odtujitve starša od otroka. Po ločitvi je namreč eden od staršev drugega označil kot »krivega za razdor družine«. V zelo kratkem času se je zgodilo, da eden od otrok svojega starša ni želel več videti, slišati ali imeti kakršnegakoli stika z njim. Težave v odnosu z odtujenim staršem so se najprej začele kazati v tem, da se je otrok upiral, veliko kregal s staršem, ga obsojal, da se ne trudi dovolj, da mu ne želi dobro in podobno. Stvari so se skozi mesece stopnjevale, prepričanja obeh staršev pa sta se zelo razlikovala, kar je vplivalo tudi na dejanja obeh staršev, ko sta otroka imela tistih nekaj dni ob sebi. Kmalu se je začelo dogajati, da so prepiri med otrokom in odtujenim staršem postajali vse bolj pogosti in intenzivni, skratka otrok in starš sta si bila vse bolj oddaljena ter razdvojena. Na podlagi besed in prepričanj odtujujočega starša se je otroku odtujeni starš vedno bolj zameril in otrok si je ustvaril prepričanje, da ga odtujeni starš zanemarja in da ni dober starš. Seveda se zaradi vpletenih mladoletnih otrok zadeve urejajo na sodišču in centru za socialno delo. Delo s centrom za socialno delo odtujeni starš ne opredeljuje kot uspešno, temveč ravno obratno, kot razočaranje nad pridobljeno neustrezno podporo. Socialna delavka, ki vodi primer družine, je otrokovo željo, da bi ostal pri staršu, ki odtuja, upoštevala, in dokler se zadeve na sodišču še urejajo, je stanje takšno. Odtujeni starš pa je moral dejstvo sprejeti in se sprašuje, na podlagi česa so sprejeli to odločitev in kaj je tisto, kar bi še morali na centru za socialno delo najprej poskušati oz. storiti, preden so upoštevali zgolj otrokovo mnenje. Odtujeni starš ravno tako od centra za socialno delo ni pridobil ustrezne podpore v smislu predelovanja odtujitve in nastale situacije, torej zavračanja otroka ter soočanja z dejstvom, da bivši partner pravzaprav manipulira z otrokom in s svojimi dejanji ne dovoljuje drugemu staršu, da bi z otrokom razvil dober odnos. Odtujeni starš si pomoč poišče sam, in sicer samoplačniško oz. na podlagi ponujenih brezplačnih skupin in društev, v katere se vključuje, da lahko preko pogovorov in pripovedi ljudi s podobnimi izkušnjami predeluje »izgubo«.

Tu se tudi sama sprašujem, kaj je še moč narediti. Ali je naš sistem res tako urejen, da lahko eden od staršev toliko časa manipulira z otrokom in drugega starša odtuja, ne da bi ob tem nastopile posledice, ki jih sprožijo pristojne institucije? Veliko vprašanj se mi poraja, zakaj je to dopuščeno in zakaj se toliko časa rešujejo stvari, ko so vpleteni otroci, kjer je škoda iz dneva v dan večja in kjer bo vzpostavljanje odnosov na novo (če bo to sploh mogoče) izjemoma težko oz. celo neizvedljivo.

Ker smo se na fakulteti veliko pogovarjali o družinah, razvezah ter socialnem delu z družino in družino v postopku razveze, o pojmu odtujevanja pa razmeroma malo, se je v meni zbudila radovednost, da bi že pridobljeno znanje povezala s pojmom, ki mi je manj znan in bi ga raziskala s pomočjo staršev, ki imajo tako izkušnjo. Zanima me namreč tudi pravna podlaga, zakoni, ki določajo delovanje strokovnih delavcev_k, zaposlenih na centrih za socialno delo v Republiki Sloveniji, ter pristopi in načini, ki jih socialne delavke oz. strokovne delavke z drugo izobrazbo uporabljajo pri delu z družino, kjer se je pojavilo oz. kjer gre za starševsko odtujevanje. Zanima me, kakšno vlogo ima pri tem socialno delo in na kakšne vse načine bi lahko socialno delo nudilo lažjo prebroditev stisk in dogajanja v družini. Po drugi strani pa me zanimajo zgodbe staršev, ki se jim je podobno (odtujitev) zgodilo, in sicer od konkretne zgodbe odtujevanja do pomoči, ki so je bili deležni, ter tudi postopka in načina reševanja konfliktov oz. procesa odtujevanja.

Raziskovalna vprašanja

- Kako je potekalo (ali poteka) odtujevanje otroka v določenih primerih?
- Kakšen je bil postopek pri reševanju njihove situacije s strani centra za socialno delo oz. sodišča v določenih primerih?
- Kakšno podporo in pomoč potrebujejo odtujeni starši in kaj je tisto, kar so doslej pogrešali?
- Katere pristope in znanja uporablja strokovna delavka pri delu z družino, kjer gre za odtujevanje otroka s strani enega starša?
- Na kakšne načine je upoštevan otrokov glas v procesu podpore in pomoči?
- Kakšno podporo potrebujejo strokovne delavke pri delu z družino, kjer gre za odtujevanje otroka s strani enega starša?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo izvedla v okviru magistrskega dela, je kvalitativna. Pri kvalitativni raziskavi osnovno izkustveno gradivo, ki ga zberemo v raziskovalnem procesu, sestavljajo besedni opisi ali pripovedi, gradivo pa je potem tudi obdelano in analizirano na beseden način, ne pa z uporabo merskih postopkov, ki nam dajo števila (Mesec, 2018, str. 11). Kvalitativno raziskovanje Kardorff (1994, v Mesec, 1998, str. 22) pojmuje kot skupni pojem za zelo različne teoretične, metodološke in metodične pristope k družbeni resničnosti. Poudarja, da je kvalitativno raziskovanje nasprotno raziskovanju, ki poteka po zgledu naravoslovne metode. Ravno zato sem izbrala to vrsto raziskovanja, saj se mi zdi, da lahko s kvalitativnim raziskovanjem pridobim natančne in bogate odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja. Raziskava je prav tako empirična, saj sem zbrala novo, neposredno izkustveno gradivo (Mesec, Rape, Rihter 2009, str. 84), s katerim sem po opravljeni analizi odgovarjala na zastavljena raziskovalna vprašanja.

3.2. Merski instrument

Merski instrument v magistrski nalogi so smernice za delno strukturiran intervju, kar pomeni, da sem pripravila temeljna vprašanja kot pomoč pri vodenju intervjuja in pridobivanju odgovorov na raziskovalna vprašanja, med intervjuvanjem pa sem lahko določena vprašanja spremenila, izpustila ali dodala na podlagi odgovarjanja respondenta_ke, če je bilo to potrebno (npr. če sem zaznala, da sama na kakšno temo nisem pomislila in bi jo lahko v magistrsko nalogo še dodatno vključila). Za izvedbo intervjujev sem vnaprej predvidela, da bodo trajali približno eno uro. Z vsemi respondenti_kami sem se zmenila za sodelovanje takrat, ko jim to ustreza in imajo čas, zato nismo hiteli z izvedbo in so odgovarjali na vsa zastavljena vprašanja. Pri večini se je pogovor nadaljeval tudi po zaključku intervjuja.

Smernice za izvedbo intervjuja s starši z izkušnjo odtujitve od otroka s strani drugega starša⁵ sestavlja osem vprašanj, vsa so odprtega tipa. Pri večini sem zastavila še nekaj podvprašanj in jih uporabila, ko vprašanje samo respondentom_kam ni bilo dovolj razumljivo ali ko se niso razgovorili_e.

⁵ Dostopno v prilogi A.

Smernice za izvedbo intervjuja s strokovnimi delavkami, ki so zaposlene na centrih za socialno delo v Republiki Sloveniji v letu 2023 ter delajo na področju družinskega svetovanja⁶, sestavlja osemnajst vprašanj, vsa so odprtega tipa. Pri dveh vprašanjih sem zapisala še podvprašanja.

3.3. Populacija in vzorec

V raziskavi populacijo za izvedbo intervjujev s starši predstavljajo prebivalci_ke Republike Slovenije z izkušnjo odtujitve od otroka s strani drugega starša v zadnjih 10 letih.

Vzorec za izvedbo intervjujev s starši je neslučajnostni priložnostni, saj sem raziskavo izvedla s pomočjo tistih enot, ki so mi najbolj dostopne (Mesec, Rape in Rihter, 2009, str. 153). Opravila sem šest intervjujev.

V raziskavi populacijo za izvedbo intervjujev s strokovnimi delavkami sestavljajo strokovne delavke, ki so zaposlene na centrih za socialno delo v Republiki Sloveniji v letu 2023 ter delajo na področju družinskega svetovanja.

Vzorec za izvedbo intervjujev s strokovnimi delavkami je ravno tako neslučajnostni priložnostni. Tudi v tem primeru sem opravila 6 intervjujev.

Tabela 3.1.: Značilnosti vzorca populacije za izvedbo intervjujev s strokovnimi delavkami, ki so zaposlene na centrih za socialno delo v Republiki Sloveniji v letu 2023 ter delajo na področju družinskega svetovanja.

Oseba	Izobrazba
A	Socialna delavka
B	Socialna delavka
C	Socialna delavka
D	Psihologinja
E	Socialna delavka
F	Socialna delavka

3.4. Metoda zbiranja podatkov

Pri načrtovanju magistrske naloge sem si najprej zastavila, da bi opravila intervjuje zgolj s strokovnimi delavci_kami, ki delajo na področju družine. Kasneje pa sem se odločila, da bom v raziskovanje vključila tudi starše z izkušnjo odtujitve otroka, saj je njihovo pripovedovanje zelo dragoceno in pomembno za razumevanje tega pojava. Sprva sem mislila, da bo starše, ki bi sodelovali in z mano delili svoje zgodbe, težko najti. Kasneje se je izkazalo, da sem zelo hitro in z zelo malo truda našla ljudi, ki so sodelovali, saj je staršev, ki bi o tej izkušnji radi govorili, veliko. Najprej sem govorila z osebo, ki je v meni prebudila zanimanje za raziskovanje

⁶ Dostopno v prilogi B.

starševskega odtujevanja. Z njeno pomočjo sem razposlala e-sporočila in tako prišla do naslednjih oseb, ki so želele sodelovati oz. ki so poznale koga, ki bi lahko bil potencialen sogovornik_ca za mojo raziskavo. Omeniti velja, da sem eno osebo dobila na način, da sva se čisto slučajno pogovarjali o tem, kaj raziskujem za magistrsko. S to osebo sem opravila intervju, saj se je takoj prepoznala v mojem pripovedovanju in predstavitvi načrta magistrske naloge ter želela sodelovati in mi povedati svojo zgodbo. Dva od sodelujočih sta bila očeta z izkušnjo odtujevanja od otroka s strani otrokove mame, štiri od sodelujočih pa so bile mame z izkušnjo odtujevanja od otroka s strani otrokovega očeta. Eden od intervjujev je na željo osebe potekal preko telefona, dva intervjuja sta zaradi oddaljenosti (več sto kilometrov) potekala preko Zooma, trije intervjuji pa so potekali »v živo«.

Najprej sem začela podatke zbirati s pomočjo staršev z izkušnjo odtujitve otroka s strani drugega starša. S tem sem uspela pridobiti ne samo odgovore na raziskovalna vprašanja glede njihovega doživljanja dogajanja v družini, temveč tudi izpostavljene problematike glede postopka na centru za socialno delo in doživljanja strokovnih delavcev_k. S tem sem določena vprašanja v smernicah za intervju s strokovnimi delavci_kami dodelala oz. si potrdila, da so smiselna in da bodo pripeljala do odgovorov.

Vseh podatkov, ki sem jih zbrala s pomočjo staršev z izkušnjo odtujitve otroka, v magistrsko nalogo nisem vključila neposredno, saj jim želim zagotoviti čim večjo stopnjo diskretnosti. Podatke sem v poglavju rezultatov povzela in prikazala s pomočjo primerov izjav, ki si med posameznimi poglavji po vrstnem redu niso sledile. Podrobnosti, sosledje izjav in transkripte intervjujev bom ohranila zgolj v osebni arhivu. Zbiranje podatkov je potekalo od 2. 3. 2023 do 20. 4. 2023.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Po opravljenih intervjujih sem pridobljene podatke analizirala na kvalitativen način. Z dovoljenjem vseh udeleženi in intervjuvanih sem intervjuje snemala ter jih nato zapisala na dobeseden način. Kadar tematika povedanega ni bila povezana s temo magistrske naloge, sem povedano izpustila in nadaljevala s kodiranjem tam, kjer se je intervjuvanec_ka ponovno vrnil_a nazaj k osrednji temi oz. k odgovarjanju na postavljeno vprašanje. Vsakemu intervjuju oz. intervjuvancu_ki sem nato dodelila črko, in sicer črke A, B, C, D, E in F predstavljajo strokovne delavke, zaposlene na centrih za socialno delo, G, H, I, J, K in L pa starše z izkušnjo odtujitve otroka s strani drugega starša. Nato sem določila enote kodiranja tako, da sem besedo, del stavka ali stavek oštevilčila z zaporednimi številkami.

Primer: *Ker točno veš, da 6-letni otrok ne bo govoril nekih besed, ki so besede odraslega, ki jih mogoče niti ne razume. (A24)*

Pri določanju enot kodiranja intervjujev stavkov sem stavke spremenila, in sicer sem spremenila besede, ki so razkrivale spol otroka, na način, da sem namesto poimenovanja hčerka/sin izbrala poimenovanje otrok. Ravno tako v rezultate nisem vključila izjav, ki so podrobno opisovale dogajanja, da ni bilo mogoče razbrati, za koga je v določenem primeru šlo.

Primer: *Imamo tudi primer, ko otrok po šoli gre takoj domov in nima nobene obveznosti po šoli, nobeno podaljšano bivanje, nič, je čisto izrezan iz družbe, nima prijateljev, posledično ima odtujoč starš zelo močan vpliv nad njim. (F119)*

Temu je sledilo odprto kodiranje, kjer sem določenim enotam kodiranja pripisala še pojem. Naprej sem sorodne pojme združevala v kategorije in nato v teme magistrske naloge, kasneje pa je bilo tako kategoriziranje težko, saj sem v raziskovanju imela zastavljenih veliko vprašanj, posledično pa tudi veliko različnih področij, o katerih sem se z intervjuvanci_kami pogovarjala. Da sem lahko podatke postavila v preglednejšo in razumljivejšo obliko, sem kategorijam dodala še podkategorije.

Primer:

Tabela 3.2.: Primer odprtega kodiranja

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A1	Začne se običajno tako, da pripovedujeta vsak zelo različno zgodbo v bistvu o tem, kako je otroku pri drugem staršu.	Pripovedovanje različnih zgodb	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A2	Recimo čisto diametralno nasprotno zgodbo.	Pripovedovanje nasprotnih zgodb	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A3	Da mama pripoveduje, da ne marajo iti otroci k očetu, da so ji rekli, da jim ni bilo všeč (ali drugemu staršu) ...	Pripovedovanje enega starša, da otroci ne želijo k drugemu staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Nato je sledilo osno kodiranje, kjer sem vzpostavljala hierarhijo med temo, kategorijo in pojmi, ob tem pa dodala oznake izjav, ki so spadale pod isto podkategorijo.

Primer:

1. Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

1.1. Sodelovanje s starši

1.1.1. Prepoznavanje starševskega odtujevanja

- Pripovedovanje različnih zgodb (A1)
- Pripovedovanje nasprotnih zgodb (A2)
- Pripovedovanje enega starša, da otroci ne želijo k drugemu staršu. (A3)
- Pripovedovanje enega starša, da se drugi starš z njimi ne ukvarja in z njimi nič ne počne. (A4)
- Pripovedovanje enega starša, da so bile ob pripravi na stik težave. (A5)
- Pripovedovanje drugega starša, da je bilo na stiku lepo. (A6)
- Pripovedovanje drugega starša, da so bili otroci veseli. (A7)
- Pripovedovanje različnih zgodb otrok o tem, kako je bilo pri obeh starših. (A8)
- Pomanjkanje dojemanja vloge obeh staršev kot enako pomembne (B1)
- Črno-bela pripoved o drugem staršu (B2)
- Nezmožnost uvida pozitivnih lastnosti drugega starša (B3)
- Poudarjanje, da je drugi starš ogrožajoč za otroka, da otrok starša zavrača. (B4)
- Pripovedovanje enega starša, da drugi starš do zdaj določenih stvari ni počel in jih niti ne bo. (C2)
- Prizadeti starš je bolj pripravljen za sodelovanje. (C7)
- Prepoznavanje, kdo od staršev ima zmožnost uvida v dogajanje. (C17)
- Prepoznavanje, kdo je ravnal odtujujoče zaradi bolečine in strategij preživljanja bolečine. (C18, D4, D51)
- Prepoznavanje, ali ima odtujujoč starš osebnostno zgradbo, ki se ne bo nikoli spremenila oz. spremenila njegovega mišljenja, saj tega ne zmore. (C19)
- Odtujevanje poteka tudi v družinah, kjer sta partnerja še skupaj. (C132, D50)

- Ko en starš otroku reče, da nečesa ne sme početi, drugi pa mu reče, naj naredi, kar hoče, in naj ne posluša tega starša. (C133)
- Pri odtujevanju gredo stvari običajno na sodišče. (D16)
- Obdobje nosečnosti in obdobje po porodu kot občutljivi obdobji, kjer lahko pride do velikih zamer med staršema. (D31, D32)
- Kompetentnost staršev ob razvezah so se zmanjšale. (D52)
- Osredotočanje staršev na lastno bolečino in žalovanje za odnosom in ne na potrebe otrok. (D53)
- Pripovedovanje odtujenih staršev, da otrok že nekaj časa ni bilo na stike. (E2)
- Ni konkretnih razlogov za onemogočanje stikov. (E3)
- Ni nujno, da so ti znaki na koncu odtujevanje. (E6)
- Če gre za odtujevanje, pa so to najpogostejši znaki. (E7)
- Prepoznavanje starševskega odtujevanja je vse bolj poznano. (F25)

Izjave intervjuvancev_k, ki so zapisane v ležečem tisku, so zaradi ohranjanja avtentičnosti zapisane dobesedno (v pogovornem jeziku) in niso lektorirane (4. poglavje, REZULTATI). Prav tako niso lektorirane tabele kodiranja (9. poglavje, PRILOGA C in PRILOGA D).

4. REZULTATI

Sodelovanje s starši

4.1. Potek starševskega odtujevanja

4.1.1. Zgodba odtujevanja ter prepoznavanje starševskega odtujevanja

Z menoj so sodelovale štiri mame z izkušnjo starševskega odtujevanja otrok ter dva očeta s to izkušnjo. Starost otrok sogovornikov_c ob začetku odtujevanja je: 15 let, 4 leta in pri naslednjem otroku ponovno v isti starosti, 5 in 7 let, 4 meseci, 15 in 10 let. Iz tega je bilo zanimivo razbrati predvsem to, kdaj se je odtujevanje pričelo. Večinoma se je odtujevanje pričelo po odhodu starša z doma družine (otroci, stari od 5 do 15 let). V primeru, kjer je starost otroka 4 mesece, se je odtujevanje kazalo že v času skupnega življenja. Tudi v primeru, kjer je odtujevanje pri obeh otrocih potekalo od 4. leta naprej, se je odtujevanje odvijalo, ko so bili še skupaj kot družina.

Kot je bilo pričakovano, je bila vsaka zgodba posebna in drugačna. Ena od sogovornic⁷ je pripovedovala o nasilju, ki ga je doživljala s strani svojega partnerja. Nasilje je doživljala že, ko sta bila brez otrok, kasneje pa se je to nadaljevalo. Povedala je, da so živeli na vasi, kjer je nasilje družbeno sprejemljivo in kjer ga celo zagovarjajo. Odtujevanje s strani očeta se je začelo predvsem po ločitvi, ko otrok ni pripeljal na stike in je navajal različne razloge. Trenutno lahko svoje otroke vidi vsakih 14 dni za 48 ur. *»Živel smo pa na vasi, kjer je to družbeno sprejemljivo, da se pač pojavlja nasilje in kjer nasilje celo zagovarjajo. Potem s tem, ko to prekineš in želiš resnico povedat in izkazat svari, si ogrožajoč ne samo za eno osebo, ampak za celotno skupnost in se pač spravijo proti tebi. Jaz sem preživela 10 let fizičnega in psihičnega ter spolnega nasilja. Ko je dvakrat v enem tednu fizično obračunal z mano pred otroci, davil me je, vlekel po tleh, da mi je poškodoval kolk ramo in hrbet. S tem sem takrat zaključila in šla do psihoterapevke in na CSD⁸ in to izpovedala. Več let sem odhajala od njega, vedno je bilo nekaj, zaradi česar sem ostala ali se vrnila nazaj. Bila sva tudi pri psihiatrinji, bila sva zmenjena, da vzamem otroke in grem k svoji sorodnici za začetek. Vmes je izgleda z nekom govoril in prišel na center čisto drugačen in začel govorit da on otrok ne da, da jih rabi, začel je jokati pred delavkami CSD-ja, da ogrožam otroke. Oče je začel namerno odtujevati otroka, ni ju pripeljal najprej 2 dni, 3 dni, pol je bilo že 7 dni, 14 dni ... Izmišljeval si je zgodbe. Zoper mene je prijavil*

⁷ Vsak odstavek se začne z drugim intervjujem. Opisi ter izjave si ne sledijo po vrstnem redu. Vsako poimenovanje, kot npr. »pri enem od, drugi_a, tretji_a« in podobno, je namenjeno zgolj razločevanju med enim in drugim pripovedovanjem, ne pa označevanju intervjuja.

⁸ Center za socialno delo.

kazenske postopke. In prišli smo do točke, da sem lahko otroka videla 24 ur na 14 dni. S tem ko je začel omejevat klice in stike, sem začela izgubljat otroka. Trenutno smo na točki, da otroka vidim 48 ur na 14 dni. Trikrat na teden pa naj bi imela klice z otroki, je pa on vedno prisoten pri klicih. Otroci si ne upajo niti odgovoriti na vprašanje, kakšno je zunaj vreme.»

Tudi druga sogovornica je odšla od svojega partnerja zaradi nasilja. Na stikih je otroku oče govoril grdo o njej in jo žalil. Otroku je vseskozi pripovedoval o njej kot o škrti, sitni osebi, ki zanj ne skrbi dovolj dobro. Otroku je govoril o tem, kako ga je prijavila na policijo, in ga zasoval s podatki, s katerimi otroka ne bi smel obremenjevati. Otrok je zaenkrat pri njej v vzgoji in varstvu, oče ima stike z njim enkrat na teden po 2 uri ter za vikende 8 ur. »Je zelo majhen, ampak kljub temu se lahko pojavi odtujevanje. Jaz sem videla te stvari, strokovnjaki pa tega niso hoteli ne videt ne slišat. Od začetka je imel stike z njim, še vedno jih ima. Je pa že od začetka na stikih govoril njemu o meni grdo. Tudi če je otrok bil star komaj nekaj mesecev, je že sam odnos, dinamika med nama, da to otrok vse vsrka, in to ni v redu. Ignoriranje in podobno. Stiki so zdaj dvakrat na teden. Enkrat med tednom ga ima po 2 uri, za vikende ga ima po 8 ur. Jaz sem od njega šla zaradi nasilja in sem mu sicer ponudila, da ima stike z njim, ker je vseeno njegov oče. In ker je bil toliko majhen, sem rekla, da ima lahko stike, ampak da sem jaz zraven, ker se mi ni zdelo prav, da ga kar odpelje. In dokler sodišče ni drugače odločilo, je pristal na to, da smo se skupaj dobivali. In to je zgledalo tako, da smo se dobivali v parku z vozičkom. In on se je ves čas pogovarjal z otrokom, na ta način da je mene blatil. V bistvu stvari, ki bi jih hotel meni povedat, je govoril otroku. Z njim je hodila še njegova mama in sta oba dva sodelovala pri tem, vseskozi žalitve. Npr. da sem škrt, da mu nihče ne da za jesti, pa »O danes pa se bo malce več vode zate porabilo«, ker je pač on bil v času kopanja otroka tam in sem ga morala porihitat, kot češ ker je ob sobotah cenejša voda ... Čeprav sem bila samo tiho na stikih, ker sem bila opozorjena, da je boljše, da se ne vpletam z njim v debate, spore. In ves čas mam v mislih, da se ne smem kregat z njim pred otrokom, da tudi sama nikoli žalim njegovega očeta, ko se pogovarjam z otrokom, on pa kontra. Ker sem bila priča stikom sem pač slišala vse kar je on govoril otroku. Npr. ker je prišlo do točke, da sem ga prijavila na policijo, je potem otroku govoril »No vidiš, mamica nama je spet zrihtala policijo, super mamico imaš«. Pa čez moje starše, jih je blatil. Sej otrok je res majhen, ampak zdaj ko je starejši, se opaža, da se mu je to usedlo nekam. On mu je skozi na stikih govoril, da ko bo pa velik, bo pa itak sam vse prebutal. In enkrat, ko je bil nekaj otrok jezen name, mi je rekel preko igračke, s katero se igra, da me bo medvedek prebutal. Se pravi je to ostalo nekje v ozadju.«

Pri tretji sogovornici je odtujevanje potekalo že pred ločitvijo. Oče je otrokoma že od malih nog o mami pripovedoval slabšalno. Že zgodaj je do otrok postavil visoka pričakovanja o njihovih dosežkih. Odtujevanje, ki ga je zaznala, je prepoznati tudi v tem, da je oče posegal v čas, ko sta bila otroka pri njej. *»Vse skozi je bilo njegovo poveličevanje, kaj vse je on dosegel, da nisem nič dosegla ... Skozi eno tako zbadanje, da nisem samostojna. Meni je govoril in pa tudi pred otrokoma in pa tudi njima dvema. Vseskozi je imel nek nadzor nad otrokoma, on si je zamislil, da bosta visoko izobražena. Na to ju začel zelo zgodaj pripravljati. Ni pustil, da otroka spita, čeprav je temeljna potreba otroka da spi, on rabi popoldanski spanec. On tukaj ni popuščal in je uveljavljal svoje. Jaz sem ga opozarjala, da to ni v redu, da otrok rabi počitek, da to ni prav kar dela. Ni bilo nobene komunikacije, on je uveljavljal svoje in si nisi mogel priti nasproti. Čustveno zlorablja otroka, da se odloči za enega od staršev. Odtujevanje se je kazalo tudi v poseganju v moj čas z otrokoma. Nadzor nad tem, kje smo, kaj smo delali, kaj bomo delali in kje morata otroka biti, tudi v času, ko sta pri meni«.*

Odtujevanje pri otrocih sogovornica povezuje z dogajanjem po ločitvi, ko sta otroka izbrala tisto stran, kjer jima je bilo lažje. Oče je odtujeval na ta način, da je nasprotoval vzgoji mame in otrokoma dovolil vse, kar jima mama ni. Odtujevanje se je kazalo tudi v kupovanju daril in odhodih na izlete. Pri starejšem otroku je prepoznala uporabo istih stavkov, kot jih je uporabljal otrokov oče. *»Otroci so sprva bili bolj z mano, njega so se bali in so večino stvari skrivali pred njim. Razen zabavnih stvari, ko se je kam šlo. Resne stvari, vezane na vzgojo, so vedno otroci prišli do mene. Dokler se stvari niso spremenile torej do obdobja, ko sva še bila z očetom skupaj. Ko sva se ločila, sta se otroka držala tiste strani, kjer je bilo lažje. Npr. če sem jih jaz kaznovala, jim je on to pustil in niso imeli več kazni. In tako so otroci izbrali tistega, pri katerem je bilo bolje. Naša družina, dokler smo bili še skupaj, je bila razsuta, ampak sem se jaz trudila, da to izgleda normalno in posledice mojega truda so moje »propadlo« življenje, zdravje. Starejši otrok se je obnašal enako kot oče. Rekel mi je npr. »Od kje ti pravica, da greš ven s prijateljico?«. Torej govorila sem z otrokom, ampak kot da gledam in poslušam njegovega očeta. Poslušala sem izgovorjene besede, ki sem jih slišala že večkrat v prepirih z očetom. Pa ne da so to bili samo očitni znaki, ampak so še naši družinski prijatelji opazili, kaj se dogaja in to pri njem prepoznali. Pri njegovem očetu pa je bilo tako, da npr. ko sem se odločila, da odidem od njega, se je on, takrat je bila zima, odločil, da otroke pelje na počitnice. Pa pazi, da do takrat kot družina nikoli nismo šli na počitnice. No te zime je on njih peljal na smučanje in poleti na morje. Kupil je otrokoma telefone, čeprav si otroka nista zaslužila telefone. On je njih*

nagrajeval za njihovo obnašanje. Njemu je njihovo grdo obnašanje šlo v korist in mu je bilo všeč, ker so se tudi do mene grdo obnašali.»

Eden od sogovornikov je povedal, da se starejši otrok izogiba stikov z njim. Meni, da bi morala mama na otroka vplivati tako, da bi bil tudi on deležen stikov z njim. Z mlajšim otrokom ima stike na 14 dni. *»Imam dva otroka. Otroka živita pri mami. Z mlajšim se vidim na vsake 14 dni, s starejšim otrokom pa se ne, je že odrasel in si ne želi stikov. Temu se izogiba, govori skozi, da je dovolj odrasel, da nima potrebe po temu, da bi imel stike z mano, čeprav je zelo čustven in to rabi. Jaz pričakujem, da je vseeno vzgoja obojestranska, in da je potrebno na otroka vplivat, ga vzgajat. Pričakujem da bi mama vplivala na otroka tako, da bi tudi jaz bil deležen stikov z otrokom. Z mlajšim otrokom pa je tako, da naj bi do 18. leta ostalo tako kot je zdaj, da se vidiva na 14 dni, kar se tiče zakonskega vidika. Jaz pa se obsojam, zakaj ni tudi starejši otrok, da ne razume, da sem tudi jaz potreben takšnih stikov, kot jih ima ona z mamo. Čeprav sem kasneje ugotovil, da nima smisla, da nič ne dosežem, da ne uspem pridet to tega razumevanja in tako naprej.»*

Drugi je pripovedoval o odtujevanju kot posledici odraščanja in oddaljevanja starša od otroka in obratno. Stiki z njegovim otrokom so se zaradi šolskih in drugih obveznosti izvajali vse manj. Odtujevanje pa razume tudi kot vpliv mame na otroka, da se z njim nista dovolj pogosto srečevala. *»Ja, jaz sem bil poročen cca. 20 let, ko sva se razšla. Otrok je bil takrat na koncu osnovne šole. Je pa otrok zdaj že odrasel. In nima neke želje po stikih v tem času. Takrat prej, v času srednje šole, se mi je pa zdelo, da bi bil z mano, ne vem pa zaradi kakšnih razlogov je bilo teh stikov zelo malo. Hja, v mojem primeru je bilo vplivanje mame na to, da se je otrok odtujil od mene. Jaz si to predstavljam tako, da pač otrok, ko se osamosvaja, da niso starši skozi z njim. Če pa starša že itak nima ob sebi, pa je odvisno od stikov. Glede na to, kako smo živeli skupaj do njegovega 15 leta in potem, kako je na koncu v zadnjem letu z mano obiskoval informativne dneve in hodil okrog. Zato potem tudi jaz v postopku razveze, mediacije, nisem zahteval nekih dni točnih, sem pač samo predlagal, da se po dogovoru videva z mano, seveda pa teh stikov ni bilo veliko in je vedno imela nekaj, zaradi česar ni mogla bit z mano. In to je bilo v bistvu glavno, zakaj sva se tako odtujila. Če pa je odtujevanje otroka v tem smislu, da se to njemu dogaja zaradi nekoga drugega, pa predvidevam da je imela njena mama vpliv, da jaz nisem imel toliko stikov, kot bi jaz želel in kot bi otrok jih želel imet z mano.»*

4.1.2. Prepoznane razlike med tem, kako je potekalo odtujevanje pri starejšem in kako pri mlajšem otroku

V vseh primerih (razen enega), kjer so starši imeli izkušnjo odtujevanja (oz. jo imajo), je starejši otrok za razliko od mlajšega bolj odtujen oz. se je odtujevanje prej začelo kazati. Odtujevanje med otrokoma je po mnenju sogovornika odvisno od značaja otroka in ostalih dejavnikov. »Na primer vsekakor je tukaj karakter pomemben. Kako se otrok odziva, kakšen značaj ima, kako je navezan. Vidim pa da mlajši otrok, da pokaže z dotiki, s kakšnim stiskom, da sem mu še zmerom oče.«

»No v bistvu tako. On ni uspel odtujiti obeh otrok, ampak samo starejšega. On pa skuša odtujevati oba že ves čas. S starejšim nimam kontakta od prejšnjega leta. In že pred tem, ko sva se še slišala, je bilo samo zato, ker je potreboval denar ali pa če je kaj potreboval pomoči pri šolskih stvareh. Ni pa ga niti oče zanimal. Ampak oče je vsak dan njemu podal dozo komentarjev o meni, npr. »Kje je vaša mama, vas je zapustila, je z novim moškim, po barih in pijačkah«. No to je bil celoten proces. In jaz ko sem šla k psihologu mi je povedal, da je to sindrom lojalnosti, torej da se je otrok odločil, da bo zvest očetu, ker ima tako manj problemov. Ker se zaveda, da se ne bom nikoli na njega razjezila tako, kot bi se oče nanj. Kot npr. sporočila, ko mi je pisal, da naj ne povem očetu, da je »držal« z mano, da me je branil ipd. Ker to je bilo kaznovano, če sta otroka izkazala kakršnokoli podporo meni oz. znake, da bi bila z mano. Kot se zdaj kaznuje mlajšega otroka, ki želi priti živeti z mano. Mlajši otrok pa je na začetku bil različnih razpoloženj. Ampak ni nasedel vedno na očetove besede. Jaz sem ocenila, da je on bolj zrel. Boji se očeta, ampak dosti manj kot starejši otrok.«

»Starejši otrok je z očetom bolj povezan. Biti ljubljen, občudovan otrok, je pri njemu pod pogojem, da je takšen, kakršen si on želi, da je. Tako si to jaz razlagam. Zato se je odločil za njega, ker se ga boji zgubit, ker če bo slučajno kaj počel tako kot jaz rečem, je oče otroku zabičal, da ga bo izgubil za vedno in da nima kaj več hoditi k njemu iskat. Stikov s starejšim otrokom sploh nimam. Ne silim vanj, sem probala večkrat in sem potem pustila stat. Rataš zmešan, ne veš ali bi probal ali ne, ne veš kaj je prav. Otroka sta doživljala in še vedno doživljata z njegove strani psihično nasilje. To vidim po reakcijah, kakšna prideta nazaj, ko prideta od njega. Še ko je starejši otrok prihajal k meni, sta oba prihajala z negativno energijo, napetostjo v ozračju. Pri mlajšem otroku pa opažam, da starejši otrok vpliva slabo na njega. Ker starejši otrok in oče sta zaveznika in oba enako govorita njemu proti meni. Zato se vedno bolj čuti, da se tudi on oddaljuje in to bi rada preprečila, da se ne zgodi tako velika škoda, kot se je pri prvem. Pri starejšem otroku se recimo vidi, da je bil njegov projekt. Zato ne bom

presenečena, če bo šel drugi otrok živet k očetu. Ker sva midva kot starša tako neskladna in ker jima ne dajeva sporočila, da sva sposobna zdrave komunikacije, s tem ustvarjava prostor za manipulacije. Otrok ve, kaj lahko počne pri meni, in kaj pri očetu. To je grozljivo, to si res ne predstavljam. On bi mogel čutiti da midva sva različna, ampak da sva se sposobna o osnovnih stvareh pogovoriti. Ampak z mlajšim še najdeva skupne stvari, zaradi katerih rad pride k meni. Zdi se mi pomembno, da otroku omogočim preko druženj z drugimi stik z drugimi moškimi, ki imajo zdrav pogled na življenje in mu lahko posredujejo vrednote.»

V enem primeru je bilo odtujevanje bolj uspešno pri mlajšem otroku, s pomočjo podkupovanja otroka z darili in sladkarijami. Starejši otrok se je pridružil mlajšemu, da ga lahko ščiti pred morebitnim nasiljem, torej da sta skupaj. *»Začelo se je tako, da je bil mlajši otrok toliko star, da se jo je začelo podkupovat z igračami, sladkarijami. Starejši otrok je že od zmeraj imel ta zaščitniški nagon in skrbel zmeraj za mlajšega. Mlajši je to s pridom izkoriščal. Starejši otrok je v bistvu na tak način odtujen, da oče poskrbi, da zmanipulira mlajšega otroka, potem pa starejši otrok povleče z mlajšim, da sta skupaj. Torej če bo mlajši rekel, da hoče bit pri očetu, potem bo tudi starejši, še posebej ker je bil večkrat priča nasilju in ga želi zaščititi in biti tam, kjer je on. Manipulira tudi s starejšim, torej na način podkupovanja. Pa blati me, da sem strašljiva, bolna oseba, zlobna oseba, ki se je morajo izogibat. In je očiten ta strah, ko prideta na stik, ker sta me se kar nekaj časa bala, se skrivala pred mano.»*

4.1.3. Občutki, ki so jih oz. jih doživljajo starši ob dogajanju

Občutke so sogovorniki ce opisali kot občutke jeze, razočaranja, nemoči. Eden od sogovornikov je opisoval, kako so se njegova pričakovanja, želje in trud z ločitvijo porušili ter da so se stvari tako odvile, kot si sam ni nikoli predstavljal. *»Groza ... Mislim, nepojmljivo, kaj naj rečem. Si ne moreš predstavljat, da se lahko stvari tako zgodijo. In da vse, kar si zastavljal na začetku, gradil 20 let in si želel bit skupaj ... Je težko.»*

Druga intervjuvanka je govorila o strahu pred tem, v kakšnem okolju morata njena otroka odraščati. Omenjala je tudi sistemski problem odtujevanja otrok od mame, kjer se namenoma odtuja mame in otroke dodeljuje očetom, da se s tem uravnava statistika otrok, dodeljenih očetom. *»Razočaran si, jezen si, strah te je za svoje otroke, ker veš, v kakšnem okolju bosta morala odraščati. Pa nemoč, ko slišiš te zgodbe, kaj se v Sloveniji dogaja, torej ta sistemski problem odtujevanja otrok od mame.»*

Tretja sogovornica je omenjala nemoč, povezano s tem, da ji je bilo onemogočeno opravljati vlogo mame. *»Občutila sem eno veliko nemoč. Ker tukaj ... ne vem, ta človek ima hudo*

narcistično motnjo. Začneš se spraševati kdo je tu nor ... Ko ti nekdo vzame najpomembnejšo vlogo, jaz sem se zelo poistovetila z vlogo mame, rada sem mama, rada sem se z njima igrala. In ko ti nekdo to vzame, eno izmed vlog, s katero si ti najbolj poistoveten, ker otroka sta še majhna ...»

Četrti je bilo nekoliko težje odgovoriti na vprašanje, tudi samo vprašanje je opredelila kot »grozno težko«. Povedala je, da gre za občutke, ki še trajajo. Omenjala je občutek izdaje s strani starejšega otroka, ki je bil že toliko star, da bi se lahko odtujevanju zoperstavil in izkazal voljo po stikih z njo. V svojem pripovedovanju je omenila še, da se je na starejšega otroka veliko zanašala, ko se je odločila, da odide od partnerja, saj ji je otrok za to dal pobudo. Ko pa se je to dejansko zgodilo, je oče v vmesnem času uspel otroka po njenih besedah zmanipulirati. Občutki groze, ki jih omenja, pa izhajajo tudi iz nevednosti, kaj se z otroki oz. starejšim otrokom dogaja. Namreč, ko je bolan, prehlajen, poškodovan ..., to izve, ko se pogovarja z mlajšim otrokom in v ozadju sliši stokanje drugega otroka. *»To je grozno težko vprašanje. Resnica je to, da se tudi zdaj tako počutim ... Ne morem reči, da sem jezna na otroka. Pa sem tudi jezna izmed vsega ostalega, čeprav ga vsak dan pogrešam. Vsak drugi dan mu napišem sporočilo, čeprav me je blokiral. Ampak mislim, da je to obdobje ločitve po eni strani dobro za naju. Ker vem, da bi se prepirala, ker počne stvari, ki jih ne odobravam. Ampak se počutim izdano. Zato ker je strašno, da vzgajaš tako zdaj že velike otroke in si jim mama. Jaz sem dejansko posvetila življenje otrokom. Skupaj smo šli v kino, živalski vrt, na vse možne izlete, se družili ... In potem pride do ločitve in oni ne želijo živeti z mano. Ne vem, kaj je prava beseda, ampak jaz sem se počutila izdano. Je mogoče, da si nisem to zaslužila, da bi jim bilo vsaj vseeno. Da bi vsaj rekli, da se ne želijo mešati, komentirati, vsaj starejši, ki je imel 15 let. Da bi vsaj zdaj, ko ima skoraj 18 let, ne more najti način, da se mi oglasi. Lahko bi vzel od prijatelja_ice telefon in napisal vsaj mama oprosti, ne smem se ti oglasiti, počakaj še malo ... Jaz bi bila tiho in ne bi nobenemu povedala. No to je nekaj, kar mu verjetno nikoli ne bom mogla oprostiti in to pozabiti. Mogoče je še tako surovo in kruto, ampak on ni majhen otrok. Jaz sem ga pri njegovih letih rodila in ga vzgajala. In to je grozno, ker ne morem dojeti, da on ne pomisli niti en dan, če sem v redu, če sem živa. In ljudje mi pravijo, da mu bo kasneje žal. Ampak to si jaz ne želim, da bi se on tako počutil, tako kot se jaz počutim in verjamem, da se nikoli ne bo, ker sem jaz njegova mama in on meni ni. Da bi bila vsaj ona dva majhna, mogoče se tako ne bi počutila. In to me prizadene, ker vidim, da se on tako dejansko počuti. Še danes se sprašujem, če je možno, da je pozabil vse naše lepe trenutke. Jaz ne bi mogla zdržati, da ne slišim svoje mame tako dolgo. Ne vem, kako hudo bi moralo biti, da je ne bi hotela slišati. Ne vem, kaj sem jaz njemu tako hudo storila. In*

ta strategija preživetja, ki jo je ubral, kako naj jaz najdem to strategijo, da to preživim? Pa pomisli, da sem takrat dobila vso moč, da odidem od bivšega partnerja in to storim, ko mi je otrok še stal ob strani in rekel »mama gremo stran, dovolj je bilo«. Takrat, ko je bil ob meni. Takrat sem začela delati plane, da gremo stran, ker sem se zanašala tudi na njega. In otroka sta bila tako prepuščena manipulaciji in hitro ju je oče obrnil. No in ker jaz nisem in niti nisem znala manipulirat, je očetu to uspelo. Da bi vsaj nekako uspela zagotoviti, da bi vsaj stik imela. In to je umazana igra. In zaradi tega zdaj trpim, ker se nisem ukvarjala s tem, da zmagam v tem, nisem taka in nikoli ne bom taka. Se pa bojim, da bosta otroka prepuščena samemu sebi in da bosta propadla. Starejši otrok je padel letnik, ni dokončal šole, skrbi me, kako se bo lahko kje zaposlil. Za mlajšega otroka se bojim, da se bo zaljubil, da bo spremenil mišljenje in ne bo hotel priti k meni (zaradi razdalje). In to ne vem, kako bom preživela. Mogoče pa se ne bi smela toliko sekirati ... Ampak ko slišiš, da je otrok poškodoval nogo in da je prišlo do hude poškodbe in ti o tem niti ne veš. In to je grozno, ko govoriš z enim otrokom in slišiš, da drugi zadaj kašlja in je bolan, in ti tega niti ne veš. In mislim, da to kar je bivši mož naredil, zločin proti človečnosti.«

Peti sogovornik občutke opisuje tudi kot negativne in hude. To je povezano s spraševanjem samega sebe, zakaj so se stvari tako odvile in zakaj si otrok ne želi več stikov. Tudi on meni, da bi otrok pri 15 letih moral imeti svojo voljo za stike in jo tudi pokazati. »Ja takrat na začetku je sigurno to bilo zelo negativno, sigurno mi je bilo hudo, zdej kakšni so tej občutki, v bistvu se sprašuješ zakaj je tako, zakaj si otrok ne želi več stikov. Sej pri 15 letih in več bi morala imeti tudi nekaj svoje volje, se pravi tudi ona je skozi imela nekaj za se učiti, pa ni mogla ... Če bi jaz moral štet dneve in čas ko je bila z mano, bi lahko rekel, da je bila mogoče od celega leta par dni z menoj.«

Navsezadnje pa je ena sogovornic občutke jeze omenjala v povezavi z nerazumevanjem, kako to lahko oseba počne svojemu otroku. Omenja pa še, da občutke žalosti doživlja predvsem zdaj, ko stvari pogleda za nazaj. Občutke groze in strahu omenja tudi v odnosu do centra za socialno delo, saj je imela vedno slabo izkušnjo na njem. »Ja, mislim, v bistvu se mi zdi, da takrat sem občutila jezo, ker pač, mislim, kako je lahko tak, pa kaj dela, pa kako lahko dela škodo otroku. Recimo danes ko sem si stvari še enkrat mal pogledala, pa sem začutila žalost. Takrat pa nisem mogla dovoliti začutiti žalost in sem mogla ostati v funkcioniranju, ker sem mela postopke na CSD-ju, na policiji, in nisem si smela dovoliti se sesuti. Pa strah, mene je bilo groza it na CSD. Vedno sem imela slabo izkušnjo. Tam sem govorila eno o mnenju, napisan je pa blo drugo.«

4.1.4. Pomoč, ki so jo starši najprej iskali

Sogovorniki_ce so pomoč iskali pri različnih institucijah oz. službah. Nekateri so se vključili tudi v podporne skupine, kjer so se počutili razumljeni in so imeli ob sebi osebe s podobnimi zgodbami. Samo ena je vmes navedla tudi prijatelje. Več se jih je obrnilo na psihoterapevko. Samo ena je omenila, da se je najprej obrnila na socialno delavko.

»Jaz že skozi iščem pomoč povsod. Mislim, da sem se obrnila že na vse mogoče institucije in vse možne ljudi, ki obstajajo in jih seznanjala z dogajanjem. Torej sodišče, odvetnice, prijatelje, varne hiše, DNK, SOS, Društvo ženska svetovalnica, Amnesty International, UNICEF, Varuh človekovih pravic, Varuh otrokovih pravic, ravnateljica šole, učiteljica, psihologinje, pedagogi, psihoterapevke, Študijsko raziskovalni center za družino. Pa na Socialno zbornico, Inšpekcijo, Informacijski pooblaščenec ... Vsi vse vejo, je pa lažje si zatisnit oči in pomest pod preprogo.«

»Ja jaz sem v podporni skupini. To je tak prostor, kjer smo se pogovarjali o problemih. Tam sem imel nekaj sogovornic. Najbolj glavna potrditev je bila to, da ne smeš obupat, da moraš vztrajati, da moraš pokazati, da si želiš stik z otrokom. Da enkrat se bo že obrnilo, ampak zdaj se še ni, oz. je zelo slabo še zmeraj.«

»Jaz sem se takoj na začetku na psihoterapevko obrnila, pol pa na Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK), ampak to potem, ko sem to izvedela na CSD-ju, ko mi je svetovalka dala zgibanko DNK-ja, ko sem bila obravnavana na prvi socialni pomoči. Ta je bila tudi edina k je bila res v redu socialna delavka, ampak žal nisem bila pri njej obravnavana naprej. No z DNK-jem sem naprej sodelovala dve let in so me tudi spremljali na sodišču in hodil z mano na CSD na razgovore. Potem sem se vključila tudi na eno drugo psihoterapijo, prav za žrtve nasilja, na ŠRCD.«

»Jaz sem probala na institucijah. Šla sem do kriminalista, šla sem na psihoterapijo, do psihiatrinje. Jaz sem celo prosila psihiatrinjo, če lahko prijavi nasilje. In je rekla da ne ...«

»Ja tako je, jaz sem vedla, da se moram vključiti v eno podporno skupino in sem pogledala na splet in to je bila edina skupina, ki je opisovala točno to v čemer sem se našla.«

»Npr. zase si poiščem pomoč npr. vključevanje v skupine za pomoč, podporo. Npr. skupina za razvezane, skupina za samopomoč oz. psihološka pomoč. Ne vem sicer kako bi to definirala. S časom dobiš od teh skupin določene rezultate, kar ti odgovarja in kaj ne. Se prilagodiš tudi sam temu, kar je in se s tem potem zadovoljiš.«

»Ker smo bili takrat ravno v postopku razveze, sem se najprej obrnila na socialno delavko, ki je vodila naš primer, ker sem vedela, da lahko zelo pomembno vpliva na dogajanje v družini. Povedala sem ji, da se otroka očeta bojita, ker je nasilen. Ona je odgovorila, da tega ni zaznala in da nima čarobne paličice, da bi obrnila dogajanje in to spremenila. Rekla mi je, da ga je klicala in da je on povedal ravno nasprotno od tega, kar sem povedala jaz in da ona s tem ne ve, kaj naj.«

4.1.5. Kako bi starši ravnali danes

Ob vprašanju, če bi danes ravnali kako drugače, so tri sogovornice omenjale, da bi morale prej oditi iz razmerja, saj je tako nastala le še večja škoda.

»Če bi se lahko vrnila nazaj, bi vse to naredila že veliko prej, dokler so otroci bili majhni. Drugim bi svetovala, da zaradi otrok ni potrebno trpeti nasilja in partnerja, s katerimi nisi srečen. In zdaj zaradi tega mojega razmišljanja, da to počnem v njihovo dobro in ostajam v zakonu, trpim posledice.«

»Ja, da bi že prej se razvezala od tega človeka in da bi prej šla v te postopke. Ma imaš neko upanje, da se bo spremenil da bo uvidel, ma potem ugotoviš, da se ne bo nič spremenilo. In spoznaš da bo več škode, če ostajaš v takem odnosu, kot če narediš temu konec.«

»Ja, ko me je nosečo porinil po stopnicah, ni mi pustil zapustiti hiše, pa mi je zaparkiral avto, pa sem šla v dežju noseča na pot in je prišel na pot za mano. Takrat sem razmišljala, da itak nima smisla, ker me bo povsod ujel in na koncu bi si še kaj naredila. No takrat bi morala na vse pretege se potruditi, da me ne bi spravil v tisti avto. Mogoče bi to bilo usodno za otroka, pa vsaj ne bi doživljal vsega tega, kar doživlja zdaj. Bežala sem od prvega trenutka dalje, to mi zdaj sicer vsi očitajo, da se delam, da sem žrtev nasilja, kljub temu da imamo kazenske postopke v teku in se te stvari dokazujejo vedno bolj, še vedno pa vem, v kaj se bo vse skupaj obrnilo. Morala bi si nekoga drugega izbrat, ali pa sploh nobenega ne.«

Četrty je poročal o tem, da bi komuniciral, se pogovarjal, odpuščal ipd. Omenjal je, da bi se več posvečal otrokom in odnosu s partnerko. *»Komunikacija, pogovor, odpuščat, ustavljat, brezzat, s časom se posvetit več otrokom, odnosu. Poskušal bi sigurno drugače. Bi iskal opcije, ne vem. V odnosu sta zmeraj dva svetova, ki kjer se stvari vlečejo in sčasoma pač ratajo takšne kot so. In vsak hoče uveljavljat svoje.«*

Ena od sogovornic pa je omenjala, da če bi lahko naredila kaj drugače, bi bilo to, da se ne bi obračala na center za socialno delo, ampak bi se prej obrnila na npr. Društvo za nenasilno

komunikacijo ali SOS telefon, kjer je dobila več koristnih informacij. Prav tako je omenila, da bi bolj zaupala svojemu občutku, ko je otrok zbolel in se je morala odločiti, ali bo šel na stik z očetom ali ne, ter se manj zanašati na mnenje pediatrinje. *»Po mojem, bi se preden bi se kej prevelik s CSD-jem ukvarjala, obrnila ali na DNK, ali na SOS telefon, ker sem tam dobila več usmeritev, pravih usmeritev, za naprej. Druga stvar je ta, da smo mel velik tudi s pediatrinjo, ker je otrok tok majhen. No men je ta bivši partner skoz govoril, da mi bo skrbništvo vzel, pa za vsako stvar ko je bil recimo otrok bolan, da bo na CSD-ju zahteval, da imava stike pod nadzorom, pa da si izmišljujem, da otrok v bistvu ni bolan. Tko da jaz sem pol vsakič pediatrinjo spraševala, če gre on lahko na stik ali ne. No če zdej gledam nazaj, ne bi se tok ozirala na mnenje pediatrinje, ampak bi se po svoji materinski presoji odločila, ali bo šel na stik ali ne. Ampak vseskozi se mi je nekaj grozil, da se morem tega držat, pa da bo CSD tak mnenje dal, in si nisem upala. Pol ko sem se mal sestavila, ko sem videla, kako stvari grejo, sem rekla, veste kaj, to je moj otrok, jaz ga vsak dan gledam in vem kolk je on bolan.«*

4.2. Potek postopka na sodišču in centru za socialno delo

4.2.1. Postopek s strani centra za socialno delo oz. sodišča v posameznih primerih

Večina je postopke na centru za socialno delo in sodišču opredelila kot dalj časa trajajoče. Vsi sogovorniki_ce so z obema nezadovoljni, saj od njiju niso prejeli nikakršne pomoči.

Sogovornica je z menoj podelila svojo izkušnjo, da je s strani centra za socialno delo dobila navodilo, da nasilje, ki ga doživlja, dokumentira. Kasneje pa, kot pravi, so zgodbo o doživetem nasilju obrnili proti njej in jo okrivili, da je otroke izpostavljala nasilju. *»Jaz sem že leta pred ločitvijo šla na CSD in povedala o vseh nasiljih, ki sem jih doživljala. Vprašala sem jih, kaj lahko naredim, da te otroke rešim. Spraševali so me, če imam kaj zapisano o tem nasilju, pa sem rekla, da imam zapise dveh davljenj v zdravniškem kartonu. Pa so potem rekle, naj grem nazaj, da počakam, da se mi kaj zgodi, to dokumentiram in potem odidem iz ogroženosti. To se je tudi zgodilo. To da sem pa dokumentirala nasilje bivšega, so obrnili v to, da sem bila jaz tista, ki sem ogrožala otroke, ker je bil na ta način otrok izpostavljen nasilju očeta nad mamo, in jaz sem vedla, da je oče nasilen in bi lahko nasilno odreagiral in da sem ga jaz sprovcirala. No to so potem opisali tako na CSD in izvedenka je potrdila. In to se že 2 leti vleče ta postopek. Nedavno smo bili pri sodnici, 8 ur je trajal narok, pa se nismo uspeli dogovoriti. Kaže pa v to smer, da mi bodo te stike še bolj omejili, da jih ne bom mogla peljati iz države, da ne bom mogla izdelati osebne dokumente za otroke in podobno. Zdaj so tej stiki določeni z začasno odredbo. On je takoj pisal na sodišča svoje osebne izpovedi, laži ... Jaz sem ves čas ugovarjala z določnimi dokazili, ko sem pa prišla na vpogled na sodišče, sem videla da so moje kuverte in*

pisanja bila še vedno neodprta in neprebrana. Ugotovila sem tudi da strokovne delavke na CSD niso bile seznanjene s tem, kar sem pisala sodišču. Nikjer ni bilo nič napisano, nič zaznamovano. In mi vemo, kaj bo, vemo, da trenutno tendenca v Sloveniji vodi v to, da jih ne smem videt in ko bodo do te mere odtujeni, bo že problem. Da ko bodo otroci prišli na stik z mano in bodo v stiski, to več ne bo v njihovo korist. Ne vem, če te otroke lahko rešimo, niti na slovenskih, niti na evropskih sodiščih. In ne vem, če bodo moji otroci sploh to preživeli, ker vemo, kakšne so lahko alternative otrok v stiski.»

Drugi sogovornik je povedal, da so na centru za socialno delo imeli zgolj en pogovor, eno srečanje. Omenil je, da so zadeve šle mami otrok v prid, ker je bila na sojenje bolj pripravljena in je imela odvetnico, ki jo je zagovarjala. Meni, da bi sodnica morala biti vztrajna pri stikih in določiti konkretne oz. točno določene stike in ne stike po dogovoru. »Ja ne vem, jaz vem, da sem dobil povabilo na CSD. Tam so me nekaj spraševali. Izrazil sem željo, da bi tudi z otrokom govorili in tudi so govorili z njim, ampak nekako sem čutil, da je šlo vse v prid mami. Sam en pogovor je bil, in to je bilo to. Da se je to neko mnenje pripravilo. Potem pa je prišla vloga oz. poziv pred obravnavo, narok. In dogajalo se je dolgo časa, preden se je sodni proces začel. Tam so imeli zasedbo v tem smislu, da je prišla mama s svojo odvetnico, jaz sem bil brez odvetnika, ker sem bil brez dohodkov. Ona je bila zelo pripravljena, jaz pa sem se bolj pogovarjal z znanci z izkušnjo ločitve in se pozanimal, na kaj moram pazit. Ampak vseeno je bilo takrat vse tako čustveno, da sem pristal na vse. Jaz mislim, da bi morala sodnica biti tista, ki bi vztrajala pri tem, da bi se določilo tiste neke minimalne dogovorjene stike. Dogovorili pa smo se samo, da bodo po dogovoru, tako se je zapisalo in tako je tudi bilo. Mogoče bi imel možnost kasneje zahtevati novo sodno obravnavo, kjer bi zahteval več stikov, kot sem jih dobil, takrat pa je bilo to glavno, da se je določilo te stike in preživnino za otroka.«

Tudi pri drugem sogovorniku se ne na centru za socialno delo ne na sodišču ni dogajalo prav veliko. Razvezala sta se sporazumno, saj sam ni želel nadaljevati postopkov na sodišču zaradi stroškov ter dejstva, da ne bo tako dosegel nič dobrega. »Pri nas je bilo dolgotrajno odločanje, kaj se bo naredilo. Ali bi se ločili ali ne, ali bi probali ali ne. In se vrtiš v krogu in ne veš kaj naredit. Ne veš pa koga kej vprašat. Sva hodila k psihologu in drugim strokovnjakom. Pa ko smo imeli pogovor še z otroki, je bil center vpleten, vendar sva se potem odločila za ločitev in sva rešila sporazumno. Nisem pa od centra dobil nič. Zgolj informativne informacije, ki so zgolj neuporabne, niso mi nič pomagali. Bolj na splošno so mi rekli, da vejo, da mi je težko, mi povedali, da je otrokoma bolje, da sta pri mami ... Potem pa sem dobil od mame otrok odločitev, ko je poslala dopis z odvetnikom, in ko sem videl, da to ne pelje nikamor, da nima smisla, da je

skupaj en kup stroškov, sem se odločil, da tega ne bom počel. Je na vsakem posamezniku, ali bo to vlekel naprej ali ne. Skratka najprej je veljal nek dogovor, ustno, potem se je to še zapisalo in uredilo kar se tiče premoženja, in tako je ostalo.»

Ena od sogovornic je poročala o tem, da so se najprej stvari na centru za socialno delo ter sodišču odvijale hitro, dokler sta bila še složna in se uspela dogovarjati. Vmes je prišlo do odstopa zadeve na drugi center za socialno delo, kjer so ponovno sklenili dogovor. Postopki še trajajo. »Midva sva se najprej sporazumno razvezala. Jaz sem sprožila ta postopek, bila sva vabljeni na CSD, tam sva stvari dorekla, stvari podpisala in poslala na sodišče in bila v kratkem ločena. Nakar je kmalu začel kršiti sodno poravnavo in sem ponovno sprožila stvari na centru. Vmes smo menjali center za socialno delo. Tam smo že sklenili spet nek dogovor. Potem pa ko je bil čas, da to dava na sodišče, tega on ni hotel podpisat. Ker to sva dala kot midva predlog na sodišče. V tem času je skozi kontroliral kje smo, kaj delamo. Želela sem bolj na mehko, nisem hotela klicat policije in zaostrovat zadev, bit grda. Jaz sem hotela samo, da nekdo njemu razložit, da to ni v redu in kakšne so posledice, če ne bo spoštoval sodne poravnave. Postopki še trajajo, skratka nič dobrega.«

Druga je pripovedovala o srečevanju na centru za socialno delo v sklopu naloge predhodnega svetovanja. Ker se nista bila zmožna zmeniti glede otroka, je sodišče določilo stike z očetom vnaprej. Ker je vmes prišlo do spremembe v obnašanju očeta, je podala predlog za spremembo stikov in zahtevala stike pod nadzorom, čemur sodišče ni ugodilo. Na centru za socialno delo sta večkrat imela razgovore. Omenjala je, da je bila na CSD vodena pri treh strokovnih delavkah, ki po njenem mnenju niso med seboj sodelovale in se povezale. Ko je zaprosila, da se njen primer vodi pri drugi strokovni delavki, ji je direktor CSD ugodil, vendar šele ko je to zahtevala od njega, saj je najprej njen predlog zavrnil. Z drugim, novim strokovnim delavcem je bila bolj zadovoljna, saj je poznal psihologijo otrokovega razvoja in potreb. »Ja v bistvu otrokov oče, je najprej dal vlogo za predhodno svetovanje na CSD. Takrat ko sem jaz od njega odšla, sem mu povedala, da bom odšla in da bom otroka odpeljala in mu povedala, da ga bo lahko videl tudi po tem. No najprej sva mela tam srečanje, kjer je že začel, da sem mu otroka odpeljala. Pol je bilo pa čez tri mesce, smo imeli glavno obravnavo na sodišču, kjer so določili vse stike za naprej. Pol vmes pa je prišlo do spremembe in sem jaz dala predlog za spremembo stikov. Hotela sem stike pod nadzorom, kar niso pustili. Pa pač itak sva mela razgovore večkrat na CSD-ju. Vmes je bil tudi sum na spolno zlorabo, ki men še vedno obstaja. jaz sem se obrnila tudi na pediatrijo, pol je ona rekla, da naj se obrnem na CSD, ki je dal prijavo na policijo. Tam smo meli zaslišanja, pa na CSD-ju tim z 8 strokovnjaki. No jaz sem na tem CSD-ju bila

vodena pri 3 svetovalkah. Pr eni svetovalki zaradi nasilja, pri eni zaradi stikov, pri tretji pa pol zaradi zlorabe. No sicer pri tej zadnji on ni bil vključen, bil je po timu povabljen k svetovalki za stike. Smo bili velikokrat tam, vsakič men bilo grozno, ko sem šla tja. Bom rekla prvi dve izkušnji, kljub temu, da smo se predstavili na drug CSD, ni bilo nič boljše, kot na prvem. Tko da ja, vmes no pol po vsem tem, ko so vsakič šla mnenja na sodišče taka, da se vprašaš, kje je tle kakšna strokovnost. Pa ne vem, meni so na CSD zagotavljali, da oni med seboj sodelujejo, da pač mnenja piše ta, ki je bla za stike, ampak da ona sodeluje z drugima dvema kolegicama in da bodo vse upoštevali, kar jaz tam povem. Ampak tega ni bilo no. To je bilo izključno tako, kakor je videla ta svetovalka za stike. Pol sem jaz dala prošnjo na CSD, da bi rada drugo svetovalko za stike ali svetovalca, pa niso takoj upoštevali. So rekli da ne, da lahko pridem na pogovor z direktorjem. Pa on mi je tut najprej rekel, da on ne bo zamenjal strokovne delavke. No pol sem ga vprašala, če mi direkt pove, zakaj mi ne more zamenjat svetovalko, pa je pol izjavil, da v bistvu ni problema in da bo razmislil in mi v enem tednu sporočil. No in pol mi je ugodil, pa smo dobil moškega svetovalca. Pr njem smo meli ločene razgovore, ampak to se je izkazal, da je to še slabše, zato sem pol zahtevala, da imamo skupne razgovore. Ker pač šlo se je iz tega razloga, ker sem bla žrtev nasilja in naj bi razgovori bili ločeni, razen če se strinjaš, da so skupni. No in ta svetovalec je predlagal, da imamo vsaj prvi razgovor ločeno in potem gremo naprej. No morem reči, da je bil ta svetovalec bolj strokoven, tudi mnenje je napisal malenkost bolj strokovno, v tem smislu, da je poznal razvoj otroka in pogledal, koliko je otrok star ter mnenje temu primerno napisal.

Nazadnje je ena od sogovornic poročala tudi o tem, da je sistem v državi slab in da se ljudje, ki delajo v njem, bojijo povedati, kar si mislijo. Njej je recimo socialna delavka povedala, da vidi, kaj se dogaja, kar pa pri reševanju situacije ni pomagalo. V zvezi s sodiščem trenutno pričakuje začasno odredbo. »Najprej se je začelo s tem, da sem dala papirje za ločitev. Ker so tu bili mladoletni otroci, smo dobili od CSD vabilo na pogovor. Oni so naš vprašali, če obstaja možnost, da se zadeve rešijo, mi smo rekli da ne. In to je bilo vse skupaj brez nekega učinka, brez pomena, da smo hodili na CSD. Čakamo začasno odredbo od sodišča, torej da se v času sojenja otroka dodeli meni in da živi z mano. In te stvari trajajo, ogromno časa čakamo. Dejstvo je, da je sistem slab, star. Ljudje se bojijo povedat, kar si mislijo in to je problem. In dejstvo, da mi reče socialna delavka, da ji je med nama jasno, kaj se dogaja, to meni ne pomaga nič. In socialne delavke se morajo zavedati, da so one tiste, ki določajo o usodi otroka.«

4.3. Podpora in pomoč, ki jo potrebujejo odtujeni starši

4.3.1. Opora, ki so jo starši prejeli oz. jo prejema

Ena sogovornica je omenjala, da so ji v oporo razna društva in neprofitne organizacije. Kar se tiče bližnjih, je podpora manjša, obenem pa odtujevanje poteka tudi preko njih. *»Društva, neprofitne organizacije. In posamezniki s svojim prostovoljnim delom. Od bližnjih, pa je tako, da se trudijo, da bi bili v oporo, ampak so na žalost še en medij, preko katerih teče manipulacija bivšega, in jih zmanipulira in je to še dodatno breme zame in za otroke. Težko dopoveš, res nihče ne želi razumeti, verjeti, da lahko z njimi nekdo manipulira na podel način, zato si na koncu najšibkejši in sovražnik od vseh.«*

Eden od sogovornikov je povedal, da so to pretežke teme, da bi jih delili z drugimi. *»Z nobenim ... z bratom in mama itak nima kaj razumet ... Pač ne vem ... Da bi imel kakšnega prijatelja, bi se mogoče z njim kaj, ampak to so tako težke teme, da ne ...«*

Druga sogovornica je povedala, da so ji bili v oporo bližnji in prijateljica. Staršem je težko priznala, da ni srečna, in jih s svojimi težavami ni hotela obremenjevati. V podporni skupini, v katero se je vključila, se je počutila, kot da nekam pripada. *»Ja edino domači, pa ena prijateljica, ker je poznala zgodbo, ko sem še živela pri možu, pa nisem staršem povedala, ker men je bilo težko staršem povedat. Oni so bili veseli, da sem se poročila, mislili so, da se dobro počutim. Nisem jih hotela obremenjevati s tem. Imela sem eno prijateljico, ki sem jo poklicala, ko mi je bilo težko. Po pol leta sem se vključila v podporno skupino. In tam sem nekam pripadala. Ker ko se ločiš, imaš občutek, da nikamor ne pripadaš, da nikamor ne pašeš. Ne pašeš med samske, ne pašeš med poročene, med tiste, ki so v zvezah. Imaš občutek, da te vsi gledajo, da vsi nate kažejo s prstom.«*

Tretja je omenila še psihiatra in psihoterapevta, poleg že naštetega. Omenila je, da se je ob bližnjih in prijateljicah počutila odveč. *»Ljudje ki to ne razumejo, ti težko pomagajo. Sej so prijateljice, ampak se nekako čutiš odveč, ko te vabijo. Vseeno imajo one svoje srečne družine in se mi zdi, kot da ne sodiš tam. Moja družina kolikor mi je lahko pomagala. V tem smislu, da mi niso sodili, da sem se razvezala, po drugi strani pa ji zamerim, da imajo še vedno stike z družino od očeta otrok, ker menim, da to škodi otrokom. Jaz izpadem ena črna ovca, oni pa se vsi med sabo razumejo. Pa v oporo so bili prijatelji, sodelavci, da sem dala to malo ven ... Psihiater, psihoterapevt, skupina za samopomoč, nekateri so poznali zgodbe tretjih oseb, nekateri so šli sami skozi to, in to mi je največ pomagalo. Da so me ljudje razumeli in da sem si bila sposobna najt eno tako skupino ljudi in bit z njimi ...«*

Nazadnje je ena od sogovornic omenila še novega partnerja, saj ji je zaljubljenost dala energijo in srečo. Tudi ona se je počutila, kot da so njeni problemi in pripovedovanje odveč vsem, s katerimi se je pogovarjala. *»Šla sem torej do psihologinje. Veliko sem govorila s prijateljicami, starši. Ampak imela sem občutek, da dušim ljudi s svojimi problemi. To je pač moja tema, moje aktualno dogajanje, to mene duši. Na začetku sem dosti govorila z vsemi, potem pa sem dobila občutek, da preveč govorim in obremenjujem ljudi s svojimi problemi. Npr. imam prijateljico, kateri je hčerka umrla v prometni nesreči, jaz pa njej govorim o svojih problemih, imam pa živa otroka. In se ji opravičim, ko se zavem, kaj počnem in da se bom potrudila, da tega ne počnem, pa mi reče, da ni problema, da bi ona bila vesela za take probleme ... In veliko mi je pomagalo druženje z novim partnerjem. Pred tem sem bila v mračnem svetu, ko sem se pa ponovno zaljubila, sem malo dobila nazaj na energiji ... Ko me nekdo vpraša, če sem srečna, rečem, da sem srečna žena, ampak nesrečna mama.«*

4.3.2. Vloga, ki jo je imel center za socialno delo v posameznem primeru, in vloga, ki naj bi jo imel center za socialno delo po mnenju staršev

Ena je omenila, da je center za socialno delo imel v njenem primeru veliko vlogo, saj so socialne delavke morale oceniti, kaj je za otroka primernejše. Vendar tega po njenem mnenju niso storile. Omenjala je, da si socialna delavka ni beležila njunih razgovorov. Presenetilo jo je tudi to, da ji je socialna delavka rekla, da bi bilo lažje dokazati dogajanje, če bi otrok imel poškodbe, ki bi bile vidne. Meni, da bi morala strokovna delavka poznati profile osebnosti in pojme, kot sta egocentrizem in narcisizem. *»Veliko vlogo. Socialne delavke imajo veliko vlogo, saj je na njih, da ocenijo. To ali vidiš ali ne vidiš. Otroka sem peljala tudi k psihologu, ker mi socialna delavka ni mogla pomagati. Dogajalo se je tudi, da sploh ni nikamor zapisala, da sem bila pri njej in o čem sva govorili. In zdaj po določenem času, ko je videla, kako se stvar odvija, mi je rekla, da ji je zdaj vse jasno, kako oče odtuja otroka. Pazi, kaj mi je rekla, da bi bilo lažje, da bi otrok imel vidne poškodbe na telesu, da bi lahko to napisala v mnenje, kot pa to, da zdaj doživlja psihično nasilje. Pa ne vem ali nima znanja, ali ne želi, ali ne sme tega zapisati. Ali pa, ko sem ji pokazala sporočila od otroka, za katere sem vedela, da ji ni napisal on, ampak oče, sem ji rekla, če ji to nič ne pove. Pa je rekla, da se manipulacije ne more dokazati. Ko sem bila pa pred kratkim na centru za socialno delo v mojem kraju, kjer zdaj živim, pri eni gospe, socialni delavki, ki je že samo iz mojega pripovedovanja, njegov profil uspela prepoznati in mi ga opisati. Torej nisem ji omenjala besed kot so egocentrizem, narcisizem in ga s temi besedami sama označevala, ampak je ona že iz mojega pripovedovanja uspela to prepoznati. In točno to bi morale strokovne delavke prepoznavati in imeti znanje o profilih osebnosti. Manjka jim strasti*

do tega, kar počnejo. Njihova vloga bi morala biti taka, da zaščitijo otroke od vsega, kar se jim dogaja. Prepoznati torej kaj se dogaja in jih od tega umakniti, pa četudi v tretjo družino, če ne mama, ne oče nisva po njihovem mnenju primerna za vzgojo in varstvo.»

Drugi sogovornik meni, da je center za socialno delo imel odločilno vlogo pri odločitvi, h komu je otrok šel v vzgojo in varstvo. Meni, da bi morali poskrbeti, da ima otrok stike z obema staršema, in da bi po končanem sojenju preverjali, če se to tudi izvaja. *»Ne vem. Verjetno neko vlogo so imeli. Ampak po pripovedovanju marsikoga so imeli odločilno vlogo, da je sodišče na kratko pristalo na to, da dodeli skrbništvo mami. Sicer ni bila to njihova ideja, ampak samo na protest mame in odvetnice sem jaz na to pristal. Zaradi tega, da tisti dan zaključimo zadevo in da ostanem jaz brez skrbništva. Vsi delajo baje v dobro otroka. Ampak jaz sem mnenja, da noben ni delal v dobro otroka v mojem primeru. Ker če bi delali v dobro otroka, potem bi določili skupno skrbništvo oz. bi poskrbeli, da ima otrok stike z obema staršema. Ampak teh minimalnih stikov ni noben predlagal. Pa verjetno, da bi preverili to, kar se je določilo. Noben tega ni preverjal in glede na to, kako je vse skupaj šlo, se nisem pritožil in nisem obračal na njih. Tako da v tem primeru niso naredili v dobro otroka.»*

Drugi meni, da bi center za socialno delo moral gledati nevtrarno in ne spravljati očeta v podrejen položaj. *»Jaz mislim tako, da je zelo malo ... Oziroma ne vem nimam izkušenj ... Ampak vidim v tem, glede na informacije ki jih imam, vidim da smo moški oz. očetje v dosti podrejenem položaju s strani CSD. Mislim, da bi mogel CSD gledat bolj nevtrarno, neglede na to, kdo je mama, kdo oče. Očetje morda kdaj zapustijo otroke ali jih vzamejo, smo pa tudi tisti, ki smo čustveni in kdaj mogoče še v večji meri žrtve kot pa mame.»*

Vloga, ki jo je imel center za socialno delo v primeru ene od sogovornic, je bila ta, da so jo opremljali z informacijami, kam naj se obrne in kaj naj si prebere. Druge pomoči z njihove strani ni prejela. Tudi ona meni, da bi na centru za socialno delo morali poznati pojem, kot je narcisizem, ter tudi otrokov razvoj. Želi si, da bi se odzvali na dogajanje, tudi če je otrok majhen in menijo, da še ni sposoben izraziti svojega mnenja. Meni, da bi morali pomagati tako odtujenemu staršu, da stik z otrokom ponovno naveže, kot imeti svetovalno vlogo pri staršu, ki odtuja, ter tudi njemu stvari predstaviti in mu razložiti, da je to, kar počne, škoduje otroku. *»Jaz tam nisem dobila nobene pomoči. Tudi v obravnavi zaradi nasilja mi niso povedali na CSD-ju, da lahko vložim vlogo za brezplačno pravno pomoč. Edino kar je bilo to, da so oni men dali seznam treh listov, kam se lahko obrnem. Ker sem študirala v tej smeri, sem stvari malo poznala in sem vedela, kam se obrnit. Takrat sem se na SOS telefon obrnila, pa šla sem*

še na eno svetovanje, kjer so me še mal usmerili. Pa da so mi priporočali Knjigo Otrok v središču konflikta, to je edino dobro. No to knjigo, ki sem jo brala, torej dogajanje na Hrvaškem, ne, tam imajo drugačen pristop, kot pri nas in sicer odtujiujočemu staršu vzamejo pravico do stikov. Tam so že dojel da je treba ukrepat, ker pri nas ne ukrepajo, razen tam ko je že hudo. No tej postopki so bili zame mučni in da od tega ni nobena korist. Na koncu ugotoviš, da ti noben ne bo pomagal in da si moreš sam. No jaz sem na žalost šla stravmirana s sestankov. Ker tu je neznanje o razvoju otroka, narcisizmu ter odtujevanju otroka, ker se mi zdi, da je nepoznano. Tudi strokovnjaki to ne poznajo. Moj otrok je še majhen in ga imam trenutno jaz v skrbništvu, ampak ne vem kaj bodo izvedenci še ugotovil in se lahko obrne. Skrbi me, da če se bo to nadaljevalo, kar zde počne, da ga našunta, da bo pri njemu spal in da pri njemu bo boljše, kot pri mami. Kot se je mnogim ženskam zgodilo, da otrok niso videle več let. In da pri tem ne ukrepajo organi, ne CSD, ne sodišča, ne izvedenci, grozno res. Vsekakor bi vloga centra morala bit, da sploh reagirajo na dogajanje. Recimo v našem primeru, sem to prvič povedala pri obravnavi nasilja, ker pač odtujevanje je tudi oblika nasilja nad otrokom. In pol je ona rekla, da to naj povem svetovalki za stike, da ji bo tudi ona. Ampak se ni zgodil nič, ker njim se je zdel otrok premajhen, da otrok povedat ne more, in to je šlo mimo njih. Meni se zdi, da bi mogel v tem primeru CSD vzeti stvari resno, odreagirati in recimo povabit očeta na pogovor, pa mu mal stvari predstaviti, povedati, kako to škodljivo vpliva na otroka. Drugo pa pač če bi se stvari nadaljevale, da se ne izboljša, bi CSD moral ukrepat in sodišču to povedati, ker tle pač stvari v mnenju niso bile omenjene. Bilo je pol kasneje na sodišču naloženo, da se moreva vključiti v pomoč, izobraževanje starševsko, psihoterapijo. In on je nazaj odgovoril, da on tega ne rabi. Jaz pa sem se vključevala in potem dokazila tudi poslala. Na CSD ti skozi govorijo, da ne smeš otroku nič slabega reči o očetu. In s tem se strinjam, ampak otrok si ne more ustvariti realne slike, ko oče njemu konstantno govori slabe stvari o meni. Torej, da se ne samo meni nalaga, da ne smem govoriti o očetu. Pa če so večji otroci, da se tudi otrokom pomaga in se vključi v pomoč. Bi lahko bil tudi center eden od tistih, ki bi lahko otrokom pomagal in nudil tako pomoč. Pa da bi pomagal staršu, ki je odtujen od otroka, da bi pomagal, da se z otrokom spet povežeta.«

Vloga, ki jo je imel center za socialno delo v primeru ene od sogovornic, je bila prepoznati odtujevanje. Po njenem poročanju je center za socialno delo odtujenost pri otroku prepoznal, vendar hkrati ni poskušal navezovati stika z materjo, saj otroka niso želeli siliti v to. Tudi ona meni, da bi morale strokovne delavke odtujiujočemu staršu povedati, da taka ravnanja niso dopustna. Želi si, da bi na odtujevanje odreagirali tako, da bi očetu vzeli pravico do stikov in

njej kot odtujenemu staršu pomagali ponovno navezati stik z otrokom. Meni pa tudi, da bi morali otroku priskrbeti psihoterapevtsko obravnavo. *»Zdej tle, prvotni CSD je od zadeve odstopil. Od njega nisem dobila nobene podpore. Samo naj kličem policijo, si najdem dobrega odvetnika in naj grem v novi sodni postopek. Potem je ta odstop trajal, pri drugem centru pa me je zelo zmotilo to, da je bilo odtujevanje prepoznano in celo zapisano v zapisniku, ampak da se ne bo sililo v stike z mano. Itak ko si v nekem sodnem postopku in te seznaniš z mnenjem otrok, ne veš kaj bi rekel. In potem, ko sem to prespala mi zadeva ni dala mira ... Ne moreš ti prepoznati odtujitev otroka in reči okej, ker je tako, bomo stvari pustili in ne bomo vzpostavili stika. Pogrešala sem, da bi se tega očeta s tem seznani, da bi se mu povedalo, da je to nedopustno, da bi se otroka začasno umaknilo in prekinilo stik z odtujujočim staršem in da bi se otrok malo spočil od njega, ker ga ima neprestano pod nadzorom. In bi se z mano vzpostavil stik. In pa da bi se otroku priskrbela psihoterapevtska obravnava, odvisno od starosti otroka, v mlajših letih z igro, kasneje s pogovorom ...«*

Tudi druga sogovornica meni, da je vloga centra za socialno delo ključna. Meni, da bi morali na CSD prepoznati nasilje in odtujujočemu staršu prepovedati stike z otrokom. *»Ključna, bistvena. Jaz mislim da je prva stvar to, da bi morali prepoznati nasilje. Mislim, da je odtujevanje otroka najvišja stopnja nasilja, ki ga lahko nekdo izvaja nad otrokom. Mislim, da nič za življenje ne boli toliko, niti polomljene kosti kot to, kakor bodo otroci zdaj zaznamovani za življenje. In seveda vloga takšna, da nasilneža izločijo, prepovejo stike. Ko se obrne žrtev k njim na pomoč, ji pomagat, ker moja zgodba je taka, da ko sem jim v joku pripovedovala, kaj se je dogajalo, so rekli, da sem psihično neuravnovešena mama, ki ji morajo vzeti otroke. Rekli so, da nisem žrtev nasilja, glede na to, da lahko govorim o tem. Ko sem v črnem humorju začela predstavljati stvari, sem bila zanje že psihični bolnik. Ne vem več, na kakšen način še moraš podati informacije o sebam, da so otroci izpostavljeni nasilju, če tega nočejo slišati in potem to še v kontra izkoriščajo.«*

4.3.3. Predlogi staršev, kaj bi potrebovali s strani centrov za socialno delo ter kaj je tisto, kar so doslej pogrešali

Predlog enega sogovornika je bil, da bi se na CSD morali potruditi, da stvari hitreje potekajo, saj čakanje povzroča stisko in negotovost. Sicer pa se na CSD ne bi obračal, saj ne ve, zakaj naj bi se. *»Jaz jih ne vidim kot neko institucijo, na katero bi se obrnil. S svojim delovanjem si ne zaslužijo, da bi se jaz na njih obračal. Predvsem to, da bi se potrudili, da grejo stvari hitreje, da ni čakanja, saj to sproži velike stiske in negotovost.«*

Drugi predlog je bil, da bi na CSD morala biti pomoč, ki je cenovno dostopna tudi tistim, ki nimajo dovolj denarja. Da bi bili na CSD zaposleni psihoterapevti_ke, ki bi delovali_e na vseh področjih. *»Ma jaz sem zase poiskala svojo psihoterapevko. Ker vem, kako je na CSD in kako delajo. Da osebne pomoči skoraj da ni, ker ni dovolj časa, ni dovolj kadra. Verjetno če ne bi poznala razmer, bi rekla, da bi bilo potrebno nuditi neko dostopno pomoč ... Ker ti če nimaš financ, si ne moreš psihoterapije privoščiti. Kej takega, da bi bili dobri psihoterapevti v okviru CSD, ki bi nudili pomoč. Na splošno, za vse ljudi, ki imajo takšne ali drugačne težave.«*

Eden od predlogov je bil, da bi zaposleni_e na centrih za socialno delo lahko kazali_e več sočutja, saj se je večkrat počutila ponovno kot žrtev nasilja z njihove strani. Predlaga tudi, da bi morali zahtevati spremembe od obeh staršev ter da izpolnijo tisto, kar obljubijo. *»Mislim, ena stvar je sočutje. Ker vsi svetovalci niso taki, ti tega ne pokažejo. Večkrat sem se počutila kot žrtev še enkrat, ne pa kot da bi dobila neko sočutje, pomoč od njih. Drugo, da bi bili bolj odločni pri zadevah, pa od obeh staršev zahtevali spremembe. Meni se je nalagalo, da sem jaz z otrokom večino časa, in da jaz morem naredit vse. In sem se postavila zase, pa rekla, da se lahko jaz na glavo postavim, pa če druga polovica ne naredi nič oz. kontra, potem je vse zamen. In da bi če ti nekaj obljubijo, da bodo to naredili, napisali, da to tudi naredijo.«*

Naslednja je izpostavila, da potrebuje enakopravno obravnavo in uvid strokovnih delavcev_k v dogajanje ter škodo, ki nastaja. Predlagala je, da bi lahko strokovne delavke posnele pogovor in zapisnik zapisale po posnetku in ne po spominu – celo za nekaj mesecev nazaj. Predlagala je tudi, da bi jo strokovne delavke lahko bolje informirale o tem, kaj se dogaja z otrokom, in da ji v primeru posebnosti to sporočajo. Podala je tudi predloge za nadaljnje raziskovanje na tem področju. *»Jaz rabim nekoga, ki bi dojel, kakšna škoda se dogaja otrokom. Ki bo samo prebral, kar je napisano, pogledal dokaze. In želim si korektno in enakopravno obravnavo. Da ko nekaj povem, da to zapišejo tako, kot sem povedala. Zaradi mene lahko tudi posnamejo pogovor, lahko bi si tudi samo pisali. Ne pa da delajo za tri mesece nazaj zapisnike, v katerih priredijo stvari, ker zdaj že vejo, kaj jim bo prav prišlo. Da bi nekdo prebral zapisnik in bi se pod njega podpisala, in s tem potrdila, da sem res tako povedala. Pa sem doživela že marsikakšne razgovore na več različnih centrih. Nimam več pozitivnih besed, ne upanja, ne kredibilnosti. Ne morem več imet spoštovanja. Tam sem vedno z muko, trpljenjem in upanjem za dobro otrok in vsakič, kot da bi me nekdo »zaštilhal«. Pa do tega, da ne vem, kaj se v vmesnem času, ko otrok ne vidim, dogaja z njimi. Ko pride otrok z modricami na stik in noče povedat, kaj se je zgodilo. Noben mi niti ne sporoči, da je otrok moral k zdravniku, da se ga je poslalo trikrat na teden domov, ker je otrok prihajal bolan v šolo. Torej nihče me s tem ne seznanja. Drugače pa*

predlagam, da se še kakšen članek napiše, mogoče tudi za vaše sošolce, ki še nimajo teme za magistrsko. Bilo bi super, če bi se šlo na en CSD in analiziralo mnenja zadnjih treh let in se analizira, v kolikšni meri so bili otroci dodeljeni mamam in koliko očetom. Oziroma na splošno, kako se od samega začetka do konca urejajo zadeve v družini na tem centru. Torej od vzorca oseb v mojem okolju lahko trdim, da je ni mame, ki bi ji bili otroci dodeljeni in da bi imela normalne stike z njimi. Pogrešala sem humanost, nediskriminatornost. Pogrešala sem človeškost, normalno obravnavo. Ker kar zažarijo, oči se jim začnejo svetiti, ko vidijo, da so uspele nekoga v stisko spraviti. Mislim, da se o tem absolutno premalo govori. To so stvari, o katerih bi morale teči besede. Ljudje bi morali biti izobraženi, imeti stik z otroki. O mojih otrocih odločajo osebe, ki jih niso videle, spoznale.»

Eden od predlogov je bil, da bi centri za socialno delo morali preverjati dogajanje v družini in opravljati razgovore s starši. *»Ja lahko bi na en način bili povezovalni. Torej ne da bi meni nudili konkretno pomoč, ker so verjetno terapevti bolj primerni za to. Da bi nekako to svojo avtoriteto, ali karkoli že imajo, da bi povabili v primeru kot je npr. da otrok ni bil meni dodeljen, da bi nas vsaj povabili na center na skupno srečanje, če že oni niso bili pripravljeni preveriti na terenu. Torej, da bi tudi pri mami otroka preverili stanje. Da preverijo, da starša vzdržujeta nek nivo komunikacije. Npr. po razvezi se njena mama ni bila pripravljena z mano pogovarjat o ničemer. Tako da po eni strani imajo veliko moč s svojimi mnenji, po drugi strani pa govorijo, da njihovo mnenje nima vpliva na odločanje sodišča.»*

Ena od sogovornic bi potrebovala s strani CSD to, da bi pokazal zanimanje zanjo. Dobila je namreč občutek, da se strokovna delavka posveča ženskam, ki doživljajo fizično in ne psihično nasilje. *»Da oseba s katero sodelujem razume in uvidi dogajanje v družini. Da jo zanima naš primer. Dobila sem občutek, da ima dosti dela in da zame nima časa. In da se ukvarja z žensko, ki jo je mož pretepal, mene pa moj bivši ni. Torej to, da sem vsak dan doživljala psihično nasilje, je ni zanimalo.»*

Sodelovanje s strokovnimi delavkami

4.4. Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

4.4.1. Sodelovanje s starši

Večina strokovnih delavk, s katerimi sem opravljala intervju, so socialne delavke (A, B, C, E in F). Ena izmed intervjuvanih je po poklicu psihologinja (D). Vse delajo na področju

družinskega svetovanja, nekatere izmed njih pa so zaposlene hkrati tudi na drugih področjih dela.

Na prvo vprašanje glede tega, kako strokovne delavke prepoznavajo, da en starš odtuja otroka drugemu staršu, so se pripovedi strokovnih delavk dopolnjevale; navedle so raznolike, hkrati pa tudi zelo podobne odgovore. Načeloma se starševsko odtujevanje prepozna, ko je med staršema zaznati nesoglasje oz. pripovedovanje različnih zgodb o tem, kako se stvari trenutno odvijajo pri drugem staršu. (*Začne se običajno tako, da pripovedujeta vsak zelo različno zgodbo v bistvu o tem sploh kako je otroku pri drugem staršu.*« (A1), *»Da mama pripoveduje, da ne marajo it otroci k očetu, da so ji rekli, da jim ni bilo všeč (ali drugemu staršu) ...*« (A3), *»... da se ni nič ukvarjal z njimi, da niso nič delali ...*« (A4), *»Po drugi strani pa recimo drug starš pove, da so se imeli fajn na stiku, kaj vse so počeli ...*« (A6), *»To so mi prvi alarmi, ko začnejo pripovedovat čisto različne zgodbe, o tem kako je bilo otroku pri drugem staršu oz. na stiku.*« (A8)). Poleg tega se prepoznavanje odtujevanja kaže pri starših, ko drug drugega »črno-belo« slikata in drug o drugem pripovedujeta slabšalno (*»Torej ko en starš drugega starša zelo črno belo prikazuje, v zelo negativnem smislu.*« (B2), *»Zelo kritično, same napake prikazuje, ne zmore videt neke pozitivne lastnosti drugega starša.*« (B3), *»In že pri recimo dogovarjanju glede stikov, preživnine, pride do tega, da vidiš kako en starš govori o drugem staršu, kot češ »Če do zdaj tega nikoli ni počel, potem sem sigurna, da tega ne bo počel niti sedaj«, in tukaj imaš že odtujevanje.*« (C2), *»Dostikrat poudarjajo, češ da otrok ni naklonjen drugemu staršu, da starša zavrača, da ga drugi starš ogroža.*« (B4)). To se prepozna tudi pri tem, ko otroku dajeta različne informacije (*»Npr. v primerih različnih vzgojnih metod; ko mama reče, da otrok nečesa ne sme, oče pa reče, naj ne posluša mame in da kar naj naredi po svoje, in že to je odtujevanje, je pa pri nas to normalno.*« (C133)). Prvi znaki pa so prepoznani takrat, ko starši pridejo in povejo, da z otroki že dlje časa niso imeli stika (*»Prvi znaki oziroma prvi alarmi so, ko starši, ki se jim otroci odtujejo, pridejo to reševati na način, da že nekaj časa stikov z otrokom ni bilo.*« (E2)). V nadaljevanju se pri iskanju razlogov za to, zakaj stikov ni bilo, pride do ugotovitve, da konkretnih razlogov ni (*»Zdej čisto klasični alarmi so tudi, da ni nekih konkretnih razlogov, da ni stikov, da ni prišlo do nasilja v družini, ni prišlo do ne vem selitve nekam na drug konec Slovenije, karkoli.*« (E3)). Starševsko odtujevanje se kaže tudi v tem, da starša (oz. eden od staršev) vloge drugega ne vidita kot enako pomembno (*»Recimo če začutim iz pogovora, da se jim ne zdi enako pomembna vloga drugega starša za otrokov razvoj.*« (B1)). Več sogovornic je izpostavilo, da so ob prepoznavanju ravnanj odtujevanja pozorne predvsem na to, kdo od staršev ima zmožnost uvida v dogajanje in je ravnal odtujoče zaradi bolečine

ter strategij preživljanja bolečine (*»Naša naloga je v svetovalnem delu, da prepoznavamo, kdo od teh dveh staršev ima zmožnost uvida ob argumentaciji in svetovanju.« (C17), »In je ravnal tako samo zaradi bolečine in strategij preživljanja bolečine.« (C18), »Kar bolj izhaja na to partnersko bolečino, ampak so to tudi eni signali, na katere je treba biti pozoren.« (D4), »... ker to se zgodi, ko smo ljudje ranjeni.« (D51), »Ker si ti fokusiran na lastno bolečino in manj na potrebe otrok in je tisto obdobje akutne stiske in žalovanja za odnosom.« (D53)). Obenem pa so izpostavile, da je treba spremljati oz. biti pozoren na to, ali ima odtujoč starš osebno zgradbo, ki se ne bo spremenila, saj tega ne zmore (*»Ali je to posameznik, ki ima osebno zgradbo takšno, da se kljub vsemu temu naštetemu nikoli njegovo mišljenje in drža ne bo spremenila in ne zato, ker noče zato, ker ne zmore.« (C19))*. Starševsko odtujevanje pa se ne kaže samo pri družinah, kjer prihaja oz. je prišlo do razveze, ampak tudi pri družinah, kjer sta starša še skupaj, kar sta dve sogovornici tudi izpostavili (*»Tudi tam, kjer so še skupaj se dogaja to.« (C132) »To pa da včasih kdo reče, ta tvoja ničvredna mama, ali ta tvoj barabarski oče, sigurno to je odtujevanje, saj ne da to opravičujem, ampak to se dogaja tudi doma, kjer so še vedno skupaj.« (D50)*). Ena od sogovornic pa je poudarila, da ni nujno, da ti znaki zmeraj kažejo na odtujevanje, da pa so, ko gre za odtujevanje, najpogostejši (*»No, to so tisti prvi znaki oziroma niti ni nujno, da so vedno ti znaki na koncu odtujevanje.« (E6), »Definitivno pa je kontra, če gre za odtujevanje, so to eni izmed najpogostejših znakov.« (E7))*.*

Strokovne delavke so z menoj podelile tudi načine dela, pristope oz. razne metode, tehnike, ki jih uporabljajo pri svojem delu z družino, ko prepoznavajo starševsko odtujevanje. Sodelovanje se običajno začne z razgovorom v okviru predhodnega svetovanja, ki je ena od nalog centrov za socialno delo (*»Pri razgovoru s staršema je razgovor tisto orodje, ki je edino, ki ga imamo, opravlja pa se ga v sklopu predhodnega svetovanja.« (C1), »S starši itak sodeluješ preko teh nalog predhodnega svetovanja, ker se načeloma na tak način starši prvič oglasijo, ker bi si želeli reševati te stvari oziroma glede razmerja, glede otrok.« (E1))*. Ena od sogovornic je izpostavila, da razgovor običajno poteka skupaj z obema staršema (*»In običajno se skupaj pogovarjamo ...« (A14))*, druga pa, da kjer to ni mogoče, opravi pogovor posebej z obema (*»Seveda se povabi enega in drugega starša, po navadi ne sodelujeta, zato izvedemo individualni razgovor« (C61))*. Kadar strokovne delavke presodijo, se v sklopu te naloge lahko opravi pogovor tudi z otrokom, za kar je treba pridobiti dovoljenje staršev (*»Zato v teh primerih, če se starša strinjata, zelo rada opravim razgovor z otroki, seveda če mi dasta soglasje ...« (A19))*. Ena od strokovnih delavk je izpostavila, da k sodelovanju pristopi neobsojajoče (*»Poskušam ne soditi in obsojati, že v naprej postaviti hipotezo ... « (A11))*, druga pa vstopi v

sodelovanje z razumevanjem in upanjem, da starša prihajata z najboljšimi nameni za svoje otroke (*»Pri svojem delu vedno izhajam iz zaupanja v starše oz. ljudi, da prihajajo sem z najboljšimi nameni, postopki, rešitvami za svoje otroke.« (D1, »To so specifični primeri, kjer moreš vsako zadevo gledat individualno, z razumevanjem.« (D33))*. Pri razgovoru strokovne delavke svoje delo usmerjajo predvsem na raziskovanje dogajanja v družini (*»Ma tko, poskušam čim bolj raziskovat.« (A9))*, in sicer tako, da staršem postavljajo odprta vprašanja, krožna vprašanja (*»... raziskujem, kako to doživlja drugi starš, kar je bilo povedano« (A15))* ter vprašanja, ki so usmerjena v raziskovanje tega, kaj lahko naredita za izboljšanje odnosov (*»... se pravi da raziskuješ, kar lahko eden starš naredi za izboljšanje odnosa z otrokom in drugim staršem in obratno.« (D8))*. Ena izmed metod pridobivanja informacij, ki se uporablja pri razgovoru, je opazovanje, in sicer opazovanje drže, komunikacije ter komunikacijske dinamike med staršema (*»Gledam, držo ... « (C3), »... gledam način komunikacije, gledam torej verbalno in neverbalno komunikacijo.« (C4), »Gledam način njune komunikacijske dinamike, torej kako se drug drugega naslavljata.« (C5))*. Eden od načinov dela, ki je tudi v ospredju, pa je svetovanje staršema, in sicer poudarek je na tem, da se staršema vedno znova razlaga in opisuje situacijo na način, da oba razumeta (*»To je svetovanje, zato sem dolžna jih seznaniti in jim tudi plastično razložiti in se poskušam spustiti na takšen nivo, kot vidim, da razumeta.« (C48))*. Sta vodena, da uspeta preiti iz partnerske vloge, ki je razpadla, v starševsko vlogo (*»In kot pravim jim dam priložnost, da vidim ali bosta uspela it iz partnerske vloge, ki razpada in dejansko ne obstaja več, in se vživeti v starševsko vlogo.« (C49))* in jima dati čas, da jo bosta zmogla opravljati (*»Zato včasih to tudi povlečemo, da pride do neke točke, ko to zmoreta.« (C50))*. Ob tem pa ne gre izpustiti, da se strokovne delavke osredotočajo predvsem na korist otroka in na njegov razvoj (*»Je pa res, da v zadnjem času grem bolj zavestno, osredotočeno na korist otroka in na njegov razvoj.« (D34))*. Večina strokovnih delavk pri razgovoru s staršema v ospredje postavlja otroka (*»Pa preusmerim tudi vprašanja na otroke, torej kako so to otroci razlagali in povedali.« (A16), »Ker so včasih eni tako preobremenjeni z nerazrešenimi problemi, odnosi z bivšim partnerjem, da bi lahko uvideli otroka v dogajanju in njegove probleme, zato to ubesedim, da verjamem, da je težko to razmejiti in se osredotočiti nanj, ampak da tudi verjamem, da imata otroka rada in da bosta poskušala stvari predelati.« (B20))*. Dve strokovni delavki sta z menoj podelili, da je ena od običajnih rešitev oz. preventiva za odtujevanje določitev stikov pod nadzorom (*»Lahko predlagaš stike pod nadzorom, to je v bistvu preventiva za odtujevanje.« (D24), »Zato ker je otrok tako negativno nastrojen do drugega starša, ki je odtujen in je lojalen temu drugemu staršu, so stiki pod nadzorom z namenom, da se s tem drugim staršem otrok ponovno povežejo, da vzpostavijo odnos, da ima otrok sporočilo, da ima*

oba starša in da ima pravico imeti oba starša, jih imeti rad in biti z njimi.» (F18)). Ena od strokovnih delavk je z menoj podelila, kakšno znanje je treba imeti za delo na področju družinskega svetovanja in delo z družinami, kjer gre za starševsko odtujevanje, in sicer, da je treba v osnovi imeti znanje o tem, kako se ljudje odzivajo, kakšno je njihovo delovanje (*»Kar pomeni, da je potrebno tukaj kar nekaj znanja glede tega, kako se posameznik odziva, kako dejansko posameznik funkcionira.« (C6)).* Potrebno je poznavanje literature ter razno znanje o družinah in razvezah, poznavanje psihologije otrokovega razvoja, o načinih predelovanja izgube odnosov ter osebnostnih motnjah (*»Poznaš faze žalovanja, strategije preživljanja travme in res znanje o osebnostnih motnjah.« (C33), »Zato je absolutno potrebno poznavanje problematike v družini, kakšne so razvojne stopnje pri otroku.« (C35), »Lahko se zgodi, da otrok ni varno navezan, kaj je tisto, kar je zanj v tem trenutku potrebno, pomembno.« (C36)).* Zelo pomembno pa je tudi to, da ima oseba poleg znanj tudi afiniteto za opravljanje svojega dela (*»Ni vsak za vsako področje, zato seveda tukaj je stvar posameznika in potem kadrovanja, da se na določena področja da nekoga, ki ima afiniteto in znanje za to.« (C29)).*

V tem sklopu intervjuja je prišlo tudi do izpostavljanja raznih težav, ki jih imajo strokovne delavke pri prepoznavanju starševskega odtujevanja, in sicer že samo dejstvo, da imajo tako CSD kot sodišča v postopku težave, da odtujevanje sploh prepoznajo (*»Npr. zelo na začetku mi je težko prepoznati, da gre za odtujevanje ...« (A17), »Zmeraj bolj tudi učimo sodišča, kaj je odtujevanje in da je to nasilje.« (F26)),* da težave nastopijo zlasti, ko so prisotne obtožbe o drugem staršu (*»... sploh, ko imaš dve zgodbi, ki sta lahko čisto različni in vsebuje včasih zgodba obtožbe, da je drugi nasilen, ali pa je prisotna kakšna odvisnost in tako zelo težko prepoznaš.« (A18)).* Ena strokovna delavka je izpostavila, da je starševsko odtujevanje težko dokazljivo ter da se dokazljivost kaže samo na primerih otrok, kjer je že nastala velika škoda (*»Pri teh stvareh lahko dokažeš samo na otrocih, kjer se je zgodila škoda, ampak to je dolgoročno, za celo življenje.« (F28)).*

Pri delu se strokovne delavke srečujejo tudi z nezadovoljstvom staršev, ki jih mnogokrat doživljajo kot pristranske (*»In dostikrat očitajo, mama da sem na strani očeta, in oče da sem na strani mame, se pa zdi človeku to kdaj nelogično, to pa tako doživlja vsak od njiju.« (B104), »Ker ta oseba ti ne zaupa, ti nisi na njegovi strani in tukaj gre za diskreditacijo strokovnega delavca na način, da je nestrokoven, neprofesionalen in pristranski.« (C23), »... in je krivda na drugem staršu oz. tudi na nas, na instituciji, ker smo pristranski zanje.« (F11)).*

4.4.2. Sodelovanje s staršem, ki odtuja otroka

Strokovne delavke so poročale, da je pri starših, kjer se prepoznava, da odtujujejo otroka od drugega starša, prepoznati prestrašenost (*»Ker kdaj so starši, ki odtujujejo prestrašeni, kaj bo v tem času pri drugem staršu.« (A30)*), *»Ker po navadi se ta starš zelo počuti ogroženega.« (E5)* ter občutek nevarnosti, kaj se bo zgodilo, ko bo otrok pri drugem staršu: *»Vidijo to kot da ščitijo otroka pred staršem, ki je neustrezen, nevaren.« (F8)*. Ena od strokovnih delavk je v intervjuju večkrat ponovila, da ji starši v zadnjem času poudarjajo, da je starš (ki je odtujen) samo biološki starš in da to ne pomeni, da je potreben v otrokovem življenju (*»In pa recimo pogosto slišim; samo biološki oče je.« (B98)*). Iz tega izhaja, da si starši, v kolikor imajo nove partnerje_ice, želijo, da bi ta prevzel_a starševsko vlogo (*»In npr. ko dobi mama novega partnerja, bi rade da novi partner prevzame vlogo očeta.« (B99)*). Pri staršu se odtujevanje kaže tudi pri načinu izražanja in izrečenih stavkih, ki so predvsem posredni. Strokovne delavke so to ponazorile na primerih (*»Ekstremno, se ne bi spomnila, da bi nekdo eksplicitno rekel: »Ne dovolim da ti vidiš mojega otroka, ker si pokvarjena baraba« ali pa grde izraze že na prvem srečanju govoril.« (D2)*, *»Ampak so bolj taki, med vrsticami pripombe, »Sej sem bila vedno sama«, »Sej otrok te praktično ni poznal«, »Sej ti si samo delal«, »Sej si bil samo pri svojih«, »Otroka sploh nisi želel, želel si, da bi splavila!« (D3)*, *»in otroku dejansko vse te stvari o mami oz. očetu govori slabšalno, tako da otrok dejansko vidi črno belo, enega starša kot super starša, drugega starša kot najslabšega starša.« (F3)*, *»... sicer lahko hitro dobiš odgovor »nič mu ne bo manjkalo, sej ima starega očeta, strica«, »sej itak ju ni maral, kako pa naj bo s takim očetom, ki ju ni maral, ki je želel, da ju splavim.« (D29)*). Dve strokovni delavki sta izpostavili, da je pri odtujevanju običajno prelaganje krivde na drugega starša, ki naj bi družino zapustil (*»In tukaj je že iz tega razvidno, ko reče »ti si me zapustila, ti si nas zapustila, ti si kriva za razpad te družine.« (C12)*, *»Prva faza je to, da drugega starša prikazuje v negativni luči, krivdo za razpad zveze, družine da na drugega starša.« (F1)*). Iz tega odtujujoči starši po pripovedovanju strokovnih delavk črpajo razloge za to, da odtujeni starši nimajo pravice do stikov z otroki (*»Torej če gremo naprej, recimo se dva razideta, in pride oče otrok in reče »je našla ljubimca, me je zapustila in zapustila otroke in zakaj bi zdaj morala imeti stike z njimi?« (C9)*) ali pa konkretnih razlogov sploh nimajo (*»Da tudi v končni fazi ta starš, ki bi naj omejeval, nima nekih konkretnih razlogov zakaj nima svojega lastnega videnja oziroma razlag, zakaj njegov otrok noče imeti stika z drugimi staršem, ampak ima zato po navadi čisto banalne izgovore.« (E4)*, *»In potem očetu omejuje stike, da je otrok bolan, da morajo nekam it, da nekaj delajo v stanovanju ipd.« (B101)*). Onemogočanje stikov je po Družinskem zakoniku razlog za podajanje predloga na sodišče, da se staršu, ki onemogoča stike, odvzame varstvo in vzgoja.

Čeprav to ni praksa, ki bi jo ugotavljala v sklopu intervjujev, je ena od strokovnih delavk omenila, da pozna primer, ko je prišlo do odvzema varstva in vzgoje odtujujočemu staršu ter zaupanja drugemu zaradi onemogočanja stikov (*»Jaz poznam zadevo, kjer je bil pogoj, da če se stiki ne izvršijo, da se lahko predodeli. In do predodelitve je tudi prišlo.« (D116)*). Kar je pomembno izpostaviti, je tudi to, da je ena od strokovnih delavk povedala, da se lahko odtujevanje prepozna tudi pri podajanju informacij o spolnih zlorabah (*»Lahko pride v postopkih tudi do informacij o spolni zlorabi, na podlagi katerega se bazira nadaljnje odtujevanje.« (D49)*). Več strokovnih delavk je opozorilo tudi na prepoznavanje odtujevanja, ko delovni odnos s staršem ni možen in so ob tem prisotni napadi na strokovne delavke, prijave, pritožbe ipd. (*»Ker to je tudi eden od znakov odtujevanja, torej napadanje strokovnih delavk, tožit, prijavljat ...« (A113)*, *»... ali pa druge pridobivat na svojo stran.« (A114)*, *»Ker ta oseba ti ne zaupa, ti nisi na njegovi strani in tukaj gre za diskreditacijo strokovnega delavca na način, da je nestrokoven, neprofesionalen in pristranski.« (C23)*, *»In bomo imeli tukaj pritožbe, inšpekcije in vse, kar je možno.« (C25)*). Ena od sogovornic je po koncu intervjuja dodala, da se odtujevanje lahko kaže tudi na način, da družina v času, ko mora otrok na stik z odtujenim staršem, odide na izlet in s tem povzroči pri otroku željo, da bi se pridružil izletu in ne bi odšel na stik (*»Dodala bi, da lahko zelo neposredno manipulirajo starši z otroki, lahko pa zelo na prefinjen način.« (B95)*, *»Recimo ko ima otrok za it na stik k drugemu staršu, gre preostali del družine na izlet.« (B96)*, *»In potem seveda otrok ne želi takrat na stik, in oni to utemeljujejo, kot da noče otrok na stik.« (B97)*). Nazadnje pa sta dve sogovornici omenili, da je odtujevanje posledica osebnostnih motenj posameznikov_c (*»Tukaj govorimo o osebnostnih motnjah.« (C20)*, *»Ne spoštujejo pa vsi tega, k čemer pa so potem pridružene tudi osebnostne motnje.« (F20)*) ter podrobneje tudi narcističnih motenj osebnosti (*»Statistično je dokazano, da je večina staršev, ki odtujujejo otroke, narcistične drže.« (C21)*).

Večina strokovnih delavk je poročala, da odkrito in direktno delijo svoja opažanja o odtujevanju pri vprašanju o tem, na kakšen način se s staršu, ki odtuja, ubesedi prepoznavanje odtujevanja (*»In ko sem potem prepričana v to, mislim, ko imam že res eno večjo paleto teh znakov, ki mi potrjujejo, da verjetno pa gre za odtujevanje, spregovorim odkrito o tem, da imam občutek, da me skrbi, da sem zaznala določene znake, ki kažejo na odtujevanje.« (A25)*, *»Jaz sem zelo odkrita pri tem vsemu, ker je to najboljša možnost.« (C46)*, *»Da čisto konkretno soočam z vsemi temi navedbami.« (E9)*, *»Jim pa tudi povemo direktno, da je to odtujevanje.« (F24)*, *»Ja poskušamo dat te elemente pred oči, plastično, na način, kar smo zaznali.« (C37)*). Strokovna delavka izpostavi staršu, da zaznava manipulacijo ter čustveno oddaljevanje otroka od starša

(»Da čutim, da iz njegovih izjav in ravnanj in otrokovih ravnanj in dejanj, da se mi pojavlja sum, da gre za manipulacijo z otrokom ...« (B16), »... težnjo, da bi se otrok čustveno oddaljil od drugega starša,« (B17)). Ena od sogovornic pa je izpostavila, da lahko ravno direktno soočanje starša z neustreznim ravnanjem povzroči odpor (»Pri principu konfrontacije starša z neustreznim ravnanjem lahko naletiš na odpor.« (D26)) ter da pristop strokovne delavke iz pozicije moči ne doseže ničesar (»Če pa zelo hitro na prvo žogo direktno soočaš, tudi iz pozicije moči, avtoritete ...« (D43), »In če greš poleg tega še v pozicijo »jaz vem«, potem razen to, da ti bodo socialno všečno pokimali in v najslabšem primeru te fajn ozmerjajo, ne boš dosegel nič.« (D47)). Tudi druga sogovornica izpostavlja, da običajno sodelovanje s staršem po soočanju ne uspe (»Ker ti zelo hitro prepoznaš te alarme, zelo hitro, odvisno pač od strokovne delavke, tudi s tem soočiš in po navadi s tem staršem sodelovanje ne uspe.« (E12)). Strokovne delavke s starši podelijo prepoznavanja, ki izhajajo iz otrokovega vedenja, izražanja (»Npr. konkretno rečem: zmedlo me je to, ne razumem kako so otroci enkrat povedali tako, drugič tako.« (A26)) ter pripovedovanja o stvareh, ki jih otrok sam od sebe ne more vedeti (»In odgovorimo, otrok je na stiku pod nadzorom povedal, da je mamici lažje pridobivat denar, zdaj ko ni ona z njo.« (C40), »In soočim, da to ni stavek, ki ga izreče petletna deklica, če ne bi tega nekje slišala.« (C41)). Ena od strokovnih delavk je povedala, da staršem da informacijo, da verjame, da so ravnanja odtujevanja nezavedna (»Da je to lahko njihovo nezavedno ravnanje, to recimo zelo izpostavim, se mi zdi da tudi to lažje sprejmejo.« (B18)). Druga pa, da soočanje z ravnanji odtujevanja poteka preko raziskovalnih vprašanj (»... recimo »Kaj bo za otroka to pomenilo, če bo živel brez enega starša?« ...« (D28), »Ker preko vprašanj in primerov omogočiš razmislek, npr. »Kaj se lahko zgodi v puberteti, če pride do odtujevanja?« (D48)). Seznanjanje starša z opažanji odtujevanja pa v primeru ene od sogovornic poteka že samo preko branja mnenja, ki ga strokovna delavka pripravi za sodišče (»Mogoče takrat, ko vse te stvari preberejo v mnenju, drugače vidijo.« (F23)).

Strokovne delavke se pri delu s starši, ki odtujujejo, najprej opirajo na raziskovanje instrumentalne definicije problema s postavljanjem raznih vprašanj o konkretnih opisih dogodkov (»Da mi na nekih konkretnih situacijah opiše neke dogodke, reakcije svoje in drugega.« (A13)), vprašanj, usmerjenih v prihodnost (»Tehnike, ki jih jaz uporabljam je premik iz sedanjosti v kratkoročno prihodnost, npr. »Kaj bi si želeli za otroka čez 3, 5, 15 let?« (D10)), vprašanj, usmerjenih v raziskovanje deleža posameznega člana v procesu ter možnih dobrih izidov (»Kaj bi vi lahko naredili, kaj je na vaši strani?« (D12), »Česa bi si želeli več, česa manj, česa si sploh ne želite?« (D13), »Na mehki način probaš z vprašanji, kaj pa bi ona

potrebovala, da oče poskrbi, da bi ona bila mirna, kaj zanjo pomeni, da pri očetu z otrokom ne delata za šolo, torej kaj zanjo pomeni, da delata za šolo, da bo potem naslednjič ta stik lažje šel skozi.« (E18), »Ne vem, čisto dobesedno uporabiš njene stavke na način, da njo ali njega sprašuješ, kaj njej ali njemu to pomeni in potem kaj bi rabila, da bi bilo to drugače.« (E19), »V končni fazi, kaj bi tudi rabila, da dobi zaupanje v tega drugega starša.« (E20)). Ena od strokovnih delavk je omenila, da pri svojem delu tudi povzema vsebino slišane, da sogovornik_ca lahko razbere, ali je razumljen_a in kaj sam_a v tem prepozna (»Ne vem, pač ponoviš tiste njegove besede in kako on, kaj on v tem vidi.« (E17)). Na vsakem naslednjem srečanju pa se vsebina prejšnjega ponovno povzame in preverja (»In potem povzameš, zadnjič ste rekli tako, vprašaš kaj je s tem mislil, na kakšen način je to bilo mišljeno.« (E22)). Strokovne delavke v tem delu veliko časa namenijo temu, da bi starš uvidel dogajanje in razumel dejanja drugega starša; »In jaz potem tukaj razložim, da imajo otroci pravico do stikov in da je zapustila njega ...« (C10) »... in da tudi, če so otroci v tem trenutku ostali pri njemu na domu, ker je to edini varen in znan kraj, ker je edina korist otrok, da v danem trenutku pustiš otroka in se potem poslužiš sodnih postopkov, da pride do neke ureditve odnosov.« (C11), »... in istočasno jih pripeljati do tega, da vidijo, da je to korist otroka stik z drugim staršem.« (E15)). Ravno korist otroka je tisto, kar strokovne delavke v pogovoru postavljajo v ospredje (»... se dela na tem, da daješ na plano koristi otrok.« (D6), »Vedno delamo z vidika koristi otrok, vedno poskušamo temu staršu prikazati koristi otroka ...« (F21), »Na otroka, ključno je, da izhajaš iz otroka torej kje je otrok tukaj, kako se otrok počuti, kaj je čisto po defaultu dobro za otroka.« (E16)). Ena od sogovornic je izrazila svoje stališče oz. svoj pristop, ki ga uporablja, ko ugotavlja, da eden od staršev odtuja otroka, in sicer, da staršu, ki otroke odtuja, stiki ne pripadajo (»... že iz tega lahko vemo, da potem tebi stiki ne pripadajo.« (C13), »Do tega, da se odvzame pravica do stikov, do česar večkrat v mojem postopku pride.« (C27)). Ista strokovna delavka pa izpostavlja še, da v primeru dela s staršem, ki nekako ne pride do uvida glede svojih ravnanj, s takim staršem ne izgublja časa, ampak se na drugi strani posveti tistemu, kjer je zaznati željo po spremembi in delu na tem (»Potem spet ni uvida, in to zanika, zato jaz ko vidim, da ni uvida, to ne priporočam ostalim sodelavkam, ker to je izguba energije in časa.« (C42), »Ko imamo pred sabo osebo, ki odtuja in ki v razgovoru da vedet, da razume, kaj govoriš, da sprejema to in da je pripravljen sodelovati in spreminjati mnenje, potem je lahko delovni odnos naprej tak kot je.« (C43)).

V delo s staršem, ki ima odtujajoča ravnanja, pa sodi tudi svetovanje, kar je tudi namen te naloge, v sklopu katerega se strokovne delavke srečujejo s starši. Strokovne delavke poročajo,

da prvo srečanje običajno prepreči nadaljnje odtujevanje (*»Recimo ko pridejo na predhodno svetovanje prvič, je mogoče en mali znak pri enem od njiju, da odtuja, vendar se velikokrat zgodi pri večini, da se zgodi en »klik«.* (B9)) ter da naj bi se stvari v predhodnem svetovanju zaključile na tretjem srečanju (*»Pri predhodnem svetovanju naj bi bile stvari zaključene v tretjem razgovoru.«* (D5)). Namreč, velik del svetovanja je namenjen razumevanju vlog, tako starševskih kot partnerskih, ter razumevanju (novonastalih) odnosov; *»Jaz vedno poudarjam, da sta za otroka zelo pomembna oba starša, in da eden od njiju ne more nadomestiti še vloge drugega.«* (B5), *»Razloži se pomembnost prisotnosti obeh staršev pri razvoju otroka.«* (F14), *»... ampak da morajo razmejiti svojo partnersko, razpadlo partnersko razmerje od vloge starša.«* (B8)). Kot je bilo že pri prejšnjem odstavku omenjeno, se strokovne delavke pri svetovanju opirajo predvsem na to, opozarjajo na posledice, ki se kažejo na otrokovem razvoju, in škodo, ki ob tem lahko nastane (*»In da ima vse drugo lahko posledice za razvoj otroka.«* (B6), *»In se zavejo, da bo tukaj potegnil ta kratko otrok.«* (B10), *»In dostikrat rečem da s tistim načinom, da se toliko napičijo v to, razburijo, delajo škodo več v otroku, kot samo tisto ravnanje tistega drugega starša, ker otrok čuti napetost.«* (B14)). Navsezadnje pa strokovne delavke staršem svetujejo, da si poiščejo strokovno pomoč oz. vključitev v raznorazne programe (*»In jih usmerim tudi na strokovno pomoč, na recimo kakšno terapevtsko pomoč.«* (B11), *»Če imaš osebne stiske, jaz te razumem, da je težko, ampak za določeno strokovno delo ali pa sočutje, si moreš poiskati tudi ti pomoč.«* (D40) *»Lahko mu tudi ponudiš osebno pomoč, vključitev v kakšne druge programe, npr. neverjetna leta, društvo za nenasilno komunikacijo ...«* (C44)).

4.4.3. Sodelovanje s staršem, ki je odtujen

Na vprašanje o tem, na kaj je treba starša opozoriti, s kakšnim znanjem oz. dejstvi ga je treba opremiti, so strokovne delavke v ospredje postavile usmerjanje pozornosti odtujenega starša nase, na otroka in njun odnos ter da se ne ukvarja z drugim, odtujujočim staršem (*»... raje tukaj vzpodbudim, da vseeno ne takoj na prvo žogo, da mogoče raziščejo, kaj bi rada skupaj počela, neke lepe stvari, da bi bil stik prijeten.«* (A36), *»Svetujem, da si vzame čas za otroke.«* (C54), *»Da naj starš izhaja iz sebe ...«* (A41), *»... da to preokviri na njun odnos, na lepe situacije in trenutke.«* (A42), *»Pomembno je, da se mu pove, da ne kritizira drugega starša«* (B21), *»Ampak, da mu govori kako mu je pomemben, kako ga ima rad.«* (B22), *»Da sam poskuša s svojim ravnanjem iskreno prepričati otroka v to, da ga ima rad, ne pa s tem, da hoče neko negativno luč na drugega starša vržt.«* (B23)). Strokovne delavke v tem delu zelo opozarjajo na vidik otrokovega doživljanja ter možnega povzročanja stiske pri otroku (*»Torej v tem smislu, kako to otrok po navadi doživlja, da ima rad oba, da mu je težko, da ni v redu, da zdaj še on*

govori grdo o tem staršu, ker to se lahko hitro povleče iz tega« (A40), »Da zmorejo videt vidik otroka in njegovo vedenje.« (F33), »Otrok se počuti slabo s tem odtujenim staršem in se dejansko tako počuti in je njegova legitimna pravica, da se tako počuti.« (F35)). Strokovne delavke pripravljajo starša na to, kaj se lahko zgodi na stiku z otrokom ter kako je primerno ravnati in se odzivati na otrokova vedenja, ki so posledica odtujevanja; »Kaj so res tista vedenja, ko se obvešča drugega starša, kaj bo naredil, če bo otrok začel jokati, da hoče domov« (A34), »Raziskujeva, iščeva odgovore na to, kdaj je v redu, če bo otrok želel nazaj k drugemu staršu, kdaj je bolj malo vztrajati.« (A35). Znanja, s katerimi je starše treba opremiti, so znanja o tem, kaj pravzaprav je starševsko odtujevanje (»Mogoče malček več edukacije, prav v smislu znakov odtujevanja, dinamike.« (A37)), poznavanje zakonov (»Da mu razložiš vse možne stvari, mu razložiš ZPND ...« (D58)), postopkov na sodišču in možnosti, ki jih lahko izkoristijo (»Nekje je edino možno, da gre na sodišče in predlaga začasno odredbo.« (D57)), poznavanje pomena otrokovega vedenja ter informiranje, razlaga o tem (»Temu staršu skušaš čim bolj razlagati, kaj dejansko otrokovo vedenje pomeni.« (E23), »Skušaš ga čim več informirati, skušaš pač res staršem razložiti, na kakšen način rezultira to otroku vedenje, ki se potem izkaže kot zavračanje stika.« (E27)). V tem delu ni dovolj zgolj informiranje ter opozarjanje in svetovanje, ampak v prvi vrsti opolnomočenje starša (»Skušaš ga čim bolj opolnomočiti, da dobesedno zadrži vso to situacijo, ker to so hude stvari.« (E26), »Je pa pomembno jih okrepiti, da bojo zmogli it čez ta proces.« (F32), »Pri tem staršu je vse, kar delaš bolj ali manj, da ga podpiraš in da ga dviguješ.« (E30)), v kar sodi tudi osebno vodenje, podelitev osebnih izkušenj (»Probam večkrat razložiti, razčleniti, pa dodam tudi kdaj svoje izkušnje.« (C58)) ter dajanje izkušnje staršu, da je slišan (»In da mu mogoče daš vedeti, ne da si na njegovi strani, ampak da prepoznaviš določene stvari.« (E31), »Ker ta drugi starš je po navadi tako dober manipulant, da ta drugi starš zelo izvisi in izgleda, kot da ga noben ne sliši oziroma kot da mu noben ne verjame.« (E32), »Ne moreš mu potrjevati, ker to ni potem dovolj nepristransko, ampak daš mu vedeti, da si pač te stvari ne domišlja in da ni vse v tem, da otrok pač noče.« (E33)). Staršu strokovne delavke tudi pomagajo pri iskanju pomoči ter ga usmerjajo, da se vključi v pomoči zunanjih institucij (»raziščeš, kdo bi njemu lahko pomagal« (D59), »... jih pa napotimo tudi k zunanjim institucijam, npr. Šentprima je dobra pri izvajanju psihosocialne pomoči« (C69), »V smislu, da si poiščejo pomoč, da tudi v končni fazi vidijo, da niso edini v tem.« (E29)). Ob vsem tem pa je treba staršu vedno znova pojasnjevati, da bo potreben čas pri pridobivanju otrokovega zaupanja ter da obstajajo možnosti, da otroke obdrži, da pa je za to treba vztrajati ter delati na premikih v odnosu (»Torej razlagat, poudarjat, da so možnosti, da otroke obdrži.« (C53), »Da bo potreben čas, da otroci pridejo do dejstva, da si mama želi stikov in da si jo bodo želeli videti.«

(C56), »Svetujem, da vztraja pri tem.« (C57), »Ali gre za to, da piše smse, da kliče, da vztraja.« (D56), »Predvsem z vidika, kaj lahko on sam naredi, da se stik z otrokom ponovno vzpostavi.« (F29)). Sogovornice so delo z odtujenim staršem opisale kot zelo težko in težje kot delo z odtujujočim staršem (»Tukaj je tudi zelo težko.« (C52), »Meni je ta del težji kot ta prvi.« (D62), ne glede na to, da je pristop staršev sodelujoč (»Ker dejansko so ti starši sodelujoči v večini primerov in sledijo našim usmeritvam.« (F31)). Ko je govora o stikih, ena od strokovnih delavk odtujenemu staršu predlaga, da se glede stikov z otrokom ne pogaja (»Ja jaz običajno potem dam tudi eno tako pravilo, smernico pri delu z odtujenimi otroci, da se staršu, ki je odtujen, predlaga, da se ne pogaja glede stikov.« (A27)), druga opozarja, da je treba biti pri določanju ustreznih stikov za otroka pozoren na njegove potrebe, in jih na tem mestu usmerja, kakšni stiki so za določenega otroka bolj ustrezni (»Npr. da je otrok dojen, npr. do 4. leta, smo slišali tudi take pripombe: »Naj ga neha dojit, zdaj bi pa lahko že bil pri meni«, torej dajanje otrokovih potreb pred svoje.« (D66), »Recimo pri majhnem otroku rajši več stikov, pa da so krajši.« (D68)).

Pri vprašanju, usmerjenem na pripravo starša na stik z otrokom, so sogovornice začele najprej govoriti o stikih pod nadzorom, ki se običajno z odtujenim staršem izvajajo takrat, ko je otrok močno odtujen (»Sklenemo dogovor, načrt izvajanja stikov pod nadzorom.« (C60)). Na moje vprašanje, ali poteka enaka priprava tudi v primeru, ko niso stiki pod nadzorom, so pritrdile in povedale, da je priprava na stik enaka in povedano velja tudi zanje (»Tudi če so stiki samostojni, zunaj, poteka priprava na isti način.« (F47)), ena strokovna delavka pa je dodala, da se v primeru stikov pod nadzorom pripravi tudi otroka na stik (»Če so pod nadzorom, pripraviš tudi otroka, mu vse pojasniš.« (D71)). Stiki se po poročanju strokovnih delavk običajno izvajajo na centru za socialno delo (»Dostikrat so tej stiki pri zelo odtujenih otrocih tukaj na CSD, potem se načeloma sprostijo.« (F49)), sicer pa na javnih krajih, da se otrok počuti bolj varen (»So pa velikokrat na javnem kraju, da se otrok počuti varen, ker je lahko že dom tega starša že nevaren, še zmeraj je močna naveza s tem drugim staršem.« (F50)). Večina strokovnih delavk se v tem delu osredotoča na opozarjanje starša, kakšna so in niso primerna vedenja na stiku. Namreč, starša se opozori na točnost in pravočasno obveščanje o odsotnostih (»... da se na stik ne sme zamujati ...« (C63), »Seveda mu je pomembno povedati, naj bo točen in naj pride ...« (F45), »Da je upravičene zadeve treba pravočasno obvestiti.« (C64)), na to da pridejo pripravljeni na stik in da se na stiku osredotočijo na otroka in vsebine, ki so zanj primerne (»Da pridejo pripravljeni.« (C65), »Da prinesejo kakšne prigrizke, igrače to, kar vejo, da ima otrok rad.« (C66), »In enako staršem poveš, kaj je dovoljeno, torej spodbuda, pohvala otrok ...« (D73),

»Npr. osredotočenost na njegov vsakdan, vrtec, šola, in da počnejo nekaj, kar je za otroka prijetno.« (F41), »Predvsem to, da se osredotoči na otroka in da tisto uro, ki jo ima, izkoristi da vzpostavi nazaj odnos in da ga otrok sprejme kot starša.« (F44)). Starša opozorijo tudi na neprimerne vsebine, ki se nanašajo na obremenjevanje otroka s svojimi stiskami, s postopki na sodišču (»... pa tudi kaj je neustrezno, torej da otroka obremenjuje s svojimi stiskami, svojimi strahovi, čustvi, pričakovanji, grobostmi, zahtevami.« (D74), »Da ga ne obremenjujejo s postopki na sodišču ...« (F42), »... in ga sprašujejo, kdaj bo prišel nazaj k njemu.« (F43)). Pri pripravi starša na stik je zelo pomembna priprava starša na otrokovo vedenje, ki se kaže kot upor, odpor, jok, zavračanje fizičnega stika ali pogleda, ter na čustva, ki jih bo ob tem lahko doživljal kot starš ipd. (»... da zmore prenesti tudi negativna in neprijetna čustva.« (D76), »Opozori se ga na to, da bo otrok do takrat, ko bo drugi starš zraven, reagiral drugače.« (E35), »Pripravi se ga na to, da ga bo mogoče otrok kljub temu, da je tukaj, ker bo pač prisiljen biti tukaj, ker ga bo mama prisiljena pripeljati sem, da bo od začetka se upiral.« (E37), »Da je pripravljen na to, da mu ne bo stekel v objem ...« (E38), »... da bo potem kljub temu, da se bo na stiku imel fajn, rekel, da mu ni bilo všeč.« (E39), »Da bo rekel tudi to, da ne želi več stika, pač da je pripravljen res na čisto vse možne odpore in upore, tudi na jok ...« (E40), »... da je pripravljen tudi na to, da mogoče otrok tudi eno uro sploh ne bo rekel besede in da bo fizično obrnjen s hrbtom proti njemu.« (E41)). Kot strokovna delavka poroča, je priprava starša na stik z odtujenim otrokom ena izmed najtežjih priprav (»To je ena izmed najhujših, težjih pa najbolj poglobljenih priprav na stik.« (E44)).

4.4.4. Sodelovanje z otrokom

Glede priprave na pogovor z otrokom ena od strokovnih delavk pravi, da ni posebnih priprav (»V sami vsebini pogovora ni nekih priprav.« (A43)), druga pa, da gre za zahtevno pripravo na podlagi poznavanja ozadja (»Priprava na tak pogovor je definitivno bolj zahtevna in drugačna ...« (E55), »... ker veš, kaj je v ozadju, pač si pripravljen, da bo otrok rekel, da noče stika z očetom, in raziskuješ, kako in zakaj ne.« (E56)). Priprava na stik poteka v obliki branja literature in obnavljanja znanja ter s pregledom zapisov in izjav staršev (»Se pa jaz potem, ko zaznavam odtujenost oz. ko se mi začnejo vklapljati alarmi s prvimi znaki, začnem malo bolj pripravljati in si preberem kakšno literaturo, obnovim znanje ...« (A45), »... npr. od Buljan Flander knjiga.« (A46), »Pogledam malo zapise, kaj izjavlja en starš, kaj drugi, da se malo spomnim in na kaj moram biti pozorna, da poskušam dobiti informacije od otroka.« (B30)). Ena od sogovornic je omenila, da pred opravljanjem pogovora z otrokom starše prosi, da ga pripravijo nanj (»V teh primerih starše že prej prosim, da otroka pripravijo na pogovor v smislu, da se bom z njim

pogovorila, da vidim kako živi, kaj počne in tako, da otrok približno ve, da ne bo nič hudega ...» (A60)). Druga sogovornica je izpostavila, da so starši včasih skeptični, da bi opravljanje pogovora za otroka, pomenilo obremenitev (»Na prvem razgovoru so nekateri starši skeptični, ker ne želijo otroka obremenjevati.« (D79)). Temu sledi pogovor o tem, kdo pravzaprav obremenjuje otroka (»Najprej moreš se pogovoriti s starši o tem, kdo najbolj obremenjuje otroka, ali je to res CSD, ali sta to onadva.« (D80)). Če pa starša kljub temu vztrajata, da tega ne dovolita, se pogovora na silo z otrokom ne opravlja, saj se s tem lahko povzroča še večja škoda (»Moja praksa je, da jaz na silo zoper starše ne grem.« (D82), »Ker ne bi nič naredila v korist otroku, ampak bi ga samo potisnila v večjo stisko, ker bi mogel pazit, kaj naj reče.« (D83)). Sogovornice so ob tem izpostavile, da ima otrok sicer pravico, da izrazi svoje mnenje, ne pa dolžnosti, in da se opravlja pogovor, ki bo otroka čim bolj razbremenil (»In definitivno ni tvoj namen, da zdaj iz otroka pridobivaš informacije na način, da potrebuješ še eno ali drugo zgodbo, ampak pač, da res otroka, kolikor se da, razbremeniš.« (E62)).

Glede pogovora z otrokom dve strokovni delavki opišeta namen pogovora kot potrjevanje suma, da gre za odtujevanje, in presoja, kdo od staršev to počne (»... s tem lažje prepoznam ali pa lažje potrdim hipotezo, da gre za odtujevanje.« (A20), »In glavni interes je tukaj, da se ugotovi, kdo je tu nasilen ali seveda kdo je odtujen, kdo otroka pumpa.« (C100)). Skoraj vse strokovne delavke so v ospredje pri vprašanju o znanju, metodah in tehnikah pri pogovoru z otrokom dale razbremenitev otroka (»Vedno imam princip, da probam nekako sprostit ...« (A57) »Opravljam najprej ne fokusiran pogovor, npr. kaj rad počneš, tak razbremenitveni pogovor najprej.« (B34), »Najprej začnemo z razbremenitvijo.« (C71), »Npr. otrokoma sem razložila, kaj oče spreminja pri sebi, kaj je naredil za spremembo, da so podprti tudi v zunanjih institucijah, da jih ne boš pustil samega s staršem, da boš ustavil vsak poskus kritiziranja ali nalaganja odgovornosti oz. to tudi narediš, da imajo izkušnjo.« (D72)). Razbremenitev otroka poteka najprej preko lahkih vprašanj (»Vprašam, kako je, kaj rad počne, kam hodi v šolo, vprašam po prijateljih, kdo so pomembne osebe, kaj počne v prostem času ...« (A61), »Uporabljaš lahka vprašanja, recimo »Kako si?« (E48)). V nadaljevanju sledi postavljanje vprašanj, usmerjenih na otrokovo doživljanje tako enega kot drugega starša, kar uporablja večina strokovnih delavk (»Enakovredno vsakega starša omenjam in preverjam, kako je pri obeh.« (B29), »Pa vprašaš »Kaj s tatijem ali pa mamó počneta?« (E49)). Dve strokovni delavki uporabljata vprašanje čarobne palčke (»Potem včasih dam vprašanje čarobne palčke ali pa kaj bi ti naredil, če bi imel nadnaravno moč, ali pa če bi bil Harry Potter, odvisno od otroka, kaj bi naredil drugače, kako bi izgledal tvoj svet.« (A64), »In uporabljamo tudi

vprašanje čarobne palčke, torej »Kaj bi si ti želel, da bi se zgodilo?« (C99)). Vprašanja, ki jih postavljajo, so usmerjena v želene možne rešitve oz. dobre izide za otroka (»Potem pa začnem spraševati, kaj bi si želel, da bi bilo drugače.« (A62)), v raziskovanje same dinamike v odnosu med otrokom in staršem (»Raziskujem neke vloge v družini.« (B45), »Ga vprašaš, »Kaj bi se zgodilo, če bi šel z mamo ali tatijem?«, »Kaj lahko poveš očetu ali mami, pa če bi povedal, kaj bi se zgodilo?« (D96), »Pa vprašaš »Ali bi imel stike z očkom?«, pa odgovori, da »Ne, ker bi mamica bila jezna.«, in ti je jasno, kaj se dogaja.« (C74)). Ena od strokovnih delavk je podala primer odnosnega vprašanja, ki ga postavi otroku (»Tega sicer ne rečeš otroku, da to niso utemeljeni razlogi, ampak vprašaš »Kaj bi pa tata naj naredil, kaj bi mama morala narediti, kaj bi si ti želel?« in tako naprej.« (E58)). Ena od sogovornic je poudarila, da je pri postavljanju vprašanj otroku pomembno, da ne sugerirajo odgovorov (»V enem primeru je enkrat prišlo do spora med otroci, oče je klical policijo in obtoževal mamo, da ne nadzoruje situacije z otroki. In potem smo se malo pogovarjali in vprašali enega, koliko časa bi rad bil pri očetu. In je otrok odgovoril 30 dni. Pa sem potem vprašala, če bi mu bilo v redu, da 30 dni ne vidi mame. Pa je takoj rekel, da bi to bilo preveč, da to pa ne. Pa je povedal, da že tako bi rad mamo poklical vsak drugi dan in jo slišal, pa je ne zato, ker mu tata ne dovoli. In to so te večšine, kjer ne smeš sugerirati odgovorov, ampak spraševati na ta način, da ti dobiš odgovor.« (C92)). Ob tem lahko že vprašanje, česa se otrok boji, sugerira odgovor (»Že če vprašaš, če se česa boji, mu nekaj sugeriraš.« (C93)), po drugi strani pa druga sogovornica to vprašanje uporablja (»Kaj te skrbi, česa se bojiš? Z odgovori na ta vprašanja včasih znajo zelo presenetiti in se razgovoriti.« (A63)). Ostale metode in tehnike, ki jih uporabljajo strokovne delavke v pogovoru z otrokom, so pri mlajših otrocih predvsem risanje, kjer je risba ponekod uporabljena le kot sprostitvena tehnika (»Npr. risanja ne uporabljam ... Razen npr. če so manjši otroci, npr. 5, 6, 7 let, jim je lažje, če nekaj še počnejo zraven, zato se pogovarjamo preko igre.« (A68), »Z mlajšimi pa se uporablja risanje, ampak toliko, da se sprostijo.« (E68)), pri drugih pa se preko igre raziskujejo odnosi v družini ter opazuje in prepoznava otrokovo doživljanje družinskih članov (»... da nariše kakšno risbico, da npr. nariše družino, pa tam že vidiš, kam postavi sebe, kam ostale družinske člane.« (B27), »To je metoda risanja, kako otrok nariše, koga nariše, ali bo samo mamo narisal, ali bo še kdo tretji na risbi, ali bo vse v črnih barvah.« (C85), »Slika je uporabna tehnika za prepoznavanje čustev in poteka dogodkov v družini.« (C86)). Poleg risanja strokovne delavke uporabljajo tudi razne rekvizite, kot so lutke, fotografije, smejkoti, karte prijateljstva ipd. (»... ampak pri manjših uporabljam kakšne slikice, smejkote, pa vprašam, kam bi postavil sonček, kam oblak.« (B36), »Npr. če so kakšni majhni otroci, najdem kakšno lutko, pa pri majhni mizici je ena lutka.« (B43), »Te karte so narisane glede na čustva, in se potem o teh čustvih

pogovarjaš, ne moreš verjet, kaj vse pride ven pa kaj vse otroci povejo.» (E71)). Pri starejših otrocih je v ospredju pogovor kot metoda (»S starejšimi, najstniki itak je bolj pogovor v ospredju.« (E67), »V osnovi je torej pogovor ...« (F86)). Navsezadnje pa je pomembno pri pogovoru z otrokom poskrbeti za to, da se otroku daje sporočilo, na koga se v primeru stiske lahko obrne (»... in mu povemo, na koga se lahko obrne, ko se bo to ponovilo.« (C102) »In seznanjaš jih s tem, kaj je to nasilje.« (C104)), da ni kriv za dogajanje in da vse dogajanje ni njegova skrb (»Da to morajo odrasli rešiti, da to ni njegova skrb.« (C103), »... ali pa vsaj daš informacijo, kdo bi za koga moral skrbeti, ker otroci prevzemajo odgovornost za čustva drugih, se pravi staršev.« (D98), »Vsaj, da je slišal, da ni on ničesar kriv, da ni odgovoren.« (E52)). Pomembno mu je sporočiti, da ni nihče jezen nanj ter da je njegov glas pomemben in slišan (»Da v končni fazi noben ni jezen nanj, ker on noče na stik.« (E53), »Da pa je pomembno, da je slišan, to sporočilo mora dobit.« (F55)).

Srečevanje z otroki po besedah strokovnih delavk poteka v okviru naloge pripravljanja mnenja za sodišče (»Jaz konkretno se srečujem z otroki v okviru te naloge pripravljanje mnenja sodišču.« (B24), »Zelo težko, da bi to delali v predhodnem svetovanju, tu so stvari po navadi že na sodišču, mi pripravljamo mnenje in se to izvaja pod stiki pod nadzorom.« (D78)). V največ primerih so na vprašanje, kje poteka pogovor, odgovorile, da poteka v pisarni na centru za socialno delo (»Pogovor poteka v pisarni ...« (B31), »V največ primerih je pogovor pri nas v pisarni.« (F63)), drugi najpogostejši kraj opravljanja pogovora pa je na domu otroka (»Oziroma na domu staršev in otroka, ko pridejo otroci iz šole, vrtca.« (B33), »... lahko so tudi doma.« (D89)), da se, kot pravi ena od sogovornic, preveri dinamika družine (»Doma so sicer že nadaljevanja v smislu nadgradnje, da vidiš dinamiko družine.« (D90)). Temu sledita šola in vrtec (»... včasih smo bili tudi v šoli.« (B32), »Razgovori so lahko tudi na šoli ...« (D86)). Opravljanje pogovora na šoli je lahko tudi nenapovedano, zlasti ko obstaja sum na odtujevanje (»... prav kadar sumim na odtujevanje in psihično nasilje nad otrokom in se zmenimo s svetovalno službo, to je pač naša zakonska pravica.« (C91), »Drugače pa delamo mi pogovore z otroki, tudi gremo na npr. šolo in izvedemo pogovor brez soglasja staršev, ki se jih kasneje obvesti, zato da starši ne pripravijo otroka na pogovor, torej kaj mora povedati.« (F62)). Tri sogovornice so izpostavile, da pogovore opravljajo v primeru več sorojencev, z vsakim posebej (»Npr. jaz se ne pogovarjam z vsemi skupaj, se pogovarjam ločeno s sorojenci, ker parkrat ko sem se pogovarjala, sem ugotovila, da ne pelje nikamor, ker je mlajši podrejen starejšemu in pove isto zgodbo, kot jo je starejši.« (A71), »Z otrokom pogovor naredimo posamezno, kjer je npr. več otrok, ker če ne eden sledi drugemu in nima svoje volje izražene.« (F65)). Ostale

okolščine pogovora pa so sama opremljenost prostora, v katerem so. Glede na najbolj pogost odgovor, da pogovor poteka v pisarni, so sogovornice opisovale, da je pisarna polepljena z risbicami (*»Ma jaz se po navadi z otrokom pogovarjam na centru v svoji pisarni, ki je precej polepljena s slikicami, ki mi jih kakšni otroci pustijo, ni neka uradniška pisarna.«* (A56)), v njej so tudi razne igrače, majhna mizica, stolček za otroke (*»Pa jaz sem si vse zrihtala, majhno lepo mizico in dva stolčka pa medvedka Puja.«* (E72)) ter ostali rekviziti, kot so na primer Rubikova kocka, ki se je izkazala kot sproščujoča tudi za odrasle (*»Te kocke sem si pripravila za otroke oz. mladostnike, potem sem ugotovila, da koristijo tudi staršem te kocke, ker ko pridejo živčni, se s tem sproščajo.«* (F72)).

Potek pogovora z otrokom je takšen, da najprej otrok pride skupaj s staršem (*»Najprej pride otrok s staršem, tudi odvisno od starosti.«* (A58)), kasneje pa se pri staršu preveri, ali je možno pogovor opraviti samo z otrokom, kot poroča ena od sogovornic (*»Mu povem, da če je v redu, da če se lahko malo sami pogovorimo;«* (A59)). Kako bo potekal pogovor, je odvisno od starosti otroka. Z mlajšimi otroki se pogovora ne opravlja (*»Pri manjših otrocih, prav pri zelo majhnih otrocih ne opravljamo pogovora ...«* (B35)). Otroku se razloži, kaj je namen pogovora (*»Jih vprašam, če vedo, zakaj so prišli, jim povem, da se jaz pogovarjam z otroki, ki ne živijo več skupaj z obema staršema in da je moj namen ta, da bi jim bilo čim lažje.«* (B37)), ter se ga, če je zmožen razumeti, seznanj s postopki na sodišču ter s tem, da obstajajo posledice ob možnosti, da izrazi svoje mnenje (*»Torej kaj je ta postopek, da so posledice, da ima možnost izrazit svoje mnenje, če želi in kakšne posledice lahko to ima.«* (B39)). Pri starejših otrocih (po dopolnjenem 15. letu starosti) pogovor poteka na način, da se mu predstavi možnost, da sodeluje v postopku in poda izjavo na zapisnik (*»Ko postanejo 15 let stari, pa jih moramo obvestiti, da lahko tudi sodelujejo v postopku, lahko so tudi vabljeni na obravnavo na sodišče, če bi želeli.«* (B40)), *»Pri 15. letih pa že pišejo izjavo na zapisnik, so delno poslovno sposobni.«* (C89)). Ne glede na starost otroka strokovne delavke otroku dajo sporočilo, da je njegovo mnenje spoštovano in da mu ni treba povedati tega, česar ne želi (*»Da je spoštovano njegovo mnenje.«* (F53)), *»In da če ne želi povedat, da je v redu.«* (F54)). Dve sogovornici sta izpostavili, da je v večini primerov pogovore z otroki opravljal psihologinja (*»Je pa res, da je dostikrat opravljal psihologinja te pogovore.«* (B41)), *»Zelo pomaga pomoč psihologinje, ki ima svoje pristope in svoje tehnike, zato se zelo poslužujemo tudi tega, da nam ona izvede pogovore z otroki in nam ta del zapiše.«* (F61)).

Na vprašanje, kako se prepoznava odtujevanje pri otroku, je najpogostejši znak, ki ga strokovne delavke prepoznava, zaznavanje otrokovega besednjaka, ki ni primeren za njegovo starost

(»Ker točno veš, da šestletni otrok ne bo govoril nekih besed, ki so besede odraslega, ki jih mogoče niti ne razume.« (A24), »Da govori na tak način, da vidiš, da to niso njegove pogruntavščine, besede, razmišljanje, da ne gre z njegovo starostjo, kar govori.« (B48), »Potem se pazi na besednjak, ki ni primeren njegovi starosti.« (F79)). Drugi znaki, ki se kažejo preko otrokovega pripovedovanja in izražanja, so dajanje naučenih odgovorov (»Ali pa slišim kako recimo mi zelo naučene odgovore otroci dajejo« (A23)) in pripravljenih odgovorov (»Mi zelo pripravljeno preusmerijo zgodbo oz. pripoved.« (A50)), uporaba podobnih/istih izrazov, kot jih uporablja odtujujoči starš (»Da uporablja zelo podobne izraze, sporočila, kot jih tudi starš nam posreduje.« (B47), »Dejansko se ta starš tako vede, in ti, da si mu čim bolj podoben, ponavljaš za njim, ponavljaš njegove besede.« (C114)) ter podajanje izgovorov, ki so nepojasneni, ne konkretizirani ali nesmiselni (»In to je tudi eden od pojavov, ko ne znajo utemeljit svojih izjav, pojasnit, konkretizirat.« (B55), »Ko ima totalno banalne argumente, recimo »Ne bom, ne morem se učiti pri njem, ker tata ne zna toliko matematike.« (E74)). Stavki, ki jih otrok izraža in so takoj prepoznani kot posledica elementov odtujevanja, so stavki, ki jih otrok pobira od starša in izražajo dejstva, dogodke, o katerih otrok ne bi mogel vedeti, če ne bi bil indoktriniran s strani odtujujočega starša (»Recimo je prihajal en oče enkrat na mesec na stik z otroki in prinašal darila otrokom. In mama se je jezila, kot češ da hoče otroke kupit z darili in da bi raje njej dal denar, da bi ona kupila, kar otroci rabijo. Malo za tem smo dobili poročilo iz šole, da je otrok rekel učiteljici, da bi bilo boljše, da oče namesto da kupi darila, bi mogel pomagati mami preživljat njih dva. In to je rekel 11-letni otrok. Tako da to razmišljanje že ni prišlo od tega otroka, njemu je bilo že fajn, da je dobil darilo.« (B49), »Informacije o tem, kaj je starš počel medtem, ko je bil otrok majhen, recimo če reče sedemletni otrok: »Ko sem bil majhen, se nikoli ni igral z mano.« (D100), »Podatki o finančnem stanju starša, o konfliktih premoženja ...« (D101), »... o partnerjih« (D102), »Zdaj imam eno najstnico, ki je bila seznanjena s krediti staršev iz let, ko še niti rojena ni bila.« (D106), »Npr. govorjenje o preživnini; »Kaj boš ti govoril meni, ker bi meni moral dati 80 €, pa še tega ne daš« ...« (F80) »Ali pa npr. govorijo o otroškem dodatku, spet tu otroci niti ne vejo, kaj je otroški dodatek in čemu je namenjen, npr. »On prejema otroški dodatek in ne da nič.« (F83)). Otrokovo doživljanje enega starša kot zelo slabega in drugega kot zelo dobrega je tudi eden izmed znakov odtujevanja (»In vedno mi dajejo zelo neke enake odgovore, ki so precej črno-beli. En starš je ful dober, en je ful slab.« (A52), »Recimo ko tudi otrok črno belo slika starše, enega zelo negativno, enega zelo pozitivno.« (B46)). Odtujevanje se pri otroku kaže tudi v tem, da ima slabo pomnjenje o odtujenem staršu in izraža, da se ne spomni dogodkov z njim (»Odgovori so »se ne spomnim«, »ne vem« ...« (B56), »Potem, če ga spomniš na to, kako je bilo prej pred vsem tem, nima spomina na to, ker

je prišlo do blokade dejansko, ker mora ohraniti lojalnost.« (C108), »Imeli smo primer pri eni deklici, ki je zgubila spomin o mami do časa, ko se je mama odselila. Tistega, kar sta imeli z mamo pred tem, se ni spomnila več.« (F4)). To je bo besedah sogovornic posledica tega, da si otrok izbere enega starša, kar je ena izmed njegovih strategij preživetja (»In tu se vidi, kako otroci te preživitvene tehnike uporabijo in postanejo lojalni temu staršu ter drugega zavračajo.« (F5), »In seveda se bo otrok takemu staršu pustil, ne bo se mogel braniti pred njim, ker je tako lažje, to so preživitvene tehnike otrok.« (F109)). Opazujeta se tudi otrokova drža in obnašanje skozi čas, s čimer se prepozna otrokovo odtujenost (»Sploh recimo to se pozna pri otrocih pri razgovoru, ko pridejo prvič ali povejo čisto sproščeno, kako je bilo pri staršu, pa potrdijo, da je bilo tudi pri drugemu staršu ok ...« (A21), »... pa mi potem recimo na naslednjem razgovoru zanikajo vse to in povejo spet, kako je bilo slabo.« (A22), »Po navadi so otroci ali zelo zadržani ...« (A47), »Pri odtujenem otroku pa je suverena drža, govori zavestno, da je to tako.« (C110), »Pri odtujenih otrocih je ta notranja zasidranost, suverenost, da noče enega starša videt, ker ima vsa ta prepričanja o njem.« (F93) »In to je prevzeta drža ...« (C111), »... odklonilna drža« (C112), »Mislim, da je pač vse predloge, rešitve, ki jih raziskuješ skupaj z njimi, da je prisoten dejansko odpor.« (E75)). Pri otroku je videti, da nima dovoljenja od odtujujočega starša, da je lahko z drugim staršem (»Ne zmore izraziti, nima psihičnega, čustvenega dovoljenja, da izrazi svoje želje.« (D22), »In če mu ta starš, ki odtuja, ne da dovoljenja, da gre, bo zelo težko šel, in potem otroci ne grejo, tudi če je odločeno s strani sodišča.« (F94)). Da gre za odtujenost pri otroku, se lahko prepozna pri izoliranosti ter odsotnosti socialne mreže otroka (»Imamo tudi primer, ko gre otrok po šoli takoj domov in nima nobene obveznosti, nobenega podaljšanega bivanja, nič, je čisto izrezan iz družbe, nima prijateljev, posledično ima odtujujoč starš zelo močen vpliv nad njim.« (F119)).

Sogovornice so tudi na primeru opisale, kaj pomeni odtujenost otroka. Eden od takšnih primerov je bil:

»Imam tudi primer, ko je mati prijavila očeta za nasilje in odšla v tujino z otrokom, ki je imel takrat 2 leti in pol. Eno leto se sploh ni javljala očetu, da bi lahko videl in slišal otroka. In potem smo predlagali video stike sodišču. Sodišče je to potrdilo. Oče je prihajal sem, sem bila zraven in videla, kako se je otrok veselil videti očeta in on njo. In potem se je zgodilo tako, da se je mama bala, da bomo dosegli, da bo mogel otrok pridet nazaj in ona je tako pripravila tega otroka, da je otrok kasneje dal glavo dol in ni hotel govorit z očetom. In potem je oče nas krivil, da nismo nič naredili. Potem smo celo predlagali sodišču, da bi poleti bil stik z očetom, da bi prišel otrok domov, ampak potem ko smo mi videli, kako so tej stiki potekali, smo odstopili

od tega. Ker ta mama verjetno je toliko vplivala nanj, toliko mu govorila o tem očetu. In ko je otrok živel v tujini z mamo, poslušal mamo, se nam je zdelo, da bi bilo prehudo to zanj, videti očeta tukaj po dolgem času. In oče je kar pričakoval, da bomo to naredili in da bomo rešili zadeve. In takrat mi je bilo zelo težko gledati njega in njegovo stisko ter otroka, ki je bil zmanipuliran, in hkrati njegova pričakovanja, da ga bomo zaupali njemu v vzgojo in varstvo. Tukaj so res take zgodbe, ki se te dotaknejo. Ne moreš zakleniti pisarno in to pustiti tukaj. Počasi se moraš sprijazniti s tem, da narediš vse, kar je v tvoji moči, gledati moraš koristi otroka. In priti do enega zaključka, mnenja, da nekako verjameš, da je to za otroka najboljše, čeprav ni idealna rešitev ne za otroka, še manj pa za starša.» (B105)

4.5. Otrokov glas

4.5.1. Upoštevanje otrokovega glasu

V drugem sklopu, sklopu otrokovega glasu, sem začela z vprašanjem, do katere mere je upoštevan otrokov glas v procesu podpore in pomoči. Najpogostejši odgovor strokovnih delavk je bil, da toliko, kolikor je to v njegovo korist (*»Ma jaz kjer so odtujeni otroci, povem staršema in tudi globoko verjamem v to, da mnenje otroka je pomembno, ampak če je to mnenje njemu v korist.«* (A74), *»Vedno se ocenjuje to, koliko je to njemu v korist.«* (B50)). Drugo, na kar so pozorne, je to, kakšne so razvojne potrebe otrok (*»Pri mlajših otrocih moraš gledat na razvoj otroka, navezanost na mamo in fizičen razvoj, in to kako sploh ni uspel navezat stika s staršem, ker ni bilo možnosti za to.«* (F103)). Otrokov glas oz. mnenje se upošteva v primeru opaženega strahu pri otroku (*»Ali pa ko pove, da ga je strah.«* (B53)) ter opažanju, da potrebuje ogromno energije za vzdrževanje pripadnosti staršu, ki odtuja (*»Potem pridemo do točke, ko rečemo; ta otrok rabi ogromno energije za vzdrževanje drže lojalnosti drugemu staršu, in to je hudo mučenje za otroka.«* (C129)). Eno od meril je tudi opazovanje dogajanja, ko se stike s staršem spodbuja. Strokovne delavke poročajo, da vztrajajo toliko časa, dokler ne ogrožajo otroka ter dokler se ne prepozna, da bi otrokov trud, da ustreza odtujujočemu staršu, imel zanj hude posledice (*»tukaj bodo velike posledice za kasneje in vključimo otroka v psihoterapevtsko obravnavo.«* (C130), *»Ali pa recimo ko vidiš, da se dela škoda otroku, pa neglede na to, kdo jo povzroča.«* (D111)). Pri tem vprašanju je ena od strokovnih delavk podelila z menoj svojo dilemo, kaj narediti z glasom otroka, saj ga lahko po eni strani pušča na cedilu, v primeru da ji otrok ne da dovoljenja, da pove naprej, ter na drugi strani izpostavlja otroka v primeru, da ji dovoljenje da (*»Meni je bilo vedno vprašanje, kaj z mnenjem oz. glasom otroka, ker ti moreš vedet, če ti nekdo nekaj pove, kam boš tisto dal, sicer sodeluješ pri zlorabi otroka.«* (D118), *»Če imaš določene stvari in ti otrok reče 'tega ne povedat', ne moreš nič spremenit in ga puščaš*

na cedilu.« (D119), »Če pa reče otrok, ja povej, ga pa izpostaviš na čistini nezaščitenega.« (D120)). Poudarja, da je pomembno, da veš, s kakšnim namenom pridobivaš informacije od otroka. Nazadnje sta dve sogovornici omenili še izvedensko mnenje, ki ga je dobro pridobiti v določenih primerih (*»Jaz mislim, da je zelo dobro, da gre v izvedenstvo, kjer so posredne zadeve.«* (D124)). Opaža pa se, da je izvedensko mnenje podobno predhodnim ugotovitvam strokovnih delavk (*»Je pa sodna izvedenka napisala na več straneh točno to, kar sem ugotovila jaz.«* (E82)).

Strokovne delavke so poudarjale, da je zanje osrednjega pomena, da sledijo otrokovim željam in se jih trudijo vedno upoštevati (*»Ja se jim sledi, se jih sliši.«* (C127), *»In to njegovo doživljanje ne glede na situacijo je treba upoštevati.«* (F111)), je pa to odvisno tudi od konteksta in povezovanja celotne situacije (*»Ko se mi poklopi več zgodb.«* (A77), *»Ko otrok pove neko zgodbo, ki si sledi ...«* (A78), *»... odvisno torej od vsebine, kaj otrok pove, in da vse, kar pove, je povezano s tem, kar slišim tudi v pogovorih s starši.«* (A81)). Sledi se jim tudi, ko otroci pripovedujejo konkretne dogodke (*»Ko otroci izražajo nekaj, kar znajo podpret.«* (B62), *»In iz vseh informacij, ki smo jih prejeli od ostalih, nam mnenje otroka le potrjuje naše mnenje oz. utemelji njegovo izraženo željo.«* (B63)). Njegovo mnenje oz. želje se upoštevajo že iz razloga, da otroka ne moreš prisiliti v stike s staršem, tudi če veš, da gre za odtujevanje (*»Ampak če otrok odklanja enega starša, tudi če je odtujen, ga ne moreš prisiliti.«* (C120)) in se posledično izraža stiska pri otroku (*»Ko je otrok tudi vidno v stiski, jo izraža, in ko je prepoznano pristno doživljanje otroka, ga podpremo.«* (F96)). Daje se mu možnost, da se umiri ter razreši travme in da lahko kasneje tega odtujenega starša ponovno sprejme (*»Zato da te travme razrešujejo, se umirijo in kasneje lahko sprejmejo v življenje tudi drugega starša.«* (F98)).

Primeri, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje ali celo zahteve, pa so povezani z ravno nasprotnim od tega, ko se jim sledi. Strokovne delavke torej poročajo o tem, da otrok o dogodkih ne pripoveduje podrobno (*»... ampak ob tem ne zelo podrobno pripovedujejo o teh dogodkih.«* (A88)), da se prepozna, da njegova želja ni realna (*»V takem primeru je najhuje slediti otrokovi želji, ker veš, da to ni ne tvoja ne otrokova želja, še manj pa realnost.«* (E88)) ter da si stike s staršem pravzaprav želi in grdo govorjenje o njemu povzroča pri otroku stisko (*»Ali pa če vidiš, zaznaš, ker včasih pri odtujenih otrocih zaznam stiske, ko na trenutke prebije ven stiska, ko govori grdo o enem staršu.«* (A86)). Prav tako se otrokovih želj ne upošteva, ko se prepozna, da otrok izbira tistega starša, pri kateremu mu je ugodneje, in ko se vede tako, kot mu je lažje (*»Če reče en otrok, da bi živel pri enem od staršev, ker tam dela lahko, kar želi,*

to ni ravno dober razlog, če ni nobenih omejitev, pri drugem staršu pa so.» (B51), »Zdaj se spomnim, ko je en otrok rekel »To delam, da je mir.«.» (E86)).

Ko sem vprašala po morebitnih primerih, kjer otrokov glas ni mogel biti upoštevan, so tak primer z menoj podelile kar tri sogovornice. Navajam dva primera:

»Se spomnim, sem imela pred kratkim kompleksen primer s tremi otroci. Ker so bile zgodbe zelo nasprotujoče in je mama pripovedovala o nasilju, psihičnem nasilju, o alkoholu, da oče pije ipd., no v tem primeru je mama odtujevala otroke od očeta. In v tem primeru sem bila povezana tudi s policijo in šolo in izkazalo se je, da je bila mama tista, ki je bila histerična, kričala, ki je v pričo otrok razgrajala, zmerjala, poniževala očeta, prijavljala pa je policiji, da je on tisti, ki kriči in se jezi. Vendar mama je še zmeraj vztrajala, da otroci nočejo it na stike in stikov dejansko ni bilo. In ko so otroci prišli drugič na pogovor, so mi že začeli pripovedovati črno-bele zgodbe, da nočejo it k tatiju, niso pa znali povedat, zakaj nočejo it k tatiju. Prišli smo do tega, da smo določili stike pod nadzorom, ker se je sumilo na odtujevanje. In tukaj se je zelo to pokazalo, da je prvi stik pod nadzorom bil super, oče je prišel zmeraj na stik pripravljen, v redu, otroci so se igrali, skakali po njem, se pogovarjali ... Na drugem stiku pa so se že kazali odpori, vsak stik je bil slabši in kasneje se je samo še eden od otrok igral z njim, bilo je grozno. In recimo ko sem se umikala, ker imamo več možnih odprtih prostorov, sem takoj opazila, da ko sem se jaz umaknila, so se sprostili in so otroci šli k tatu, bili veseli ipd. Ko pa sem jaz prišla, so zavzeli držo, da ne smejo biti s tatijem v stiku, bili so hladni. Na enem stiku je začela najmlajša govoriti stvari, kot so 'tata ti piješ, smrdiš, lulaš v omaro', in tukaj takoj veš, da nekaj ne štima. Tukaj recimo ni bil upoštevan glas otrok. Mami sem pa nalagala odgovornost, da otroke pripravi na stik in ji poročala, da je bilo na stiku vse varno, da so se imeli dobro. Potem pa sem ji vse manj o vsebini stikov z očetom pripovedovala, ker sem videla, da ko povem, da je bilo na stiku v redu, je bilo drugič slabše na stiku in manj hočejo skupaj počet. So mi pa zelo pomagali tej stiki pod nadzorom, da se je potrdila ta odtujenost in da ni bilo nič ogrožajočega v stiku z očetom. Sodišče je zelo sledilo našemu predlogu. Svetovala sem mu, da vsakokrat, ko stika ni, da poda kazensko zoper mamo.« (A91)

»Imam primer enega otroka, ki govori, da si ne želi stikov z mamo, ima pa 15 let. Jaz sem s starši tukaj delala na tem, da je pomembno, da se vzpostavijo stiki z mamo, da je to zelo pomembno za njegov razvoj. Oče je nato pristal, da bo otrok imel stike z mamo, otrok pa mame ni videl že nekaj mesecev. No in stik se je zgodil in je čisto v redu potekal. Potem pa spet, da si otrok ne želi stikov, čeprav stiki so v redu potekali in oče se je strinjal, ni imel nekih informacij,

da ne bi bilo na stikih v redu, da se bi negativno odzival na otroka, torej je tudi sam potrjeval, da stiki potekajo v redu. In potem, ko sta predlagala sodišču, je mama predlagala več stikov, on pa je ravno nasprotno, da stiki ne peljejo nikamor, da si otrok stikov ne želi. V šoli pa so poročali, da ko so se spet vzpostavili stiki z mamo, da je bil vesel, zadovoljen, da niso stiske opažali. In da je povedal, da sta se starša dogovorila, da bo imel stike z mamo. Meni na razgovoru pa je govoril, da si ne želi stikov z mamo, in o njej govoril zelo negativno, podobno kot je govoril oče. Jaz nisem tega podprla in sem to utemeljevala s tem, da sta starša ugotavljala, da so stiki v redu potekali, da je šola poročala oz. da so v domu opažali, da je prihajal s stikov zadovoljen.» (B65)

4.6. Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

4.6.1. Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Sogovornice v svoje delo z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje, povabijo k sodelovanju predvsem svoje sodelavce_ke. Povedale so, da povabijo v sodelovanje psihologinjo, saj prispeva s svojim znanjem (*»Odvisno, če je možnost psihologinjo, to se mi zdi najboljše, tudi zaradi poročila, priprave mnenja.« (A93)*), *»Ima mogoče verodostojnost oz. drugi zorni kot, osvetli še neke vidike, ki jih jaz kot socialna delavka, sploh ta čustveni in razvojni del, s tem to doprinese.« (A94)*, *»Kot sem že omenila psihologinjo, vsaj pri tem delu z otroki.« (F115)*). Poleg tega v sodelovanje vključijo drugo socialno delavko ali strokovno delavko, ki dela na področju družine. Podporo od sodelavcev_k prejema tudi v obliki skupnega tima, v katere so lahko vključeni_e tudi sodelavci_ke z drugih področij (*»Tim za družino je tukaj, zdaj nas je 10, 11 kolegic, ki dejansko delajo na področjih zaščite ogroženih otrok, težav v odraščanju in vedenju, rejništva, posvojitev, osebne pomoči in imamo enkrat tedensko tudi time in tam tudi preverimo te zadeve, predebatiramo oz. sklicujemo dodatne, ožje delovne time.« (C139)*). Omenjale so tudi podporo delodajalca (*»Kadar pride do pritožbe in vsega tega, da je seznanjen delodajalec, da vejo, kaj delaš, da vejo, da je to napad zaradi tega, ker je to neka osebna zgradba, ki je takšna, da se te stvari ponavljajo in da se ne dvomi o delu, ki je bilo prej ocenjeno kot uspešno in učinkovito v naštetih primerih.« (C148)*), koordinatorice za nasilje (*»... naši regijski koordinatorici.« (D144)*) ter podporo vodje enote (*»Včasih v sodelovanje v res težjih primerih povabimo v sodelovanje tudi vodjo enote.« (F135)*).

Poleg skupnega tima s sodelavci_kami je podpora prejeta na centru za socialno delo tudi v obliki supervizije, o čemer so poročale skoraj vse sogovornice. Na moje vprašanje o tem, koliko

podpore prejmejo od sodelavcev_k, so odgovorile v večini, da toliko, kolikor potrebujejo oz. zanje vprašajo, nekatere pa, da prejemajo celo maksimalno podporo (*»Maksimalno da naš tim deluje kot kuhinjska ura. Super.« (C161)*). En odgovor je bil, da podpore prejme malo, vendar ne zato, ker ji ne bi želeli pomagati, ampak zato, ker je na tej enoti sama v več vlogah in na več področjih (*»Malo, sam ne zaradi tega, ker ne bi kdo hotel, ampak ker je pač situacija taka, da sem edina na tem področju na enoti.« (E110)*). Delo v paru oz. timu je namenjeno izogibu očitkov uporabnikov_c (*»Delam ves čas v paru, ker prihaja pogosto do nekih prevračanj zgodb, kaj sem rekla, kaj sem naredila.« (A97)*, *»Delo v paru znotraj enote, brez tega ne zdržiš.« (D127)*) ter zato, ker to prispeva k teži mnenja – ki je torej mnenje centra za socialno delo, ne posameznice (*»Hkrati pa je to mnenje centra in ne moje mnenje kot osebe.« (C144)*). Namenjeno je zagotavljanju objektivnosti ter preverjanju in potrjevanju mišljenja strokovne delavke (*»Prva zadeva je to, da je to tako hudo vdiranje v zasebnost, da mora strokovni delavec podeliti vse, kar ima in pridobiti mnenje ostalih članov, ki imajo vse to znanje.« (C140)*, *»Da se lahko stoprocentna objektivnost ...« (C141)*, *»In če si v tej situaciji povabiš nekoga zunanjega, ki nima nič s tem, že zaradi sebe in svojega preverjanja.« (E96)*). Ena od sogovornic je omenila tudi intervizijo (*»... ampak jaz trenutno nisem vključena, ker meni je v danem trenutku, ko moram o takih stvareh odločati, najbolj pomembno timsko delo, torej intervizija.« (C136)*).

Podpora, prejeta od zunanjih institucij ter drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane, je v večini prejeta s strani šole oz. vrtca, kjer otrok preživi veliko časa (*»Pa šole zaprosimo za poročila, ki so nam zelo dobrodošla.« (B68)*, *»Kar se tiče zunanjih recimo šola, ki je dostikrat zelo pomemben dejavnik, je okolje otroka, v katerem preživi veliko časa.« (F117)*, *»... tukaj so še vrtci.« (A109)*). Ena je izpostavila, da so včasih šole zadržane, saj se bojijo odziva staršev (*»Nekatere so bolj zadržane, ker se bojijo odziva staršev.« (B78)*). Ostale institucije, ki so jih sogovornice naštele, so policija, zdravstveni dom, nevladne organizacije, svetovalni center, Center za duševno zdravje otrok in mladostnikov, klinični_a psiholog_inja (*»Ko gre pri otrocih za to, da se vidijo škodljive posledice na otrocih, priporočam tudi obravnavo, psihološko obravnavo pri kliničnem psihologu.« (B67)*), pediater_rinja (*»Pa ko presodimo, da bi nam lahko pediaterinja kaj povedala, npr. ko en starš govori, da je en starš otroka zanemarjal, da je otrok bil bolan, da ga ni peljal k zdravniku, da ni upošteval navodila zdravnika.« (B72)*), pedopsihiater_rinja, Društvo za nenasilno komunikacijo, Društvo HOSPIC, zagovornik otroka (*»In potem se predlaga zagovorništvo, glas otroka pri varuhu človekovih pravic in ko so neke zunanje ustanove, potem pa nekako popustijo, pa mogoče kaj sodelujejo.«*

(C125)), skratka vse institucije, v katere so uporabniki_ce vključeni_e (*»Torej z vsemi institucijami, kamor vemo, da so vključeni, se povezujemo.«* (A100)). Vključevanje ostalih oseb, npr. sorodnikov družine, je tudi prisotno, je pa po mnenju ene od sogovornic hkrati tudi občutljivo zaradi varovanja osebnih podatkov (*»Čeprav tukaj je zdaj malo delikatno, da bi kogarkoli spraševali, že zaradi varovanja zaupnih podatkov.«* (B75)).

Podpora šole je največkrat v formalni obliki, ko svetovalne delavke napišejo poročilo o otroku (*»Jih prosimo tudi, da nam zapišejo poročila, glede na to, da je otrok tam vsak dan in da sodelujejo tudi s starši, kakšen je njegov učni uspeh, kako je sprejet v razredu, kakšno socialno mrežo ima.«* (F118)). Ena od sogovornic je omenila tudi neformalno podporo šole, pri kateri gre za sodelovanje s svetovalno delavko, kjer si podelita videnje situacije in na ta način bolje razumeta dogajanje (*»Prisoten pa je tudi neformalni del. Tukaj dobim največ podpore, da tudi vem, kako se orientirat.«* (A108), *»Npr. ko je mama šla k svetovalni delavki, je govorila o stikih, kako je grozno, da moraj otroci hodit na stike, no kasneje me je svetovalna delavka poklicala in sva si podelili vidike.«* (A115)). Povezovanje s šolo za strokovne delavke pomeni tudi pomoč svetovalnih delavk pri svetovanju staršem, ki odtujičujejo, ter spodbujanju stikov z drugim staršem (*»In potem je bila tudi ona malo bolj pozorna in je tudi sama svetovala mami.«* (A116), *»... je tudi ona začela podpirati stike z otroki in opazovati otroke in njihove reakcije.«* (A117)). Glede na to, da je šola prostor, kjer otrok preživi velik del dneva, lahko šola (oz. učiteljice, svetovalne delavke) prispeva tudi k poročanju o opaženem otrokovem vedenju, izražanju ter obnašanju ob prisotnosti starša (*»Povejo npr. kakšne izjave je podal otrok ali pa kaj govorijo otroci, še posebno pri majhnih otrocih, kaj vse povejo vzgojiteljicam.«* (B69), *»Pa vidijo, ko ga pripelje en starš, kako se razveseli enega, kako drugega, in v teh primerih otrok ne igra.«* (B71)). Strokovne delavke so poročale tudi o povezovanju s pediatrijo, ki včasih ni uspešno kot posledica vzdržanosti in nevtralne drže (*»Pa ko presodimo, da bi nam lahko pediatrija kaj povedala, npr. ko en starš govori, da je en starš otroka zanemarjal, da je otrok bil bolan, da ga ni peljal k zdravniku, da ni upošteval navodila zdravnika.«* (B72), *»Pri pediatrijah pa opažam, da poskušajo biti predvsem nevtralne.«* (B79), *»Kakšne stvari sicer zapišejo, ko gre za bolj pozitivne stvari, če pa kej na račun kakšnega starša, da bi se šlo za pomanjkljivost, rajši izpustijo.«* (B80)). Izpostavile so še, da je podpora velikokrat tudi v obratnem smislu, torej da so one podpora zunanjim institucijam, ko te ne vedo, kaj narediti (*»Ponavadi oni se na nas obrnejo, ko imajo stisko, in mi smo potem sklicatelji MDT-ja.«* (C158), *»Dostikrat smo mi podpora njim, je ravno obratno.«* (F130)). Izpostavile so tudi, da pride kdaj do nasprotovanj in da lahko sodelovanje z njimi bolj škodi kot koristi (*»V eni zadevi smo lahko zelo povezani, v*

drugi se lahko zelo kontra vidijo stvari.» (E92), »Včasih ti sodelovanje lahko bolj škodi kot koristi.» (E93)).

Sodelovanje z obojimi, tako s sodelavci_kami kot s službami in ostalimi povezanimi z družino, strokovne delavke opisujejo kot zelo pomembno (*»Tukaj bi zelo omenila, kako je pomembno sodelovanje z institucijami, se pravi s šolo, vrtcem, centrom za duševno zdravje ...« (D138), »Je zelo pomembno, ker mi tu vidimo otroka enkrat, mogoče večkrat v nekaterih primerih ...« (F128)), predvsem pri sodelovanju z družino, kjer se prepoznava starševsko odtujevanje (»Mislim, itak je pomembno povsod, ampak tu pa res pride do izraza.« (E98)). Sodelovanje strokovna delavka opredeli kot mreženje, kar je bistvo socialnega dela (»Je zelo pomembno to mreženje, da imaš vzpostavljene odnose, da si lahko direktno s svetovalnimi delavkami izmenjaš mnenje, vprašaš, kako one to doživljajo.« (F131)). Poleg vseh naštetih pa so omenile tudi povezovanje s sodiščem, kjer je pomembno izmenjevanje informacij (»In s sodišči, je zelo pomembno, da si lahko povemo določene informacije s strokovnimi delavkami.« (F132)). Kot že omenjeno, pa je sodelovanje z zunanjimi institucijami strokovnim delavkam lahko v izziv, saj so že imele izkušnje, ko so nekatere prevzele zagovorniško držo in pristopile z nerazumevanjem področja dela centra za socialno delo (»Z enim društvom smo imeli strašno slabe izkušnje, smo pošiljali žrtve nasilja tja, potem pa smo ugotovili, da zagovarjajo nasilneže« (C153), »Z drugimi sodelujemo, ampak ugotavljamo, da imajo nekateri blazno zagovorniško držo in dajejo kritiko na center.« (C154), »Ne razumejo naših nalog in kaj vse moramo narediti in kaj ne.« (C155)). Kar se mi je zdelo zanimivo, je še to, da je ena od sogovornic izpostavila, da lahko sodelovanje z institucijami povzroči stisko v smislu, da opažajo vsi iste stvari, nihče pa ne more ničesar spremeniti (»Čeprav ti lahko potem na koncu samo še škodi, ker točno vsi isto opažamo, noben pa tega ne more napisati oz. tudi če napišeš, ni efekta.« (E99)).*

4.6.2. Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja

Strokovne delavke so poročale o izzivih, povezanih s strokovnim delom, starši in postopki na sodišču. Najprej bom predstavila izzive ali dileme, ki so povezane s strokovnim delom. Kot posledica pomanjkanja časa strokovne delavke poročajo o stiski, saj lahko zaradi osredotočenosti na en primer spregledajo druge primere, ob tem pa ni možno delati socialnega dela (*»Preprosto ne moreš na tak način, kot bi rad delal, kot vem, da predpisuje stroka, katalog, doktrina socialnega dela ...« (A123)).* Od njih se zahteva, da opravljajo samo najnujnejše naloge. Ker je v delovnem času vse zapolnjeno, si morajo nekatere nositi službene stvari domov (*»In nimaš kdaj pisat, in nesem si domov tudi te stvari, in pol je vsega preveč.« (C170)), da*

zapišejo vse, dokler se zadev še spomnijo (*»In potem si mislim, da moram vse hitro napisat, da mi ne gre iz glave.«* (C171)). Ob tem nosijo domov tudi težo primerov, ki so vse prej kot enostavni (*»Nekdo, ki ne dela v tem, sploh ne ve, s čim vse greš ti domov.«* (E109)). Strokovne delavke so z menoj podelile dilemo, kakšna odločitev bi bila za otroka najprimernejša in da je težko predvidevati, kaj je v njegovo korist (*»In pa predvidevat, kakšna odločitev oz. mnenje, bi bila za otroka najbolj primerna.«* (B88), *»Ker lahko si jaz razlagam nekako, razmišljam, da bi bila določena odločitev za otroka v njegovo korist, ampak to težko vnaprej veš.«* (B89)). Posledično so primorane izbirati med tem, kaj je manjša škoda oz. zlo (*»Vprašal se, kaj je manjše zlo.«* (D109), *»Pač tehtaš, kaj je manjše zlo.«* (E100)). Srečujejo se z občutki nemoči in čustveno obremenjenostjo (*»Težek je meni ta občutek nemoči, to je meni največji izziv.«* (D130), *»Torej to, da si totalno nemočen, ko vidiš širšo sliko in imaš celo sodno izvedeniško mnenje za sabo, in še zmeraj ta dva otroka nimata sitka z mamo.«* (E108), *»In ta čustvena obremenjenost.«* (D133)). Težko jim je opazovati dogajanje, v katerem se starševsko odtujevanje nadaljuje in spodbude ter usmerjanje staršev ne zaležejo (*»Dejansko, ko od vsega že predvidevaš, da to za otroka ne bo dobro, in več kot enih informacij, vzpodbud staršev, usmeritev, seznanitev, pomoči zunanjih DNK, psihiatra ... ne gre.«* (D135), *»Točno to, da ti veš, da ti vidiš in veš, da to ni realna slika, in dobesečno gledaš, kako se otrok odtuja od starša, ki ima ga rad in od starša, ki mu ni generalno naredil nič tako hudega.«* (E101)). Eden izmed izzivov jim je tudi poučevanje drugih, kaj je starševsko odtujevanje, saj se ga dandanes težko prepozna (*»Izziv je poučevanje deležnikov pri delu z družino, sodišč in šol.«* (F137), *»Tudi med nami recimo, sej tudi mi kdaj ne prepoznavamo odtujevanja.«* (F139)). Eden izmed izzivov je tudi zavedanje, da imajo veliko moč, da je to velika odgovornost (*»... ker je treba vedet, da mi na centru imamo blazno moč, ki se je morda niti ne zavedamo.«* (D44), *»Delati z usodami ljudi, kjer jim lahko tudi z mnenjem za začasno odredbo obrneš življenje na glavo ...«* (D45), *»... je strašna odgovornost in strašna moč.«* (D46)). V izziv je sogovornicam tudi, ko so prisotne razne odvisnosti in nasilje, saj se lahko hitro zgodi, da pomagajo žrtvi, hkrati pa pomagajo pri odtujevanju (*»In lahko se res dogaja nasilje, prikrito nasilje ali pa odvisnosti.«* (A103), *»In s tem lahko hitro pademo v to, da gremo pomagat v podporo žrtvam (npr. nasilje, odvisnost), s tem pa pomagamo odtujevati.«* (A104)). Po drugi strani pa ena od sogovornic izpostavlja, da mora biti pazljiva, da ne gre prehitro v »koalicijo« z odtujenim staršem (*»Zelo moreš paziti, da ne greš v koalicijo z njim, ker zelo hitro, simpatično sočustvuješ.«* (D64), *»Ker tako in tako ti to po poklicni dolžnosti in občutkih ne gre dol, da se otroka odtuja, in hitro greš v neko koalicijo.«* (D65)).

S starši povezani izzivi oz. dileme so po poročanju sogovornic takrat, ko so prisotne osebnostne motnje pri enem ali obeh starših (*»In v ozadju so dostikrat tudi osebnostne motnje, pri enem ali pa pri obeh, in tam dostikrat ne moreš pričakovat, da bo prišlo do sprememb.« (B87), »Teh osebnostnih motenj je toliko in to ni prepoznano in ni zdravljeno.« (C175)*). Temu sledijo osebni napadi na strokovne delavke ter prizadevanje staršev, da bi jih branile in prevzele odvetniško vlogo (*»Tukaj so hudi osebni in drugačni napadi in absolutno je pomembno, da ostaneš in da ne izgoriš, da lahko to počneš, meni je zadeva v izziv še vedno.« (C31), »Vsi nas namreč skušajo v odvetniško vlogo povleči.« (D41)*). Prisotno je lahko tudi nezaupanje starša v strokovno delavko, posledično pa ne moreta imeti delovnega odnosa (*»In najhujše je to, da ti temu staršu, ki vse to povzroča, ne prideš blizu, ker itak zaupanja z njegove strani nimaš, delovnega odnosa tudi ne.« (E102)*). Po drugi strani pa je ena od sogovornic kot izziv izpostavila pasivnost starša (*»In pasivnost starša, ki me jezi.« (D132)*).

Izzivi ali dileme, povezane s postopki na sodišču, so predvsem težave z odvetniki, brez katerih bi bilo lažje (*»Če jih ne bi bilo v teh postopkih, bi imeli dosti lažje možnosti sklepanja sporazumov z ljudmi v postopkih, kadar so že na sodišču.« (C163), »Je pa sodišče tisto, ki v teh stvareh odloča, in sodišče včasih ne sledi temu, kar mi pišemo oz. razlagamo, sploh če je na drugi strani starš z močnim odvetnikom.« (F106)*). Sodišča po mnenju sogovornice svojih strank ne poznajo ali se z njimi premalo srečujejo (*»In kar se tiče sodišča, da premalo narokov sklicujejo, torej da bi morali tudi sami spoznati stranke, da bi si lahko ustvarili neko osebno, tudi izkušnjo s tem.« (C164)*). V izziv jim je tudi, ko sodišča zahtevajo ponovno razlago mnenja, ki je bilo predhodno že napisano (*»In potem sodišče dostikrat podleže tem pritiskom odvetnikov in od nas zahteva dopolnitve, in bolj ko mi razlagamo, da je naše mnenje enako, kot smo že zapisali, jim to ni dovolj in želijo podrobnejše zapise.« (F107)*). Prisotno je tudi pomanjkanje znanja sodišč o starševskem odtujevanju (*»In to je povezano s tem, ker nimajo znanj, da bi lahko utemeljili, da to, kar ta starš počne, je čustvena zloraba otroka.« (F108), »Sodišče funkcionira tako, da ko ima eno prakso, bo lahko na podlagi te sodne prakse odločalo naprej; ko bomo to dosegli, bo lažje.« (F138)*).

4.6.3. Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti

Najpogostejši odgovor na to, kaj bi potrebovale za boljše oz. lažje izvajanje svojega dela, je izobraževanje (*»Izobraževanja absolutno, jih noro pogrešam.« (A118), »Pa specifičnih izobraževanj.« (B92)*), pa ne samo zanje, ampak tudi za ostale deležnike (*»In da bi imeli to tudi sodniki oz. sodnice.« (B93), »Pomembna so itak izobraževanja nas in vseh ostalih.« (F140)*). Na tej točki je ena izpostavila še specializacijo strokovnih delavk ter nadgradnjo znanja (*»...*

specializacije ...» (D147), »... nadgradnje ...» (D148), »... terapevtska znanja ...» (D149)). Ostale zadeve so se dopolnjevale, in sicer več literature na temo starševskega odtujevanja (»Tudi literaturo, ki je ni ogromno.« (A119)*), več časa, več zaposlenih na področju dela z družino, da bi lahko bilo bolj kvalitetno in sproščeno delo (*»Pa še kakšnega delavca. Če bi bile vsaj tri, glede na število, ki ga imamo, bi bilo to super.« (C166)*), *»Bolj kvalitetno bi lahko delali z družinami, če bi imeli več časa.« (F142)*). Predlogi so bili tudi več terena (*»Torej da bi lahko šli več na teren, k otrokom, na dom, kar je tudi smisel socialnega dela, ne pa da smo tukaj notri v pisarnah zasedeni, ne uspemo kdaj niti zadihat.« (F144)*), ekskurzije v tujino (*»Pa ekskurzije, da greš ven iz države, v tujino, da vidiš, kako drugi delajo.« (E118)*) ter povezovanje med institucijami (*»Da mi vidimo vidik šole, da šola vidi naš vidik, torej povezovanje.« (E119)*). Predlog je bil tudi sprostitev po delu, ki naj bi ga nudil delodajalec, ter individualna supervizija, na kateri bi se posvečali ne le strokovnemu delu, ampak osebi, ki se sooča s svojim delom in občutki nemoči (*»Ali pa da bi imeli podporo v smislu individualne supervizije, da je obvezna na določenih področjih.« (E123)*), *»Da ne gre samo na službeno strokovne primere, ampak da gre nate kot osebo, kako se ti soočaš s tem, kje si ti z vso to nemočjo.« (E124)*).*

Na drugi strani so poročale o stvareh, ki jih trenutno primanjkuje, in sicer strokovnjakov ter prakse s področja starševskega odtujevanja (*»V slovenskem prostoru ni nekaj strokovnjakov na tem področju, to pogrešam.« (A120)*), *»... naša družba še nima dovolj prakse, tudi sodišče ne.« (C79)*), ter razumevanje ostalih deležnikov, kaj so naloge centra za socialno delo (*»Šola ima pričakovanja in mišljenje, zdaj bomo oddali poročilo na CSD in on bo šel v odvzem in po možnosti isto uro dal otroka v zavod, ampak ne gre to tako.« (E120)*).

4.7. Kritika socialne države

Dve strokovni delavki sta podelili z menoj tudi kritiko socialne države, in sicer na način, da se je uredilo področje uveljavljanja pravic iz javnih sredstev, ostala področja pa so prepuščena samim sebi (*»Ne pa to zdaj, da se je službo za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev specializiralo ...» (D150)*), *»... vsi ostali pa smo vrženi v vodo in plavaj, kot zmores.« (D151)*, *»Država na socialnih transferjih vzdržuje socialni mir, ostale stvari so pa dobra hrana za psihične vampirje v slovenskem prostoru.« (D152)*, *»Ta sociala je ena scimprana bajta, ki se jo popravlja, adaptira že toliko let, in mislim da je slabo scimprana.« (D153)*, *»Ne vem, jaz mislim, da je sociala tam na dnu.« (E116)*).

5. RAZPRAVA

V razpravi bodo rezultati združeni s teoretičnimi predpostavkami. Na ta način bom odgovorila na postavljena raziskovalna vprašanja.

- **Kako je potekalo (ali poteka) odtujevanje otroka v določenih primerih?**

Starost otrok intervjuvanih staršev ob začetku odtujevanja od drugega starša je po pripovedovanju staršev od 4 mesecev do največ 15 let. V dveh primerih je do odtujevanja prišlo že v času skupnega življenja, v ostalih štirih pa po razvezi. Zanimalo me je tudi, ali se v primeru, ko je več sorojencev_k, lahko prepoznajo razlike v odtujenosti. Od štirih primerov, kjer sta bila dva otroka v družini, se je v treh primerih izkazalo, da so odtujenosti bolj izpostavljeni starejši otroci. Kot je bilo že omenjeno v poglavju teoretičnega dela, avtorici Woodall in Woodall (2007, v Buljan Flander in Roje Đapić, 2020, str. 54) ravno tako ugotavljata, da so odtujevanju v primeru več otrok bolj izpostavljeni starejši otroci. V vseh treh primerih, v katerih so starejši otroci bolj izpostavljeni odtujevanju, starši z njimi stikov sploh nimajo. V primeru mlajših otrok, s katerimi starši stike še imajo, ima ena od sogovornic stike vsak teden za polovico tedna (sostarševstvo), druga toliko, kolikor sama uspe nazaj v svoj kraj (oddaljenost več 100 km), tretji sogovornik pa vsakih 14 dni. V enem od primerov je sogovornica izpostavila večjo odtujenost mlajšega otroka, ki ga je oče uspel odtujiti s pomočjo podkupovanja s sladkarijami in igračami. V tem primeru je starejši otrok sledil mlajšemu, zato da ostaneta skupaj in da lahko starejši mlajšega ščiti pred očetom. Mati otrok ima trenutno stike z obema vsakih 14 dni po 48 ur. Samo ena mama ima svojega otroka še vedno v vzgoji in varstvu in stiki po dogovoru potekajo z otrokom in odtujujočim staršem. Prepoznavanje odtujujočih vedenj starša so starši opisali tako:

- odtujujoči starš ni pripeljal otrok na stike in je navajal različne absurde razloge,
- nagrajevanje otrok za pomoč pri opravilih okoli hiše,
- omejevanje telefonskih klicev in prisotnost odtujujočega starša ob telefonskih klicih,
- grdo govorjenje in žaljenje drugega starša v prisotnosti otroka,
- ignoriranje drugega starša,
- pripovedovanje otroku o ravnanju drugega starša, namesto da bi to podelil s staršem,
- blatenje starih staršev drugega starša,
- ponavljajoče govorjenje otroku, da bo lahko, ko bo velik, vse ljudi pretepel,
- poseganje v času, ko so otroci pri drugem staršu, na način izvajanja nadzora, kaj v tem času počnejo in kam naj bi otroci v tem času morali iti,
- nasprotovanje vzgoji drugega starša,

- kupovanje daril in odhodi na izlete,
- nespodbujanje stikov z drugim staršem.

Pri otrocih je bilo odtujenost prepoznati kot:

- uporaba istih stavkov kot odtujoči starš,
- izbira tistega starša, pri katerem je lažje,
- izogibanje stikov s staršem,
- šolske in druge obveznosti kot razlog, da ne more na stik s staršem.

Občutki, ki so jih starši doživljali ob prepoznavanju dogajanja, torej starševskega odtujevanja, so bili opisani kot občutki jeze, razočaranja in nemoči. Dva starša sta izpostavila svoja občutenja razočaranja tudi nad otrokom, ki je ob odtujevanju bil že toliko star (15 let v obeh primerih), da bi se lahko zoperstavil odtujočemu staršu ali vsaj izkazal voljo do stikov z odtujenim staršem. Ena od sogovornic je občutke groze doživljala poleg vsega dogajanja tudi v povezavi s centrom za socialno delo, na katerem je vsakič imela slabo izkušnjo. Tudi ob raziskovanju, na koga so se starši najprej obrnili ob prepoznavanju dogajanja v družini, je samo ena od sogovornic poročala, da se je najprej obrnila na socialno delavko. Vsi ostali so se prej obrnili na vse druge institucije. Naštela bom nekaj primerov: sodišče, odvetniki_ce, prijatelji_ce, razna društva, Varuh človekovih pravic, zaposleni_e na šoli, pedagogi_nje, psihoterapevti_ke, podporne skupine, kriminalist_ka. Zaskrbljujoče je torej, da center za socialno delo v večini primerov ni bila institucija, na katero bi se starši obrnili, ko so začeli prepoznavati dogajanje v družini oz. starševsko odtujevanje. Poleg tega pa je bil odziv socialne delavke, ko je bil v enem od primerov center za socialno delo prva institucija, na katero se je sogovornica obrnila, pasiven.

- **Kakšen je bil postopek pri reševanju njihove situacije s strani centra za socialno delo oz. sodišča v določenih primerih?**

Postopke na centru za socialno delo in sodišču so starši v večini primerov opisali kot postopke, ki trajajo dolgo časa. Ob odgovarjanju na to vprašanje so intervjuvanci_ke pripovedovali_e predvsem o nezadovoljstvu s postopki tako na centru za socialno delo kot na sodišču. Svoje nezadovoljstvo s postopanjem centra za socialno delo so starši argumentirali z naslednjimi dejstvi:

- neodzivnost na nasilje, o katerem je ena od sogovornic spregovorila s strokovno delavko na centru za socialno delo,
- opravljanje zgolj enega pogovora s staršema,
- podajanje neuporabnih informacij,

- vodenje primera pri treh različnih strokovnih delavkah, ki med seboj niso sodelovale in si delile informacij,
- neupoštevanje želje, da se zaradi nezadovoljstva z opravljenim delom zamenja strokovno delavko, ki vodi primer,
- obiskovanje CSD brez pomena in brez učinka.

Nezadovoljstvo s postopanjem na sodišču pa je bilo predstavljeno z dejstvi, kot so:

- neodzivnost sodišč na dopisovanje starša ter neseznanjenost strokovnih delavk na centru za socialno delo s temi dopisovanji starša,
- sojenje je šlo v prid tistemu staršu, ki je bil nanj bolj pripravljen in odvetniško opremljen,
- določanje stikov po dogovoru in ne točno določenih stikov,
- odločanje o usodi otrok, ki jih sodišče ni nikoli videlo oz. spoznalo.

- **Kakšno podporo in pomoč potrebujejo odtujeni starši in kaj je tisto, kar so doslej pogrešali?**

Sogovorniki_ce so omenjali_e, da podporo prejemajo od raznih društev, neprofitnih organizacij, psihiatrov_inj ter psihoterapevtov_k, podpornih skupin, bližnjih ter od prijateljev_ic. Ko so pripovedovali_e o podpori bližnjih in prijateljev_ic, je večina poročala o tem, da se počutijo, kot da jih s svojim pripovedovanjem obremenjujejo in kot da v to družbo več ne sodijo. Eden od staršev meni, da mu nihče ne more pomagati, saj je to pretežka tema za deliti z bližnjimi ali s komerkoli.

Vloga, ki jo je imel center za socialno delo v posameznem primeru, je po mnenju sogovornikov_c ocenjevanje, komu od staršev bo otrok zaupan v vzgojo in varstvo ter kaj je zanj bolj primerno. Vloga, ki jo je imel CSD, je tudi podajanje informacij staršem, kam se lahko obrnejo po pomoč ter kakšno literaturo naj si preberejo. Prepoznavanje odtujevanja je tudi ena izmed vlog, ki jo je center za socialno delo imel, vendar pa v tem konkretnem primeru kljub prepoznani odtujenosti pri otroku center ni storil ničesar, da bi otrok z odtujenim staršem navezal stik.

Vloga, ki bi jo po mnenju staršev moral imeti center za socialno delo, je povezana z znanjem, ki ga morajo imeti strokovne delavke, kot na primer poznavanje razvoja otroka ter osebnostnih motenj. Zaplotnik (2017) piše, da je starševsko odtujevanje dinamika družine, ki otežuje delo strokovnjakom v postopkih odločanja o varstvu in vzgoji otroka. Če socialni delavci, sodniki, sodni izvedenci, odvetniki in drugi strokovnjaki pri delu z družino, kjer je prisotno starševsko odtujevanje, nimajo primerne in poglobljenega znanja, ne morejo ustrezno ukrepati (ibid.). Med intervjuji tako s strokovnimi delavkami kot starši z izkušnjo odtujitve je bila večkrat

omenjena narcistična osebnostna motnja v povezavi z odtujočim staršem. Tudi J. L. Baker (2008) pravi, da so v opravljenih študijah ugotovili, da imajo odtujoči starši v veliko primerih značilnosti narcisov ali pa mejno oz. antisocialno osebnostno motnjo. Narcistična motnja osebnosti (Psychology Today, b. a., 2023) se kaže v pomanjkanju sočutja do drugih ljudi, potrebi po občudovanju ter prepričanju, da si zasluži posebno obravnavo. Ljudje z narcistično motnjo osebnosti so pogosto opisani kot arogantni, sebični, manipulativni in zahtevni. Omra (b. a., 2023) opisuje, da se pri osebah z izkušnjo narcistične osebnostne motnje lahko prepozna tudi pretirano osredotočenost nase, pomanjkanje zanimanja za druge ter pomanjkanje empatije. Osebam z narcistično motnjo osebnosti drugi niso pomembni oz. le toliko, kolikor zadovoljujejo njihove potrebe po pohvali in pozornosti. Če tega ne dobijo, postanejo maščevalne (ibid.).

Namen magistrskega dela ni opredeljevanje glede diagnostike staršev oz. njihovih osebnosti. Je pa to zelo pomembna informacija, da socialne delavke odtujoče starše dojemajo v tem kontekstu in si ta način pomagajo z interpretacijo njihovih ravnanj.

Vloga, ki bi jo po mnenju staršev moral opravljati CSD, pa je tudi prepoznavanje nasilja in odtujevanja ter posledično umik otroka od odtujočega starša ali obeh staršev, če presodi, da ne eden ne drugi nista primerna za varstvo in vzgojo otroka. Družinski zakonik (141. člen, 2017) določa v sedmem odstavku, da se staršu, ki onemogoča stike med otrokom in drugim staršem ter teh ni možno izvajati niti ob strokovni pomoči centra za socialno delo, odvzame varstvo in vzgoja ter se otroka zaupa drugemu od staršev, če sodišče ugotovi, da bo ta omogočal stike, in če je le tako mogoče varovati koristi otroka. Glede na ugotovitve, pridobljene s pomočjo opravljenih intervjujev, pa je primerov take prakse bolj malo. Ena od mam z izkušnjo odtujitve je omenila, da ve, da obstaja en primer, ko se je odtujočemu staršu odvzelo varstvo in vzgojo ravno zaradi onemogočanja stikov z drugim staršem. Tudi ena od strokovnih delavk je svoj pristop pri delu z odtujočim staršem opredelila kot tak, da večkrat pride do tega, da staršu stike omeji ali pa mu stiki ne pripadajo. Ostale sodelujoče v intervjujih niso poročale o tem, da bi se staršu z odtujočimi ravnanji odvzela varstvo in vzgoja, temveč ravno nasprotno, da se prej zgodi to, da se odtujenemu staršu stiki zmanjšajo, se izvajajo pod nadzorom ali pa se celo ne izvajajo. Ravno naslednja izmed vlog, ki naj bi jo po mnenju enega od staršev imel center za socialno delo, je ta, da poskrbi, da imata oba starša stike z otrokom, ter preverja, v kolikšni meri se dogovori o stikih med starši in otroci upoštevajo tudi po tem, ko se postopki na centru za socialno delo in sodišču zaključijo. Po mnenju staršev bi na CSD morali nuditi tudi psihosocialno podporo in pomoč vsem udeleženi, in sicer odtujenemu staršu, da naveže stik z otrokom, staršu, ki odtuja, da s to pomočjo prepozna svoja škodljiva ravnanja, in

psihoterapevtsko pomoč otroku, da se zagotovi čim manjša škoda. Ostali predlogi, kako naj bi CSD še postopal, so beleženje in zapisovanje razgovorov s starši, enakopraven odnos do obeh staršev ter odzivanje na dogajanje v družini nasploh.

Starši so podali predloge, kaj bi v prihodnosti potrebovali od centrov za socialno delo glede na to, kar so doslej pogrešali. Predlagali so, da bi na centru za socialno delo morali:

- poskrbeti, da postopki hitreje stečejo,
 - nuditi psihoterapevtsko pomoč na vseh področjih dela,
 - zahtevati spremembe od obeh staršev in ne samo od enega,
 - uvideti dogajanje in škodo, ki nastaja,
 - bolje informirati o tem, kaj se dogaja z otrokom v času, ko je otrok pri drugem staršu,
 - pokazati zanimanje za vsak primer posebej.
- **Katere pristope in znanja uporablja socialna delavka pri delu z družino, kjer gre za odtujevanje otroka s strani enega starša?**

Od šestih opravljenih intervjujev s strokovnimi delavkami je pet intervjuvank socialnih delavk in ena psihologinja. Prispevek psihologinje se je izkazal kot zelo dragocen, saj je s svojim psihološkim znanjem prispevala k bogatosti rezultatov. Ravno tako so socialne delavke v intervjujih večkrat omenile sodelovanje s psihologinjo, ki jim je v veliko pomoč. Strokovne delavke se s starši običajno srečujejo v okviru predhodnega svetovanja. Namen predhodnega svetovanja je po Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (2022) starše opozoriti na varstvo koristi otroka pri urejanju razmerij z otrokom, na dober vpliv sporazumnega urejanja teh razmerij, staršema pomagati ob razvezi in ugotoviti, ali so njuni odnosi omajani do te mere, da je zveza za vsaj enega od njiju nevzdržna, ali še obstaja možnost ohranitve njune zveze. Namen predhodnega svetovanja je tudi opozoriti starše na varstvo otrokovih interesov, če si starši med seboj niso enotni pri izpolnjevanju starševske skrbi o odločitvah, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj. V primeru konfliktnih odnosov med staršema in postopkih na sodišču pa imajo strokovne delavke nalogo pripraviti mnenje sodišču v sodnih postopkih za varstvo koristi otroka. Po Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (2022) je namen priprave mnenja pomoč sodišču pri sprejemanju odločitev glede koristi otrok v postopkih o varstvu, vzgoji in preživljanju otroka, o stikih, izvajanju starševske skrbi in podelitvi starševske skrbi.

V ospredju je pri sodelovanju s starši pogovor; če je možno, se opravi z obema staršema, sicer pa z vsakim posebej. V pogovoru strokovne delavke uporabljajo raziskovalna vprašanja za

pridobivanje informacij o tem, kakšno je dogajanje v družini. Taka vprašanja so predvsem odprtega tipa, torej vprašanje, ki staršu omogoči, da pove svoje videnje in doživljanje situacije. Strokovne delavke postavljajo tudi krožna vprašanja, ki raziskujejo kako sta starša razumela en drugega ter vprašanja usmerjena v možne zelene izide. Vprašanja, ki jih strokovne delavke uporabljajo pri sodelovanju z odtujočim staršem so tudi vprašanja o konkretnih opisih dogodkov, vprašanja, usmerjena v prihodnost, vprašanja, usmerjena v raziskovanje deleža posameznega člana v procesu ter v možne dobre izide. Strokovne delavke pri delu tudi povzemajo vsebino slišane, da lahko sogovornik_ka razbere, ali je razumljen in kaj s tem prepozna, kar ponovno preverja na naslednjem srečanju. K temu se pridruži tudi svetovanje, v katerem strokovne delavke starše vodijo, da uspejo preiti iz partnerske vloge v starševsko vlogo, in jim omogočajo, da pridejo do tega, da jo bodo lahko opravljali. O tem govori tudi Andrejč (2018, str. 118), in sicer da se morata bivša partnerja, če želita postati uspešna starša, ločiti od dotedanjih starševskih vlog, ki izhajata iz vlog med zakoncema. Pri svetovanju starše usmerijo na strokovno pomoč ali vključitev v različne programe. Pri delu je v ospredju otrokova korist in njegov razvoj, zato se strokovne delavke ob težavah pri vzpostavljanju delovnega odnosa vedno znova osredotočajo na otroka in staršem skušajo predstaviti, kako bodo posledice konfliktov zanj škodljive. Strokovne delavke uporabljajo tudi metodo opazovanja, in sicer opazovanja drže staršev ter tako njun način komuniciranja na sploh kot tudi komunikacijske dinamike med njima.

V intervjujih smo se s strokovnimi delavkami pogovarjale tudi o sodelovanju s staršem, ki je odtujen. Zanimalo me je predvsem, kaj je tisto, na kar starša opozorijo, in kakšno znanje z njim podelijo. Poročale so naslednje:

- da pozornost usmeri na otroka,
- da se ne ukvarja z odtujočim staršem,
- da ne kritizira drugega starša,
- razumevanje otrokovega vidika, ravnanja in vedenja, ki se kaže kot posledica odtujevanja,
- opozorilo na možno povzročanje stiske pri otroku s svojim vedenjem,
- priprava starša na možne odzive otroka in na to, kako na odzive postopati,
- izobraževanje starša, kaj sploh je starševsko odtujevanje, v čem vse se kaže in kaj so njegove posledice,
- informiranje starša o zakonodaji, postopkih na sodišču ter pravicah in možnostih, ki jih v njih imajo,
- opolnomočenje starša, da zdrži vso situacijo,

- osebno vodenje starša, podelitev osebnih izkušenj z njim,
- omogočanje izkušnje staršu, da je slišan,
- da je treba vztrajati, saj je za pridobivanje otrokovega zaupanja potreben čas,
- da se ne pogaja glede stikov z otrokom.

Na podobne zadeve opozarja tudi J. L. Baker (2008), kot je omenjeno že v pregledu problematike, in sicer da je treba pri delu z odtujenim staršem starša tako opremljati z znanjem kot mu biti v podporo, da zmore obvladovati dogajanje.

Pri opravljanju pogovora z otrokom so strokovne delavke v ospredje postavile razbremenitev otroka in dajanje otroku sporočilo, da je slišan in da to, kar se dogaja med staršema, ni njegova skrb, še manj pa njegova krivda. Na začetku postavljajo lahka, razbremenilna vprašanja, ki sprašujejo o tem, kako se otrok počuti, kaj je tisti dan počel, kje je bil, kako je bilo v šoli in podobno. V nadaljevanju strokovne delavke pogovor preusmerijo na raziskovanje otrokovega doživljanja obeh staršev. V pogovoru je uporabljeno tudi vprašanje čarobne palčke, vprašanje, usmerjeno v želene možne izide za otroka ter v raziskovanje dinamike v odnosu med otrokom in staršem. Ena od strokovnih delavk pri svojem delu z otrokom uporablja tudi odnosna vprašanja, s katerimi raziskuje, kaj otrok meni, da bi moral eden od staršev narediti, da bi to zanj bilo v redu. Druga strokovna delavka je poudarila, da je treba biti ob postavljanju vprašanj otroku pozoren na to, da se mu odgovorov ne sugerira. Kadar so otroci mlajši, strokovne delavke uporabijo risanje kot sprostitevno tehniko, nekatere pa preko risbe ugotavljajo, kakšni so odnosi v družini, ter prepoznavajo otrokovo doživljanje staršev preko nje. Poleg risanja so strokovne delavke omenjale tudi razne rekvizite, kot so lutke, fotografije, smejkoti, karte prijateljstva, vprašalniki, risbe, nedokončani stavki, ki jih otrok dopolni ipd.

Pogovor z otrokom v največ primerih poteka v pisarni in na domu, kjer se opazuje dinamika v družini. Milošević Arnold idr. (2009, str. 14) obisk na domu uporabnika opredelijo kot pomemben del delovnega odnosa socialnega delavca z uporabnikom. Če se strokovni delavec zanj odloči, mora pred tem temeljito pretehtati vse okoliščine in se dobro pripraviti. Dom uporabnika je namreč njegov osebni prostor, ki mu daje občutek pripadnosti, stalnosti in domačnosti, zato vstop v dom pomeni vstop v njegovo zasebnost (ibid., str. 13). Pisarna je lahko prostor, v katerem se otrok lahko sprosti, kar so potrdile strokovne delavke, ki so opisale, da so svojo pisarno opremile z risbicami otrok, majhno mizico in stolčki ter raznimi igračkami. Stierlin idr. (1987, v Čacinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 65) opozarjajo na navidezne podrobnosti, ki so pomembne za uspešno delo, in sicer je ena od njih, da mora biti prostor za pogovor dovolj velik, da lahko člani družine regulirajo svoj prostor in razdalje ter se odmaknejo oz. umaknejo. Avtorji priporočajo tudi, da so v prostoru na voljo igrače, papir, barvice, da bi se otroci zaposlili

ali umaknili, če želijo (ibid., str. 65). Pogovor z otrokom se lahko opravi tudi nenapovedano z npr. obiskom na šoli, zlasti ko gre za sum na odtujevanje in psihično nasilje nad otrokom. S tem se po poročanju ene od sogovornic izognejo temu, da bi starš otroka na pogovor pripravil.

Prepoznavanje starševskega odtujevanja v družini se kaže v tem, da:

- starša pripovedujeta različne zgodbe o tem, kako je bilo pri drugemu staršu,
- črno-belo pripovedovanje o tem, kakšen je drugi starš,
- nasprotovanje vzgoji drugega starša, dajanje različnih informacij otroku,
- omejevanje stikov ali izpad stikov z enim od staršev iz absurdnih razlogov,
- eden od staršev ne razume vloge drugega starša kot enako pomembne.

Prepoznavanje odtujujočih ravnanj pri staršu, ki odtuja, se kaže v:

- prestrašenosti in občutku nevarnosti, kaj bo v tem času pri drugem staršu,
- dojemljanju drugega starša kot samo biološkega starša,
- želji, da novi_a partner_ica prevzame starševsko vlogo,
- izražanju posrednih stavkov in pripomb o tem, kakšen je drugi starš,
- prelaganju krivde za razvezo na drugega starša, ki je po njihovem mnenju družino zapustil,
- izražanju mnenja, da drugi starš nima pravice do stikov z otroki, saj je zapustil družino in otroke oz. to trdijo, argumentov pa nimajo,
- podajanju informacij o spolni zlorabi,
- napadanju, prijavah in pritožbah zoper strokovno delavko,
- pridobivanju drugih oseb na svojo stran,
- tem, da gredo preostali člani družine v času otrokovega stika z odtujenim staršem na izlet in kasnejše utemeljevanje, da otrok enostavno ni želel na stik z drugim staršem.

Prepoznavanje odtujenosti pri otroku se kaže v:

- otrokovem besednjaku, ki ni primeren za njegovo starost,
- dajanju naučenih odgovorov,
- dajanju pripravljenih odgovorov,
- uporabi podobnih ali enakih izrazov, kot jih uporablja odtujujoči starš,
- podajanju izgovorov, ki jih ne zna pojasniti, konkretizirati ali argumentirati,
- izražanju stavkov, ki vsebujejo podrobne informacije o raznih dogodkih, stvareh, o katerih otrok ne bi mogel vedeti, če ne bi bil indoktriniran s strani odtujujočega starša (npr. otrokovo pripovedovanje o preživnini, premoženju, kreditih, otroškem dodatku, o tem, kaj se je dogajalo, ko je bil otrok še čisto majhen),

- doživljanju enega starša kot zelo dobrega starša in drugega kot zelo slabega (črno-bela slika),
- slabem pomnjenju o odtujenem staršu,
- lojalnosti odtujujočemu staršu,
- suvereni drži, ki je hkrati odklonilna, torej se kaže v tem, da otrok ne želi sodelovati,
- izoliranosti ali pomanjkanju socialne mreže otroka.

Strokovne delavke v večini odkrito in direktno podelijo svoja opažanja o prepoznavanju odtujevanja z odtujujočim staršem. Povejo jim, da prepoznavajo odtujevanje z njihove strani in kako se to odraža pri otroku. Ena od strokovnih delavk je omenila, da lahko direkten način soočanja starša z njegovimi neustreznimi ravnanji pri njem povzroči odpor in da se s tem doseže vse prej kot pa nadaljnje možnosti sodelovanja. Njen pristop je raziskovalen in posreden, kjer staršu skuša preko vprašanj nakazati njegova ravnanja in možno škodo, ki je otroku pri tem storjena.

- **Na kakšne načine je upoštevan otrokov glas v procesu podpore in pomoči?**

Čacinovič Vogrinčič in Mešl (2019, str. 102) pravita, da je treba ustvariti prostor za glas otroka v soustvarjalnih procesih v družini. Avtorici poudarjata, da je v ospredju pomemben odnos, ki omogoča pogovor, v katerem se lahko poslušamo, slišimo, si odgovorimo (ibid., str. 102–103). Nadaljujeta, da otroku znamo govoriti odlično, medtem ko je govoriti z otrokom in ustvariti prostor za pogovor, s katerim se otroku pridružimo, da bi slišali njegov glas in skupaj raziskovali možne želene izide, nekaj, kar moramo še raziskati in utrditi. Otrokov glas strokovne delavke pri svojem delu z otroki upoštevajo toliko, kolikor je njegovo mnenje tudi v njegovo korist. Otrokov glas se upošteva v primerih, ko strokovne delavke prepoznajo, da je v otrok v hudi stiski in izraža, da ga je strah. Pri upoštevanju otrokovega glasu so pozorne tudi na razvojne potrebe otroka. Ker je vsak otrok svoj, poseben in individualen, je tudi upoštevanje njegovega glasu odvisno od vseh dogodkov, ki se med seboj prepletajo. Pri vsaki zgodbi posebej strokovne delavke namreč začutijo in posebej ocenijo, kaj je tisto, kar otrok dejansko izraža, in kaj je tisto, kar sicer izraža, pa tega v resnici ne misli in doživlja. To pa ne pomeni, da imajo lahko nalogo. Ena sogovornica je recimo podelila svojo dilemo ob tem, kaj naj naredi z mnenjem oz. glasom otroka. Velikokrat je v dvomih, ali naj njegove besede staršem res ponovi ali je bolje, da jih zadrži zase in s tem zaščiti otroka. Strokovne delavke povejo, da večinoma poskušajo slediti otrokovemu mnenju, željam in glasu, tudi če je to želja, da ne želi stikov z drugim staršem. Ne sledi se mu zgolj v primerih, ko se prepozna, da njegove želje niso prepričljive, resnične, ko je ob otrokovem pripovedovanju o drugem staršu kot slabem

prepoznana stiska in podobno. Otrokovo mnenje se ne upošteva tudi v primeru, ko se prepozna, da je njegova izbira enega od staršev povezana s tem, da mu je pri njem ugodneje, lažje (npr. biti pri mami, ker tam lahko počne vse, kar hoče).

- **Kakšno podporo potrebujejo socialne delavke pri delu z družino, kjer gre za odtujevanje otroka s strani enega starša?**

Strokovne delavke pri delu z družino v sodelovanje povabijo svoje sodelavce_ke, npr. psihologinjo, pravnico, druge socialne delavke, ki delajo na področju družine, ali pa več njih, da se vzpostavi timsko delo, kar so opredelile kot eno izmed najboljših oblik dela. V delo včasih povabijo tudi vodjo enote, koordinatorico za nasilje ter včasih, ko so kakšni zahtevnejši primeri, je v podporo lahko tudi delodajalec_ka. Namen povezovanja z ostalimi je po poročanju strokovnih delavk izogib očitkov uporabnikov_c, prispevanje k teži mnenja, ki je mnenje CSD in ne posameznice, zagotavljanju objektivnosti ter preverjanju mišljenja posameznice. Podporo svojih sodelavcev_k na CSD opisujejo kot maksimalno podporo in so z njo zelo zadovoljne. Ena od sogovornic pa je zaradi velikosti enote poročala o tem, da je podpore prejela bolj malo, saj je bila zaposlena na več področjih hkrati in bila v tem sama.

Kar se tiče zunanjih institucij, strokovne delavke v večini k sodelovanju povabijo šole in vrtce, saj v njih otrok preživi večino svojega dneva in ga učiteljice ter vzgojiteljice dobro poznajo, vidijo v več vlogah in lahko opazujejo njegovo obnašanje tudi v prisotnosti starša. Ostale institucije so tudi policija, sodišče, zdravstveni dom, nevladne organizacije, svetovalni center, klinični_a psiholog_inja oz. vse institucije, s katerimi so družine povezane. Oblike pomoči, ki jo prejmejo od šole, so na primer poročila o otroku ter neformalna oblika pomoči v smislu pogovora in izmenjevanja informacij s svetovalno delavko na šoli. Povezovanje z zunanjimi institucijami strokovne delavke opisujejo kot uspešno in zelo pomembno, saj od njih dobijo podrobne podatke o otrocih, ki jih same na CSD relativno malo srečujejo. Je pa res, da pri nekaterih opažajo vzdržanost in nevtralnost v smislu, da z njimi ne podelijo določenih opažanj o neustreznem ravnanju staršev, da se izognejo očitkom in težavam s starši. Poročale so tudi, da je CSD večkrat podpora zunanjim institucijam, ko pride do težav v odnosu z družinami.

Strokovne delavke sem povprašala tudi po izzivih, s katerimi se pri svojem delu srečujejo. To mi je omogočilo vpogled, kje čutijo obremenjenost in kaj je tisto, kar bi bilo smiselno izboljšati in na tem nekaj narediti. Poročale so o izzivih, povezanih s strokovnim delom, starši in postopki na sodišču. Nekaj izzivov, povezanih s strokovnim delom, je naslednjih:

- stiska zaradi pomanjkanja časa, da bi se lahko posvetile vsakemu primeru enako,

- stiska zaradi bojazni, da bi bili pomembni primeri spregledani,
- nezmožnost opravljanja socialnega dela zaradi opravljanja najnujnejših nalog (pisanje mnenja, odgovarjanje na dopise sodišč ipd.),
- nošenje službenih stvari domov,
- nošenje teže primerov domov,
- dilema, kaj je dejansko v otrokovo korist,
- izbira manjše škode,
- občutki nemoči in čustvena obremenjenost,
- opazovanje starševskega odtujevanja,
- ugotavljanje, da spodbude in predlogi staršem z njihove strani ne zaležejo,
- poučevanje ostalih deležnikov, kaj je starševsko odtujevanje,
- zavedanje, da imajo veliko moč pri odločanju o usodah ljudi,
- prisotnost odvisnosti in nasilja, saj pride hitro do tega, da se pomaga žrtvi, hkrati pa tudi odtujujočemu staršu odtujevati,
- pazljivost, da ne gre prehitro v koalicijo z odtujenim staršem.

Izzivi ali dileme, povezani s starši, so:

- prisotnost osebnostnih motenj pri enem ali obeh starših,
- osebni napadi na strokovne delavke,
- prizadevanje staršev, da strokovna delavka prevzame odvetniško držo,
- nezaupanje starša,
- posledično odsotnost delovnega odnosa iz naslova nezaupanja,
- pasivnost starša.

Izzivi ali dileme, povezani s postopki na sodišču, pa so:

- težave z odvetniki_cami, ki »rušijo« delo strokovnih delavk s starši in pritiskajo na sodišča z dopisi,
- sklicuje se premalo narokov,
- sodišča oseb, o katerih odločajo, ne poznajo ali se z njimi premalo srečujejo,
- večkratno razlaganje predhodno izdelanega mnenja sodišču, ki zanj zaproša vedno znova.

Predlogi strokovnih delavk za boljše in lažje izvajanje dela v prihodnosti so:

- izvajanje izobraževanj (specifičnih) tako za strokovne delavke kot za sodišča, šole itd.,
- specializacija strokovnih delavk,
- nadgradnja znanja strokovnih delavk,

- več literature na temo starševskega odtujevanja,
- več zaposlenih na področju dela z družino,
- več terenskega dela,
- obisk tujine, da se pridobijo dodatna znanja,
- povezovanje med institucijami,
- sprostitev po delu,
- individualna supervizija, na kateri bi se posvečali njim kot osebam, ki se soočajo z občutki nemoči, in ne njim kot strokovnim delavkam,
- več strokovnjakov na področju starševskega odtujevanja,
- več sodne prakse na področju starševskega odtujevanja,
- razumevanje zunanjih institucij o tem, kaj so naloge centrov za socialno delo.

Na koncu sta dve strokovni delavki podali še kritiko socialne države, kar se mi je zdelo smiselno vključiti v razpravo in rezultate. Komentar strokovne delavke, da se je področje uveljavljanja pravic iz javnih sredstev uredilo, ostala področja pa prepustilo samim sebi, se mi je zdel na mestu. Področje dela z družino glede na pridobljene podatke z obeh strani (tako uporabnikov_c kot strokovnih delavk) lahko opišem kot področje, prepuščeno samemu sebi. Zdi se, kot da se resnično opravljajo samo najnujnejše naloge po zakonu in katalogu, vse ostalo pa se prepušča na kasneje oz. »nikoli«. Potrebne bi bile sistemske spremembe na področjih, ki se ukvarjajo z vsebino socialnega dela, pa tudi omogočiti, da se socialno delo na njih sploh izvaja. Kot pravita Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019, str. 183), je pomembno, da proaktivno iščemo nove poti in razvijamo strokovno socialmodelovno ravnanje, s katerim bomo presegli prehitro odločanje za prekinitev socialnega dela in se »varno« oprli zgolj na nujne postopke, ki jih je treba izpeljati v skladu z zakonom.

Prispevek in omejitve raziskave

Prispevek moje raziskave je ta, da sem raziskala starševsko odtujevanje tako skozi prizmo strokovnih delavk, zaposlenih na centru za socialno delo, kot skozi prizmo staršev s to izkušnjo. Področje starševskega odtujevanja je na slovenskem območju manj raziskano, zlasti z vidika staršev, tako tistih, ki imajo izkušnjo odtujitve, kot tistih, ki odtujujejo.

Omejitve moje raziskave prepoznavam v tem, da je bilo v zbiranje podatkov vključenih premalo oseb, tako pri intervjujih s starši z izkušnjo odtujitve kot pri intervjujih s strokovnimi delavkami, zaposlenimi na centrih za socialno delo, da bi lahko rezultate posploševala.

6. SKLEPI

- Starševsko odtujevanje se v večini primerov začne po tem, ko se starša razideta oz. ko eden od njiju zapusti dom družine, lahko pa se začne že v času skupnega življenja.
- Kadar je več otrok v družini, kjer je prisotno starševsko odtujevanje, so odtujevanju bolj izpostavljeni starejši otroci.
- Starši z izkušnjo odtujevanja od otroka s strani drugega starša so s centri za socialno delo nezadovoljni.
- Center za socialno delo ni institucija, na katero bi se starši obrnili po pomoč.
- Odtujeni starši so nezadovoljni z delom centrov za socialno delo zaradi neodzivnosti strokovnih delavk na dogajanje v družini, opravljanja zgolj enega pogovora s staršema, podajanja neuporabnih informacij in vodenja primera pri več različnih delavkah.
- Odtujeni starši so nezadovoljni s sodišči zaradi neodzivnosti sodišč na dopise starša ter neseznanjanjem centrov za socialno delo s temi dopisi, zaradi sojenja v prid tistemu staršu, ki je nanj bolj pripravljen in odvetniško opremljen, ter zaradi določanja stikov po dogovoru in ne natančnega določanja stikov.
- Odtujeni starši pomoč poiščejo pri različnih institucijah, društvih in neprofitnih organizacijah, najpogosteje pa se vključujejo v podporne skupine.
- Odtujeni starši se počutijo kot breme prijateljem_icam in bližnjim ter jim je o odtujevanju in dogajanju v družini z njimi težko govoriti.
- Odtujeni starši se ob prepoznavanju starševskega odtujevanja počutijo nemočni, razočarani in jezni.
- Večina odtujenih staršev bi, če bi lahko ponovno ravnala kako drugače, odšla prej iz razmerja.
- Vloga centra za socialno delo je po mnenju staršev predvsem v tem, da na podlagi prepoznanega dogajanja v družini odloča, kdo od staršev je primernejši za varstvo in vzgojo otroka.
- Vloga centra za socialno delo bi po mnenju staršev morala biti v tem, da ima raznolika znanja o družinah, razvezah, razvoju otroka in tudi o motnjah osebnosti, da bi lahko vsa pridobljena znanja med seboj povezoval in s tem ustvaril resnično sliko. Vloga, ki bi jo moral CSD imeti in ki jo starši vidijo, je tudi v tem, da prepoznavna nasilje in se nanj odzove.

- Po mnenju staršev bi center za socialno delo moral nuditi dostopno psihosocialno podporo in pomoč otroku, ki je odtujen, ter to nuditi tudi ostalim ljudem in na vseh področjih dela.
- Strokovne delavke menijo, da nimajo težav pri prepoznavanju starševskega odtujevanja, imajo pa težave s tem, da ga ostali (zunanje institucije, službe, povezane z družino) ne prepoznavajo in je zato oteženo njihovo delo.
- Strokovne delavke starševsko odtujevanje pri starših prepoznavajo v tem, da pripovedujeta različne zgodbe o tem, kako je bilo pri drugem staršu, omejujeta stike iz različnih razlogov in ne razumeta vloge drugega kot enako pomembne. Pri staršu, ki odtuja, je po pripovedovanju strokovnih delavk prepoznati občutke prestrašenosti in nevarnosti, kaj bo z otrokom pri drugem staršu, prelaganje krivde za razvezo na drugega starša, napadanje, prijave in pritožbe zoper strokovno delavko, pridobivanje drugih na svojo stran in podobno.
- Pri otroku se odtujevanje kaže v tem, da uporablja besednjak, ki ni primeren za njegovo starost, daje naučene in vnaprej pripravljene odgovore, uporablja enake izraze kot odtujujoči starš in podaja izgovore, ki jih ne zna pojasniti in konkretizirati. Odtujenost se kaže tudi v tem, da se otrok izraža in ve o stvareh, o katerih ne bi mogel vedeti, če mu starš o tem ne bi govoril, pa tudi v tem, da ima otrok slabo pomnjenje o odtujenem staršu in je lojalen odtujujočemu staršu.
- Strokovne delavke pri delu s staršema v ospredje poskušajo postavljati otroka in njegovo korist. Pri delu z odtujenim staršem sta v ospredju tudi informiranje in izobraževanje starša o elementih starševskega odtujevanja in svetovanje, kako naj se starš na to odzove. Delo zajema tudi opolnomočenje starša, da zdrži dogajanje.
- Strokovne delavke pri delu s staršem, ki odtuja, večinoma z njim iskreno podelijo svoja opažanja in prepoznavanje odtujevanja.
- V ospredju dela z družino je po poročanju strokovnih delavk pogovor, preko katerega pridobivajo informacije o dogajanju, prepoznavajo, kdo od staršev ima zmožnost uvida v dogajanje, ter preko katerega poteka svetovanje staršem. Namen pogovora z otrokom je potrditi sum na odtujevanje in opraviti tak pogovor, ki bo zanj razbremenilen in mu bo v njem sporočeno, da ni sam in da za dogajanje ni kriv.
- Otrokov glas je s strani strokovnih delavk po njihovem mnenju upoštevan in slišan.
- Strokovne delavke se ob delu z družinami srečujejo z osebnimi stiskami in dilemami, povezanimi s strokovnim delom, starši ter postopki na sodišču.

- Glede na poročanje strokovnih delavk so na centrih za socialno delo na področju dela z družino kadrovsko podhranjeni, posledično njihovo delo zajema zgolj najnujnejše naloge, ki jih morajo strokovne delavke opravljati.
- Pomoč in podpora, ki bi jo strokovne delavke potrebovale v prihodnosti, sta povezana predvsem s pridobivanjem znanja, in sicer, da bi se moralo izvajati več specifičnih izobraževanj na temo starševskega odtujevanja, da bi bilo več dostopne literature na omenjeno temo in da bi bilo več strokovnjakov_inj, ki imajo znanja s tega področja.
- Tako pri intervjujih s starši kot s strokovnimi delavkami se je ugotovilo, da prakse o tem, da bi bila odtujujočemu staršu, ki onemogoča stike odtujenega starša in otroka, odvzeta vzgoja in varstvo, ni. Ugotovljeno je, da se kvečjemu zgodi ravno obratno, da se torej odtujenemu staršu stiki zmanjšajo, določijo stiki pod nadzorom ali pa se sploh ne izvajajo.

7. PREDLOGI

- Predlagam, da Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na centrih za socialno delo zaposli strokovnjake s področja psihoterapije in s tem ustvari novo delovno mesto na CSD. Ti zaposleni bi nudili brezplačno (dostopno) psihosocialno podporo in pomoč tistim, ki ju potrebujejo.
- Predlagam, da Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti razmisli o možnostih subvencioniranja psihoterapije in drugih oblik dodatne strokovne pomoči za vse, ki jo potrebujejo in si jo težje privoščijo, ali da se na centrih za socialno delo doda delovno mesto, ki bi to izvajalo.
- Predlagam, da se za strokovne delavce_ke na centrih za socialno delo, ki delajo na področju družine, izvajajo izobraževanja na temo starševskega odtujevanja ter da se jih s to tematiko seznaja.
- Predlagam, da centri za socialno delo in njihovi strokovni_e delavci_ke premislijo o možnostih, kako bi se na prepoznavanje starševskega odtujevanja hitreje odzvali in omejili stike staršu, ki to počne, da se prepreči nadaljnje odtujevanje.
- Predlagam, da se uvedejo posveti o delu z družino na centrih za socialno delo in o postopkih na sodišču za centre za socialno delo in sodišča vsaj dvakrat letno, da bi se oboji med seboj bolje razumeli in si delili informacije, predloge, ideje ter težave, ki se kažejo pri delu.
- Predlagam, da Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na področju dela z družino zaposli toliko strokovnih delavcev_k na posameznem centru za socialno delo, da bo možno večkratno srečevanje z družino in delo v okviru rednega delovnega časa.
- Predlagam, da se na centrih za socialno delo na zahtevnejših področjih, kot je varstvo otrok in družine, strokovnim delavcem_kam omogoči individualna supervizija.
- Za nadaljnje raziskovanje predlagam, da se starševsko odtujevanje razišče tudi skozi prizmo odraslih oseb, ki so to preživele v otroštvu. Prav tako predlagam, da se v študiji primera preučijo postopki na centru za socialno delo v primerih starševskega odtujevanja in s tem postopke na sodišču v določenih primerih.

8. LITERATURA IN VIRI

- Andrejč, A. (2018). *Razveza staršev in otroci*. Maribor: Kulturni center.
- Baker, J. L. A., (2008). Parental Alienation Syndrome: The Parent/Child Disconnect. *Social Work Today*, 8(6). Pridobljeno 18. 5. 2022 s <https://www.socialworktoday.com/archive/102708p26.shtml#:~:text=Parental%20alienation%20is%20a%20set,having%20a%20relationship%20with%20them>.
- Buljan Flander, G., Roje Đapić M., (2020). *Otrok v središču (konflikta). Ločitev staršev, visoki konflikti in odtujenje: znanost, teorija in klinična praksa*. Bestovje: Geromar d.o.o.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). Socialno delo z družinami: Razvoj doktrine. *Socialno delo*, 45 (3-5), 111–118.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Mešl, N. (2019). Socialno delo z družino: *Soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- *Družinski zakonik (DZ)* (2017). Ur. l. RS 15/2017.
- *Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic* (MEKUOP) (1999). Ur. l. RS 1-22-148/99.
- Gardner, R. A. (2002). *The Parental Alienation Syndrome: Past, Present, and Future*. Frankfurt: International Conference on the Parental Alienation Syndrome. Pridobljeno 1. 6. 2022 s <http://richardagardner.com/ar22>.
- Greene, S. M., Anderson, E. R., Forgatch, M. S., DeGarmo, D. S., & Hetherington, E. M. (2003). Risk and resilience after divorce. V F. Walsh (ur.), *Normal family processes: growing diversity and complexity* (str. 96–120). New York: The Guilford Press. Wellington: Centre for Social Research and Evaluation, Ministry of Social Development. Pridobljeno 31. 1. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/234840155_Risk_and_resilience_after_divorce
- Heitler, S. (2018). Parental Alienation Syndrome: What Is It, and Who Does It? *Psychology Today*. Pridobljeno 28. 5. 2023 s <https://www.psychologytoday.com/us/blog/resolution-not-conflict/201802/parental-alienation-syndrome-what-is-it-and-who-does-it>
- Hrovat, T. (ur.). (2017). *Nasilje nad otroki: Strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

- Konvencija o otrokovih pravicah (KOP) (1990). Ur. l. SFRJ-MP, 15/1990, Ur. l. RS 9/1992, 3/1993, 9/1993, 5/1999, 2/2008, 3/2008, 3/2011 in 9/2012.
- Kuntzag, L. (1997). *Ločitev boli: Otroci in starši v ločitvenem dogajanju*. Ljubljana: Založba Kres.
- Lamberger, J. (2020). Čustvene zlorabe otrok ob ločitvi staršev skozi prizmo centrov za socialno delo. *Socialno delo*, 59 (1), 81–96.
- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (2018). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2: Kvalitativne raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mesec, B., Rape, T. (ur.) & Rihter, L. (ur.) (2009). *Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N. (2008). *Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino: Procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V., Urh, Š., Grebenc, V., Kladnik, T., Križanič, M., Neuvirt Bokan, S. (2009). *Terensko delo: Institucionalni, javni in zasebni prostori socialnega dela*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Omra (b. a.) (2023). *Kakšen zaplet se pričakuje pri narcistični osebnostni motnji*. Pridobljeno 3. 6. 2023 s <https://www.omra.si/e-ucilnica/osebnostne-motnje1/35-kaksen-zaplet-se-pricakuje-pri-narcisticni-osebnostni-motnji/>.
- Psychology Today (b. a.) (2023). *Narcissistic Personality Disorder*. Pridobljeno 3. 6. 2023 s <https://www.psychologytoday.com/us/conditions/narcissistic-personality-disorder>.
- Rener, T., Sedmak M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Skupnost centrov za socialno delo Slovenije (2022). *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo*. Pridobljeno 4. 6. 2023 s <https://www.scsd.si/files/katalog%202022%20kon%C4%8Dni.pdf>.
- *Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje*. Svet Evrope (2013). Strasbourg: Council of Europe Publishing. Pridobljeno 20. 5. 2022 s <http://spolna-zloraba.si/wp-content/uploads/2015/08/Smernice-Odbora-ministrov-Sveta-Evrope-za-otrokom-prijazno-pravosodje.pdf>.

- *Splošni komentar Odbora za otrokove pravice: Pravica otroka, da je slišan* (2009). United Nations. Pridobljeno 21. 5. 2022 s <https://www.varuh-rs.si/pravni-temeljicp/ozn-organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah/>.
- Statistični urad Republike Slovenije (2022). *Sklenitve in razveze zakonskih zvez, Slovenija, 2021*. Pridobljeno 15. 1. 2023 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9580>.
- Stražar, N. (2007). Bolečina in izziv ločitvenega procesa. *Socialna pedagogika*. 11(2), 215–235. Pridobljeno 6. 2. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-WBMMR8FR/92fc37bd-41d3-4968-9e25-d29b216eef14/PDF>.
- Surface, D. (2009). Revisiting Parental Alienation Syndrome – Scientific Questions, Real World Consequences. *Social Work Today*. 9 (5). Pridobljeno 21. 6. 2023 s <https://www.socialworktoday.com/archive/092109p26.shtml#:~:text=Critics%20of%20PAS%20believe%20that,alienation%20syndrome%2C%E2%80%9D%20Brown%20explains>.
- Štadler, A., Starič Žikič, N., Borucky, V., Križan Lipnik, A., Černetič, M., Perpar, I., Valenčak, K. (2009). *Otrok in ločitev staršev: Da bi odrasli lažje razumeli otroke*. Ljubljana: Otroci d.o.o.
- Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Tolstoj, L. N. (1966). *Ana Karenina* (1. del). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- *Zakon o nepravdnem postopku (ZNP-1)* (2019). Ur. l. RS 16/2019.
- *Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)* (2008). Ur. l. RS 16/2008.
- Zaplotnik, M. (2017). *Starševsko odtujevanje*. Pravosodni bilten 3/2017. Pridobljeno 28. 5. 2023 s [https://www.sodnapraksa.si/?q=pravo&database\[SOSC\]=SOSC&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&page=950&id=49388#:~:text=Znaki%20v%20vedenju%20otroka%2C%20da%20ga%20star%C5%A1%20odtjuje,-%20Sme%C5%A1ne%2C%20absurdne%20in%20nesmiselne%20racionalizacije%20svojega%20vedenja](https://www.sodnapraksa.si/?q=pravo&database[SOSC]=SOSC&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&page=950&id=49388#:~:text=Znaki%20v%20vedenju%20otroka%2C%20da%20ga%20star%C5%A1%20odtjuje,-%20Sme%C5%A1ne%2C%20absurdne%20in%20nesmiselne%20racionalizacije%20svojega%20vedenja).
- Zaplotnik, M. (2019). *Največja korist otroka po ločitvi staršev*. Ljubljana: DOOR – Društvo za otroke, očetovstvo in resnico.

- Woodall, K. (2022). *Non Accidental Psychological Injury: The Social Work Treatment Pathway for Alienated Children*. Pridobljeno 30. 5. 2023 s <https://karenwoodall.blog/2022/05/31/non-accidental-psychological-injury-the-social-work-treatment-pathway-for-alienated-children/>.

9. PRILOGE

9.1. Priloga A: Smernice za intervju s starši

Zgodba odtujevanja

1. Mi lahko poveste kaj o svoji družini, kako je pri vas zdaj situacija?
 - Koliko je bil otrok (ali več otrok) star, ko ste zaznali, da se to dogaja?
 - Mi lahko poveste še več o tem, kako ste vi ugotovili, za kaj gre?
2. Na kakšen način bi opisali razlike med tem, kako je potekalo odtujevanje pri prvem otroku in kako pri mlajšem?
 - Kako pa bi opisali, kakšna je razlika med otroci glede odtujenosti?
3. Ko ste ugotovili, kaj se dogaja, kaj ste občutili?
 - Kako ste se na to odzvali, s kom ste se najprej pogovorili?
 - Bi danes ravnali kako drugače?
4. Kako je potekal postopek, sprožen na sodišču oz. centru za socialno delo v vašem primeru?

Pomoč in podpora pri odtujevanju

5. Ko ste ugotovili, da gre za odtujevanje, kje ste iskali pomoč?
 - Kakšno vlogo je imel center za socialno delo oz. socialne delavke ali drugi profili strokovnih delavk, zaposlenih na njem?
 - Kdo še vam je bil v oporo v tem obdobju?
6. Kakšno vlogo pa bi po vašem mnenju moral imeti CSD, kadar gre za odtujevanje?
7. Kaj ste v procesu podpore in pomoči na centru za socialno delo doslej pogrešali?
8. Kaj pa bi vi potrebovali v prihodnosti s strani centra za socialno delo oz. socialne delavke/drugega profila strokovne delavke v vašem primeru?

9.2. Priloga B: Smernice za intervju s socialnimi delavkami

Sodelovanje s starši

1. Kako prepoznavate, da določen starš odtuja otroka drugemu staršu?
2. Ko sodelujete v procesu s staršem, ki odtuja, kako se pripravite na pogovor z njim?
 - Kaj je tisto, na kar se opirate v pogovoru?
 - Kako ubesedite staršu ta njegova ravnanja odtujevanja? Na kakšen način z njim govorite o tem? Na kakšen način je odtujevanje, ki se ga prepozna, ubesedeno z njim?
3. Kako se pripravite na pogovor, ko sodelujete v procesu z odtujenim staršem?
 - Na kaj je treba starša opozoriti, s kakšnim znanjem oz. dejstvi ga je treba opremiti?
4. Na kakšen način poteka priprava odtujenega starša na srečanje z otrokom?

Sodelovanje z otrokom, od katerega je starš odtujen

5. Kako se pripravite na pogovor z otrokom, za katerega se ugotavlja, da je starš od njega odtujen?
6. Kako običajno poteka pogovor z otrokom?
 - Kje pogovor poteka?

- Kako vzpostavite stik in delovni odnos z otrokom?
- 7. Na kakšne še načine omogočite okolje, v katerem je možno sodelovanje?
- 8. Kaj prepoznate pri otroku, kar vam da vedeti, da je starš od njega odtujen, da otrok starša zavrača?
- 9. Na katera znanja, metode, tehnike se opirate pri pogovoru z otrokom?

Upoštevanje otrokovega glasu v procesu podpore in pomoči

- 10. Do kakšne mere je upoštevan otrokov glas pri odločanju o stikih in pogovorih med otrokom in odtujenim staršem?
- 11. Kako veste, kdaj lahko sledite otrokovim zahtevam?
- 12. V kakšnih situacijah pride do tega, da je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje ali zahteve?
- Če je možno, bi prosila, da z menoj podelite kakšen primer, ko otrokov glas ne more biti upoštevan.

Podpora, ki jo socialna delavka prejema pri delu z družino

- 13. Koga pri delu z družino, kjer gre za odtujevanje starša, še povabite v sodelovanje?
- 14. Kako pomembno se vam zdi povezovanje med službami in ostalimi povezanimi z družino oz. drugimi sodelavci_kami?
- 15. Koliko podpore prejimate od ostalih institucij oz. služb, ki so z družino tako ali drugače povezane?
- 16. Koliko podpore prejimate od ostalih delavcev_k na centru za socialno delo, na katerem ste zaposleni?
- 17. Kaj so po vaših izkušnjah največji izzivi ali tudi največje dileme na tem področju dela?
- 18. Kaj bi potrebovali v prihodnosti za boljše oz. lažje izvajanje svojega dela?

9.3. Priloga C: Odprto kodiranje

Intervju A

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A1	Začne se običajno tako, da pripovedujeta vsak zelo različno zgodbo v bistvu o tem sploh kako je otroku pri drugemu staršu.	Pripovedovanje različnih zgodb	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A2	Recimo čisto diametralno nasprotno zgodbo.	Pripovedovanje nasprotnih zgodb	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A3	Da mama pripoveduje, da ne marajo it otroci k očetu, da so ji rekli, da jim ni bilo všeč (ali drugemu staršu) ...	Pripovedovanje enega starša, da otroci ne želijo k drugemu staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A4	... da se ni nič ukvarjal z njimi, da niso nič delali ...	Pripovedovanje enega starša, da se drugi starš z njimi ne ukvarja in z	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		njimi nič ne počne			
A5	... da je imela težave jih sploh pripraviti.	Pripovedovanje enega starša, da so ob pripravi na stik bile težave	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A6	Po drugi strani pa recimo drug starš pove, da so se imeli fajn na stiku, kaj vse so počeli ...	Pripovedovanje drugega starša, da je na stiku bilo lepo.	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A7	... da so bili otroci veseli.	Pripovedovanje drugega starša, da so otroci bili veseli.	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A8	To so mi prvi alarmi, ko začnejo pripovedovat čisto različne zgodbe, o tem kako je bilo otroku pri drugemu staršu oz. na stiku.	Pripovedovanje različnih zgodb	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A9	Ma tko, poskušam čim bolj raziskovat.	Raziskovanje	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A10	V smislu, da postavljam čim več bolj odprtih vprašanj.	Postavljanje odprtih vprašanj	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A11	Poskušam ne sodit in obsojat, že v naprej postaviti hipotezo ...	Neobsojajoč pristop	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A12	... ampak čim bolj poskušat raziskat kaj ta starš, ki odtuja doživlja, kako mu je.	Raziskovanje doživljanja starša, ki odtuja	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja otroka	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A13	Da mi na nekih konkretnih situacijah opiše neke dogodke, reakcije svoje in drugega.	Postavljanje vprašanj za konkreten opis dogajanja	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja otroka	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A14	In običajno se skupaj pogovarjam ...	Skupni razgovor z obema staršema	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A15	... raziskujem, kako to doživlja drugi starš, kar je bilo povedano.	Postavljanje krožnih vprašanj	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A16	Pa preusmerim tudi vprašanja na otroke torej kako so to otroci razlagali in povedali.	Preusmerjanje pozornosti na otroka	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A17	Npr. zelo na začetku mi je težko prepoznat, da gre za odtujevanje ...	Zelo težko prepoznati starševsko odtujevanje	Težave pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A18	... sploh, ko imaš dve zgodbi, ki sta lahko čisto različni in vsebuje včasih zgodba obtožbe, da je drugi nasilen, ali pa je prisotna kakšna odvisnost in tako zelo težko prepoznaš.	Obtožbe, da je drugi starš nasilen, prisotnost odvisnosti	Težave pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A19	Zato v teh primerih če se starša, strinjata zelo rada opravi razgovor z otroki, seveda če mi data soglasje ...	Prošnja staršema za razgovor z otrokom	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A20	... s tem lažje prepoznam ali pa lažje potrdim hipotezo, da gre za odtujevanje.	Razgovor z otrokom kot potrditev na sum starševskega odtujevanja	Uporabljen znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A21	Sploh recimo to se pozna pri otrocih pri razgovoru, ko pridejo prvič ali povejo čisto sproščeno, kako je bilo pri staršu, pa potrdijo, da je bilo tudi pri drugemu staršu ok ...	Sproščenost otroka na prvem stiku	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A22	... pa mi potem recimo na naslednjem razgovoru zanikajo vse to in povejo spet kako je bilo slabo.	Kasnejše zanikanje ter pripovedovanje otrok, da je bilo na stiku slabo	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A23	Ali pa slišim kako recimo mi zelo naučene odgovore otroci dajejo	Dajanje naučenih odgovorov	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A24	Ker točno veš, da 6 letni otrok ne bo govoril nekih besed, ki so besede odraslega, ki jih mogoče niti ne razume.	Zaznavanje otrokovega besednjaka, ki ni primeren za njegovo starost	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A25	In ko sem potem prepričana v to, mislim, ko imam že res eno večjo paletto teh znakov, ki mi potrjujejo, da verjetno pa gre za odtujevanje, spregovorim odkrito o tem, da imam občutek, da me skrbi, da sem zaznala določene znake, ki kažejo na odtujevanje.	Odkrita podelitev opažanj odtujevanja	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A26	Npr. konkretno rečem: zmedlo me je to, ne razumem kako so otroci enkrat povedali tako, drugič tako.	Konkretno podajanje primera staršu, da otroci pripovedujejo različne zgodbe in da to ustvarja zmedo	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A27	Ja jaz običajno potem dam tudi eno tako pravilo, smernico, pri delu z odtujenimi otroci, da se staršu, ki je odtujen predlaga, da se ne pogaja glede stikov.	Predlog, da se ne pogaja glede stikov	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A28	In tudi staršu ki odtuja, da se tega drži.	Držati se dogovora glede stikov	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A29	Probam v takih primerih čim bolj se dogovoriti glede stikov, torej da niso po dogovoru ampak po dnevih in urah točno se zmenit, da se ne pogajamo, da ni prostora.	Dogovarjanje glede konkretnih stikov	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A30	Ker kdaj so starši, ki odtjujejo prestrašeni, kaj bo v tem času pri drugem staršu.	Prestrašenost, kaj bo pri drugem staršu	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A31	Več morem truda npr. vlagat v tistega starša, ki odtujaše ...	Vloženega več truda v starša, ki odtujaše	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtujaše	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A32	... ker on je tisti, ki mi razlaga zgodbe o tem, da bodo otroci pri drugem staršu v nevarnosti.	Doživljanje, da bodo otroci pri odtujenem staršu v nevarnosti	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtujaše	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A33	Torej kot sem že omenila, da se držimo dogovora glede stikov.	Držati se dogovora glede stikov	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A34	kaj so res tista vedenja, ko se obvešča drugega starša, kaj bo naredil, če bo otrok začel jokati, da hoče domov	Vodenje skozi primere konkretnih dogodkov, ki se lahko zgodijo	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A35	Raziskujeva, iščeva odgovore na to, kdaj je v redu, če bo otrok želel nazaj k drugemu staršu, kdaj je bolje malo vztrajati.	Soustvarjanje možnih rešitev ob stiski otroka	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A36	... raje tukaj vzpodbudim, da vseeno ne takoj na prvo žogo, da mogoče raziščejo, kaj bi rada skupaj počela, neke lepe stvari, da bi bil stik prijeten.	Spodbujanje in iskanje skupnih interesov med staršem in otrokom	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A37	Mogoče malček več edukacije, prav v smislu znakov odtujevanja, dinamike.	Poučevanje o starševskem odtujevanju, predajanje znanja	Priprava odtujenega starša na srečanje z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A38	Opozoriti na vidike otrokovega doživljanja,	Opozoritev na vidik otrokovega doživljanja	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A39	da ne bi tudi ta starš, ki ne odtujaše iz nevednosti in nehote naredil in poglobil še večjo stisko pri otroku	Opozoritev na možno povzročanje stiske pri otroku	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			odtujenega starša opremiti		starševsko odtujevanje
A40	Torej v tem smislu, kako to otrok po navadi doživlja, da ima rad oba, da mu je težko, da ni v redu, da zdaj še on govori grdo o tem staršu, ker to se lahko hitro povleče iz tega	Opozoritev na vidik otrokovega doživljanja	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A41	Da naj starš izhaja iz sebe ...	Osredotočanje na sebe	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A42	... da to preokvirni na njun odnos, na lepe situacije in trenutke.	Osredotočanje na odnos z otrokom	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A43	Ma v sami vsebini pogovora ni nekih priprav.	Ni posebnih priprav	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A44	Ker se res probam čim bolj fokusirat na mrežo, počutje, na to kar počnejo, hobiji, da dobiš neko okolje družine.	Raziskovanje socialne mreže otroka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A45	Se pa jaz potem ko zaznavam odtujenost oz. ko se mi začnejo vklapljat alarmi s prvimi znaki, se začnem malo bolj pripravljati in si preberem kakšno literaturo, obnovim znanje ...	Branje literature in obnavljanje znanja	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A46	... npr. od Buljan Flander knjiga.	Poznavanje knjige Otrok v središču konflikta	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A47	Po navadi so otroci ali zelo zadržani ...	Zadržanost	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A48	... ali pa so zelo pripravljeni	Pripravljeni odgovori	Prepoznavanje starševskega	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			odtujevanja pri otroku		z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A49	... in mi včasih kr začnejo govorit kako bi bili pri temu staršu, že brez da bi jaz vprašala po tem.	Podajanje odgovorov vnaprej	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A50	Mi zelo pripravljeno preusmerijo zgodbo oz. pripoved.	Pripravljeni odgovori	Prepoznavanje odtujenosti pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A51	Npr. ko jih vprašam kaj počnejo pri mami, tatiju, vedno dam enako težo obema staršema, torej kaj bi počel pri enemu, kaj pri drugemu.	Vprašanja usmerjena tako na otrokovo doživljanje mame, kot očeta	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A52	In vedno mi dajejo zelo neke enake odgovore, ki so precej črno-beli. En starš je ful dober, en je ful slab.	Otrokovo doživljanje enega starša kot zelo slabega in drugega, kot zelo dobrega	Prepoznavanje odtujenosti pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A53	Ali pa npr. tej naučeni odgovori ...	Dajanje naučenih odgovorov	Prepoznavanje odtujenosti pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A54	... ali ko je več otrok, mi vsak pove isto zgodbo.	V primeru več otrok se zgodba ponavlja	Prepoznavanje odtujenosti pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A55	Edina stvar npr. v primeru kjer je mama odtujevala otroke, da ima oče glivice na nohtih, to mi je rekel 6 letni otrok, in tu sem ostala presenečena, ker dobro veš, da otrok ne opazi teh glivic, ampak da to sliši od drugega odraslega.	Stavki neprimerni otrokovi starosti	Prepoznavanje odtujenosti pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A56	Ma jaz se po navadi z otrokom pogovarjam na centru, ali v svoji pisarni, ki je precej polepljena s slikicami, ki mi jih kakšni otroci pustijo, ni neka uradniška pisarna.	Pisarna polepljena s risbicami otrok	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A57	Vedno imam princip da probam nekako sprostit ...	Razbremenitev otroka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A58	Najprej pride otrok s staršem, tudi odvisno od starosti.	Otrok pride najprej na pogovor skupaj s staršem	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A59	Mu povem, da če je v redu, da če se lahko malo sami pogovorimo;	Preverjanje pri staršu ali je možno pogovor opraviti samo z otrokom	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A60	v teh primerih starše že prej prosim, da otroka pripravijo na pogovor v smislu, da se bom z njim pogovorila, da vidim kako živi, kaj počne in tako, da otrok približno ve, da ne bo nič hudega ...	Priprava otroka na pogovor s socialno delavko s pomočjo staršev	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A61	vprašam kako je, kaj rad počne, kam hodi v šolo, vprašam po prijateljih, kdo so pomembne osebe, kaj počne v prostem času ...	Postavljanje razbremenilnih, lahkih vprašanj	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A62	Potem pa začnem spraševati, kaj bi si želel, da bi bilo drugače..	Postavljeno vprašanje »Kaj bi si želel, da bi bilo drugače?«	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A63	Kaj te skrbi, česa se bojiš? Z odgovori na ta vprašanja včasih znajo zelo presenetiti in se razgovoriti.	Postavljeno vprašanje »Česa se bojiš?«	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A64	Potem včasih dam vprašanje čarobne palčke ali pa kaj bi ti naredil, če bi imel nadnaravno moč, ali pa če bi bil Harry Potter, odvisno od otroka, Kaj bi naredil drugače, kako bi izgledal tvoj svet.	Vprašanje čarobne palčke	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A65	In tudi vprašanje, kako bi izgledal tvoj dan, od tu dobiš tudi en nabor podatkov, kjer di dosti povejo, koliko kdo poskrbi za tebe, koliko je	Postavljeno vprašanje »Kako bi izgledal tvoj dan?«	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	prepuščen sam sebi, kaj počnejo ...				
A66	Da raziskujeva npr. preko drevesa življenja oz. organigrama. To mi pomaga pri raziskovanju socialne mreže in sorodstvene mreže in odnosih.	Raziskovanje s pomočjo drevesa življenja, organigrama	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A67	Ker ni tako direktno raziskovanje in s tem raziskuješ lastnosti npr. tri dobre, tri slabe lastnosti pri enem pri drugemu.	Raziskovanje treh dobrih in treh slabih lastnosti pri obeh starših	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A68	Npr. neko risanje ne uporabljam ... Razen npr. če so manjši otroci, npr. 5 6 7 let, jim je lažje, če nekaj še počnejo zraven, zato se pogovarjamo preko igre.	Pri mlajših otrocih pogovor preko risanja, igre	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A69	Pa ne tako, da bi jaz igro uporabila kot metodo, ampak zato, da se otrok bolj sprosti, da ni toliko v krču.	Uporaba risanja kot sprostitevna tehnika	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A70	Recimo pri sorojencih je običajno tako, da se zgleduje mlajši po starejšemu.	Zgledovanje mlajšega otroka po starejšem	Prepoznavanje odtujenosti pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A71	Npr. jaz se ne pogovarjam z vsemi skupaj, se pogovarjam ločeno s sorojenci, ker parkrat ko sem se pogovarjala, sem ugotovila da ne pelje nikamor, ker je mlajši podrejen starejšemu in pove isto zgodbo, kot jo je starejši.	Opravljanje pogovora z vsakim od sorojencev posebej	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A72	Če pa je ločen pogovor, se tudi zna zgoditi, da povejo enako zgodbo – da ni nekega razpona, kaj bi rad počel z enim od staršev.	Tudi v primeru ločenih pogovorov, je pripovedovanje sorojencev lahko podobno	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A73	Še posebej na kasnejših razgovorih, postanejo zgodbe sorojencev enotne.	Ob kasnejših razgovorih zgodbe postajajo enotne	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A74	Ma jaz kjer so odtujeni otroci, povem staršema in tudi globoko verjamem v to, da mnenje otroka je pomembno, ampak če je to mnenje njemu v korist.	Toliko, kolikor je njegovo mnenje tudi v njegovo korist	Mera do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A75	Če mi bo najstnik rekel, da mu je bolj všeč bit pri mami, ker vem da ima tam neomejeno svobodo, da nima mej, lahko hodi okrog, nima obveznosti, mu je vse dovoljeno in si neskončno želi bit pri temu staršu, po drugi strani pa ugotovim, da je pri drugem staršu nek red, ne sme biti na računalniku, ko vse sem že vse raziskala, takrat to tudi zapišem zelo jasno in to povem staršem.	Prepoznavanje, da je otroku ugodnejše pri enem od staršev in da je to razlog za zavračanje stikov z drugim	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A76	Torej da ja to je otrokovo mnenje, da želi, ampak da to iz njegovih razvojnih potreb ni njemu v korist.	Odvisno od otrokovih razvojnih potreb	Mera do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A77	Ko se mi poklopi več zgodb.	Povezovanje med zgodbami	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A78	Ko otrok pove neko zgodbo, ki si sledi ...	Otrokovo pripovedovanje zgodbe, ki si sledi	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A79	... in začutiš, da otrok ni pod vplivom nekoga.	Prepoznavanje, da otrok ni pod vplivom nekoga drugega	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A80	Ti pove več konkretnih dogodkov ...	Otrokovo pripovedovanje o konkretnih dogodkih	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A81	... odvisno torej od vsebine, kaj otrok pove, in da vse kar pove, je povezano s tem, kar slišim tudi v pogovorih s starši.	Povezava med povedanim s strani otroka in pripovedovanje m staršev	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A82	Če ti npr. starš pove, da je veliko odsoten, ali pa da dela do 8h, ti je logično, da ko pravi, da dela z otrokom naloge vsak dan, da tu ni nekega sosledja in enotnosti.	Celostnost zgodbe	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A83	Ko razbereš, da to ni v korist otroku.	Ko otrokovo mnenje ni v njegovo korist	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			mnenje, želje, zahteve		
A84	Po navadi je tako, da imaš tudi neke podatke iz šole, vrtca, kar je tudi del celotne zgodbe.	Povezovanje med zgodbami	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A85	In ko vidiš, da otrok uporablja to iz svoje koristi, ko vidiš da mu je pri enem staršu boljše, udobneje, takrat vidiš da to ni v njegovo korist.	Prepoznavanje, da je otroku ugodnejše pri enem od staršev in da je to razlog za zavračanje stikov z drugim	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A86	Ali pa če vidiš, zaznaš, ker včasih pri odtujenih otroci zaznam stiske, ko na trenutke prebije ven stiska, ko govori grdo o enem staršu.	Znaki stiske pri otroku, ki govori grdo o staršu	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A87	Vejo, da govorijo slabo o drugemu staršu, ker morejo tako govorit ...	Znaki stiske pri otroku, ki govori grdo o staršu	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A88	... ampak ob tem ne zelo podrobno pripovedujejo o teh dogodkih.	Otrok ne pripoveduje podrobno o dogodkih, ki jih omenja	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A89	Nimajo s čem podpret, vejo da morejo reči, da je bilo slabo, ne znajo pa več konkretnega povedat.	Otrok ne poda konkretnih primerov	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A90	Ko pa se ne gre za odtujevanje, otroci kar naštejejo konkretne dogodke, kaj je tisto, kar je bilo s staršem, kar kaže da stiki z njim res niso v korist (npr. oče me je kar pustil na samem, me je udaril).	Ko otroci, ki niso odtujeni konkretno navedejo dogodke, ki se lahko prepoznajo kot da niso v njegovo korist	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
A91	Se spomnim, sem imela pred kratkim kompleksen primer s tremi otroci. Ker so bile zgodbe zelo nasprotujoče in je mama pripovedovala o nasilju, psihičnem nasilju, o alkoholu, da oče pije ipd., no v tem primeru je mama odtujevala otroke od očeta. In v tem	Zgodba treh otrok, ki so zavračali stike z očetom	Primer, ko otrokov glas ni mogel biti upoštevan	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	primeru sem bila povezana tudi s policijo in šolo in kazalo se je, da je bila mama tista, ki je bila histerična, kričala, ki je v pričo otrok razgrajala, zmerjala, poniževala očeta, prijavljala pa je policiji da je on tisti, ki kriči in se jezi. Vendar mama je še zmeraj vztrajala, da otroci nočejo it na stike in stikov dejansko ni bilo. In ko so otroci prišli drugič na pogovor so mi že začeli pripovedovat črno bele zgodbe, da nočejo it k tatiju, niso pa znali povedat zakaj nočejo it k tatiju. Prišli smo do tega, da smo določili stike pod nadzorom, ker se je sumilo na odtujevanje. In tukaj se je zelo to pokazalo, da je prvi stik pod nadzorom bil super, oče je prišel zmeraj na stik pripravljen, v redu, otroci so se igrali, skakali po njemu, se pogovarjali ... Na drugem stiku pa so se že kazali odpori, vsak stik je bil slabši in kasneje se je samo še eden od otrok igral z njim, bilo je grozno. In recimo ko sem se umikala, ker imamo več možnih odprtih prostorov, sem takoj opazila, da ko sem se jaz umaknila, so se sprostiti in so otroci šli k tatu, bili veseli ipd. Ko pa sem jaz prišla, so zavzeli držo, da ne smejo biti s tatijem v stiku, bili so hladni. Na enem stiku je začela najmlajša govorit stvari kot so, tata ti piješ, smrdiš, lulaš v omaro, in tukaj takoj veš, da nekaj ne štima. Tukaj recimo ni bil upoštevan glas otrok. Mami sem pa nalagala odgovornost, da otroke pripravi na stik in ji				

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	poročala, da je bilo na stiku vse varno, da so se imeli dobro. Potem pa sem ji vse manj o vsebini stikov z očetom pripovedovala, ker sem videla, da ko povem, da je bilo na stiku v redu, je bilo drugič slabše na stiku in manj hočejo skupaj počet. So mi pa zelo pomagali tej stiki pod nadzorom, da se je potrdila ta odtujenost in da ni bilo nič ogrožajočega v stiku z očetom. Sodišče je zelo sledilo našemu predlogu. Svetovala sem mu, da vsakokrat ko stika ni, da poda kazensko zoper mamo.				
A92	Vedno, ko dobim alarme, ne čakam, povabim sigurno še eno sodelavko ali sodelavca.	Sodelavka, sodelavec	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A93	Odvisno, če je možnost psihologinjo, to se mi zdi najboljše, tudi zaradi poročila, priprave mnenja.	Psihologinja	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A94	Ima mogoče verodostojnost oz. drugi zorni kot, osvetli še neke vidike, ki jih jaz kot socialna delavka, sploh ta čustveni in razvojni del, s tem to doprinese.	Prispevek vidika psihologinje	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A95	Sicer pa drugo strokovno delavko, npr. socialno delavko, odvisno od primera.	Socialna delavka	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A96	Vedno strokovno delavko, ki dela na področju SD z družino in ima ta znanja.	Strokovna delavka, ki dela na področju družine	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A97	Delam ves čas v paru, ker prihaja pogosto do nekih prevračanj zgodb, kaj sem rekla, kaj sem naredila.	Delo v paru v izogib očitkom uporabnikov_c	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
				starševsko odtujevanje	
A98	Zelo pomembno, sploh si ne predstavljam, da ne bi sodelovali.	Zelo pomembno	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami , sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A99	Sploh v takih kompleksnih zadevah, se mi ne zdi nemogoče, da ne bi vključili še zunanjih sodelavcev, šole, vrtcev, pediatra.	Nemogoče, da ne bi vključevali ostalih v sodelovanje	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A100	Torej z vsemi institucijami, kamor vemo, da so vključeni, se povezujemo.	Vse institucije v katere so uporabniki_ce vključeni	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A101	S sorodniki pa je tako, da se mogoče kdaj povežemo z babicam in dedki, ker se mi zdi dobrodošlo slišat.	Sorodniki članov družine	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A102	Lahko se zgodi, da narediš hitro krivico, in nekoga označiš da odtuja.	Delanje krivice staršu s tem, da se ga označi, da odtuja	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A103	In lahko se res dogaja nasilje, prikrito nasilje ali pa odvisnosti.	Prikrito nasilje ali odvisnosti	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A104	In s tem lahko hitro pademo v to, da gremo pomagat v podporo žrtvam (npr. nasilje, odvisnost), s tem pa pomagamo odtujevati.	Podpora žrtvam in hkrati pomoč staršu pri odtujevanju otrok	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A105	Supervizija mi je zelo pomembna, da dobiš neke smernice, podeliš dileme.	Supervizija	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A106	Mogoče se sliši enostavno, da prepoznaš odtujenost, mi pa nikoli ni lahko to opredeliti, zato mi je pomembno slišati več različnih pogledov.	Več različnih pogledov na situacijo	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A107	Ena je ta formalna podpora, npr. poročilo šole, torej svetovalne službe.	Formalna podpora šole oz. svetovalne službe v obliki poročil	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A108	Prisoten pa je tudi neformalni del. Tukaj dobim največ podpore, da tudi vem, kako se orientirat.	Neformalna podpora šole oz. svetovalne službe	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A109	... tukaj so še vrtci.	Vrtec	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A110	Včasih se tudi v formalnem delu dogovorimo, kako lahko oni pomagajo.	Formalna podpora šole v obliki pomoči svetovalne službe	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A111	Konkretno v enem primeru, se je mama začela obračat tudi na svetovalno delavko na šoli in jo poskušala na svojo stran povleči in ji svojo zgodbo predstaviti.	Obračanje odtujujočega starša na šolo kot zunanjo institucijo	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A112	In tukaj je zelo pomembno, kakšno imaš sodelovanje s šolo.	Sodelovanje s šolo kot pogoj za dobro razumevanje družinske situacije	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A113	Ker to je tudi eden od znakov odtujevanja torej napadanje strokovnih delavk, tožit, prijavljat ...	Napadanje, prijavljanje strokovnih delavk	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
A114	... ali pa druge pridobivat na svojo stran.	Pridobivanje drugih na svojo stran	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A115	Npr. ko je mama šla k svetovalni delavki, je govorila o stikih, kako je grozno, da moraj otroci hoditi na stike, no kasneje me je svetovalna delavka poklicala in sva si podelili vidike..	Podelitev vidikov s svetovalno delavko	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A116	In potem je bila tudi ona malo bolj pozorna in je tudi sama svetovala mami.	Pozornost svetovalne delavke na dogajanje v družini ter svetovanje odtujajočemu staršu	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A117	... je tudi ona začela podpirati stike z otroki in opazovati otroke in njihove reakcije.	Podpiranje stikov z otroki ter opazovanje vedenja otrok s strani svetovalne delavke	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A118	Izobraževanja absolutno, jih noro pogrešam.	Izobraževanja	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A119	Tudi literaturo, ki je ni ogromno.	Literatura	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A120	V slovenskem prostoru ni nekaj strokovnjakov na tem področju, to pogrešam.	Pomanjkanje strokovnjakov iz področja starševskega odtujevanja	Česar primanjkuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A121	Nimamo dosti časa, da bi raziskali vse kar je zelo pomembno.	Pomanjkanje časa	Česar primanjkuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A122	Če daš prednost takemu primeru, lahko spregledaš kakšnega drugega in s tem povzročiš veliko škode komu drugemu.	Spremljanje drugih primerov zaradi osredotočenosti na en primer in pomanjkanja časa	Izzivi ali dileme povezani s pogoji dela	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
A123	Preprosto ne moreš na tak način kot bi rad delal, kot vem da predpisuje stroka, katalog, doktrina socialnega dela ...	Nezmožnost dela socialnega dela	Izzivi ali dileme povezani s pogoji dela	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
				starševskega odtujevanja	
A124	... in tukaj sem v stiski, ker nič od tega, ne moreš početi, ker delaš samo najnujnejše korake.	Stiska ob delu, ki zahteva opravljanje samo najnujnejših nalog	Izzivi ali dileme povezani s pogoji dela	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Intervju B

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
B1	Recimo če začutim iz pogovora, da se jim ne zdi enako pomembna vloga drugega starša, za otrokov razvoj.	Pomanjkanje dojemanja vloge obeh staršev kot enako pomembne	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B2	Torej ko en starš drugega starša zelo črno belo prikazuje, v zelo negativnem smislu.	Črno-bela pripoved o drugem staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B3	Zelo kritično, same napake prikazuje, ne zmore videt neke pozitivne lastnosti drugega starša.	Nezmožnost uvida pozitivnih lastnosti drugega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B4	Dostikrat poudarjajo, češ da otrok ni naklonjen drugemu staršu, da starša zavrača, da ga drugi starš ogroža.	Poudarjanje, da je drugi starš ogrožajoč za otroka, da otrok starša zavrača	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B5	Jaz vedno poudarjam, da sta za otroka zelo pomembna oba starša, in da eden od njiju ne more nadomestiti še vlogo drugega.	Poudarek pomembnosti vloge obeh staršev	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B6	In da ima vse drugo lahko posledice za razvoj otroka.	Opozoritev na posledice otrokovega razvoja	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B7	Recimo če čutim, da je visok konflikt med staršema, povem, da so seveda ta čustva, ki jih doživljajo do bivšega	Izpostavljanje, da so čustva, ki jih doživljajo do bivšega	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	partnerja/partnerice normalna ...	partnerja_ice, normalna			starševsko odtujevanje
B8	... ampak da morajo razmejiti svojo partnersko, razpadlo partnersko razmerje od vloge starša.	Treba je razmejiti partnersko vlogo od starševske vloge	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B9	Recimo ko pridejo na predhodno svetovanje prvič, je mogoče en mali znak pri enem od njiju, da odtuja, vendar se velikokrat zgodi pri večini, da se zgodi en »klik«.	Prvi obisk v okviru predhodnega svetovanja običajno prepreči nadaljnje odtujevanje	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B10	In se zavejo, da bo tukaj potegnil ta kratko otrok.	Zavedanje starša, da se bo škoda delala otroku	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B11	In jih usmerim tudi na strokovno pomoč, na recimo kakšno terapevtsko pomoč.	Predlog, da si starš poišče strokovno pomoč	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B12	In če bosta potem zmogla dobro sodelovati, si bosta lahko kasneje rekla, da okej, tam sva pogrnila in nisva uspela, vendar kot starša sva uspela in dobro otroke vzgojila.	Poudarek, da sta lahko kot starša uspešna, tudi če kot partnerja nista mogla biti	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B13	In poskušaj in z enim in z drugim, čeprav po navadi je samo en tisti, ki odtuja.	Običajno je samo en starš, ki odtuja	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B14	In dostikrat rečem da s tistim načinom, da se toliko napičijo v to, razburijo, delajo škodo več v otroku, kot samo tisto ravnanje tistega drugega starša, ker otrok čuti napetost.	Opozoritev na to, da s svojim razburjenim vedenjem delajo več škode otroku, kot ravnanje drugega starša	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B15	Jaz sem kar direktna.	Direktnost	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B16	Da čutim, da iz njegovih izjav in ravnanj in otrokovih ravnanj in	Podelitev s staršem, da njegova in	Način s katerim se staršem ubesedi	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	dejanj, da se mi pojavlja sum, da gre za manipulacijo z otrokom ...	otrokova ravnanja in dejanja kažejo na manipulacijo z otrokom	prepoznavanje starševskega odtujevanja		gre za starševsko odtujevanje
B17	... težnjo, da bi se otrok čustveno oddaljil od drugega starša,	Da se prepozna težnja otrokove čustvene oddaljenosti od drugega starša	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B18	da je to lahko njihovo nezavedno ravnanje, to recimo zelo izpostavim, se mi zdi da tudi to lažje sprejmejo.	Verjetnost, da je odtujujoče ravnanje nezavedno	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B19	In potem poskušam s temi starši delat, da bi prepoznali stisko otroka, ki mu jo povzročajo, da bi lahko prepoznali, kakšne so posledice ravnanj.	Poudarek na povzročanje stiske otroku	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B20	Ker so včasih eni tako preobremenjeni z nerazrešenimi problemi, odnosi z bivšim partnerjem, da bi lahko uvideli otroka v dogajanju in njegove probleme, zato to ubesedim, da verjamem, da je težko to razmejiti in se osredotočiti nanj, ampak da tudi verjamem, da imata otroka rada in da bosta poskušala stvari predelati.	Preusmerjanje pozornosti na otroka	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B21	Pomembno je, da se mu pove, da ne kritizira drugega starša	Da ne kritizira drugega starša	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B22	Ampak, da mu govori kako mu je pomemben, kako ga ima rad.	Da otroku da sporočilo, da ga ima rad	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B23	Da sam poskuša s svojim ravnanjem iskreno prepričati otroka v to, da	Da ravna na način, da otroka prepriča v to, da	Opozorila, znanja in dejstva, s	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	ga ima rad, ne pa s tem, da hoče neko negativno luč na drugega starša vržt.	ga ima rad in se ne osredotoča na drugega starša	katerimi je treba odtujenega starša opremiti		gre za starševsko odtujevanje
B24	Zdej tako, jaz konkretno se srečujem z otroki v okviru te naloge pripravljanje mnenja sodišču.	Srečevanje z otroki v okviru naloge pripravljanja mnenja sodišču	Okoliščine pogovora	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B25	Jaz ta moj sum, preverjam z otrokom, na indirektnen način.	Posreden način preverjanja suma odtujevanja pri otroku	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B26	Poskušam se pogovoriti z otrokom na sproščujoč način ...	Sproščujoč način pogovora	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B27	... da nariše kakšno risbico, da npr. nariše družino, pa tam že vidiš kam postavi sebe, kam ostale družinske člane.	Uporaba risanja kot sprostitevna tehnika	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B28	In skozi pogovor; kaj ti je najbolj všeč pri mami, pri očetu ...	Vprašanja usmerjena tako na otrokovo doživljanje mame, kot očeta	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B29	Enakovredno vsakega starša omenjam in preverjam, kako je pri obeh.	Vprašanja usmerjena tako na otrokovo doživljanje mame, kot očeta	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B30	Pogledam malo zapise kaj izjavlja en starš, kaj drugi, da se malo spomnim in na kaj moram biti pozorna, da poskušam dobiti informacije od otroka.	Pregled zapisov in izjav staršev	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B31	Pogovor poteka v pisarni ...	V pisarni	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
B32	... včasih smo bili tudi v šoli.	V šoli	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B33	Oziroma na domu staršev in otroka, ko pridejo otroci iz šole, vrtca.	Na domu	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B34	Opravljam najprej ne fokusiran pogovor, npr. kaj rad počneš, tak razbremenitveni pogovor najprej.	Razbremenitev otroka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B35	Pri manjših otrocih, zdej prav pri zelo majhnih otrocih ne opravljamo pogovora ...	Z mlajšimi otroki se pogovora ne opravlja	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B36	... ampak no pri manjših uporabljam kakšne slikice, smejkote, pa vprašam kam bi postavil sonček, kam oblak.	Pri mlajših otrocih se uporablja fotografije, smejkote	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B37	Jih vprašam, če vejo zakaj so prišli, jim povem, da se jaz pogovarjam z otroki, ki ne živijo več skupaj z obema staršema in da je moj namen ta, da bi jim bilo čim lažje.	Razlaga otroku, kaj je namen pogovora	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B38	S starejšimi pa je tako, da jih moramo seznaniti s postopkom na sodišču, če že zmorejo razumet.	Seznanitev otroka s postopkom na sodišču v kolikor je to zmožen razumet	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B39	Torej kaj je ta postopek, da so posledice, da ima možnost izraziti svoje mnenje, če želijo in kakšne posledice lahko to ima.	Seznanitev otroka s posledicami, možnostjo da izrazi svoje mnenje	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B40	Ko postanejo 15 let stari, pa jih moramo obvestiti, da lahko tudi sodelujejo v postopku, lahko so tudi vabljeni na obravnavo na sodišče, če bi želeli.	Seznanitev otroka, ki ima dopolnjenih 15 let, da lahko sodeluje v postopku	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
B41	Je pa res, da je dostikrat opravljala psihologinja te pogovore.	Pogovore opravljala psihologinja	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B42	Jaz sem čutila tukaj pomanjkanje znanja, da bi prav tehnike in metode uporabljala.	Pomanjkanje znanja za uporabo metod in tehnik	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B43	Npr. če so kakšni majhni otroci, najdem kakšno lutko, pa pri majhni mizici je ena lutka.	Uporaba lutke	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B44	Pri kakšnih malo večjih imam risbico na kateri so narisane ladja, otok, in jih vprašam, kje so oni na risbici, kje so drugi družinski člani.	Uporaba risbe kjer otrok pokaže sebi na njej in druge družinske člane	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B45	Raziskujem neke vloge v družini.	Raziskovanje vlog v družini	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B46	Recimo ko tudi otrok črno belo slika starše, enega zelo negativno enega zelo pozitivno.	Črno-belo slikanje starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B47	Da uporablja zelo podobne izraze, sporočila, kot jih tudi starš nam posreduje.	Uporaba podobnih izrazov kot jih uporablja odtušujoči starš	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B48	Da govori na tak način, da vidiš, da to niso njegove pogruntavščine, besede, razmišljanje, da ne gre z njegovo starostjo, kar govori.	Zaznavanje otrokovega besednjaka, ki ni primeren za njegovo starost	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B49	Recimo je prihajal en oče enkrat na mesec na stik z otroki, in prinašal darila otrokom. In mama se je jezila, kot češ da hoče otroke kupiti z darili in da bi raje njej dal denar, da bi ona kupila, kar otroci rabijo. Malo za tem smo	Primer 11 letnega otroka, ki je svojemu očetu očital, da mu naj raje plačuje preživnino kot kupuje darila	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	dobili poročilo iz šole, da je otrok rekel učiteljici, da bi bilo boljše, da oče namesto da kupi darila, bi mogel pomagati mami preživljati njih dva. In to je rekel 11 letni otrok. Tako da to razmišljanje že ni prišlo od tega otroka, njemu je bilo že fajn, da je dobil darilo.				
B50	Vedno se ocenjuje to, koliko je to njemu v korist.	Toliko, kolikor je njegovo mnenje tudi v njegovo korist	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
B51	Če reče en otrok, da bi živel pri enem od staršev, ker tam dela lahko kar želi, to ni ravno dober razlog, če ni nobenih omejitev, pri drugem staršu pa so.	Prepoznavanje, da je otroku ugodnejše pri enem od staršev in da je to razlog za zavračanje stikov z drugim	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
B52	Če pa on utemelji, na nek način argumentira zakaj bi raje bil pri enem staršu; npr. da bi ga starš zmerjal, tepel, da se z njim ne bi ukvarjal, in presodiš da starš ne opravlja svoje starševske vloge.	Utemeljenost otrokove izbire enega od staršev, podprtost z argumenti	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
B53	Ali pa ko pove, da ga je strah.	Strah otroka	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
B54	Ampak pomembno je, da ti pove zakaj ga je strah starša, ker imamo primere, ko rečejo, da jih je strah, ne znajo pa utemeljiti za kaj.	Strah, ki ga otrok utemelji	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
B55	In to je tudi eden od pojavov, ko ne znajo utemeljiti svojih izjav, pojasniti, konkretizirati.	Neutemeljene izjave otroka, ne pojasnjene, nekonkretizirane	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B56	Odgovori so »se ne spomnim«, »ne vem« ...	Stavki »se ne spomnim, ne vem«	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B57	Lahko bi bila razlaga, da gre za nasilje in to potlačijo in se ne spomnijo.	Slabo pomnjenje o odtujenem staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
					starševsko odtujevanje
B58	Ampak vidiš, da za enega starša se vse spomnijo, za drugega pa ne.	Dobro pomnjenje o neodtujenem staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B59	Tako da jaz recimo vzamem kot sum za odtujevanje, ko primerjam vse te informacije iz vrtca, šole, pediatrinje, informacije enega starša, drugega starša, informacije otroka.	Pridobljene informacije od različnih virov kot razlog za sum na odtujevanje	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B60	Tudi to, da dobim dostikrat pri enem staršu dobim, da se ulovijo na laži.	Prepoznano laganje odtujujočega starša	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja otroka	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B61	Pri drugemu pa prepoznaš, da iskreno govori, saj se stvari poklopijo, se ne negira v nekih sporočilih.	Prepoznana iskrenost drugega starša, ki ne odtuja	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja otroka	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B62	Ko otroci izražajo nekaj, kar znajo podpret.	Izražanje otroka, ki je podprto s konkretnimi dogodki	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
B63	In iz vseh informacij, ki smo jih prejeli od ostalih, nam mnenje otroka le potrjuje naše mnenje oz. utemelji njegovo izraženo željo.	Ko se otrokovo mnenje, želja smiselno povezuje z ostalimi prejetimi informacijami	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
B64	Recimo en primer, mama se je z otrokom odselila k novemu partnerju, 100 km stran in tukaj je oče deloval preko otroka, da bi se ta mama vrnila nazaj. Otrok se je imel za vpisat v prvi razred in v pogovoru, ko sem bila na obisku pri njemu doma, in mi je povedal, da bi rad hodil raje v šolo v tem kraju, pri očetu. In ko sem otroka vprašala zakaj, je rekel da zato, ker je tukaj morje.	Primer starševskega odtujevanja, kjer je oče odtujeval	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
B65	Imam primer enega otroka, ki govori, da si ne želi stikov z mamo, ima pa 15 let. Jaz sem starši tukaj delala na tem, da je pomembno, da se vzpostavijo stiki z mamo, da je to zelo pomembno za njegov razvoj. Oče je nato pristal, da bo otrok imel stike z mamo, otrok pa mame ni videl že nekaj mesecev. No in stik se je zgodil in je čisto v redu potekal. Potem pa spet, da si otrok ne želi stikov, čeprav stiki so v redu potekali in oče se je strinjal, ni imel nekih informacij, da ne bi bilo na stikih v redu, da se bi negativno odzival na otroka, torej je tudi sam potrjeval, da stiki potekajo v redu. In potem ko sta predlagala sodišču je mama predlagala več stikov, on pa je ravno nasprotno, da stiki ne peljejo nikamor, da si otrok stikov ne želi. V šoli pa so poročali, da ko so se spet vzpostavili stiki z mamo, da je bil vesel, zadovoljen, da niso stiske opažali. In da je povedal, da sta se starša dogovorila, da bo imel stike z mamo. Meni na razgovoru pa je govoril, da si ne želi stike z mamo in o njej govoril zelo negativno, podobno kot je govoril oče. Jaz nisem tega podprla in sem to utemeljevala s tem, da sta starša ugotavljala, da so stiki v redu potekali, da je šola poročala oz. da so v domu opažali, da je prihajal iz stikov zadovoljen.	Primer 15-letnega otroka, ki zavrača stike s svojo mamo	Primer, ko otrokov glas ni mogel biti upoštevan	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
B66	Jaz recimo tukaj dostikrat; tudi sama sem zakonska in družinska terapevtka, preusmerim starše, da se vključijo v terapevtsko obravnavo.	Družinska – terapevtska obravnava	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
B67	Ko gre pri otrocih za to, da se vidijo škodljive posledice na otrocih, priporočam tudi obravnavo, psihološko obravnavo pri kliničnem psihologu.	Klinični psiholog	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B68	Pa šole zaprosimo za poročila, ki so nam zelo dobrodošla.	Šola (poročilo)	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B69	Povejo npr. kakšne izjave je podal otrok, ali pa kaj govorijo otroci, še posebno pri majhnih otrocih, kaj vse povejo vzgojiteljicam.	Pridobivanje Izjav, ki jih otroci izrečejo v šoli, vrtcu	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B70	Ali pa samo opažanje učiteljic, vzgojiteljic, kako se otrok obnaša ko je pri enem, in kako ko je pri drugem staršu.	Opazovanje obnašanja otrok ob prisotnosti staršev s strani učiteljic in vzgojiteljic	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B71	Pa vidijo, ko ga pripelje en starš, kako se razveseli enega, kako drugega, in v teh primerih otrok ne igra.	Opazovanje obnašanja otrok ob prisotnosti staršev s strani učiteljic in vzgojiteljic	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B72	Pa ko presodimo, da bi nam lahko pediatrija kaj povedala, npr. ko en starš govori, da je en starš otroka zanemarjal, da je otrok bil bolan, da ga ni peljal k zdravniku, da ni upošteval navodila zdravnika.	Pediatrija	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B73	In s tem preveriš in dobiš informacijo, koliko ta starš govori objektivno, koliko pa subjektivno in hkrati neiskreno.	Povezovanje s pediatrijo za preverjanje povedanega s strani starša	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B74	Če se nam kdaj zdi, da je kakšna pomembna oseba in da lahko dobimo kakšne informacije, jo vključimo.	Vključevanje določene osebe, ki je pomembna družini	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B75	Čeprav tukaj je zdaj malo delikatno, da bi kogarkoli	Občutljivost vključevanja	Zunanje institucije ter	Povabljeni v sodelovanje pri	Podpora, ki jo strokovna

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	spraševali, že zaradi varovanja zaupnih podatkov.	drugih oseb povezanih z družino, zaradi varovanja osebnih podatkov	druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	delavka prejema ob delu z družino
B76	Tukaj bolj kot podpora, gre za pridobljene informacije, ki jih potrebujemo, da ustvarimo neko mnenje.	Pridobitev informacij, potrebnih za sestavo mnenja	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B77	Nekatere šole npr. zapišejo zelo dobra poročila in nam dajo informacije, ki nam pridejo prav.	Formalna podpora šole v obliki poročil	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B78	Nekatere so bolj zadržane, ker se bojijo odziva staršev.	Zadržanost nekaterih šol zaradi strahu pred odzivom staršev	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B79	Pri pediatrijah pa opažam, da poskušajo biti predvsem nevtralne.	Nevtralnost pediatrij	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B80	Kakšne stvari sicer zapišejo, ko gre za bolj pozitivne stvari, če pa kej na račun kakšnega starša, da bi se šlo za pomanjkljivost, rajši izpustijo.	Zadržanost pediatrij	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B81	V takih primerih, zelo kompleksnih primerih ko gre za odtujevanje imamo možnost, da se posvetujemo s kakšno drugo strokovno delavko ...	Posvet s strokovnimi delavkami	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B82	... in tudi da obravnavamo primere na skupnem timu, in to se mi zdi nujno.	Obravnavanje primerov na skupnem timu	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B83	Kolikor rabim.	Kolikor potrebuje	Podpora, prejeta od sodelavcev_k	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino,	Podpora, ki jo strokovna delavka

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			na centru za socialno delo	kjer gre za starševsko odtujevanje	prejema ob delu z družino
B84	Mi tukaj imamo možnost, če rabimo podelit in predstaviti primer, dobiš feedback, ali vidijo tudi sodelavke tako, kot vidim jaz, ali se mogoče motim.	Podpora v obliki povratne informacije zaznavanja družinske situacije	Podpora, prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B85	In če dobim potrditev v tem, potem tudi lažje napišem mnenje s sumom odtujevanja, brez dlake na jeziku in s tem starše tudi seznanim.	Podpora s strani sodelavk v obliki potrjevanja svojega mišljenja	Podpora, prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B86	Ta visoka konfliktnost med staršema, ki kar traja.	Dolgo trajajoča visoka konfliktnost med staršema	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B87	In v ozadju so dostikrat tudi osebnostne motnje, pri enem ali pa pri obeh, in tam dostikrat ne moreš pričakovati, da bo prišlo do sprememb.	Osebnostne motnje pri enem ali pri obeh starših	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B88	In pa predvidevat, kakšna odločitev oz. mnenje, bi bila za otroka najbolj primerna.	Predvidevanje kakšna odločitev bi bila za otroka najbolj primerna	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B89	Ker lahko si jaz razlagam nekako, razmišljam, da bi bila določena odločitev za otroka v njegovo korist, ampak to težko vnaprej veš.	Težko predvidevati, kaj je v otrokovo korist	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B90	Nasprotujoče informacije, sam si v dilemi kaj zdej.	Dilema, kaj narediti ob prejetih nasprotujočih si informacijah	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B91	Čas.	Čas	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje	Podpora, ki jo strokovna delavka

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
				izvajanje dela v prihodnosti	prejema ob delu z družino
B92	Pa specifičnih izobraževanj.	Izobraževanja	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B93	In da bi imeli to tudi sodniki oz. sodnice.	Izobraževanja tudi za sodnike oz. sodnice	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B94	Za pripraviti mnenje je po katalogu 8 ur, ampak jaz, če bi mi kdo narekoval mnenje, da bi pisala, ga ne bi napisala v 8 urah.	Več predvidenih oz. zastavljenih ur v katalogu za pripravo mnenja sodišču	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
B95	Dodala bi, da lahko zelo neposredno manipulirajo starši z otroki, lahko pa zelo na prefinjen način.	Način manipulacije starša z otrokom	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B96	Recimo ko ima otrok za it na stik k drugemu staršu, gre preostali del družine na izlet.	Družina gre v času stika otroka z drugim staršem na izlet	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B97	In potem seveda otrok ne želi takrat na stik, in oni to utemeljujejo, kot da noče otrok na stik.	Otrok ne želi na stik, saj gre družina na izlet	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B98	In pa recimo pogosto slišim; samo biološki oče je.	Izražanje starša, da je drugi starš samo biološki starš	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B99	In npr. ko dobi mama novega partnerja, bi rade da novi partner prevzame vlogo očeta.	Želja starša, da novi partner_ica prevzame starševsko vlogo	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B100	In zdaj ne vem ali je to neka njena potreba, zradirat tisto zvezo od prej, neki globlji motivi morajo bit.	Prepoznavanje potrebe starša, da želi predhodno zvezo nadomestiti z novo	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B101	In potem očetu omejuje stike, da je otrok bolan, da morajo nekam it, da	Omejevanje stika staršu zaradi raznih razlogov	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	nekaj delajo v stanovanju ipd.				starševsko odtujevanje
B102	In ko sem jaz rekla, da je zelo pomembno, da se naredi razmejitev med očetom in partnerjem, da je sicer super, da se lepo razumeta otrok in novi partner, ampak da to ne gre enačiti z vlogo očeta, se je gospa impulzivno odzvala ampak tu pač ne bom odstopala od tega.	Opozoritev starša na razmejevanje otrokovega odnosa tako z očetom kot s partnerjem, da se to ne more enačiti	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B103	In tu smo tako, vsaj eden ni zadovoljen z nami, z našim mnenjem.	Nezadovoljstvo z mnenjem strokovne delavke	Doživljanje staršev	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B104	In dostikrat očitajo, mama da sem na strani očeta, in oče da sem na strani mame, se pa zdi človeku to kdaj nelogično, to pa tako doživlja vsak od njiju.	Očitanje tako enega kot drugega starša, da je strokovna delavka pristranska	Doživljanje staršev	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
B105	Imam tudi primer, ko je mati prijavila očeta za nasilje in odšla v tujino z otrokom, ki je imel takrat 2 leti in pol. Eno leto se sploh ni javljala očetu, da bi lahko videl in slišal otroka. In potem smo predlagali video stike sodišču. Sodišče je to potrdilo. Oče je prihajal sem, sem bila zraven in videla, kako se je otrok veselil videti očeta in on njo. In potem se je zgodilo tako, da se je mama bala, da bomo dosegli, da bo mogel otrok pridet nazaj in ona je tako pripravila tega otroka, da je otrok kasneje dal glavo dol in ni hotel govorit z očetom. In potem je oče nas krivil, da nismo nič naredili. Potem smo celo predlagali sodišču, da bi poletel bil stik z očetom, da bi prišel otrok domov, ampak potem ko smo mi videli, kako so tej stiki potekali, smo odstopili	Primer zgodbe otroka, ki je bil odtujen od svojega očeta	Primer odtujenega otroka	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	od tega. Ker ta mama verjetno je toliko vplivala nanj, toliko mu govorila o tem očetu. In ko je otrok živel v tujini z mamo, poslušal mamo, se nam je zdelo, da bi bilo prehudo to zanj, videti očeta tukaj po dolgem času. In oče je kr pričakoval, da bomo to naredili in da bomo rešili zadeve. In takrat mi je bilo zelo težko gledati njega in njegovo stisko ter otroka, ki je bil zmanipuliran, in hkrati njegova pričakovanja, da ga bomo zaupali njemu v vzgojo in varstvo. Tukaj so res take zgodbe, ki se te dotaknejo. Ne moreš zakleniti pisarno in to pustiti tukaj. Počasi se moraš sprijaznit s tem, da narediš vse kar je v tvoji moči, gledat moreš koristi otroka. In pridet do enega zaključka, mnenja, da nekako verjameš, da je to za otroka najboljše, čeprav ni idealna rešitev ne za otroka, še manj pa za starša.				

Intervju C

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
C1	Zdaj pri razgovoru s staršema je razgovor tisto orodje, ki je edina ki ga imamo, opravlja pa se ga v sklopu predhodnega svetovanja.	Razgovor s staršema v okviru predhodnega svetovanja	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C2	In že pri recimo dogovarjanju glede stikov, preživnine, pride do tega, da vidiš kako en starš govori o drugem staršu, kot češ »Če do zdaj tega nikoli ni počel, potem sem sigurna, da tega ne bo počel niti	Pripovedovanje enega starša, da drugi starš do zdaj določenih stvari ni počel in jih niti ne bo	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	sedaj«, in tukaj imaš že odtujevanje.				
C3	Gledam, držo ...	Opazovanje drže	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C4	... gledam način komunikacije, gledam torej verbalno in neverbalno komunikacijo.	Opazovanje komunikacije (verbalne in neverbalne)	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C5	Gledam način njune komunikacijske dinamike, torej kako se eden drugega naslavljata.	Opazovanje komunikacijske dinamike med staršema	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C6	Kar pomeni, da je potrebno tukaj kar nekaj znanja glede tega, kako se posameznik odziva, kako dejansko posameznih funkcionira.	Potrebno je znanje o tem, kako se posameznik odziva, funkcionira	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C7	In tu vidiš, kdo je bolj pripravljen, po navadi je to tisti, ki je bolj prizadet, z namenom krepitve moči, ki jo ne izvajam jaz.	Prizadet starš je bolj pripravljen za sodelovanje	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C8	Ker če je konflikt, če gre na sodišče, potem imamo nov postopek, in jaz moram ostati v nevtraln držhi.	Nevtralna držha strokovne delavke v primeru postopkov na sodišču	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C9	Torej če gremo naprej, recimo se dva razideta, in pride oče otrok in reče »je našla ljubimca, me je zapustila in zapustila otroke in zakaj bi zdaj morala imeti stike z njimi?«.	Obtoževanje starša da je zapustil a družino in navajanje tega kot razlog da stikov z otroki ne sme imeti	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C10	In jaz potem tukaj razložim, da imajo otroci pravico do stikov in da je zapustila njega ...	Razlaga strokovne delavke, da imajo otroci pravico do stikov	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C11	... in da tudi, če so otroci v tem trenutku ostali pri njemu na domu, ker je to edini varen in znan kraj, ker je edina korist otrok, da v danem trenutku	Razlaga strokovne delavke, da so otroci ostali pri enem od staršev, ker je	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	pustiš otroka in se potem poslužiš sodnih postopkov, da pride do neke ureditve odnosov.	bilo tam bolj primerno zanje v danem trenutku			
C12	In tukaj je že iz tega razvidno, ko reče »ti si me zapustila, ti si nas zapustila, ti si kriva za razpad te družine.« ...	Uporaba stavka »ti si me zapustila, ti si nas zapustila, ti si kriva za razpad te družine.«	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C13	... že iz tega lahko vemo, da potem tebi stiki ne pripadajo.	Stiki osebi, ki odtuja, ne pripadajo.	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C14	In to je ta tradicionalni del, ker je ogromno ljudi celo strokovnjakov še v tej držbi da je normalno ko oče gre stran, in tukaj imamo probleme.	Ko očetje odidejo iz družine je to normalno	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C15	Če pa se mama odloči, da bo zapustila partnerja in ima drugega partnerja in če on ne pusti teh otrokov da grejo, je ranjen, on je zapuščen, on je prizadet, njemu se zdi, da je izgubil kot moški in ne more svetu pokazati, da je izgubil še kot oče.	Ko mame odidejo iz družine, je pa to s strani očetov doživljeno kot ranjenost, zapuščenost, prizadetost, izgubo	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C16	To so stavki, ki izhajajo iz vrednostnega sistema vsakega posameznika, ki je oblikovan.	Stavki, ki izhajajo iz oblikovanih osebnosti posameznikov	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C17	Naša naloga je v svetovalnem delu, da prepoznavamo, kdo od teh dveh staršev ima zmožnost uvida ob argumentaciji in svetovanju.	Prepoznavanje kdo od staršev ima zmožnost uvida v dogajanje	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C18	In je ravnal tako samo zaradi bolečine in strategij preživljanja bolečine.	Prepoznavanje kdo je ravnal odtujoče zaradi bolečine in strategij preživljanja bolečine	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C19	Ali je to posameznik, ki ima osebnostno zgradbo takšno, da se kljub vsemu temu naštetemu nikoli njegovo mišljenje in drža	Prepoznavanje ali ima odtujoč starš osebnostno zgradbo, ki se	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	ne bo spremenila in ne zato, ker noče zato, ker ne zmore.	ne bo nikoli spremenila oz. spremenila njegovega mišljenja, saj to ne zmore			starševsko odtujevanje
C20	Tukaj govorimo o osebnostnih motnjah.	Odtujevanje kot posledica osebnostnih motenj	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C21	Statistično je dokazano, da večina staršev, ki odtujujejo otroke, so narcistične drže.	Odtujujoči starši so statistično večinoma narcistične drže	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C22	In tukaj se potem ugotavlja torej v sklopu razgovorov, ko svetuješ, in ta oseba vztraja, ne sodeluje, potem pride do izgube odnosa.	Vztrajanje odtujujočega starša ter nezmožnost sodelovanja in posledično izguba delovnega odnosa	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C23	Ker ta oseba ti ne zaupa, ti nisi na njegovi strani in tukaj gre za diskreditacijo strokovnega delavca na način, da je nestrokoven neprofesionalen in pristranski.	Nezaupanje v strokovno delavko, označevanje kot nestrokovne in pristranske	Doživljanje staršev	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C24	Torej to so nesodelujoči uporabniki, ki ne bodo sodelovali.	Nesodelujoči uporabniki	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C25	In bomo imeli tukaj pritožbe, inšpekcije in vse, kar je možno.	Pritoževanje, prijava na inšpekcijo	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C26	Lahko si pa misliš, kakšna travma se dogaja otroku.	Travma, ki se ob vsem dogaja otroku	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C27	Do tega, da se odvzame pravica do stikov, do česar večkrat v mojem postopku pride do tega.	Odvzem pravice do stikov staršu, ki odtuja	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
C28	Je zelo pomembno torej, da se socialni delavec priuči vseh znanj.	Pomembnost priučenosti socialne delavke različnih znanj	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C29	Ni vsak za vsako področje, zato seveda tukaj je stvar posameznika in potem kadrovanja, da se na določena področja da nekoga, ki ima afiniteto in znanje za to.	Pomembnost, da je na področju zaposlena oseba, ki ima afiniteto za to področje	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C30	Ker je tudi zelo stresno lahko.	Stres	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C31	Tukaj so hudi osebni in drugačni napadi in absolutno je pomembno, da ostaneš in da ne izgoriš, da lahko to počneš, meni je zadeva v izziv še vedno..	Osebnostni napadi na strokovne delavke	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C32	Če poznaš vsaj malo literaturo, npr. Družine, kako v njih preživeti, Psihologija družine od Gabi Čačinovič ipd.	Poznavanje literature o družinah	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C33	Poznaš faze žalovanja, strategije preživljanja travme in res znanje o osebnostnih motnjah.	Poznavanje faz žalovanja, strategij preživetja, znanje o osebnostnih motnjah	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C34	Znanje o verbalni, neverbalni komunikaciji je tisto, kar je zelo pomembno, da prepoznaš dogajanje in ti pri podajanju mnenja pomaga.	Znanje o verbalni in neverbalni komunikacije za lažje prepoznavanje dogajanja in pisanja mnenja sodišču	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C35	Zato je absolutno potrebno poznavanje problematike v družini, kakšne so razvojne stopnje pri otroku.	Potrebno je poznavanje problematike v družini, razvojnih	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		stopenj pri otroku			
C36	Lahko se zgodi, da otrok ni varno navezan, kaj je tisto, kar je zanj v tem trenutku potrebno, pomembno.	Poznavanje (ne)varne navezanosti otroka	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C37	Ja poskušamo dat te elemente pred oči, plastično, na način, kar smo zaznali.	Plastična, direktna razlaga staršu o zaznavi elementov odtujevanja	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C38	Ne vem recimo starš reče »jaz ne odtujujem, kaj sploh to je?« In mi razložimo, da po domače je to, če grdo govorimo o drugemu staršu pred otrokom.	Razlaga staršu, da je odtujevanje grdo govorjenje o drugemu staršu	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C39	In odgovor je kdaj nikalen, da on pa ne govori grdo.	Zanikanje starša, da ne govori grdo o drugem staršu	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C40	In odgovorimo, otrok je na stiku pod nadzorom povedal, da je mamici lažje pridobivat denar, zdaj ko ni ona z njo.	Razlaga staršu, da je otrok povedal na stiku o stvareh, ki jih sam od sebe ne more vedeti	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C41	In soočim, da to ni stavek, ki ga izreče petletna deklica, če ne bi to nekje slišala.	Razlaga staršu, da je otrok povedal na stiku o stvareh, ki jih sam od sebe ne more vedeti	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C42	Potem spet ni uvida, in to zanika, zato jaz ko vidim, da ni uvida, to ne priporočam ostalim sodelavkam, ker to je izguba energije in časa.	Izguba časa in energije v primeru, da starš dlje časa nima uvida v svoja odtujujoča ravnanja	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C43	Ko imamo pred sabo osebo, ki odtuja in ki v razgovoru da vedet, da razume kaj govoriš, da sprejema to in da je pripravljen sodelovat in spreminjat mnenje, potem je lahko delovni odnos naprej tak kot je.	Vlaganje v sodelujoč odnos v primeru starša, ki ima sicer odtujujoča ravnanja, je pa pripravljen sodelovat,	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		razume kar mu strokovna delavka pove			
C44	Lahko mu tudi ponudiš osebno pomoč, vključitev v kakšne druge programe, npr. neverjetna leta, društvo za nenasilno komunikacijo ...	Ponujanje vključitev v osebno pomoč ali pa programe kot so Neverjetna leta, vključitev v DNK	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C45	... da dobi še druge izkušnje in da sliši še druge osebe.	Predlog za vključitev v razne programe z namenom pridobivanja drugih izkušenj in poslušanja drugih	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C46	Jaz sem zelo odkrita pri tem vsemu, ker je to najboljša možnost.	Odkrita podelitev opažanj odtujevanja	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C47	Nisem nikoli tukaj v tej pasivni vlogi, da bi samo bila v vlogi poslušalca.	Izogibanje pasivni vlogi poslušalca	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C48	To je svetovanje, zato sem dolžna jih seznaniti in jim tudi plastično razložiti in se poskušam spustiti na takšen nivo, kot vidim, da razumeta.	Svetovanje staršem, razlaga in opisovanje situacije staršem na način, da razumeta	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C49	In kot pravim jim dam priložnost, da vidim ali bosta uspela it iz partnerske vloge, katera se razpada in dejansko ne obstaja več in se vživeti v starševsko vlogo.	Dajanje priložnosti, da starša odideta iz (razpadlih) partnerskih vlog v starševsko vlogo	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C50	Zato včasih to tudi povlečemo, da pride do neke točke, ko to zmoreta.	Dajanje časa staršema, da prideta do točke, ko se zmoreta posvetiti starševski vlogi	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C51	Takrat tudi ponudim osebno pomoč, da se vključijo.	Vključitev staršev v osebno pomoč	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
					starševsko odtujevanje
C52	Tukaj je tudi zelo težko.	Zelo težko	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C53	Torej razlagat, poudarjat, da so možnosti, da otroke obdrži.	Razlaga, poudarek na tem, da so možnosti, da se otroke obdrži	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C54	Svetujem, da si vzame čas za otroke.	Svetovanje, da si starš vzame čas za otroke	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C55	Na primer ko je zraven še nov partner, da se ga za čas stika odslovi, če se opaža, da ga/jo otroci dobro ne sprejemajo.	Predlog, da se v primeru nesprejemanja novega partnerja s strani otrok, tega partnerja za čas stika odslovi	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C56	Da bo potreben čas, da otroci pridejo do dejstva, da si mama želi stikov in da si jo bodo želeli videti.	Razlaga, da bo potreben čas, da otroci pridejo do tega, da si bodo starša želeli videti	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C57	Svetujem, da vztraja pri tem.	Svetovanje, da starš vztraja	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C58	Probam večkrat razložiti, razčleniti, pa dodam tudi kdaj svoje izkušnje.	Podelitev osebnih izkušenj	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C59	Nekateri rabijo, prav vodenje in svetovanje, to je ta šibkejša starševska moč in tukaj se pustijo	Potreba starša po vodenju in svetovanju	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	svetovati in tukaj tudi sodelujejo.				starševsko odtujevanje
C60	Sklenemo dogovor, načrt izvajanja stikov pod nadzorom.	Dogovor o stikih pod nadzorom	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C61	Seveda se povabi enega in drugega starša, po navadi ne sodelujeta, zato izvedemo individualni razgovor	Opravljanje individualnega pogovora, ko skupen ni mogoč	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C62	Naša naloga je, da ustavimo neprimerne vsebine ...	Opozoritev na neprimerne vsebine na stiku	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C63	... da se na stik ne sme zamujat ...	Opozoritev na zamujanje oz. točnost	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C64	Da je upravičene zadeve treba pravočasno obvestiti.	Opozoritev, da je treba obveščati o odsotnosti pravočasno	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C65	Da pridejo pripravljeni.	Opozoritev, da pridejo na stik pripravljeni	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C66	Da prinesejo kakšne prigrizke, igrače to, kar vejo, da otrok ima rad.	Predlog, da na stik prinesejo nekaj, kar ima otrok rad	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C67	V primeru govoričenja o drugemu staršu ali pa o postopku, zadevo zaustavljamo, ne takoj, probamo s preusmerjanjem pozornosti, sicer pa ustavimo stik, tudi če je na odredbo sodišča določeno.	V sklopu stikov pod nadzorom se v primeru govoričenja o drugemu staršu stik ustavi in se ga ne nadaljuje	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
C68	Svetujemo staršem, poslušamo starše ...	Svetovanje in poslušanje starša	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C69	... jih pa napotimo tudi k zunanjim institucijam, npr. Šentprima je dobra pri izvajanju psihosocialne pomoči.	Napotitev starša za vključitev v psihosocialno pomoč, recimo Šentprima	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanjem s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C70	Ta drugi, če ima uvid, se lahko vsaj sodeluje, večinoma pa je s tem drugim staršem, ki odtuja težko sodelovati.	Vloženega več truda v starša, ki odtuja	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C71	Najprej začnemo z razbremenitvijo.	Razbremenitev otroka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C72	Vprašaj »Kaj hodiš v šolo, koliko imaš let, kje živiš, kdo živi s teboj, kako se tvoji starši?« in potem vidiš kako gre naprej.	Postavljanje razbremenilnih, lahkkih vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C73	Pa vprašaj »kako je očka, kako mama?«.	Vprašanja usmerjena tako na otrokovo doživljanje mame, kot očeta	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C74	Pa vprašaj »ali bi imel stike z očkom?«, pa odgovori, da »ne, ker bi mamica bila jezna«, in ti je jasno, kaj se dogaja.	Vprašanje po želji za stike s staršem	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C75	In to si razložiš tako, ker veš, da otroci si izberejo enega starša.	Otrok si izbere enega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C76	Enega je izgubil in zdej bo še drugega izgubil, če ne bo ugajal drugemu, torej gre se za strategijo preživetja.	Ugajanje enemu staršu kot strategija preživetja otroka	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C77	In preko teh izjav pol zlagaj sliko skupaj.	Razvidnost v odtujenost	Prepoznavanje starševskega	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		otroka na podlagi njegovih izjav	odtujevanja pri otroku		z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C78	Pri odtujevanju gre za psihološko nasilje ...	Starševsko odtujevanje je psihično nasilje	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C79	... naša družba še nima dovolj prakse, tudi sodišče ne.	Pomanjkanje prakse o starševskem odtujevanju	Česar primanjkuje	Predlogi za boljše izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C80	V enem primeru, kjer gre za odtujevanje, sodišče recimo ni še nič odločilo, niti kazen ni izreklo, pa je zamujal, ni obveščal, se je izmikal.	Pomanjkanje znanja sodišč o starševskem odtujevanju	Česar primanjkuje	Predlogi za boljše izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C81	Pa po navadi rečemo že staršem, da razbremenijo otroka, po navadi želijo potem sodelovati in jim je cilj, da se to razrešuje, zaupajo v center.	Prošnja staršem, da otroka pred pogovorom razbremenijo	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C82	In otroci pridejo v pisarno,	V pisarni	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C83	jim dam kaj za risat,	Risanje	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C84	daš kakšen bonbonček, prinesem kakav, čokolado, vse tisto, kar otroka malo razveseli.	Razveselitev otroka s sladkarijami, kakavom	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C85	To je metoda risanja, kako otrok nariše, koga nariše, ali bo samo mamo narisal, ali bo še kdo tretji na risbi, ali bo vse v črnih barvah.	Opazovanje risbe, ki jo je otrok narisal	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C86	Slika je uporabna tehnika za prepoznavanje čustev in poteka dogodkov v družini.	Risba kot tehnika za prepoznavanje čustev in poteka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		dogodkov v družini			
C87	In vprašanja odprte narave, pa tudi konkretne narave.	Postavljanje odprtih ter konkretnih vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C88	Odkvisno je od starosti otroka.	Odkvisno od starosti otroka	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C89	Pri 15. letih pa že pišejo izjavo na zapisnik, so delno poslovno sposobni.	Otroci stari 15 let pišejo izjavo na zapisnik	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C90	Včasih grem v šolo, da niti starši ne vejo ...	V šoli	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C91	... prav kadar sumim na odtujevanje in psihično nasilje nad otrokom in se zmenimo s svetovalno službo, to je pač naša zakonska pravica..	Nenapovedan pogovor z otrokom v šoli, ko obstaja sum na odtujevanje	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C92	V enem primeru je enkrat prišlo do spora med otroci, oče je klical policijo in obtoževal mamo, da ne nadzoruje situacije z otroki. In potem smo se malo pogovarjali in vprašali enega, koliko časa bi rad bil pri očetu. In je otrok odgovoril 30 dni. Pa sem potem vprašala, če bi mu bilo v redu, da 30 dni ne vidi mame. Pa je takoj rekel, da bi to bilo preveč, da to pa ne. Pa je povedal, da že tako bi rad mamo poklical vsak drugi dan in jo slišal, pa jo ne, zato ker mu tata ne dovoli. In to so te veščine, kjer ne smeš sugerirati odgovore, ampak spraševati na ta način, da ti dobiš odgovor.	Postavljanje vprašanj, ki ne sugerirajo odgovora	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
C93	Že če vprašaš če se česa boji, mu nekaj sugeriraš.	Vprašanje »Česa se bojiš?« sugerira odgovor	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C94	Raje vprašaš, »Ali je kakšna zadeva, ko si vesel, mi lahko poveš kako je to? Ko si žalosten, kako je to?«.	Postavljanje vprašanja »Ali je kakšna zadeva, ko si vesel, mi lahko poveš kako je to? Ko si žalosten, kako je to?«	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C95	Vprašaš, »Kateri dan je danes v tednu?, Koliko dni ima teden?, Koliko je ura?«, ali zna štet da oceniš orientiranost v času in prostoru.	Postavljanje vprašanj za orientiranost v času in prostoru	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C96	Moreš ocenit ali je sposoben razumet, zakaj smo tukaj, kakšne so posledice želja.	Ocenjevanje ali je otrok sposoben razumet namen pogovora, posledice njegovih želja	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C97	In vprašaš, če je kakšna stvar, ki se je ustraši, pa odgovori, da se boji pajkov, in naprej razloži da zato, ker se boji, da ga bo ugriznil ipd.	Postavljanje vprašanja »Je kakšna stvar, ki se je ustrašiš?«	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C98	Pa se spustiš tudi sam na nivo otroka.	Spuščanje na raven otroka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C99	In uporabljamo tudi vprašanje čarobne palčke, Torej »Kaj bi si ti želel, da bi se zgodilo?«.	Vprašanje čarobne palčke	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C100	In glavni interes je tukaj, da se ugotovi, kdo je tu nasilen ali seveda kdo je odtujen, kdo otroka pumpa.	Namen pogovora je ugotoviti, kdo od staršev je nasilen, kdo odtuja in otroka obremenjuje	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C101	In potem ga moramo razbremenit ...	Razbremenitev otroka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			pogovoru z otrokom		starševsko odtujevanje
C102	... in mu povemo, na koga se lahko obrne, ko se bo to ponovilo.	Ozaveščanje otroka na koga se lahko obrne, ko ga starš obremenjuje	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C103	Da to morajo odrasli rešiti, da to ni njegova skrb.	Ozaveščanje otroka, da zadeve staršev niso njegova skrb	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C104	In seznanjaš jih s tem, kaj je to nasilje.	Ozaveščanja otroka, kaj je nasilje	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C105	Na splošno je to zelo zahteven del, zato je dobro biti v dveh, bit zraven, poslušati ...	Pogovor z otrokom je zahteven za strokovno delavko	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C106	Ja po navadi ne želi govoriti o temu staršu	Otrok ne želi govoriti o odtujenem staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C107	ali pa govori samo grdo.	Otrok govori grdo o odtujenem staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C108	Potem, če ga spomniš na to, kako je bilo prej pred vsem tem, nima spomina na to, ker je prišlo do blokade dejansko, ker mora ohraniti lojalnost.	Slabo pomnjenje o odtujenem staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C109	Je pa razlika, ko npr. vidiš otroka, ki je imel starša, ki je bil do njega nasilen, taki otroci so v strahu, je zaznat strah, iz celotne drže in vsega, ko vidiš, da bi ga rad videl, ampak da si želi, da bi se spremenil.	Drugače je v primeru, ko otrok doživlja nasilje s strani starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C110	Pri odtujenem otroku pa je suverena drža, govori zavedno, da je to tako.	Suverena drža	Prepoznavanje starševskega	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			odtujevanja pri otroku		gre za starševsko odtujevanje
C111	In to je prevzeta drža ...	Prevzeta drža	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C112	... odklonilna drža ...	Odklonilna drža	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C113	... ki jo posnamejo od drugega starša.	Posnemanje odtujujočega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C114	Dejansko se ta starš tako vede, in ti da si mu čim bolj podoben, ponavljaš za njim, ponavljaš njegove besede.	Posnemanje odtujujočega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C115	Tako da je videt razlike, kakšna vrsta nasilja je prisotna. In to so veščine, izkušnje, ki se jih navadiš v praksi.	Izkušnje in veščine pripomorejo k zaznavanju vrst nasilja in razlikovanja	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C116	Mi smo tukaj, da otroke slišimo.	Poslušanje otrok	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
C117	Tudi če prepoznamo, da je odtujen, tudi če prepoznamo, da je žrtev nasilja, tudi če prepoznamo, da uporablja strategije preživetja, otroci zato niso krivi.	Krivda za dogajanje ni otrokova	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
C118	Ravnanje otrok je posledica dogajanja v družini in seveda se potem odziva kot zmore in zna.	Ravnanje otrok je posledica dogajanja v družini	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
C119	Ustanove so tukaj, da prepoznavajo, kaj je želja otrok in ali je to tudi v njegovo korist.	Ustanove morajo prepoznavati kaj je želja otrok in ali je v njihovo korist	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
C120	Ampak če otrok odklanja enega starša, tudi če je odtujen, ga ne moreš prisiliti.	Otroka, tudi če je odtujen, ne moreš prisiliti v	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		stike s staršem, ki ga odklanja			
C121	Žal ti otroci so hudo poškodovani, potem po navadi predlagamo vključitev v psihoterapevtsko obravnavo, se pa čaka eno leto na klinično psihologinjo.	Predlog za vključitev v psihoterapevtsko obravnavo tistih otrok, ki so huje poškodovani	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C122	Lahko se vključi tudi svetovalni center ...	Vključitev otroka v svetovalni center	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C123	Ker če vidimo, da otrok z nami ne sodeluje, kar je običajno pri odtujenih otrocih, ker jih drugi starš pumpa.	Običajno odtujeni otroci ne sodelujejo s strokovnimi delavkami	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C124	Še posebej, ko zapišemo, da prepoznavamo odtujevanje, predstavijo otroku, da z nami ne morejo sodelovati.	Otrokom starši predstavijo strokovne delavke kot nekoga, s komer ne morejo sodelovati	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C125	In potem se predlaga zagovorništvo, glas otroka pri varuhu človekovih pravic in ko so neke zunanje ustanove, potem pa nekako popustijo, pa mogoče kaj sodelujejo.	Predlog vključitve zagovornika otroka	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C126	Seveda upajoč, da bodo tudi te ustanove prepoznale, kar mi prepoznavamo.	Upanje, da bodo tudi zunanje ustanove prepoznale odtujevanje	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C127	Ja se jim sledi, se jih sliši.	Se sledi otrokovim željam	Sledenje otrokovim zahtevam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
C128	Ker dejansko mi poskušamo postopoma uvesti stike, se pravi pri nekaterih primerih odtujevanja poskušamo postopoma vseeno dat neke možnosti, dat stike in potem opazujemo, kako to gre.	Poskuša se ohraniti stike z odtujenim staršem in se opazuje dogajanje	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
C129	Potem pridemo do točke, ko rečemo; ta otrok rabi ogromno energije za vzdrževanje drže lojalnosti drugemu staršu, in to je hudo mučenje za otroka,	Prepoznavanje, da odtujen otrok potrebuje ogromno energije za vzdrževanje lojalnosti odtujujočemu staršu	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
C130	tukaj bodo velike posledice, za kasneje, in vključimo otroka v psihoterapevtsko obravnavo.	Prepoznavanje, da bodo zaradi otrokovega truda pripadanja odtujujočemu staršu zanj hude posledice v prihodnosti	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
C131	No tam, kjer so otroci v strahu do drugega starša, ker se je izvajalo tako in drugačno nasilje, po navadi ne znajo odkloniti, ker menijo, da je to ljubezen do tega starša, da se bojijo temu staršu reči ne, izraziti svoje mnenje, tam je treba zaščititi in prepovedati stike, tudi če ta otrok reče, da bi ga rad videl.	V primeru nasilja se otrokovih želj ne upošteva ampak se jih zaščiti in stike prepove	Primer, ko je težko upoštevati otrokove mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
C132	Tudi tam, kjer so še skupaj se dogaja to.	Odtujevanje poteka tudi v družinah, kjer sta partnerja še skupaj	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C133	Npr. v primerih različnih vzgojnih metod; ko mama reče da otrok nekaj ne sme, oče pa reče, da ne posluša mame in da kar naj naredi po svoje, in že to je odtujevanje, je pa pri nas to normalno.	Ko en starš otroku reče, da nekaj ne sme početi, drugi pa mu reče, naj naredi kar hoče in naj ne posluša tega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
C134	Zdaj imam en primer, mamica, stiki pod nadzorom. Dejansko njena starševska skrb ni bila vprašljiva. No in naš tim je prepoznal od začetka, da se je šlo za odtujevanje. To je oče, ki je prijavil mamo na policijo za zanemarjanje in surovo ravnanje, ker jih je zapustila in od	Primer dveh otrok, kjer poteka starševsko odtujevanje s strani očeta	Primer odtujenega otroka	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	takrat do takrat ni imela stikov z otroki in zdaj maltretira, ker hoče stike. No in mi smo to obravnavali in prepoznali elemente odtujevanja pri očetu in dali predlog, da se stiki izvajajo en teden pri očetu, en teden pri mami. In starejši otrok se je upiral, da ne in ne. No in v razgovoru sta obe kolegici povedali, da uporablja stavke, ki niso skladni z njegovo starostjo, da nima spomina za nazaj, čeprav je star 12 let. Da se opaža, da se boji za očeta posredno bolj kot zase, zaradi novega partnerja, ki ga mati ima. In to držo je otrok držal dolgo časa. In potem smo šli v zmanjševanje stikov, in oče nas je napadal, da otrok tega noče, da ga silimo. In enkrat kot za vraga, je partner od mame na prevzemu resnično prišel in napadel očeta pred tem petletnim otrokom. In potem smo seveda dali stike pod nadzorom mami zaradi zagotavljanja varnosti, ker je bila zraven, ko se je to zgodilo, očitno je tudi vedela, da se bo. In seveda on je takrat kljuboval in mislil, da se bo odtujevanje tukaj pozabilo. Mama je bila v krogu nasilja, šla je iz enega kroga v drugega. In tukaj je delo z njo bilo večkrat. Je minimalizirala in racionalizirala in je njena potreba po varnosti. V novem partnerskem odnosu je ta tip njej dal varnost. In seveda kot žrtev klasičnega nasilja, v krogu nasilja, minimalizacija, racionalizacija, nezmožnost uvidet trenutne potrebe otrok,				

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	postavljanje lastne potrebe, potrebe po partnerski zvezi, zaščiti varnosti, ljubezni ... nad potrebami otrok. In tako je bilo, starejša je odtujena in lojalna očetu, ta mlajša pa ni odtujena, se še drži.				
C135	Nam je na razpolago supervizija ...	Supervizija	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C136	... ampak jaz trenutno nisem vključena, ker meni je v danem trenutku, ko moram o takih stvareh odločati, najbolj pomembno timsko delo, torej intervizija.	Intervizija	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C137	Intervizija, izmenjevanje informacij, iskanje rešitev, preverjanje kaj vidiš, kaj slišiš.	Izmenjevanje informacij, iskanje rešitev, preverjanje svojih opažanj s sodelavkami	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C138	Timsko delo je najvišja oblika sodelovanja, ena od najboljših metod, ki se jih lahko uporabi.	Timsko delo kot najvišja oblika sodelovanja	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C139	Tim za družino je tukaj, zdej nas je 10, 11 kolegic, ki dejansko delajo na področjih zaščite ogroženih otrok, težav v odraščanju in vedenju, rejništva, posvojitve, osebne pomoči in imamo enkrat tedensko tudi time in tam tudi preverimo te zadeve, predebatiramo oz. sklicujemo dodatne, ožje delovne time.	Tim za družino, v katerega so vključene strokovne delavke s področja zaščite ogroženih otrok, težav v odraščanju in vedenju, rejništva, posvojitve ter osebne pomoči	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C140	Prva zadeva je to, da je to tako hudo vdiranje v zasebnost, da mora strokovni delavec podeliti vse, kar ima in pridobiti mnenje ostalih članov, ki imajo vse to znanje.	Ker gre za hudo vdiranje v zasebnost ljudi, je treba pridobiti mnenja ostalih sodelavk s temi znanji	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
C141	Da se lahko stoprocentna objektivnost ...	Timsko delo kot zagotavljanje stoprocentne objektivnosti	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C142	... da se naredi čim manjša škoda oz. nobena škoda.	Timsko delo kot zagotavljanje, da se naredi čim manjša škoda oz. nobena škoda	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C143	In hkrati da ti da tudi potrditev tebi kot posamezniku.	Timsko delo daje potrditev strokovni delavki kot posameznici	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C144	Hkrati pa je to mnenje centra in ne moje mnenje, kot osebe.	Timsko delo kot mnenje centra in ne mnenje strokovne delavke kot osebe	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C145	Ampak prav zaradi te kompleksnosti, zaradi staršev, ki zahtevajo vsak svoje, ti da veliko v smislu tega, da veš, da je bilo to narejeno za prav in da več glave ne more falit prav vse.	Timsko delo kot odgovor na kompleksnost zadev ter dejstva, da več glav več ve	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C146	In nekaj kar vedno naredim je to, da druge kolegice opravijo razgovore z otroki in večinoma ne jaz, prav zaradi tega, da so to različna mnenja, da kolegice vstopijo v pogovor z otrokom in ne poznajo starše, kar je seveda timsko sodelovanje.	Druge sodelavke, ki ne poznajo staršev, opravljajo pogovor z otroki, da je tako več različnih mnenj o dogajanju v družini	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C147	In hkrati seveda podpora delodajalca.	Podpora delodajalca	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C148	Kadar pride do pritožbe in vsega tega, da je seznanjen delodajalec, da vejo, kaj delaš, da vejo, da je to napad zaradi tega, ker je to neka	Seznanjenost delodajalca o delu, o pritožbah zoper strokovne delavke ter da	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	osebna zgradba, ki je takšna, da se te stvari ponavljajo in da se ne dvomi o delu, ki je bilo prej ocenjeno kot uspešno in učinkovito v nešteti primerih.	delodajalec ne dvomi o delu strokovne delavke			
C149	Torej meni pomaga, da se pogovorim s kolegico za nek tak primer, vsaj dve da predebatiramo zadevo tudi če je redni postopek ...	Pogovor s sodelavko v primeru rednega postopka	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C150	... če je pa izredni postopek, torej začasne odredbe, pa ocene ogroženosti, pa da so vključene najmanj 3 strokovne delavke.	Vključenost vsaj 3 strokovnih delavk v primeru izrednega postopka	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C151	In pa vključitev več ljudi v aktivnosti, torej npr. prevzemi, pogovori ipd.	Vključenost več ljudi v aktivnosti pri delu z družino, kot npr. prevzem otrok, pogovori ipd.	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C152	Ma tukaj zdaj imamo kar nekaj težav.	Je kar nekaj težav	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C153	Zdaj z enim društvom smo imeli strašno slabe izkušnje, smo pošiljali žrtve nasilja tam, potem pa smo ugotovili, da zagovarjajo nasilneže	Slaba izkušnja z enim od društev, ki je zagovarjalo nasilneže	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C154	Z drugimi sodelujemo ampak ugotavljamo, da imajo nekateri blazno zagovorniško držo in dajejo kritiko na center.	Sodelovanje z ostalimi institucijami, vendar se ugotavlja, da imajo nekateri zagovorniško držo in kritizirajo center	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C155	Ne razumejo naših nalog in kaj vse moramo narediti in kaj ne.	Nerazumevanje zunanjih institucij, kaj je naloga centra	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			in ostalimi povezanimi z družino	starševsko odtujevanje	
C156	Ker mi smo edini, ki imamo celotno sliko situacije.	Center za socialno delo ima edini celotno sliko situacije v družini	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C157	Po navadi se sodeluje, se tudi dokaj konstruktivno sodeluje tudi s policijo.	Policija	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C158	Po navadi oni se na nas obrnejo, ko imajo stisko in mi smo potem sklicatelji MDT-ja.	Obračanje zunanjih institucij na CSD	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C159	To so po navadi organizacije, institucije, ki dajo en del informacij, rabijo našo povratno informacijo in našo zaščito, ker ne vedo, kaj bi delali v nekih določenih primerih.	Potreba zunanjih institucij, organizacij, po povratni informaciji CSD, ko ne vejo kaj narediti	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C160	Ali pa npr. smo vsi zavezani, da prijavimo sum nasilja, in potem oni nas kličejo in nam prijavljajo.	Prijavljanje o sumu nasilja na CSD s strani zunanjih institucij	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C161	Maksimalno da naš tim deluje kuhinjska ura. Super.	Maksimalna podpora	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C162	A imamo probleme z odvetniki. Imamo res slabe izkušnje.	Težave z odvetniki	Izzivi ali dileme povezani s postopki na sodišču	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C163	Če jih ne bi bilo v teh postopkih, bi imeli dosti lažje možnosti sklepanja sporazumov z ljudmi v	Če odvetnikov ne bi bilo v postopkih, bi imeli lažje	Izzivi ali dileme povezani s	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega	Podpora, ki jo strokovna delavka

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	postopkih, kadar so že na sodišču.	možnosti sklepanja sporazumov z ljudmi	postopki na sodišču	dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	prejema ob delu z družino
C164	In kar se tiče sodišča, da premalo narokov sklicujejo, torej da bi morali tudi sami spoznati stranke, da bi si lahko ustvarili neko osebnost, tudi izkušnjo s tem.	Sodišča sklicujejo premalo narokov, ne poznajo svojih strank in to bi bilo treba spremeniti	Izzivi ali dileme povezani s postopki na sodišču	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C165	Oni se izognejo, dokler se vleče toliko postopek, da izgubijo voljo in denar in sklenejo sodno poravnavo.	Sodišča se izognejo reševanju zadev, vlečejo postopek, izgubijo voljo ter nato sklenejo sodno poravnavo	Izzivi ali dileme povezani s postopki na sodišču	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C166	Pa še kakšnega delavca, Če bi bile vsaj 3, glede na število, ki ga imamo, bi bilo to super.	Več zaposlenih na področju dela z družino	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C167	Da bi bilo delo bolj sproščeno, da bi bile tri na področju, bi lahko bilo delo bolj kvalitetno.	Bolj kvalitetno in sproščeno delo v primeru več zaposlenih na področju	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C168	Večkrat bi jih lahko povabil ljudi, večkrat zvajal mediacijo, boljše spremljal, svetoval.	Večkratna srečanja, boljše spremljanje in svetovanje v primeru več zaposlenih na področju	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C169	Je vse nabito na urniku.	Čas, prepoln urnik	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C170	In nimaš kdaj pisat, in nesem si domov tudi te stvari, in pol je vsega preveč.	Ni časa za pisanje v službi, posledično nošenje službenih zadev domov	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C171	In potem si mislim, da moram vse hitro napisat, da mi ne gre iz glave.	Pisanje zadev na hitro, da ji ne grejo iz glave	Izzivi ali dileme povezani s	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega	Podpora, ki jo strokovna delavka

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			strokovnim delom	dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	prejema ob delu z družino
C172	In na podlagi tega bi bil tudi večji učinek, bolj zadovoljni ljudje.	Bolj zadovoljni ljudje kot posledica večjega kadra na področju družine	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C173	Je pa res, da tu na tem območju, je zelo kompleksno, vsak dan je nekaj, kar te vrže iz tira.	Kompleksnost območja enote CSD	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C174	Če ti rečem, da je otrok bil zaprt v kletko ... Da imam to za videt v 21. stoletju.	Otrok, ki je bil zaprt v kletko	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
C175	Teh osebnostnih motenj je toliko in to ni prepoznano in ni zdravljeno.	Osebnostne motnje pri enem ali pri obeh starših	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Intervju D

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
D1	Pri svojem delu vedno izhajam iz zaupanja v starše oz. ljudi, da prihajajo sem z najboljšimi nameni, postopki, rešitvami za svoje otroke.	Zaupanje v starše, da prihajajo z najboljšimi nameni za svoje otroke	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D2	Ekstremno, se ne bi spomnila, da bi nekdo eksplicitno rekel, »Ne dovolim da ti vidiš mojega otroka, ker si pokvarjena baraba«, ali pa grde izraze že na prvem srečanju govoril.	Starši ne odtujejo na način da bi rekli da ne dovoljujejo, da drug starš otroka vidi	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuje	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
D3	Ampak so bolj taki, med vrsticami pripombe, »Sej sem bila vedno sama«, Sej otrok te praktično ni poznal«, »Sej ti si samo delal«, »Sej si bil samo pri svojih«, »Otroka sploh nisi želel, želel si, da bi splavila!«.	Posredni stavki, s katerimi starši odtujejo	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuje	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D4	Kar bolj izhaja na to partnersko bolečino, ampak so to tudi eni signali, na katere je treba biti pozoren.	Prepoznavanje kdo je ravnal odtujoče zaradi bolečine in strategij preživljanja bolečine	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D5	Pri predhodnem svetovanju, naj bi bile stvari zaključene v tretjem razgovoru.	Predhodno svetovanje naj bi se zaključilo v tretjem razgovoru	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuje	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D6	... se dela na tem, da daješ na plano koristi otrok.	Osredotočanje na korist otroka	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuje	Sodelovanje s staršem, ki odtuje	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D7	Kar je ključno zame, jaz dosti dam na delo v paru.	Skupni razgovor z obema staršema	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D8	... se pravi da raziskuješ, kar lahko eden starš naredi za izboljšanje odnosa z otrokom in drugim staršem in obratno.	Raziskovanje, kaj lahko en starš naredi za izboljšanje odnosa z otrokom in drugim staršem	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D9	Dejansko se zmeraj to bojim, da bolj kot pritiskaš na starša, ki namerno ali pa nenamerno uporablja mehanizme, ki pripeljejo do odtujevanja, povečaš samo odpor in pritisk.	Pritisk na starša, ki nenamerno ali namerno uporablja mehanizme, ki pripeljejo do odtujevanja, povečajo odpor in pritisk	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuje	Sodelovanje s staršem, ki odtuje	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D10	Tehnike, ki jih jaz uporabljam je premik iz sedanjosti v kratkoročno prihodnost, npr. »Kaj bi si želeli za otroka čez 3, 5, 15 let?«.	Preusmerjanje pozornosti iz sedanjosti v prihodnost z vprašanjem »Kaj bi si želeli	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuje	Sodelovanje s staršem, ki odtuje	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		za otroka čez 3, 5, 15 let?«			
D11	Večinoma vsi starši rečejo, da bi si želeli imet poštenega, dobrega, srečnega, veselega otroka, in potem delaš kako pa bi konkretno to dosegli.	Delo s starši na njihovih željah glede tega, kakšnega otroka si želijo imeti v prihodnosti	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuji	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D12	»Kaj bi vi lahko naredili, kaj je na vaši strani?« ...	Postavljanje vprašanja »Kaj bi vi lahko naredili, kaj je na vaši strani?«	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuji	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D13	... »Česa bi si želeli več, česa manj, česa si sploh ne želite?«.	Postavljanje vprašanja »Česa bi si želeli več, česa manj, česa si sploh ne želite?«	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuji	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D14	Tako da greš večinoma v raziskovanje.	Raziskovanje	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuji	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D15	Opiraš se bolj na to, da vedno znova poskušaš premike naredit.	Opiranje na premike v odnosih	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D16	Ker te stvari, kjer je odtujevanje oz. kjer stiki ne stečejo tako gladko, prej ali slej pristanejo na sodišču.	Pri odtujevanju običajno stvari gredo na sodišče	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D17	In potem kaj dosti se opirat v svetovalnem delu, če moraš oblikovat mnenje, tukaj ti zmanjka.	Težave pri svetovanju staršema, medtem ko je treba pisati mnenje sodišču	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D18	Ker to ni svetovalno ali pa strokovno svetovanje v paru, to je potem že pomoč otroku v sodnih postopkih in se zelo fokusiraš na korist otroka.	Pisanje mnenja je pomoč otroku v sodnih postopkih in je fokus preusmerjen na otroka	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D19	Koliko ti s staršema delaš sploh neobremenjeno, koliko te sploh takrat	Ko so zadeve na sodišču je sodelovanje s starši odvisno	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	slišijo, je zelo odvisno od zunanjih dejavnikov.	od zunanjih dejavnikov	starševskega odtujevanja		starševsko odtujevanje
D20	Se pravi kakšni predlogi so dani na sodišče, so predlagane začasne odredbe, kaj je bilo ugotovljeno že prej, ali je šlo za težave pri stikih, a je eden od staršev, tisti, ki trdi da gre za odtujevanje bil morda prehitel, je za otrokovo starost in za ureditev od prej kako je družina živela želel, zahteval, pritiskal preveč.	Ko so zadeve na sodišču je sodelovanje s starši odvisno od zunanjih dejavnikov	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D21	Dejansko otrok ponotranji, izraža svet starša, ki očrni drugega starša.	Otrokovo ponotranjanje sveta starša, ki očrni drugega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D22	Ne zmore izraziti, nima psihičnega, čustvenega dovoljenja, da izrazi svoje želje.	Otrok ne more izraziti svojih želj saj nima psihičnega in čustvenega dovoljenja od odtujujočega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D23	Zelo usmerjaš na otrokove potrebe.	Preusmerjanje na otrokove potrebe	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D24	Lahko predlagaš stike pod nadzorom, to je v bistvu preventiva za odtujevanje.	Stiki pod nadzorom kot preventiva za odtujevanje	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D25	Če nekdo zatrjuje nasilje oz. neustreznost, posebej pri majhnih otrocih, kjer je pri njih tako intenziven razvoj, da dva meseca pomenita ogromno prekinitiv, tako da lahko to tudi tako narediš, stike pod nadzorom.	Stiki pod nadzorom v primeru zatrevanja nasilja oz. neustreznost ravnanja z otrokom, saj pri majhnih otrocih lahko 2 meseca pomenita veliko prekinitiv	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D26	Pri principu konfrontacije starša z neustreznim ravnanjem, lahko naletiš na odpor.	Soočanje starša z neustreznim ravnanjem	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		lahko povzroči odpor	starševskega odtujevanja		starševsko odtujevanje
D27	To počnem skozi raziskovalna vprašanja ...	Postavljanje raziskovalnih vprašanj	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D28	... recimo, »Kaj bo za otroka to pomenilo, če bo živel brez enega starša?« ...	Postavljanje raziskovalnih vprašanj	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D29	... sicer lahko hitro dobiš odgovor »nič mu ne bo manjkalo, sej ima starega očeta, strica«, »sej itak ju ni maral, kako pa naj bo s takim očetom, ki ju ni maral, ki je želel, da ju splavim«.	Pojasnjevanje starša, da otroku brez drugega starša ne bo nič manjkalo, da itak otroke ni maral ipd.	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D30	Tako da nimaš nič drugega, kot da iščeš majhne razpoke v stališčih, prepričanjih in tudi v ne samo stresnih izkušnjah ampak tudi travmatskih izkušnjah.	Raziskovanje razpok v stališčih in prepričanjih obeh staršev	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D31	Kar imam jaz izkušnje, je obdobje nosečnosti in obdobje po porodu, če se stvari ne razvijajo v skupni skrbi za otroka, lahko stvari pripeljejo do zelo velikih zamer.	Obdobje nosečnosti in obdobje po porodu kot občutljiva obdobja, kjer lahko pride do velikih zamer med staršema	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D32	Ker to je tako občutljivo obdobje obremenjenosti s hormoni, pričakovanji, razočaranji, občutki zapuščenosti, da se zelo težko »odpečejo« te zapečene stvari.	Obdobje nosečnosti in obdobje po porodu kot občutljiva obdobja, kjer lahko pride do velikih zamer med staršema	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D33	To so specifični primeri, kjer moreš vsako zadevo gledat individualno, z razumevanjem.	Razumevajoč pristop k primerom kot specifičnim, individualnim	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D34	Je pa res, da v zadnjem času grem bolj zavestno, osredotočeno na korist otroka in na njihov razvoj.	Zavestna osredotočenost na korist otroka in na njihov razvoj	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			starševskega odtujevanja		starševsko odtujevanje
D35	In nalagaš tudi njim odgovornost, ker to je njihov otrok, to ni naš otrok.	Nalaganje odgovornosti obema staršema	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D36	Včasih smo si jemale ekstremno odgovornost za urejanje odnosov na hrbet in dejansko ne moreš nič premaknit na ta način, ker se drugi ne spreminjajo zaradi tega.	Jemanje odgovornosti za urejanje odnosov v preteklosti, sedaj pa prelaganje le-te na starša	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D37	Kadar je ljubezen, je vse krasno, ko pa je razočaranje, bi pa moral center obe strani razumet, kako je drugi grozen.	Pričakovanje staršev, da bo CSD razumel obe strani, kako je drugi starš grozen	Doživljanje staršev	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D38	... in fokusiraš v to, kar je naše delo.	Osredotočanje na opravljanje nalog CSD	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D39	Ne izgubljaš energije tam stvari, kjer ni naše delo.	Izogibanje porabljanja energije tam, kjer to ni delo CSD	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D40	Če imaš osebne stiske, jaz te razumem, da je težko, ampak za določeno strokovno delo ali pa sočutje, si moreš poiskati tudi ti pomoč.	Predlog, da si starš poišče strokovno pomoč	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D41	Vsi nas namreč skušajo v odvetniško vlogo povleči.	Starševsko prizadevanje, da strokovne delavke prevzamejo odvetniško vlogo	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobnejše starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D42	To so direktne konfrontacije, ki so primerne morda v primerne v situacijah, ko pride do nasilja in policija izda ukrep prepovedi približevanja.	Direktno soočanje staršev z neustreznimi ravnanji je primerno v primerih nasilja	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D43	Če pa zelo hitro na prvo žogo direktno soočaš,	Direktno soočanje staršev iz	Način s katerim se staršem ubesedi	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	tudi iz pozicije moči, avtoritete ...	pozicije moči, avtoritete ne bo doseglo ničesar	prepoznavanje starševskega odtujevanja		gre za starševsko odtujevanje
D44	... ker je treba vedet, da mi na centru imamo blazno moč, ki se jo morda niti ne zavedamo.	Dejstvo, da imajo strokovne delavke na CSD moč, ki se je morda niti ne zavedajo.	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D45	Delat z usodami ljudi, kjer lahko tudi z mnenjem za začasno odredbo, jim obrneš življenje na glavo ...	Strokovno delo kot delo z usodami ljudi, ki jim lahko življenje obrne na glavo	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D46	... je strašna odgovornost in strašna moč.	Strokovno delo kot odgovorno delo, ki ima veliko moči	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D47	In če greš poleg tega še v pozicijo »jaz vem«, potem razen to, da ti bodo socialno všečno pokimali in v najslabšem primeru te fajn ozmerjajo, ne boš dosegel nič.	»Jaz vem« pozicija strokovne delavke ne bo dosegla nič, k večjemu zmerjanje staršev	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D48	Ker preko vprašanj in primerov omogočiš razmislek, npr. »Kaj se lahko zgodi v puberteti, če pride do odtujevanja?«.	Postavljanje raziskovalnih vprašanj	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D49	Lahko pride v postopkih tudi do informacij o spolni zlorabi, na podlagi katerega se bazira nadaljnjo odtujevanje.	Podajanje informacij o spolni zlorabi kot osnova za nadaljnje odtujevanje	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D50	To pa da včasih kdo reče, ta tvoja ničvredna mama, ali ta tvoj barabarski oče, sigurno to je odtujevanje, saj ne da to opravičujem, ampak to se dogaja tudi doma, kjer so še vedno skupaj.	Odtujevanje poteka tudi v družinah, kjer sta partnerja še skupaj	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D51	... ker to se zgodi, ko smo ljudje ranjeni.	Prepoznavanje kdo je ravnal odtujoče	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		zaradi bolečine in strategij preživljanja bolečine			gre za starševsko odtujevanje
D52	Kompetentnosti staršev so se ob razvezah bistveno zmanjšale.	Kompetentnost staršev ob razvezah so se zmanjšale	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D53	Ker si ti fokusiran na lastno bolečino in manj na potrebe otrok in je tisto obdobje akutne stiske in žalovanja za odnosom.	Osredotočanje staršev na lastno bolečino ter žalovanje za odnosom in ne na potrebe otrok	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D54	Zelo težko je ...	Zelo težko	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D55	Zdej vedno se gre v to, kaj lahko vsak posameznik naredi za spremembo.	Osredotočanje na to, kaj lahko vsak posameznik naredi za spremembo	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D56	Ali gre za to, da piše smse, da kliče, da vztraja.	Svetovanje, da starš vztraja	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D57	Nekje je edino možno, da gre na sodišče in predlaga začasno odredbo.	Svetovanje staršu, da gre na sodišče in predlaga začasno odredbo	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D58	Da mu razložiš vse možne stvari, mu razložiš ZPND ...	Razlaga zakonov	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D59	... raziščeš kdo bi njemu lahko pomagal.	Iskanje pomoči staršu	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			odtujenega starša opremiti		
D60	Da naredi vse kar lahko, da gre do varuha, do sodišča, do policije, do družine.	Svetovanje, da starš naredi vse kar lahko in se obrne na čim več ljudi, institucij	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D61	Ker nekateri ljudje imajo tudi jaz poznam konkreten primer, ko je imel en oče hude psihične težave, v depresijo je padel, ker je šlo za kar hudo odtujevanje otroka od njega.	Poznavanje primera, ko je starš imel hudo depresijo, ker se je šlo za odtujevanje otroka od njega	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D62	Meni je ta del težji, kot ta prvi.	Težje delo z odtujenim staršem	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D63	Ker se včasih počutiš nemočnega, veš da tako ni v redu.	Občutki nemoči	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D64	Zelo moreš paziti, da ne greš v koalicijo z njim, ker zelo hitro, simpatično sočustvuješ.	Pazljivost, da strokovna delavka ne gre v koalicijo z odtujenim staršem	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D65	Ker tako in tako ti to po poklicni dolžnosti in občutkih ne gre dol, da se otroka odtuji in hitro greš v neko koalicijo.	Dejstvo, da strokovna delavka lahko hitro sočustvuje z odtujenim staršem	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D66	Npr. da je otrok dojen, npr. do 4. leta, smo slišali tudi take pripombe: »Naj ga neha dojit, zdaj bi pa lahko že bil pri meni«, torej dajanje otrokovih potreb pred svoje.	Svetovanje, da starš da otrokove potrebe pred svoje	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D67	In da usmeriš z vidika potreb kakšni stiki so ustrezni.	Usmerjanje staršev na to kakšni stiki so	Opozorila, znanja in dejstva, s	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		ustrezni, glede na potrebe otroka	katerimi je treba odtujenega starša opremiti		gre za starševsko odtujevanje
D68	Recimo pri majhnem otroku rajše več stikov, pa da so krajši.	Predlog krajših, pogostejših stikov pri manjših otrocih	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D69	Sem govorila z eno mamo, kjer z očetom otroka nista živela skupaj nikoli. Pristala je na dosti neugodne stike po moji oceni za otroka. Sodno poravnavo so naredili in dejansko spi otrok pri očetu. Otrok je začel spet lulat, jecljat in bit agresiven, ker ni bil to nek proces. Sodnik je rekel, da toliko star otrok bi moral že spati pri očetu. Ampak to je nek razvojni kazalec in ne odnosni kazalec.	Primer neustrezno določenih stikov z odtujenim staršem	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D70	Odvisno če so stiki pod nadzorom ali ne.	Odvisno ali so stiki pod nadzorom ali ne	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D71	Če so pod nadzorom, pripraviš tudi otroka, mu vse pojasniš.	V primeru stikov pod nadzorom poteka tudi priprava otroka na stik	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D72	Npr. otrokoma sem razložila, kaj oče spreminja pri sebi, kaj je naredil za spremembo, da so podprti tudi v zunanjih institucijah, da jih ne boš pustil samega s staršem, da boš ustavil vsak poskus kritiziranja ali nalaganja odgovornosti oz. to tudi narediš, da imajo izkušnjo.	Razbremenitev otroka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D73	In enako staršem poveš kaj je dovoljeno, torej spodbuda, pohvala otrok ...	Opozoritev na to kar je dovoljeno na stiku	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
					starševsko odtujevanje
D74	... pa tudi kaj je neustrezno, torej da otroka obremenjuje s svojimi stiskami, svojimi strahovi, čustvi, pričakovanji, grobosti, zahtevami.	Opozoritev na neprimerne vsebine na stiku	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D75	Zato mu skušaj povedat, da naj se osredotoči na otroka, na šolo, na to kaj ga veseli in kaj ne ...	Svetovanje, da se na stiku starš osredotoči na otroka in njegovo doživljanje	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D76	... da zmore prenesti tudi negativna in neprijetna čustva.	Priprava na doživljanje negativnih in neprijetnih čustev	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D77	Da je to odraz otrokove stiske, da naj vztraja na različne načine, preko pisem, paketov, telefonov, na ta način no.	Svetovanje, da starš vztraja	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D78	Zelo težko, da bi mi to delali v predhodnem svetovanju, tu so stvari po navadi že na sodišču, mi pripravljamo mnenje in se to izvaja pod stiki pod nadzorom.	Srečevanje z otroki v okviru naloge pripravljanja mnenja sodišču	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D79	Na prvem razgovoru, so nekateri starši skeptični, ker ne želijo otroka obremenjevati.	Skeptičnost staršev za opravljanje pogovora z otrokom	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D80	Najprej moreš se pogovoriti s starši o tem, kdo najbolj obremenjuje otroka, ali je to res CSD, ali sta to onadva.	Pogovor s starši o tem, kdo pravzaprav obremenjuje otroka	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D81	Zdej otrok ima pravico izraziti svoje mnenje, nima pa dolžnosti.	Otrokova pravica, da izrazi svoje mnenje, ni pa njegova dolžnost	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D82	Moja praksa je, da jaz na silo zoper starše ne grem.	Pogovor z otrokom se ne opravi na silo zoper starša	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
					starševsko odtujevanje
D83	Ker ne bi nič naredila v korist otroku, ampak bi ga samo potisnila v večjo stisko, ker bi mogel pazit, kaj naj reče.	Opravljanje pogovora na silo bi otroku povzročilo še večjo stisko	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D84	Poskušam vse naredit, da bi to bilo soglasno, da stvari, ki ti jih otrok pove, vkomponiraš v strokovno delo z družino ...	Uporaba povedanega s strani otroka v strokovno delo z družino	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D85	... in starše podpreš na tistih področjih, kjer ustrezno skrbijo za otroke.	Podpora staršev na tistih področjih, kjer ustrezno ravna	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D86	Razgovori so lahko tudi na šoli ...	V šoli	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D87	... v vrtcu ...	V vrtcu	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D88	... po navadi so tukaj ...	V pisarni	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D89	... lahko so tudi doma.	Na domu	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D90	Doma so sicer že nadaljevanja v smislu nadgradnje, da vidiš dinamiko družine.	Opravljanje pogovora na domu, da se opazuje dinamiko družine	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D91	Presodiš tudi ali je lahko zraven sorojenec ali ne, glede na njuno dinamiko, njun odnos, ker lahko je eden bolj zaščitniški in poklopi tudi drugega, zato običajno opravljam pogovore posebej.	Opravljanje pogovora z vsakim od sorojencev posebej	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
D92	Se pravi raziskuješ splošno v tistem dnevu, kaj so kaj delali, kako preživljajo prosti čas, kaj imajo radi.	Postavljanje razbremenilnih, lahkih vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D93	In potem vprašaš kakšno bolj specifično zadevo, vidiš reakcijo in potem spet širiš.	Postavljanje odprtih ter konkretnih vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D94	Uporabljaš lahko risanje ...	Risanje	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D95	... lahko jih pelješ v park, čisto odvisno.	Obisk parka z otrokom	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D96	Ga vprašaš, »Kaj bi se zgodilo, če bi šel z mamo ali tatijem?«, »Kaj lahko poveš očetu ali mami, pa če bi povedal, kaj bi se zgodilo?« ...	Postavljanje »Kaj bi se zgodilo, če ...?« vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D97	Pa poveš kakšno zgodbo iz živalskega sveta, da kdo skrbi za male mucke, kdo za večje, v tem smislu da nekako poskušaš razbremeniti otroka ...	Razbremenitev otroka s pomočjo pripovedovanja zgodbe	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D98	... ali pa vsaj daš informacijo, kdo bi za koga moral skrbeti, ker otroci prevzemajo odgovornost za čustva drugih, se pravi staršev.	Dajanje informacije otroku, da je on skrb svojih staršev in ne starši njegova skrb	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D99	Stavki, ki so prezreli za njegovo starost.	Zaznavanje otrokovega besednjaka, ki ni primeren za njegovo starost	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D100	Informacije o tem, kaj je starš počel medtem, ko je bil otrok majhen, recimo če reče 7 letni otrok »Ko sem bil majhen, se nikoli ni igral z mano«.	Otrokovo pripovedovanje, kaj je starš počel medtem, ko je on bil majhen	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
D101	Podatki o finančnem stanju starša, o konfliktnih premoženja ...	Otrokovo pripovedovanje o denarju, premoženju	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D102	... o partnerjih ...	Otrokovo pripovedovanje o partnerju, partnerici drugega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D103	... o tem, da ga starš ne mara, da je zapustil mamo ali očeta.	Otrokovo pripovedovanje o tem, da ga starš nima rad in da je zapustil drugega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D104	To kako je mama žalostna ali pa tata, ko gre stran.	Otrokovo pripovedovanje, da je odtušujoč starš žalosten, ko otrok odide stran	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D105	Skratka prezrelost otroka.	Prezrelost otroka	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D106	Zdaj imam eno najstnico, ki je bila seznanjena s krediti staršev, z let ko še niti rojena ni bila.	Seznanjenost otroka s krediti staršev iz let, ko otrok še niti rojen ni bil	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D107	To so podatki, ki jih ne more vedet otrok, če ni indoktriniran zaradi tega, to je stoprocentno odtujevanje.	Otrokova vednost o stvareh kot posledica indoktrinacije s strani odtušujočega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D108	Vztrajaš toliko časa dokler ne ogrožaš otroka.	Toliko, kolikor s tem ne ogrožaš otroka	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D109	Vprašaš se kaj je manjše zlo.	Izbira manjše škode	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D110	Zdaj razmišljam o deklici, kjer je prišlo do zadeve, kjer je oče dal	Primer v katerem sicer otrokov glas	Primer, ko otrokov glas ni	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	predlog za začasno odredbo, da se njemu dodeli otroka v vzgojo in varstvo. Ta otrok, pa je začel jokati, da on ne gre stran, da se je v šoli našel v družbi, da iz tega okolja ne gre. In če gledaš iz potrebe otroka ki je ravno v obdobju najstništva, bi mu to porezalo korenine. In tudi predvsem mama, neglede na njene načine ravnanja, je tista oseba, ki je skrbela zanj veliko bolj kot oče. Ker ta oče je šel recimo službeno mimo šole in se ni ustavil pri razredniku, da bi se pozanimal glede otroka. Moje stališče je, da so načini, s katerimi lahko kot starš izraziš zanimanje za otroka, in to pusti informacijo otroku, da se zanj zanimaš. V primeru tega otroka, kot sem rekla, smo zaobšli, in smo rekli, da bodo stiki pod nadzorom, ampak smo potem po še enem razgovoru spremenili, ker je rekel, da bo bežal, in je bilo potem vprašanje varnosti.	sprva ni bil upoštevan, kasneje pa se ga je upoštevalo zaradi vprašanja varnosti	mogel biti upoštevan		
D111	Ali pa recimo ko vidiš, da se dela škoda otroku, pa neglede na to kdo jo povzroča.	Prepoznavanje škode pri otroku	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D112	Ker stiki so psihična obremenitev tudi če je nekje razlog že odtujenosti otroka.	Stiki s staršem so psihična obremenitev za otroka	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D113	Proba se vse drugo prej, kot se upoštevajo zahteve otroka.	Poskušanje vsega prej, kot upoštevanja zahtev otroka	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D114	Pa tudi takrat, ko se vse zgodbe poklopijo, je na strani starša, ali bo na stike pristal, ali bo šel naprej in zahteval predodelitev.	Odvisno od starša, ki je odtujen, če bo pristal na stike ali bo podal predlog na sodišče, da se otroka da k	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		njemu v vzgojo in varstvo			
D115	Ker onemogočanje stikov je po DZ-ju ena od razlogov za predodelitev otroka.	Onemogočanje stikov je po Družinskem zakoniku razlog za podajanje predloga na sodišče, da se staršu, ki onemogoča stike odvzame varstvo in vzgoja	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D116	Jaz poznam zadevo, kjer je bil pogoj, da če se stiki ne izvršijo, da se lahko predodeli, in do predodelitve je tudi prišlo.	Poznavanje primera, ko je prišlo do odvzema varstva in vzgoje odtujujočemu staršu ter zaupanja drugemu staršu zaradi onemogočanja stikov	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
D117	In zelo moreš bit pozoren na to ali so njegove želje, mnenje v njegovo korist.	Toliko, kolikor je njegovo mnenje tudi v njegovo korist	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D118	Meni je bilo vedno vprašanje, kaj z mnenjem glasom otroka, ker ti moreš vedet, če ti nekdo nekaj pove, kam boš tisto dal, sicer sodeluješ pri zlorabi otroka.	Dilema kaj storiti z mnenjem, glasom otroka	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D119	Če imaš določene stvari in ti otrok reče tega ne povedat, ne moreš nič spremenit in ga puščaš na cedilu.	Puščanje otroka na cedilu v primeru, da otrok ne da dovoljenja, da staršem poveš, kar je on izrazil	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D120	Če pa reče otrok, ja povej, ga pa izpostaviš na čistini nezaščitenega.	Izpostavljanje otroka v primeru, da otrok da dovoljenje, da staršem poveš, kar je on izrazil	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D121	Če npr. rečem, da mi je en otrok dosti stvari povedal, npr. je rekel, ne povedat tatiju, da imam mamo rajši kot očeta, sem bila tiho.	Primer, ko strokovna delavka povedano ni podelila s starši	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
D122	Sem pa povedala očetu naprej, da je otrok rekel, da je tata pil in me gledal čudno, in ga je potem oče na stikih prepariral, tukaj imam grenak občutek, da sem ga izpostavila, čeprav mi je otrok dal dovoljenje, da sem to povedala.	Primer, ko je strokovna delavka povedano podelila s starši	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D123	Tudi staršem povedat, da zaradi tega kar bo otrok povedal, naj ne bi bilo posledic.	Opozoritev staršev, da ne sme biti posledic za to, kar otrok pove v pogovoru	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D124	Jaz mislim, da je zelo dobro, da gre v izvedenstvo, kjer so posredne zadeve.	Dobro, da se dobi izvedensko mnenje	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D125	Ker dan danes se preveč poudarja mnenje otroka, pa ne me narobe razumet, ampak s tem ti otroka tudi izpostaviš dodatnemu bremenu.	Preveliko poudarjanje mnenja otroka, saj se ga hkrati izpostavlja dodatnemu bremenu	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
D126	Vse te stvari so timsko delane, na internih in širših timih.	Timsko delo	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D127	Delo v paru znotraj enote, brez tega ne zdržiš.	Delo v paru v izogib očitkom uporabnikov_c	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D128	In supervizija.	Supervizija	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D129	To se mi zdi zelo pomembno.	Zelo pomembno	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D130	Težko je meni, ta občutek nemoči, to je meni največji izziv.	Občutek nemoči	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
				in podrobneje starševskega odtujevanja	
D131	Ko veš, da ni dobro za otroka, in vse kar bi drugega naredil, bi lahko bilo v še večjo škodo, po domače povedano, izbira manjše škode.	Izbira manjše škode	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D132	In pasivnost starša, ki me jezi.	Pasivnost starša	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D133	In ta čustvena obremenjenost.	Čustvena obremenjenost	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D134	Enkrat je ena pedopsihiatrinja rekla »Žal še en uničen otrok več.«.	Pedopsihiatrinjin komentar »Žal še en uničen otrok več.«	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D135	Dejansko ko od vsega že predvidevaš, da to za otroka ne bo dobro, in več kot enih informacij, vzpodbud staršev, usmeritev, seznanitev, pomoči zunanjih DNK, psihiatra ... Ne gre.	Predvidevanje, da za otroka stvari ne bodo dobre in hkrati občutek nemoči, ko spodbujanje staršev in usmerjanje ne zaleže	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D136	Maksimalno ...	Maksimalna podpora	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D137	... odvisno koliko vprašaš.	Odvisno, koliko vprašaš	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
D138	Tukaj bi zelo omenila, kako je pomembno sodelovanje z institucijami, se pravi s šolo, vrtcem, centrom za duševno zdravje ...	Zelo pomembno	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami , sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D139	Jaz nimam nobenih težav, niti v ožjem okolju, ne širšem.	Ni nobenih težav z zunanjimi institucijami	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami , sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D140	Niti pri policiji ...	Policija	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D141	... šoli ...	Šola	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D142	... vrtcu ...	Vrtec	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D143	... zdravstvenem domu ...	Zdravstveni dom	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D144	... naši regijski koordinatorici.	Koordinatorica za nasilje	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D145	Da bi pri reorganizaciji prišlo do sistemskih sprememb ...	Sistemske spremembe pri reorganizaciji CSD-jev	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D146	... kjer bi ljudje lahko delali z družino, s starimi ...	Opravljanje dela z ljudmi na različnih področjih	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
D147	... specializacije ...	Specializacija strokovnih delavk	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D148	... nadgradnje ...	Nadgradnja znanja	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D149	... terapevtska znanja.	Terapevtska znanja	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
D150	Ne pa to zdaj, da se je službo za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev specializiralo ...	Specializacija službe za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev	Kritika socialne države	Kritika socialne države	Kritika socialne države
D151	... vsi ostali pa smo vrženi v vodo in plavaj kot zmoreš.	Prepuščenost ostalih področij na CSD samim sebi	Kritika socialne države	Kritika socialne države	Kritika socialne države
D152	Država na socialnih transferjih vzdržuje socialni mir, ostale stvari so pa dobra hrana za psihične vampirje v slovenskem prostoru.	Vzdrževanje socialnega miru z ureditvijo socialnih transferjev	Kritika socialne države	Kritika socialne države	Kritika socialne države
D153	Ta sociala je ena scimprana bajta, ki se jo popravlja, adaptira že toliko let, in mislim da je slabo scimprana.	Socialna država kot uničen objekt, ki se ga popravlja in adaptira že leta	Kritika socialne države	Kritika socialne države	Kritika socialne države

Intervju E

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E1	Zdaj s starši itak sodeluješ preko teh nalog predhodnega svetovanja, ker se načeloma na tak način starši prvič oglasijo, ker bi si želeli reševati te stvari oziroma glede razmerja, glede otrok.	Sodelovanje s starši v sklopu predhodnega svetovanja	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E2	Prvi znaki oziroma prvi alarmi so, ko starši, ki se jim otroci odtujujejo pridejo to reševati na način, da že nekaj časa stikov z otrokom ni bilo.	Pripovedovanje odtujenih staršev, da otrok že nekaj časa ni bilo na stike	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E3	Zdej čisto klasični alarmi so tudi da ni nekih konkretnih razlogov, da ni stikov, da ni prišlo do nasilja v družini ni prišlo do ne vem selitve nekam na drug konec Slovenije, karkoli.	Ni konkretnih razlogov za onemogočanje stikov	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E4	Da tudi v končni fazi ta starš, ki bi naj omejeval, nima nekih konkretnih razlogov zakaj nima svojega lastnega videnja oziroma razlag, zakaj njegov otrok noče imeti stika z drugimi staršem, ampak ima zato po navadi čisto banalne izgovore.	Banalni izgovori odtujujočega starša zakaj naj ne bi bilo stikov oz. zakaj otrok noče imeti stika z drugim staršem	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E5	Ker po navadi se ta starš zelo počuti ogroženega.	Občutki ogroženosti	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E6	No to so tisti prvi znaki oziroma niti ni nujno, da so vedno ti znaki na koncu odtujevanje.	Ni nujno, da so ti znaki na koncu odtujevanje	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E7	Definitivno pa je kontra, če gre za odtujevanje, so to eni izmed najpogostejših znakov.	Če gre za odtujevanje, pa so to najpogostejši znaki	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E8	Zdaj pomembno mi je to, da mogoče vse te njegove izjave oziroma vse te njegove argumente in razloge nekako normaliziram do točke, da določene stvari so popolnoma normalne.	Normalizacija izjav, argumentov ter razlag starša	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E9	Da čisto konkretno soočam z vsemi temi navedbami.	Odkrita podelitev opažanj odtujevanja	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E10	Zdaj sodelovanje s takim staršem je po navadi zelo težko.	Zelo težko sodelovanje	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E11	Po navadi pride hitro do odpora, ko ti začneš govoriti o tem, da ni nekega konkretnega nasilja ni nobenih zlorab, ni ničesar, zaradi česar teh stikov po zakonu ne bi smelo biti.	Podelitev s staršem, da ni konkretnega nasilja, zlorab, ničesar zaradi česar teh stikov po zakonu ne bi smelo biti	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E12	Ker ti zelo hitro prepoznaš te alarme, zelo hitro, odvisno pač od strokovne delavke, tudi s tem soočiš in po navadi s tem staršem sodelovanje ne uspe.	Sodelovanje s staršem po soočenju z ravnanji odtujevanja po navadi ne uspe	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E13	Potem se slike spodbuja zato, ker je to otroku v korist in potem že zelo hitro ti pri tem staršu naletiš na odpor.	Stike z odtujenim staršem se spodbuja, ker je to otroku v korist in to sproži pri odtujujočem staršu odpor	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E14	Tako da sodelovanje s temi starši je tako rečeno hoja po jajcih, ker ves čas moraš paziti, da jih soočaš z njihovimi ravnanji ...	Previdnost pri sodelovanju	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E15	... in istočasno jih pripeljati do tega, da on vidi, da je to korist otroka stik z drugim staršem.	Delo na tem, da starš uvidi, da je otrokova korist stik z drugim staršem	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E16	Na otroka, ključno je, da izhajaš iz otroka torej kje je otrok tukaj, kako se otrok počuti, kaj je čisto po defaultu dobro za otroka.	Osredotočanje na otrokovo počutje, korist	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E17	Ne vem, pač ponoviš tiste njegove besede in kako on, kaj on v tem vidi.	Povzemanje vsebine povedanega	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E18	Na mehki način probaš z vprašanji kaj pa bi ona potrebovala, da oče poskrbi, da bi ona bila mirna, kaj zanjo pomeni, da pri očetu z otrokom ne delata za šolo, torej kaj zanjo pomeni, da delata za šolo, da bo potem naslednjič ta stik lažje šel skozi.	Postavljanje vprašanj, usmerjenih na to kar bi en starš potreboval, da naredi drugi	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E19	Ne vem, čisto dobesedno uporabiš njene stavke na način, da njo ali njega sprašuješ, kaj njej ali njemu to pomeni in potem kaj bi rabila, da bi bilo to drugače.	Postavljanje k ciljem usmerjenih vprašanj	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuji	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E20	V končni fazi, kaj bi tudi rabila rabil, da dobi zaupanje v tega drugega starša.	Postavljanje vprašanja, kaj bi potreboval, da pridobi zaupanje v drugega starša	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuji	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E21	Ker on izhaja iz tega, da drugi starš ni dovolj dober in potem fokusiraš na to, kaj rabi, da zaupa.	Osredotočanje na to, kaj je potrebno, da bi lahko zaupal_a	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuji	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E22	In potem povzameš, zadnjič ste rekli tako, vprašaj kaj je s tem mislil, na kakšen način je to bilo mišljeno.	Refleksija povedanega na prejšnjem srečanju in preverjanje slišane	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuji	Sodelovanje s staršem, ki odtuji	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E23	Temu staršu skušaš čim bolj razlagati kaj dejansko otrokovo vedenje pomeni.	Razlaga pomena otrokovega vedenja	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E24	Da otrokovo vedenje ne pomeni, da on tega starša zavrača.	Razlaga, da otrokovo vedenje ne pomeni, da ga zavrača kot starša	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E25	On samo izbira način preživetja v tej situaciji	Razlaga, da otrok uporablja preživitvene tehnike	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E26	Skusaš ga čim bolj opolnomočiti, da dobesedno zadrži vso to situacijo, ker to so hude stvari.	Opolnomočenje starša, da zdrži vso dogajanje	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E27	Skusaš ga čim več informirati, skušaš pač res staršem razložiti, na kakšen način rezultira to otroku vedenje, ki se	Informiranje, razlaga staršu o otrokovem vedenju	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	potem izkaže kot zavračanje stika.		odtujenega starša opremiti		starševsko odtujevanje
E28	Kot tudi skušaš usmeriti v znanstveno literaturo.	Usmerjanje v znanstveno literaturo	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E29	V smislu, da si poiščejo pomoč, da tudi v končni fazi vidijo, da niso edini v tem.	Predlog, da si poiščejo pomoč	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E30	Pri tem staršu je vse kar delaš bolj ali manj, da ga podpiraš in da ga dviguješ.	Podpiranje in »dvigovanje« starša	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E31	In da mu mogoče daš vedeti, ne da si na njegovi strani, ampak da prepoznaviš določene stvari.	Podelitev s staršem, da kot strokovni delavec prepoznaviš dogajanje v družini	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E32	Ker ta drugi starš je po navadi tako dober manipulant, da ta drugi starš zelo izvesi in izgleda, kot da ga noben ne sliši oziroma kot da mu noben ne verjame.	Opора staršu, saj je običajno neslišan, se mu ne verjame	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E33	Ne moreš mu potrjevati, ker to ni potem dovolj nepristransko, ampak daš mu vedeti, da si pač te stvari ne domišlja in da ni vse v tem, da otrok pač noče.	Podelitev s staršem, da si stvari ne domišlja in da jih tudi sam zaznavaš	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E34	Ker potem tudi kar marsikdo začne s tem »Ja, mi odtuja otroka«, sam pa ne vidi svojega doprinosa.	Opozoritev starša na njegov doprinos	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E35	Opozori se ga na to, da bo otrok do takrat, ko bo drugi starš zraven, reagiral drugače.	Opozoritev, da bo otrok ob prisotnosti drugega starša ravnal drugače	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E36	Pripravi se ga na to, da bo čisto možen odpor otroka.	Priprava starša na odpor otroka	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E37	Pripravi se ga na to, da ga bo mogoče otrok kljub temu, da je tukaj, ker bo pač prisiljen biti tukaj, ker ga bo mama prisiljena pripeljati sem, da bo od začetka se upiral.	Priprava starša, da se bo otrok lahko od začetka upiral	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E38	Da je pripravljen na to, da mu ne bo stekel v objem ...	Priprava starša na to, da mu otrok morda ne bo stekel v objem	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E39	... da bo potem kljub temu, da se bo na stiku imel fajn rekel, da mu ni bilo všeč.	Priprava starša, da bo morda otrok kljub temu, da je bilo na stiku v redu, rekel, da mu ni bilo všeč	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E40	Da bo rekel tudi to, da ne želi več stika, pač da je pripravljen res na čisto vse možne odpore in upore, tudi na jok ...	Priprava starša na otrokovo zavračanje, upor, odpor, jok	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E41	... da je pripravljen tudi na to, da mogoče otrok tudi eno uro sploh ne bo rekel besede in da bo fizično obrnjen s hrbtom proti njemu.	Priprava starša na možnost, da bo otrok na stiku tiho, obrnjen stran od njega	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E42	Odgovoriš na vsa njegova vprašanja, kaj lahko, kaj ne ...	Odgovarjanje na vprašanja starša	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E43	... ga vprašaš kaj misli, da bi mogoče otrok pričakoval.	Preusmerjanje v razmišljanje o pričakovanih otroka	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E44	To je ena izmed najhujših, težjih pa najbolj poglobljenih priprav na stik.	Najhujša in najtežja, najbolj poglobljena priprava na stik	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E45	Greš čez vse možne scenarije, dileme, stiske, vse kar je pač možno.	Priprava starša na vse, kar se lahko zgodi	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E46	Ampak se ti zelo hitro pokaže, kako hitro se izniči ko je enkrat ta otrok sam z očetom in mu sedi v naročju, se ga pa »kao boji«.	Opažanje, da otrok na stiku sedi odtujenem staršu v naročju, ki naj bi se ga bal	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E47	Zdaj z otrokom delaš čimbolj kar se da nevtralen razgovor.	Opravljanje nevtralnega razgovora	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E48	Uporabljaš lahka vprašanja, recimo »Kako si«.	Postavljanje razbremenilnih, lahkih vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E49	Pa vprašaš »Kaj s tatijem ali pa mamó počneta?«.	Vprašanja usmerjena tako na otrokovo doživljanje mame, kot očeta	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E50	Ker zelo hitro potem vidiš da ima iste navedbe po možnosti identične stavke kot starš.	Izražanje istih stavkov kot odtujoči starš	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E51	Jaz sem te razgovore izkoristila kot neko vrsto razbremenjevanje.	Razbremenitev otroka	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E52	Vsaj, da je slišal, da ni on ničesar kriv, da ni odgovoren.	Dajanje sporočila otroku, da ni kriv in odgovoren za dogajanje	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E53	Da v končni fazi noben ni jezen nanj, ker on noče na stik.	Dajanje sporočila otroku, da ni nihče jezen nanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E54	Da je normalno, da se počuti tako, kot se počuti.	Normaliziranje otrokovega počutja	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			pogovoru z otrokom		starševsko odtujevanje
E55	Priprava na tak pogovor je definitivno bolj zahtevno in drugačno ...	Zahtevna in drugačna priprava	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E56	... ker veš, kaj je v ozadju, pač si pripravljen, da bo otrok rekel, da noče stika z očetom in raziskuješ, kako in zakaj ne.	Poznavanje ozadja otrokovega doživljanja dogajanja	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E57	In potem vidiš, da so totalno banalni izgovori.	Podajanje »banalnih« izgovorov	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E58	Tega sicer ne rečeš otroku, da to niso utemeljeni razlogi, ampak vprašaš »Kaj bi pa tata naj naredil, kaj bi mama morala narediti, kaj bi si ti želel?« in tako naprej.	Postavljanje odnosnih vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E59	Če je otrok dovolj zrel oziroma če zmore, potem greš malo v to »Kako bi pa se mamica počutila po tvojem mnenju, če bi ti šel s tatijem?«.	Spraševanje po otrokovi zaznavi o počutju staršev	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E60	Sprašuješ po tem npr. »Kakšne volje je mamica, ko prideš domov, kakšne volje je tata, ko se ti sliši z mamo?«.	Vprašanja usmerjena tako na otrokovo doživljanje mame, kot očeta	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E61	Veš, da potem že sam pogovor, kjer ga po moje ta starš nadriblja, ker mu pove, kaj mora povedati, ker mu pove, kaj ne sme povedati, ga že spravlja v stisko.	Zavedanje, da je otrok v stiski že pred pogovorom, saj je prisoten pritisk odtujujočega starša	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E62	In definitivno ni tvoj namen, da zdaj iz otroka pridobivaš informacije na način, da potrebuješ še eno ali drugo zgodbo, ampak pač da res otroka, kolikor se da, razbremeniš.	Opravljanje takega pogovora, ki bo otroka čim bolj razbremenil	Priprava na pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E63	Vzpostavljanje stika tako na začetku, kot tudi s tem zaključiš.	Vzpostavljanje stika na začetku in koncu pogovora	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E64	V pisarni.	V pisarni	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E65	Ali pa na domu otrok.	Na domu	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E66	Čisto odvisno od starosti.	Odvisno od starosti otroka	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E67	Zdaj s starejšimi, najstniki itak je bolj pogovor v ospredju.	Pogovor je pri starejših otrocih v ospredju	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E68	Z mlajšimi pa se uporablja risanje, ampak toliko, da se sprostitjo.	Uporaba risanja kot sprostitevna tehnika	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E69	Ne berem risbic, ker nisem za to usposobljena.	Neusposobljenost za branje risb	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E70	Sem pa uporabljala marsikje karte prijateljstva.	Karte prijateljstva	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E71	Te karte so narisane glede na čustva, in se potem o teh čustvih pogovarjaš, ne moreš verjet, kaj vse pride ven pa kaj vse otroci povejo.	Pogovor o čustvih z uporabo Kart prijateljstva	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E72	Pa jaz sem si vse zrihtala, majhno lepo mizico in dva stolčka pa medvedka Puja.	Majhna mizica, stolčka, medvedek pu	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
					starševsko odtujevanje
E73	Mislim, jaz sem imela vedno osnovno pravilo da ne silim otroka pri katerem koli pogovoru, sploh pa takem, ko veš, da otrok že ves čas tehta, da je ves čas razdvojen.	Pogovora se z otrokom ne opravlja na silo	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E74	Ko ima totalno banalne argumente, recimo »Ne bom, ne morem se učiti pri njem, ker tata ne zna toliko matematike«.	Neutemeljene izjave otroka, ne pojasnjene, nekonkretizirane	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E75	Mislim, da je pač vse predloge, rešitve, ki jih raziskuješ skupaj z njimi je prisoten dejansko odpor.	Odklonilna drža	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E76	Slej kot prej, kasneje že vidiš, da dejansko ta otrok nima nič proti temu staršu.	Prepoznavanje, da otrok nima nič proti odtujenemu staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E77	Da samo nima dovoljenja prvega starša, da bi bil z drugim staršem.	Prepoznavanje, da otrok nima dovoljenja, da bi lahko bil z drugim staršem	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E78	Ko imaš pred sabo otroka, in ga vidiš v tej stiski, kako težko in s solzami v očeh ali pa v joku govori kako noče k tatiju, pa ne zato, ker tatija ne mara, ampak zato, ker je težko, ker ga sploh ne vidi in ker ne sme k tatiju, ker bo potem mama žalostna.	Prepoznavanje, da je otrok v stiski in zavrača stike z drugim staršem zato, ker jih mora	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E79	Formalnoppravno, kolikor je otrok sposoben razumeti, izraziti svoje mnenje in razumeti posledice.	Toliko, kolikor je sposoben razumeti in izraziti svoje mnenje ter posledice	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
E80	Ta otrok bo tebi trdil, da noče k očetu oziroma k mami in potem je odvisno od tebe, koliko konteksta razložiš okrog tega.	Odklonilna drža, kako si njegovo zavračanje stika razlagaš v kontekstu dogajanja	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E81	Jaz recimo pri svojih primerih kar vidim, čutim, sem v to sigurna, jaz tega ne znam spraviti na papir in konec koncev niti nisem klinični psiholog.	Težave pri poimenovanju, pisanju strokovnega mnenja	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E82	Je pa sodna izvedenka napisala na več straneh točno to, kar sem ugotovila jaz.	Prepoznavanje sodne izvedenke istih stvari, kot jih prepozna socialna delavka	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
E83	Ja ko točno veš, da ta želja ni realna.	Prepoznavanje, da ta želja ni realna	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
E84	Da je ta želja posledica situacije med staršema, ni pa to njegova realnost.	Prepoznavanje, da je želja posledica situacije med staršema	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
E85	On si želi stika z drugim staršem.	Prepoznavanje, da si otrok želi stike s staršem	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
E86	Zdaj se spomnim, ko je en otrok rekel »To delam, da je mir.«.	Ko se otrok vede tako, kot mu je lažje	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
E87	Tako da v takem primeru potem ti veš, da je boljše, da slediš spodbujanju stikov.	Spodbujanje stikov s staršem v primeru prepoznavanja otrokovega ravnanja kot odziv na stisko	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
E88	V takem primeru je najhuje slediti otrokovi želji, ker veš, da to ni ne tvoja, ne otrokova želja, še manj pa realnost.	Ko veš da to ni ne tvoja, ne otrokova, želja, še manj pa realnost	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
E89	Ja, čim več institucij, ki so prisotne v življenju otroka.	Vse institucije v katere so uporabniki_ce vključeni	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E90	Če imaš kakšen vzvod, lahko tudi nevladne organizacije ...	Nevladne organizacije	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E91	... ki ti mogoče s kakšnim prostovoljnim delom ali pa druženjem, pridejo blizu otroka.	Pomoč pri tem, da se pride blizu otroku	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E92	Zdaj v eni zadevi smo lahko zelo povezani, v drugi se lahko zelo kontra vidijo stvari.	Pri sodelovanju z zunanjimi institucijami lahko pride do velike povezanosti ali pa do nasprotovanj	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E93	Včasih ti sodelovanje lahko bolj škodi, kot koristi.	Sodelovanje z zunanjimi institucijami lahko bolj škodi, kot koristi	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E94	Pa potem zdaj čisto konkretno širših sodelavk, er na enoti sem sama v tem, in potem iščeš na drugih enotah podporo.	Sodelavka, sodelavec	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E95	Mislim v takih primeri, ko me en starš doživlja, da sem na strani drugega, povabim sodelavko zraven, in potem nisi sam in v končni fazi so to taki primeri, ko se že sam počutiš nor, že ti ne veš, kaj je res in kaj ni.	Podpora v obliki povratne informacije zaznavanja družinske situacije	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E96	In če si v tej situaciji povabiš nekoga zunanjega, ki nima nič s tem, že zaradi sebe in svojega preverjanja.	Podpora s strani sodelavk v obliki potrjevanja svojega mišljenja	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E97	Najpomembnejše.	Najpomembnejše	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E98	Mislim, itak je pomembno povsod, ampak tu pa res pride do izraza.	Zelo pomembno predvsem pri družini, kjer se prepozna starševsko odtujevanje	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			povezanimi z družino		
E99	Čprav ti lahko potem na koncu samo še škodi, ker točno vsi isto opažamo, noben pa tega ne more napisat oz. tudi če napišeš, ni efekta.	Povezovanje in preverjanje pri sodelavkah kot povzročanje stiske, saj vse podobno opažajo, nihče pa ne more nič spremenit	Pomembnost sodelovanja s sodelavci/kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E100	Pač tehtaš kaj je manjše zlo.	Izbira manjše škode	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E101	Točno to da ti, da ti veš, da ti vidiš in veš, da to ni realna slika in ti dobesedno gledaš kako se otrok odtuja od starša, ki ima ga rad in od starša ki mu ni generalno naredil nič tako hudega.	Opazovanje napredovanja starševskega odtujevanja	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E102	In najhujše je to, da ti temu staršu, ki vse to povzroča, ne prideš blizu, ker itak zaupanja z njegove strani nimaš, delovnega odnosa tudi ne.	Nezaupanje starša v strokovno delavko ter odsotnost delovnega odnosa	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E103	Nimaš vzvoda, ker ti itak samo tega starša moraš prepričati, da so stiki z drugim staršem ustrezni, ker ko bo enkrat to ta starš opustil, potem bo tudi otroka spustil.	Trud pri tem, da pride blizu staršu in ga prepriča v ustreznost stika otroka z drugim staršem	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E104	Najhujše je to, da nimaš nobenega vzvoda, da temu staršu dopoveš da uvidi kakšno škodo, v bistvu dela otroku, ker je ta starš tako zelo prepričan, da tega otroka ščiti pred enim groznim drugim staršem.	Težave pri dopovedovanju odtujočemu staršu, da so njegova ravnanja škodljiva za otroka	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E105	Pa otrok se že sprijazni in se vda v usodo, da je tako kot je	Opazovanje otrokove vdaje v usodo	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
				starševskega odtujevanja	
E106	In da ta starš ne neha, tudi že ko drugi starš dvigne roke oz. ne naredi nič več, ker tudi to se nekje konča.	Vztrajanje odtujujočega starša pri svojih vedenjih, kljub temu da je odtujeni starš že »obupal«	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E107	Potem pa je še na koncu narobe temu staršu, ki odtuja, da ni bilo stikov z drugimi starši.	Pritoževanje starša ki izvaja odtujevanje, da otrok nima stikov z drugim staršem	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E108	Torej to, da si totalno nemočen, ko vidiš širšo sliko in imaš celo sodno izvedeniško mnenje za sabo, in še zmeraj ta dva otroka nimata sitka z mamo.	Občutek nemoči	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E109	Nekdo ki ne dela v tem, sploh ne ve, s čim vsem greš ti domov.	Delo, ki ga strokovna delavka odnese tudi domov	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E110	Malo, sam ne zaradi tega, ker ne bi kdo hotel, ampak ker je pač situacija taka, da sem edina na tem področju na enoti.	Malo	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E111	Zdej podpore v smislu, če prosim, naj bo nekdo zraven, pri razgovoru, ni bilo problema.	Pomoč v smislu prisotnosti pri razgovoru	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E112	Pa supervizije, samo to je bolj v tem smislu, da daš nek primer, kjer potrebuješ kako mnenje, pomoč.	Supervizija	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E113	Sej enkrat ko prosiš za pomoč, ni problem v tem, da ti ne bi pomagali ...	Pomoč kot odziv na prošnjo	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E114	... problem je sistemsko, konec koncev si na koncu sam v tem.	Biti sam na področju dela z	Podpora prejeta od sodelavcev_k	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino,	Podpora, ki jo strokovna delavka

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		družino ter področju nasilja	na centru za socialno delo	kjer gre za starševsko odtujevanje	prejema ob delu z družino
E115	Hm sesutje sistema in ponoven reset sistema.	Sesutje trenutnega sistema in reorganizacija	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E116	Ne vem jaz mislim da je sociala tam na dnu.	Socialna država je na dnu	Kritika socialne države	Kritika socialne države	Kritika socialne države
E117	Mogoče čim več izobraževanj	Izobraževanja	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E118	Pa ekskurzije, da greš ven iz države, v tujino, da vidiš, kako drugi delajo.	Ekskurzije v tujini	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E119	Da mi vidimo vidik šole, da šola vidi naš vidik, torej povezovanje.	Povezovanje in razumevanje vidika med institucijami	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E120	Zdej šola ima pričakovanja in mišljenje, zdaj bomo oddali poročilo na CSD in on bo šel v odvzem in po možnosti isto uro dal otroka v zavod, ampak ne gre to tako.	Razumevanje nalog CSD	Česar primanjkuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E121	Torej da bi bilo več medsebojnega razumevanja in znanja, kako zadeve potekajo.	Medsebojno razumevanje in poznavanje vsebine dela vseh sodelujočih	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E122	Mislim, da bi mogoče dobil neko sproščanje po delu.	Sprostitev po delu	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E123	Ali pa da bi imeli podporo v smislu individualne supervizije, da je obvezna na določenih področjih.	Individualna supervizija obvezna na določenih področjih	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
E124	Da ne gre samo na službeno strokovne primere ampak da gre nate, kot osebo, kako se ti soočaš s tem, kje si ti z vso to nemočjo.	Individualna supervizija kot osredotočenost ne le na strokovno delo ampak na osebo samo, ki se sooča s svojim delom in občutki nemoči	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Intervju F

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F1	Prva faza je to, da drugega starša prikazuje v negativni luči, krivdo za razpad zveze, družine da na drugega starša.	Uporaba stavka »Ti si me zapustila, ti si nas zapustila, ti si kriva za razpad te družine.«	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F2	Zaradi takšnih in drugačnih razlogov, ker je tisti starš nesposoben starš, odtuja otroka na način, da otroka na stik ne da.	Omejevanje stika staršu zaradi raznih razlogov	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F3	in otroku dejansko vse te stvari o mami oz. očetu govori slabšalno, tako da otrok dejansko vidi črno belo, enega starša kot super starša, drugega starša kot najslabšega starša.	Posredni stavki, s katerimi starši odtujejo	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F4	Imeli smo primer pri eni deklici, ki je zgubila spomin o mami, do časa, ko se je mama odselila. Tisto, kar sta imeli z mamo pred tem, se ni spomnila več.	Slabo pomnjenje o odtujenem staršu	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F5	In tu se vidi, kako imajo otroci te preživetvene tehnike uporabijo in postanejo lojalni temu staršu, ter drugega zavračajo.	Ugajanje enemu staršu kot strategija preživetja otroka	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F6	Če ta starš da dovoljenje za stik z drugim staršem, ga bo imel, in če ne ne.	Prepoznavanje, da otrok nima dovoljenja, da bi lahko bil z drugim staršem	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F7	Včasih se te stvari potem ustavijo, in se s pogovorom stvari usmerijo v dobro smer, ampak po navadi ta starš, ki odtuja nima uvida v svoja vedenja, ki škodljivo vplivajo na otroka in da je to odtujevanje.	Nesodelujoči uporabniki	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F8	Vidijo to kot da ščitijo otroka pred staršem, ki je neustrezen, nevaren.	Doživljanje starša, da bodo otroci pri drugem staršu v nevarnosti	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F9	Pomembno mu je dajat feedback o svojih vedenjih in ravnanjih ...	Odkrita podelitev opažanj odtujevanja	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F10	... čeprav v takih primerih po navadi zelo težko sprejmejo, da morajo oni na sebi kaj spremenit ...	Nesodelujoči uporabniki	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F11	... in je krivda na drugem staršu oz. tudi na nas, na instituciji, ker smo pristranski zanje.	Nezaupanje v strokovno delavko, označevanje kot nestrokovne in pristranske	Doživljanje staršev	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F12	V sami pripravi pa ni nobenih posebnosti, je že praksa in se ne pripravljam na pogovor.	Ni posebnih priprav	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F13	Treba je obema razložiti iz vidika otrok, kaj to pomeni za njegovega otroka, kakšna škoda se mu s tem dela.	Preusmerjanje pozornosti na otroka	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F14	Razloži se pomembna prisotnost obeh staršev pri razvoju otroka.	Poudarek pomembnosti vloge obeh staršev	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F15	Zelo veliko od tega ni slišane, tudi potem ko se pišejo mnenja za sodišče, ne prepoznavajo tega kot odtujevanje, ki je dejavnik tveganja pri otroku, torej ko ocenjujemo, da je otrok ogrožen.	Pomanjkanje slišnosti in prepoznavanja starševskega odtujevanja	Izzivi ali dileme povezani s postopki na sodišču	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F16	S temi različnimi tehnikami pogovora se proba prideti do tega, v kolikor do tega ne pride, je en element sigurno odločitev sodišča, ki ima večjo moč kot CSD in socialne delavke.	Opiranje na odločitev sodišča	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F17	In potem se zgodi, da pristanejo otroci pod nadzorom s staršem, ki je odtujen.	Stiki pod nadzorom kot preventiva za odtujevanje	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			starševskega odtujevanja		starševsko odtujevanje
F18	Zato ker je otrok tako negativno nastrojen do drugega starša, ki je odtujen in je lojalen temu drugemu staršu, so stiki pod nadzorom z namenom, da se s tem drugim staršem otrok ponovno povežejo, da vzpostavijo odnos, da ima otrok sporočilo, da ima oba starša in da ima pravico imet oba starša, jih imeti rad in biti z njimi.	Stiki pod nadzorom kot preventiva za odtujevanje	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F19	Seveda se staršem tudi pove, da ima v tem postopku možnost izkoristiti vsa pravna sredstva, da se ima možnost pritožiti, ampak v tem času to kar sodišče odloči, je treba spoštovati.	Ozaveščanje starša, da ima možnost pritožbe	Svetovanje staršu	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F20	Ne spoštujejo pa vsi tega, k čemer pa so potem pridružene tudi osebnostne motnje.	Odtujevanje kot posledica osebnostnih motenj	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F21	Vedno delamo iz vidika koristi otrok, vedno poskušamo temu staršu prikazati koristi otroka ...	Osredotočanje na korist otroka	Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F22	... in da so ta njegova, njena vedenja v škodo in niso sprejemljiva.	Poudarek na povzročanje stiske otroku	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F23	Mogoče takrat ko vse te stvari preberejo v mnenju, drugače vidijo.	Preko branja zapisanega v mnenju	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F24	Jim pa tudi povemo direktno, da je to odtujevanje.	Direktnost	Način s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuja	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F25	Je pa tega zmeraj več oz. je zmeraj bolj prepoznano.	Prepoznavanje starševskega odtujevanja je	Prepoznavanje starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
		vse bolj poznano			gre za starševsko odtujevanje
F26	Zmeraj bolj tudi učimo sodišča, kaj je odtujevanje in da je to nasilje.	Poučevanje sodišč kaj je starševsko odtujevanje	Težave pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F27	Je pa zelo težko dokazljivo, da bi šlo naprej na policijo in tožilcem, tu pa še nismo.	Starševsko odtujevanje je težko dokazljivo	Težave pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F28	Pri teh stvareh lahko dokažeš samo na otrocih, kjer se je zgodila škoda, ampak to je dolgoročno, za celo življenje.	Dokazljivost samo na primerih otrok, kjer se škoda že pozna	Težave pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Sodelovanje s starši	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F29	Predvsem iz vidika kaj lahko on sam naredi, da se stik z otrokom ponovno vzpostavi.	Osredotočanje na to, kaj lahko vsak posameznik naredi za spremembo	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F30	In ga opolnomočit v tem postopku, ga seznaniti, da te stvari bodo trajale ...	Opolnomočenje starša, da zdrži vso dogajanje	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F31	Ker dejansko tej starši so sodelujoči v večini primerov in sledijo našim usmeritvam.	Sodelujoči pristop staršev	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F32	Je pa pomembno jih okrepiti, da bojo zmogli it čez ta proces.	Opolnomočenje starša, da zdrži vso dogajanje	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F33	Da zmorejo videti vidik otroka in njegovo vedenje.	Opozoritev na vidik otrokovega doživljanja	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F34	In da otroka ne morejo prisiliti v nekaj, ne glede na razlog, ki je za to nastal.	Razlaga, da otroka v stike ne morejo prisiliti	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F35	Otrok se počuti slabo s tem odtujenim staršem in se dejansko tako počuti in je njegova legitimna pravica, da se tako počuti.	Opozoritev na vidik otrokovega doživljanja	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F36	Odvisno je tudi koliko so otroci stari, koliko je otrok v družini, kakšna je socialna mreža pri enem in pri drugem staršu.	Pozornost na to, kakšno socialno mrežo ima starš	Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F37	Koliko je zadaj še starih staršev, ki podpirajo vedenja odtujujočega starša in to sami tudi počnejo, ker če tega dela ne bi bilo, bi s tem staršem lažje delali.	Prisotnost starih staršev, ki tudi sami odtujejo in podpirajo odtujevanje	Prepoznavanje odtujevanja	Sodelovanje s staršem, ki odtuje	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F38	Npr. pri stikih pod nadzorom delamo pripravo z vsemi, z enim, drugim staršem in z otrokom.	V primeru stikov pod nadzorom poteka tudi priprava otroka na stik	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F39	Če se damo na starša, ki ima stik pod nadzorom, mu je zelo pomembno povedati, da spoštuje otroka, njegovo čustvovanje.	Svetovanje, da se na stiku starš osredotoči na otroka in njegovo doživljanje	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F40	Da je v sklopu stika, vsebina stika namenjena vsebinam, ki so za otroka sprejemljive.	Opozoritev na to kar je dovoljeno na stiku	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F41	Npr. osredotočenost na njegov vsakdan, vrtec, šola, in da počnejo nekaj, kar je za otroka prijetno.	Opozoritev na to kar je dovoljeno na stiku	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F42	Da ga ne obremenjujejo s postopki na sodišču ...	Opozoritev na neprimerne vsebine na stiku	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F43	... in ga sprašujejo, kdaj boš prišel nazaj k njemu.	Opozoritev na neprimerne vsebine na stiku	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F44	Predvsem to, da se osredotoči na otroka in da se tisto uro, ki jo ima izkoristi da vzpostavi nazaj odnos in da ga otrok sprejme kot starša.	Opozoritev na to kar je dovoljeno na stiku	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F45	Seveda mu je pomembno povedat, naj bo točen in naj pride ...	Opozoritev na zamujanje oz. točnost	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F46	... da otroku sporočilo, da ga ima rad, da ga želi videt, ne glede na to kaj se dogaja.	Svetovanje, da otroku da sporočilo, da ga ima rad in si ga želi videt	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F47	Tudi če so stiki samostojni, zunaj, poteka priprava na isti način.	Enako poteka priprava tudi v primeru stikov, ki niso pod nadzorom	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F48	Torej da se ukvarja z otrokom in odnosom z njim, da gresta počet nekaj kar rada počneta, da to počneta.	Svetovanje, da se na stiku starš osredotoči na otroka in njegovo doživljanje	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F49	Dostikrat so tej stiki pri zelo odtujenih otrocih tukaj na CSD, potem se tej stiki načelom sprostijo.	Običajno so stiki v primeru odtujevanja na CSD	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F50	So pa velikokrat na javnem kraju, da se otrok počuti varen, ker je lahko že dom od tega starša že nevaren, še zmeraj je močna naveza s tem drugim staršem.	Izvedba stikov na javnem kraju, da se otrok počuti varen	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F51	Ali pa predaja pred CSD, pred policijo, velikokrat tudi pred šolo, vrtcem, ko otrok zaključi in se potem tudi preda staršu na javnem kraju.	Izvedba predaje otroka na stik pred javnimi institucijami	Priprava starša na stik z otrokom	Sodelovanje s staršem, ki je odtujen	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F52	Pomembno mu je dat sporočilo, da ni njegova	Dajanje sporočila otroku, da ni	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	krivda, da se je znašel v tej situaciji.	kriv in odgovoren za dogajanje	pogovoru z otrokom		gre za starševsko odtujevanje
F53	Da je spoštovano njegovo mnenje.	Dajanje sporočila otroku, da je njegovo mnenje spoštovano	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F54	In da če ne želi povedat, da je v redu.	Dajanje sporočila otroku, da ni treba povedati stvari, če tega ne želi	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F55	Da pa je pomembno, da je slišan, to sporočilo mora dobit.	Dajanje sporočila otroku, da je njegov glas pomemben in slišan	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F56	In da ima pravico izraziti svoje mnenje, da je njegovo mnenje pomembno oz. to, kako se počuti z obema staršema in seveda da so za to tudi posledice.	Seznaitvev otroka s posledicami, možnostjo da izrazi svoje mnenje	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F57	Načeloma otroci od vstopa v šolo, vejo kaj govorijo ...	Otroci od vstopa v šolo načeloma vedo kaj govorijo	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F58	... pri mlajših pa se opazuje interakcija med staršema.	Opazovanje interakcije med otrokom in staršema	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F59	Ali pa kot en mini stik pod nadzorom se naredi, da se opazuje interakcija med starši, npr. da mama pripelje otroka, in se opazuje ali bo otrok šel k staršu, ali bo pri mami, ali bo imel odtegnitveni sindrom, ko bo mama šla proč ipd..	Opazovanje interakcije med otrokom in staršema	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F60	Je pa pri otrocih treba imet empatijo, občutek, malo več kot pri delu z odraslimi.	Prisotnost empatije, občutka pri delu z otroki	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F61	Zdej zelo pomaga pomoč psihologinje, ki ima svoje pristope in svoje tehnike, zato se zelo poslužujemo tudi tega, da nam ona izvede pogovore z otroki in nam ta del zapiše.	Pogovore opravljala psihologinja	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F62	Drugače pa delamo mi pogovore z otroki, tudi gremo na npr. šolo in izvedemo pogovor brez soglasja staršev, ki se jih kasneje obvesti, zato da starši ne pripravijo otroka na pogovor, torej kaj mora povedat.	Nenapovedan pogovor z otrokom v šoli, ko obstaja sum na odtujevanje	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F63	V največ primerih je pogovor pri nas v pisarni.	V pisarni	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F64	S starši se dogovorimo, da ga en pripelje, jim damo jasno vedet, da je njihova naloga samo ta, da otroke pripeljejo tisti dan in da se z njimi o tem ne bomo pogovarjali.	Dogovor s starši, da je njihova naloga pripeljati otroka na stik in da se o vsebini stika ne bodo pogovarjali	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F65	Z otrokom pogovor naredimo posamezno, kjer je npr. več otrok, ker če ne eden sledi drugemu in en nima svoje volje izražene.	Opravljanje pogovora z vsakim od sorojencev posebej	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F66	Prvi stik je s sproščenimi vsebinami, npr. kaj rad počne, kako je v šoli ...	Postavljanje razbremenilnih, lahkih vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F67	... in potem se šele navežemo na odnose v družini.	Raziskovanje vlog v družini	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F68	Z mlajšimi se igramo, imamo sestavljanke, žabice in se s pomočjo tega pogovarjamo.	Pri mlajših otrocih pogovor preko risanja, igre	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F69	Z najstniki pa je drugačen način dela, kot z mlajšimi otroki, preverjamo kje ta	Ocenjevanje ali je otrok sposoben razumet namen	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	otrok je, koliko zmore, koliko razume posledice.	pogovora, posledice njegovih želja	pogovoru z otrokom		starševsko odtujevanje
F70	Imam risbice na steni ...	Pisarna polepljena s risbicami otrok	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F71	... na mizi so čokoladice, Rubikove kocke.	Sladkarije, Rubikova kocka na mizi	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F72	Te kocke sem si pripravila za otroke oz. mladostnike, potem sem ugotovila, da koristijo tudi staršem te kocke, ker ko pridejo živčni, se s tem sproščajo.	Rekvizite na mizi, namenjene otrokom, uporabljajo tudi starši za sproščanje	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F73	Da malo preusmerijo stres, da se sprosti neka napetost.	Rekviziti, namenjeni preusmerjanju stresa in sproščanju	Okoliščine pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F74	Je pa tako, da npr. pri risanju, jaz specifičnih znanj, da bom razbrala risbo, jih nimam.	Pomanjkanje znanja za uporabo metod in tehnik	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F75	Razbereš pa lahko kje je narisala sebe, kam je narisala očeta, da je med obema staršema narisala rožico, da je ona pred očetom, da ščiti mamo, ker tukaj se je šlo tudi za primer nasilja.	Uporaba risbe kjer otrok pokaže sebi na njej in druge družinske člane	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F76	Včasih tudi ko rečeš otroku, naj nariše družino, tega ne zmore in riše raje npr. sončni zahod, tako da je veliko različnih variant.	Risba kot tehnika za prepoznavanje čustev in poteka dogodkov v družini	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F77	Pa s tem tudi malo vidiš razvojno stopnjo otroka, npr. če riše glavonožce, ki so značilni pri risbah otrok ki so približno 4 leta stari, tukaj je pa	Risba kot tehnika za prepoznavanje čustev in poteka dogodkov v družini	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	deklica to pri 7 letih narisala.				
F78	Torej kaže se črno-bela slika, da otrok pravi, da je en starš slab, drugi ne.	Črno-belo slikanje starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F79	Potem se pazi na besednjak, ki ni primeren njegovi starosti.	Zaznavanje otrokovega besednjaka, ki ni primeren za njegovo starost	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F80	Npr. govorjenje o preživnini; »kaj boš ti govoril meni, ker bi meni moral dati 80€, pa še tega ne daš« ...	Otrokovo pripovedovanje o preživnini	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F81	... ali pa »bom šel k mami, ker če ne bo mama na sodišču govorila, da me tata ne pusti« in tu ti pove vse, in sicer, da je dobil dovoljenje s strani očeta, da gre tisti dan na stik.	Prepoznavanje, da otrok nima dovoljenja, da bi lahko bil z drugim staršem	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F82	Pa da izražajo npr. da imajo stisko, pa otrok načeloma niti ne ve, kaj pomeni stiska.	Izražanje otroka, da je v stiski	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F83	Ali pa npr. govorijo o otroškem dodatku, spet tu otroci niti ne vejo kaj je otroški dodatek in čemu je namenjen, npr. »on prejema otroški dodatek in ne da nič«.	Otrokovo pripovedovanje o otroškem dodatku	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F84	Pa potem recimo kaj tisti starš počne, npr. »Kaj nam dela.«, torej ne samo otroku, ampak njim, ker je to taka naveza, lojalnost s tem staršem.	Doživljanje otroka, da se to dogaja ne le njemu ampak obema skupaj z odtujujočim staršem	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F85	In če je tukaj še kakšen partner tega odtujenega starša, so tu še stavki »nas je zapustil, nam ne da nič« ipd.	Otrokovo pripovedovanje o tem, da ga starš nima rad in da je zapustil drugega starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F86	V osnovi je torej pogovor ...	Pogovor	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
			pogovoru z otrokom		starševsko odtujevanje
F87	... v interakciji opazuješ tudi neverbalno komunikacijo, kako se otrok odziva na določena vprašanja, ali zmore očesni kontakt, kam usmerja pogled, kako sedi, kako ima roke, kako noge ...	Opazovanje neverbalne komunikacije	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F88	Po navadi pa traja pogovor približno 20 minut.	Pogovor z otrokom običajno traja 20 minut	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F89	... ali pa »Ko si kaj zelo vesel, ali pa zelo žalosten, komu lahko poveš?«, torej da vidiš s kom ima neko navezanost, da se dobro počuti in lahko pove te stvari.	Postavljanje vprašanja »Ali je kakšna zadeva, ko si vesel, mi lahko poveš kako je to? Ko si žalosten, kako je to?«	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F90	Pa vprašaj kako se razume oz. počuti s sorojenci, s starimi starši, partnerji od staršev.	Vprašanja usmerjena na otrokovo počutje	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F91	Pa pomembno je, da sicer lahko izrazi svoje mnenje, da pa ni nujno, da tako tudi bo.	Opozoritev otroka na to, da ni nujno, da se bo njegovo izraženo mnenje upoštevalo	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F92	Je pa res, da pri željah, ki jih otroci izrazijo, za katere ocenimo, da so nerealne in da se to ne bo zgodilo, jih probamo pripraviti na to, kaj bo v primeru, če se njegova želja ne bo uresničila, kako bo to sprejel.	Postavljanje »Kaj bi se zgodilo, če ...?« vprašanj	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F93	Pri odtujenih otrocih je ta notranja zasidranost, suverenost, da noče enega	Suverena drža	Prepoznavanje starševskega	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	starša videt, ker ima vsa ta prepričanja o njem.		odtujevanja pri otroku		gre za starševsko odtujevanje
F94	In če mu ta starš, ki odtujuje ne da dovoljenja da gre, bo zelo težko šel, in potem otroci ne grejo, tudi če je odločeno s strani sodišča.	Prepoznavanje, da otrok nima dovoljenja, da bi lahko bil z drugim staršem	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F95	In tukaj tudi mi ne silimo otrok, da grejo.	Pogovora se z otrokom ne opravlja na silo	Potek pogovora z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F96	Ko je otrok tudi vidno v stiski, jo izraža, in ko je prepoznano pristno doživljanje otroka, ga podpremo.	Prepoznavanje vidne stiske pri otroku	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F97	Otroci rabijo čas za okrevanje, da prebolijo določene situacije v katerih so živeli.	Upoštevanje dejstva, da otroci potrebujejo čas za okrevanje	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F98	Zato da te travme razrešujejo, se umirijo in kasneje lahko sprejmejo in življenje tudi drugega starša.	Sledenje otrokom, da se najprej umirijo in razrešijo travme, da se lahko potem posvetijo sprejemanju drugega starša	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F99	Rabijo strokovno podporo, so vključeni v svetovalni center ...	Svetovalni center	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F100	... eni so v obravnavi pri klinični psihologinji, odvisno od situacije.	Klinična psihologinja	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F101	Družinski zakonik je tudi napisan v tej smeri, da se gre iz milejših na ostrejšo ukrepe.	Načelo najmilejšega ukrepa po Družinskem zakoniku	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F102	Tako da imaš lahko otroka, ki zavrača starša na polno, ampak bo sodišče naredilo najprej vse drugo, preden kar ukine stike, zato da se	Načelo najmilejšega ukrepa po Družinskem zakoniku	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	vidi, če kaj deluje in če zadeva lahko poteka vsaj s stiki pod nadzorom.				
F103	Pri mlajših otrocih moraš gledat na razvoj otroka, navezanost na mamo in fizičen razvoj, in to kako sploh ni uspel navezat stika s staršem, ker ni bilo možnosti za to.	Odvisno od otrokovih razvojnih potreb	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F104	Pri starejših pa se vidi da vidik, ko je drugi starš slabi starš.	Večja odtujenost pri starejših otrocih	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F105	Mi imamo zelo velik čut za otroke in jih slišimo ter podpiramo, seveda če ni v nasprotju z njegovo koristjo.	Toliko, kolikor je njegovo mnenje tudi v njegovo korist	Mera, do katere je upoštevan otrokov glas	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F106	Je pa sodišče tisto, ki v teh stvareh odloča in sodišče včasih ne sledi temu, kar mi pišemo oz. razlagamo, sploh če je na drugi strani starš z močnim odvetnikom.	Težave z odvetniki	Izzivi ali dileme povezani s postopki na sodišču	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F107	In potem sodišče dostikrat podleže tem pritiskom odvetnikov in od nas zahteva dopolnitve in bolj kot mi razlagamo, da je naše mnenje enako kot smo že zapisali, jim to ni dovolj in želijo podrobnejše zapise.	Zahteva sodišč po podrobnejših razlagah in ponovni razlagi mnenja	Izzivi ali dileme povezani s postopki na sodišču	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F108	In to je povezano s tem, ker nimajo znanj, da bi lahko utemeljili, da to kar ta starš počne, je čustvena zloraba otroka.	Pomanjkanje znanja sodišč o starševskem odtujevanju	Izzivi ali dileme povezani s postopki na sodišču	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F109	In seveda se bo otrok takemu staršu pustil, ne bo se mogel braniti pred njim, ker je tako lažje, to so preživitvene tehnike otrok.	Ugajanje enemu staršu kot strategija preživetja otroka	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F110	Dostikrat so otroci tako odtujeni, da res doživljajo drugega starša kot črnega in drugega kot super krasnega.	Črno-belo slikanje starša	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F111	In to njegovo doživljanje ne glede na situacijo, je treba upoštevati.	Se sledi otrokovim željam	Sledenje otrokovim željam	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F112	Je pa namen tega sodelovanja in pogovorov, da otrok uvidi, da drugi starši ni tako slab, da ga ima rad in da je njun odnos pomemben.	Delo z otrokom na tem, da uvidi, da je pomemben odnos z odtujenim staršem	Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F113	Mi pa delujemo na način, da otroka, kjer je vidno da pa nekaj se da, podpremo in probamo na način, da ga vprašamo, kako bi mu bilo v redu, da sliši svojega starša recimo če bi se pogovarjali po telefonu, po sporočilih, ali pa za rojstni dan da bi se videli, torej majhni koraki.	Prepoznavanje, da si otrok želi stike s staršem	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F114	In ko zaznaš da nekaj je pri otroku, kar kaže na to, da bi pa le šel k drugemu staršu in želi le ustrezat tistemu, ki odtuja, in tukaj potem iščemo načine, možnosti, da se ugotovi, kaj si dejansko otrok želi.	Spodbujanje stikov s staršem v primeru prepoznavanja otrokovega ravnanja kot odziv na stisko	Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve	Upoštevanje otrokovega glasu	Otrokov glas
F115	Kot sem že omenila psihologinjo, vsaj pri tem delu z otroki.	Psihologinja	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F116	Pri stikih pod nadzorom deluje celoten tim družine.	Strokovna delavka, ki dela na področju družine	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F117	Kar se tiče zunanjih recimo šola, ki je dostikrat zelo pomemben dejavnik, je okolje otroka, v katerem preživi veliko časa.	Šola	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F118	Jih prosimo tudi da nam zapišejo poročila, glede na to da je otrok tam vsak dan in da sodelujejo tudi s starši, kakšen je njegov učni uspeh, kako je sprejet v razredu, kakšno socialno mrežo ima.	Formalna podpora šole oz. svetovalne službe v obliki poročil	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F119	Imamo tudi primer, ko otrok po šoli gre takoj domov in nima nobene obveznosti po šoli, nobeno podaljšano bivanje, nič, je čisto izrezan iz družbe, nima prijateljev, posledično ima odtujujoč starš zelo močen vpliv nad njim.	Izoliranost, odsotnost socialne mreže otroka	Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku	Sodelovanje z otrokom	Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje
F120	Center za duševno zdravje otrok in mladostnikov ...	Center za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F121	... pa če so v obravnavi pri pedopsihiatriji ...	Pedopsihiatrija	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F122	Pa v dnevne centre vključujemo otroke ...	Dnevni center za otroke in mladostnike	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F123	Je pa mreža šibka, nimamo dovolj programov.	Šibka mreža programov	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F124	Vključujemo še v storitve centra, osebna pomoč ...	Vključevanje družine v storitev Osebna pomoč	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F125	... pomoč družini za dom,	Vključevanje družine v storitev Pomoč družini za dom	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F126	In seveda od specifike do specifike npr. če gre za nasilje, vključimo DNK ...	Društvo za nenasilno komunikacijo	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F127	... če gre za hudo obžalovanje, sem družino vključila tudi v HOSPIC.	Društvo HOSPIC	Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F128	Je zelo pomembno, ker mi tu vidimo otroka enkrat, mogoče večkrat v nekaterih primerih ...	Zelo pomembno	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F129	... ali pa širša družina, čeprav tle je treba vzeti z rezervno, ker včasih starši svojega otroka zelo podpirajo in nimajo uvida v dogajanje, je pa pomembno, ker so to pomembne osebe v otrokovem življenju	Pri sodelovanju s širšo družino je vidik pomemben, treba pa je biti pozoren, da ne gre za podobna odtujujoča vedenja tudi z njihove strani	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F130	Dostikrat smo mi podpora njim, je ravno obratno.	Obračanje zunanjih institucij na CSD	Podpora prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F131	Je zelo pomembno to mreženje, da imaš vzpostavljene odnose, da si lahko direktno s svetovalnimi delavkami izmenjaš mnenje, vprašaš kako one to doživljajo.	Zelo pomembno je mreženje, vzpostavljanje odnosa in direktno sodelovanje	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F132	In s sodišči, je zelo pomembno da si lahko povemo določene informacije s strokovnimi delavkami.	Pomembno sodelovanje, izmenjevanje informacij s sodišči	Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F133	Mi kot tim smo zelo dober tim, in se podpiramo in sodelujemo dostikrat, ker se gre tudi za več področij ki se prepletajo med sabo, npr. nasilje, težave v odraščanju.	Tim za družino, v katerega so vključene strokovne delavke s področja zaščite ogroženih otrok, težav v odraščanju in vedenju, rejništva, posvojitve ter osebne pomoči	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F134	Zato smo med sabo na področjih zelo povezani in recimo ocene	Vključenost vsaj 3 strokovnih	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino,	Podpora, ki jo strokovna delavka

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	ogroženosti pišemo skupaj, ali pa vsaj v sklopu tima družine	delavk v primeru izrednega postopka		kjer gre za starševsko odtujevanje	prejema ob delu z družino
F135	Včasih v sodelovanje v res težjih primerih povabimo v sodelovanje tudi vodjo enote.	Vodja enote	Sodelavci_ke	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F136	Supervizija.	Supervizija	Podpora prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo	Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F137	Izziv je poučevanje deležnikov pri delu z družino, sodišč, šol.	Poučevanje deležnikov	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F138	Sodišče funkcionira tako, da ko ima eno prakso, bo lahko na podlagi te sodne prakse lahko odločalo naprej, ko bomo to dosegli, bo lažje.	Ni dovolj sodne prakse povezane s starševskim odtujevanjem	Izzivi ali dileme povezani s postopki na sodišču	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F139	Tudi med nami recimo, sej tudi mi kdaj ne prepoznavamo odtujevanja.	Težave pri prepoznavanju starševskega odtujevanja	Izzivi ali dileme povezani s strokovnim delom	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F140	Pomembna so itak izobraževanja nas in vseh ostalih.	Izobraževanja	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F141	Predvsem pa še kakšne roke, ker je tega bistveno preveč za toliko, kolikor nas je, podhranjeni smo.	Več zaposlenih na področju dela z družino	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F142	Bolj kvalitetno bi lahko delali z družinami, če bi imeli več časa.	Pomanjkanje časa	Česar primanjkuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F143	Ne pa da družino vidiš enkrat na pol leta in da tuhtaš, če si za nekoga	Večkratna srečanja, boljše spremljanje in	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje	Podpora, ki jo strokovna delavka

Št. izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
	lahko vzameš eno uro ali ne.	svetovanje v primeru več zaposlenih na področju		izvajanje dela v prihodnosti	prejema ob delu z družino
F144	Torej da bi lahko šli več na teren, k otrokom, na dom, kar je tudi smisel socialnega dela, ne pa da smo tukaj notri v pisarnah zasedeni, ne uspemo kdaj niti zadihati.	Več terena	Kar se potrebuje	Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F145	Moraš biti pozoren tudi kako kaj napišeš, do vejice, ker se lahko eden in drugi upičita v to, kako si to napisal.	Pazljivost na izražanje pri pisanju mnenja v izogib očitkom staršev	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino
F146	Ker starši nas nimajo radi, ne eden ne drugi v večini primerov.	Nepriljubljenost pri starših	Izzivi ali dileme povezani s starši	Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja	Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino

9.4. Priloga D: Osno kodiranje

1. Pristopi in znanja pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje

1.1. Sodelovanje s starši

1.1.1. Prepoznavanje starševskega odtujevanja

- Pripovedovanje različnih zgodb (A1)
- Pripovedovanje nasprotnih zgodb (A2)
- Pripovedovanje enega starša, da otroci ne želijo k drugemu staršu (A3)
- Pripovedovanje enega starša, da se drugi starš z njimi ne ukvarja in z njimi nič ne počne (A4)
- Pripovedovanje enega starša, da so bile ob pripravi na stik težave (A5)
- Pripovedovanje drugega starša, da je bilo na stiku lepo (A6)
- Pripovedovanje drugega starša, da so bili otroci veseli (A7)
- Pripovedovanje različnih zgodb otrok o tem, kako je bilo pri obeh starših (A8)
- Pomanjkanje dojemanja vloge obeh staršev kot enako pomembne (B1)
- Črno-bela pripoved o drugem staršu (B2)
- Nezmožnost uvida pozitivnih lastnosti drugega starša (B3)
- Poudarjanje, da je drugi starš ogrožajoč za otroka, da otrok starša zavrača (B4)
- Pripovedovanje enega starša, da drugi starš do zdaj določenih stvari ni počel in jih niti ne bo (C2)
- Prizadet starš je bolj pripravljen za sodelovanje (C7)
- Prepoznavanje, kdo od staršev ima zmožnost uvida v dogajanje (C17)
- Prepoznavanje, kdo je ravnal odtujujoče zaradi bolečine in strategij preživljanja bolečine (C18, D4, D51)
- Prepoznavanje, ali ima odtujujoč starš osebnostno zgradbo, ki se ne bo nikoli spremenila oz. spremenila njegovega mišljenja, saj to ne zmore (C19)
- Odtujevanje poteka tudi v družinah, kjer sta partnerja še skupaj (C132, D50)

- Ko en starš otroku reče, da nekaj ne sme početi, drugi pa mu reče, naj naredi, kar hoče, in naj ne posluša tega starša (C133)
- Pri odtujevanju običajno stvari gredo na sodišče (D16)
- Obdobje nosečnosti in obdobje po porodu kot občutljivi obdobji, kjer lahko pride do velikih zamer med staršema (D31, D32)
- Kompetentnost staršev ob razvezah so se zmanjšale (D52)
- Osredotočanje staršev na lastno bolečino ter žalovanje za odnosom in ne na potrebe otrok (D53)
- Pripovedovanje odtujenih staršev, da otrok že nekaj časa ni bilo na stike (E2)
- Ni konkretnih razlogov za onemogočanje stikov (E3)
- Ni nujno, da so ti znaki na koncu odtujevanje (E6)
- Če gre za odtujevanje, pa so to najpogostejši znaki (E7)
- Prepoznavanje starševskega odtujevanja je vse bolj poznano (F25)

1.1.2. Uporabljen pristop, metode in tehnike pri prepoznavanju starševskega odtujevanja -

- Raziskovanje (A9)
- Postavljanje odprtih vprašanj (A10, D7)
- Neobsojajoč pristop (A11)
- Skupni razgovor z obema staršema (A14)
- Postavljanje krožnih vprašanj (A15)
- Preusmerjanje pozornosti na otroka (A16, B20, F13)
- Prošnja staršema za razgovor z otrokom (A19)
- Dogovarjanje glede konkretnih stikov (A29)
- Poudarek, da sta lahko kot starša uspešna, tudi če kot partnerja nista mogla biti (B12)
- Pridobljene informacije od različnih virov kot razlog za sum na odtujevanje (B59)
- Razgovor s staršema v okviru predhodnega svetovanja (C1, E1)
- Opazovanje drže (C3)
- Opazovanje komunikacije (verbalne in neverbalne) (C4)
- Opazovanje komunikacijske dinamike med staršema (C5)
- Potrebno je znanje o tem, kako se posameznik odziva, funkcionira (C6) -
- Nevtralna drža strokovne delavke v primeru postopkov na sodišču (C8) -
- Pomembnost priučenosti socialne delavke različnih znanj (C28)
- Pomembnost, da je na področju zaposlena oseba, ki ima afiniteto za to področje (C29) -
- Poznavanje literature o družinah (C32)
- Poznavanje faz žalovanja, strategij preživetja, znanje o osebnostnih motnjah (C33)
- Znanje o verbalni in neverbalni komunikaciji za lažje prepoznavanje dogajanja in pisanja mnenja sodišču (C34)
- Potrebno je poznavanje problematike v družini, razvojnih stopenj pri otroku (C35)
- Poznavanje (ne)varne navezanosti otroka (C36)
- Svetovanje staršem, razlaga in opisovanje situacije staršem na način, da razumeta (C48) -
- Dajanje priložnosti, da starša odideta iz (razpadlih) partnerskih vlog v starševsko vlogo (C49)
- Dajanje časa staršema, da prideta do točke, ko se zmoreta posvetiti starševski vlogi (C50)
- Opravljanje individualnega pogovora, ko skupen ni mogoč (C61)
- Zaupanje v starše, da prihajajo z najboljšimi nameni za svoje otroke (D1)
- Raziskovanje, kaj lahko en starš naredi za izboljšanje odnosa z otrokom in drugim staršem (D8)
- Težave pri svetovanju staršema, medtem ko je treba pisati mnenje sodišču (D17)
- Pisanje mnenja je pomoč otroku v sodnih postopkih in je fokus preusmerjen na otroka (D18)
- Ko so zadeve na sodišču, je sodelovanje s starši odvisno od zunanjih dejavnikov (D19, D20)
- Stiki pod nadzorom kot preventiva za odtujevanje (D24, F17, F18)
- Stiki pod nadzorom v primeru zatrtjevanja nasilja oz. neustreznost ravnanja z otrokom, saj pri majhnih otrocih lahko 2 meseca pomenita veliko prekinitev (D25)

- Raziskovanje razpok v stališčih in prepričanjih obeh staršev (D30)
 - Razumevajoč pristop k primerom kot specifičnim, individualnim (D33)
 - Zavestna osredotočenost na korist otrok in na njihov razvoj (D34)
 - Nalaganje odgovornosti obema staršema (D35)
 - Jemanje odgovornosti za urejanje odnosov v preteklosti, sedaj pa prelaganje le-te na starša (D36)
 - Osredotočanje na opravljanje nalog CSD (D38)
 - Izogibanje porabljanja energije tam, kjer to ni delo CSD (D39)
 - Uporaba povedanega s strani otroka v strokovno delo z družino (D84)
 - Podpora staršev na tistih področjih, kjer ustrezno ravna (D85)
- 1.1.3. Težave pri prepoznavanju starševskega odtujevanja**
- Zelo težko prepoznavati starševsko odtujevanje (A17)
 - Obtožbe, da je drugi starš nasilen, prisotnost odvisnosti (A18)
 - Poučevanje sodišč, kaj je starševsko odtujevanje (F26)
 - Starševsko odtujevanje je težko dokazljivo (F27)
 - Dokazljivost samo na primerih otrok, kjer se škoda že pozna (F28)
- 1.1.4. Doživljanje staršev**
- Nezadovoljstvo z mnenjem strokovne delavke (B103)
 - Očitane tako enega kot drugega starša, da je strokovna delavka pristranska (B104)
 - Nezaupanje v strokovno delavko, označevanje kot nestrokovne in pristranske (C23, F11)
 - Pričakovanje staršev, da bo CSD razumel obe strani, kako je drugi starš grozen (D37)
- 1.2. Sodelovanje s staršem, ki odtuja**
- 1.2.1. Prepoznavanje odtujevanja**
- Prestrašenost, kaj bo pri drugem staršu (A30)
 - Vloženega več truda v starša, ki odtuja (A31, C70)
 - Doživljanje starša, da bodo otroci pri drugem staršu v nevarnosti (A32, F8)
 - Napadanje, prijavljanje strokovnih delavk (A113)
 - Pridobivanje drugih na svojo stran (A114)
 - Običajno je samo en starš, ki odtuja (B13)
 - Prepoznano laganje odtujujočega starša (B60)
 - Prepoznana iskrenost drugega starša, ki ne odtuja (B61)
 - Neposredna ali prefinjena manipulacija z otrokom (B95)
 - Družina gre v času stika otroka z drugim staršem na izlet (B96)
 - Otroci ne želijo na stik, saj gre družina na izlet (B97)
 - Izražanje starša, da je drugi starš samo biološki starš (B98)
 - Želja starša, da novi partner_ica prevzame starševsko vlogo (B99)
 - Prepoznavanje potrebe starša, da želi predhodno zvezo nadomestiti z novo (B100)
 - Omejevanje stika staršu zaradi raznih razlogov (B101, F2)
 - Obtoževanje starša, da je zapustil_ a družino, in navajanje tega kot razlog, da stikov z otroki ne sme imeti (C9)
 - Uporaba stavka »Ti si me zapustila, ti si nas zapustila, ti si kriva za razpad te družine.« (C12, F1)
 - Ko očetje odidejo iz družine, je to normalno (C14)
 - Ko mame odidejo iz družine, je pa to s strani očetov doživljeno kot ranjenost, zapuščenost, prizadetost, izguba (C15)
 - Stavki, ki izhajajo iz oblikovanih osebnosti posameznikov (C16)
 - Odtujevanje kot posledica osebnostnih motenj (C20, F20)
 - Odtujujoči starši so statistično večinoma narcistične drže (C21)
 - Vztrajanje odtujujočega starša ter nezmožnost sodelovanja in posledično izguba delovnega odnosa (C22)
 - Nesodelujoči uporabniki (C24, F7, F10)
 - Pritoževanje, prijava na inšpekcijo (C25)
 - Travma, ki se ob vsem dogaja otroku (C26)

- Starši ne odtujujejo na način, da bi rekli, da ne dovoljujejo, da drug starš otroka vidi (D2)
- Posredni stavki, s katerimi starši odtujujejo (D3, F3)
- Pojasnjevanje starša, da otroku brez drugega starša ne bo nič manjkalo, da itak otrok ni maral ipd. (D29)
- Podajanje informacij o spolni zlorabi kot osnova za nadaljnje odtujevanje (D49)
- Onemogočanje stikov je po Družinskem zakoniku razlog za podajanje predloga na sodišče, da se staršu, ki onemogoča stike, odvzame varstvo in vzgoja (D115)
- Poznavanje primera, ko je prišlo do odvzema varstva in vzgoje odtujajočemu staršu ter zaupanja drugemu staršu zaradi onemogočanja stikov (D116)
- Banalni izgovori odtujajočega starša, zakaj naj ne bi bilo stikov oz. zakaj otrok noče imeti stika z drugim staršem (E4)
- Občutki ogroženosti (E5)
- Stike z odtujenim staršem se spodbuja, ker je to otroku v korist in to sproži pri odtujajočem staršu odpor (E13)
- Prisotnost starih staršev, ki tudi sami odtujujejo in podpirajo odtujevanje (F37)

1.2.2. Način, s katerim se staršem ubesedi prepoznavanje starševskega odtujevanja

- Odkrita podelitev opazanj odtujevanja (A25, C46, E9, F9)
- Konkretno podajanje primera staršu, da otroci pripovedujejo različne zgodbe in da to ustvarja zmedo (A26)
- Direktnost (B15, F24)
- Podelitev s staršem, da njegova in otrokova ravnanja in dejanja kažejo na manipulacijo z otrokom (B16)
- Da se prepozna težnja otrokove čustvene oddaljenosti od drugega starša (B17)
- Verjetnost, da je odtujajoče ravnanje nezavedno (B18)
- Poudarek na povzročanje stiske otroku (B19, F22)
- Plastična, direktna razlaga staršu o zaznavi elementov odtujevanja (C37)
- Razlaga staršu, da je odtujevanje grdo govorjenje o drugemu staršu (C38)
- Zanikanje starša, da ne govori grdo o drugem staršu (C39)
- Razlaga staršu, da je otrok povedal na stiku o stvareh, ki jih sam od sebe ne more vedeti (C40, C41)
- Soočanje starša z neustreznim ravnanjem lahko povzroči odpor (D26)
- Postavljanje raziskovalnih vprašanj (D27, D28, D48)
- Direktno soočanje staršev z neustreznimi ravnanji je primerno v primerih nasilja (D42) - Direktno soočanje staršev iz pozicije moči, avtoritete ne bo doseglo ničesar (D43)
- »Jaz vem« pozicija strokovne delavke ne bo dosegla nič, k večjemu zmerjanje staršev (D47)
- Podelitev s staršem, da ni konkretnega nasilja, zlorab, ničesar, zaradi česar teh stikov po zakonu ne bi smelo biti (E11)
- Sodelovanje s staršem po soočenju z ravnanji odtujevanja ponavadi ne uspe (E12)
- Preko branja, zapisanega v mnenju (F23)

1.2.3. Svetovanje staršu

- Držati se dogovora glede stikov (A28)
- Poudarek pomembnosti vloge obeh staršev (B5, F14)
- Opozoritev na posledice otrokovega razvoja (B6)
- Izpostavljanje, da so čustva, ki jih doživljajo do bivšega partnerja_ice, normalna (B7) - Treba je razmejiti partnersko vlogo od starševske vloge (B8)
- Prvi obisk v okviru predhodnega svetovanja običajno prepreči nadaljnje odtujevanje (B9)
- Zavedanje starša, da se bo škoda delala otroku (B10)
- Predlog, da si starš poišče strokovno pomoč (B11, D40)
- Opozoritev na to, da s svojim razburjenim vedenjem delajo več škode otroku kot ravnanje drugega starša (B14)
- Opozoritev starša na razmejevanje otrokovega odnosa tako z očetom kot s partnerjem, da se to ne more enačiti (B102)

- Ponujanje vključitev v osebno pomoč ali pa programe, kot so Neverjetna leta, vključitev v DNK (C44)
- Predlog za vključitev v razne programe z namenom pridobivanja drugih izkušenj in poslušanja drugih (C45)
- Izogibanje pasivni vlogi poslušalca (C47)
- Vključitev staršev v osebno pomoč (C51)
- Predhodno svetovanje naj bi se zaključilo v tretjem razgovoru (D5)
- Zelo težko sodelovanje (E10)
- Ozaveščanje starša, da ima možnost pritožbe (F19)

1.2.4. Uporabljen pristop, metode in tehnike pri delu s staršem, ki odtuja

- Raziskovanje doživljanja starša, ki odtuja (A12)
- Postavljanje vprašanj za konkreten opis dogajanja (A13)
- Razlaga strokovne delavke, da imajo otroci pravico do stikov (C10)
- Razlaga strokovne delavke, da so otroci ostali pri enem od staršev, ker je bilo tam bolj primerno zanje v danem trenutku (C11)
- Stiki osebi, ki odtuja, ne pripadajo (C13)
- Odvzem pravice do stikov staršu, ki odtuja (C27)
- Izguba časa in energije v primeru, da starš dlje časa nima uvida v svoja odtujoča ravnanja (C42)
- Vlaganje v sodelujoč odnos v primeru starša, ki ima sicer odtujoča ravnanja, je pa pripravljen sodelovati, razume, kar mu strokovna delavka pove (C43)
- Osredotočanje na korist otroka (D6, F21)
- Pritisk na starša, ki nenamerno ali namerno uporablja mehanizme, ki pripeljejo do odtujevanja, povečajo odpor in pritisk (D9)
- Preusmerjanje pozornosti iz sedanjosti v prihodnost z vprašanjem »Kaj bi si želeli za otroka čez 3, 5, 15 let?« (D10)
- Delo s starši na njihovih željah glede tega, kakšnega otroka si želijo imeti v prihodnosti (D11)
- Postavljanje vprašanja »Kaj bi vi lahko naredili, kaj je na vaši strani?« (D12)
- Postavljanje vprašanja »Česa bi si želeli več, česa manj, česa si sploh ne želite?« (D13)
- Raziskovanje (D14)
- Preusmerjanje na otrokove potrebe (D23)
- Normalizacija izjav, argumentov ter razlag starša (E8)
- Previdnost pri sodelovanju (E14)
- Delo na tem, da starš uvidi, da je otrokova korist stik z drugim staršem (E15)
- Osredotočanje na otrokovo počutje, korist (E16)
- Povzemanje vsebine povedanega (E17)
- Postavljanje vprašanj, usmerjenih na to, kar bi en starš potreboval, da naredi drugi (E18) -
- Postavljanje k ciljem usmerjenih vprašanj (E19)
- Postavljanje vprašanja, kaj bi potreboval, da pridobi zaupanje v drugega starša (E20) -
- Osredotočanje na to, kaj je potrebno, da bi lahko zaupal_a (E21)
- Refleksija povedanega na prejšnjem srečanju in preverjanje slišane (E22)
- Ni posebnih priprav (F12)
- Opiranje na odločitev sodišča (F16)

1.3. Sodelovanje s staršem, ki je odtujen

1.3.1. Opozorila, znanja in dejstva, s katerimi je treba odtujenega starša opremiti

- Predlog, da se ne pogaja glede stikov (A27, A33)
- Vodenje skozi primere konkretnih dogodkov, ki se lahko zgodijo (A34)
- Soustvarjanje možnih rešitev ob stiski otroka (A35)
- Spodbujanje in iskanje skupnih interesov med staršem in otrokom (A36)
- Poučevanje o starševskem odtujevanju, predajanje znanja (A37)
- Opozoritev na vidik otrokovega doživljanja (A38, A40, F33, F35)
- Opozoritev na možno povzročanje stiske pri otroku (A39)
- Osredotočanje na sebe (A41)
- Osredotočanje na odnos z otrokom (A42)

- Da ne kritizira drugega starša (B21)
- Da otroku da sporočilo, da ga ima rad (B22)
- Da ravna na način, da otroka prepriča v to, da ga ima rad in se ne osredotoča na drugega starša (B23)
- Zelo težko (C52, D54)
- Razlaga, poudarek na tem, da so možnosti, da se otroke obdrži (C53)
- Svetovanje, da si starš vzame čas za otroke (C54)
- Predlog, da se v primeru nesprejemanja novega partnerja s strani otrok, tega partnerja za čas stika odslovi (C55)
- Razlaga, da bo potreben čas, da otroci pridejo do tega, da si bodo starša želeli videti (C56)
- Svetovanje, da starš vztraja (C57, D56, D77)
- Podelitev osebnih izkušenj (C58)
- Svetovanje in poslušanje starša (C68)
- Napotitev starša za vključitev v psihosocialno pomoč, recimo Šentprima (C69)
- Opiranje na premike v odnosih (D15)
- Osredotočanje na to, kaj lahko vsak posameznik naredi za spremembo (D55, F29)
- Svetovanje staršu, da gre na sodišče in predlaga začasno odredbo (D57)
- Razlaga zakonov (D58)
- Iskanje pomoči staršu (D59)
- Svetovanje, da starš naredi vse, kar lahko, in se obrne na čim več ljudi, institucij (D60)
- Poznavanje primera, ko je starš imel hudo depresijo, ker je šlo za odtujevanje otroka od njega (D61)
- Težje delo z odtujenim staršem (D62)
- Svetovanje, da starš da otrokove potrebe pred svoje (D66)
- Usmerjanje staršev na to, kakšni stiki so ustrezni glede na potrebe otroka (D67)
- Predlog krajših, pogostejših stikov pri manjših otrocih (D68)
- Primer neustrezno določenih stikov z odtujenim staršem (D69)
- Razlaga pomena otrokovega vedenja (E23)
- Razlaga, da otrokovo vedenje ne pomeni, da ga zavrača kot starša (E24)
- Razlaga, da otrok uporablja preživitvene tehnike (E25)
- Opolnomočenje starša, da zdrži vse dogajanje (E26, F30, F32)
- Informiranje, razlaga staršu o otrokovem vedenju (E27)
- Usmerjanje v znanstveno literaturo (E28)
- Predlog, da si poiščejo pomoč (E29)
- Podpiranje in »dvigovanje« starša (E30)
- Podelitev s staršem, da kot strokovni delavec prepoznavš dogajanje v družini (E31)
- Opора staršu, saj je običajno neslišán, se mu ne verjame (E32)
- Podelitev s staršem, da si stvari ne domišlja in da jih tudi sam zaznavaš (E33)
- Opozoritev starša na njegov doprinos (E34)
- Sodelujoči pristop staršev (F31)
- Razlaga, da otroka v stike ne morejo prisiliti (F34)
- Pozornost na to, kakšno socialno mrežo ima starš (F36)

1.3.2. Priprava starša na stik z otrokom

- Potreba starša po vodenju in svetovanju (C59)
- Dogovor o stikih pod nadzorom (C60)
- Opozoritev na neprimerne vsebine na stiku (C62, D74, F42, F43)
- Opozoritev na zamujanje oz. točnost (C63, F45)
- Opozoritev, da je treba obveščati o odsotnosti pravočasno (C64)
- Opozoritev, da pridejo na stik pripravljeni (C65)
- Predlog, da na stik prinesejo nekaj, kar ima otrok rad (C66)
- V sklopu stikov pod nadzorom se v primeru govorjenja o drugem staršu stik ustavi in se ne nadaljuje (C67)
- Odvisno, ali so stiki pod nadzorom ali ne (D70)
- V primeru stikov pod nadzorom poteka tudi priprava otroka na stik (D71, F38)

- Opozoritev na to, kar je dovoljeno na stiku (D73, F40, F41, F44)
- Svetovanje, da se na stiku starš osredotoči na otroka in njegovo doživljanje (D75, F39, F48)
- Priprava na doživljanje negativnih in neprijetnih čustev (D76)
- Opozoritev, da bo otrok ob prisotnosti drugega starša ravnal drugače (E35)
- Priprava starša na odpor otroka (E36)
- Priprava starša, da se bo otrok lahko od začetka upiral (E37)
- Priprava starša na to, da mu otrok morda ne bo stekel v objem (E38)
- Priprava starša, da bo morda otrok, kljub temu da je bilo na stiku v redu, rekel, da mu ni bilo všeč (E39)
- Priprava starša na otrokovo zavračanje, upor, odpor, jok (E40)
- Priprava starša na možnost, da bo otrok na stiku tiho, obrnjen stran od njega (E41)
- Odgovarjanje na vprašanja starša (E42)
- Preusmerjanje v razmišljanje o pričakovanih otroka (E43)
- Najhujša in najtežja, najbolj poglobljena priprava na stik (E44)
- Priprava starša na vse, kar se lahko zgodi (E45)
- Svetovanje, da otroku da sporočilo, da ga ima rad in si ga želi videti (F46)
- Enako poteka priprava tudi v primeru stikov, ki niso pod nadzorom (F47)
- Običajno so stiki v primeru odtujevanja na CSD (F49)
- Izvedba stikov na javnem kraju, da se otrok počuti varen (F50)
- Izvedba predaje otroka na stik pred javnimi institucijami (F51)

1.4. Sodelovanje z otrokom

1.4.1. Priprava na pogovor z otrokom

- Ni posebnih priprav (A43)
- Branje literature in obnavljanje znanja (A45)
- Poznavanje knjige *Otrok v središču konflikta* (A46)
- Priprava otroka na pogovor s socialno delavko s pomočjo staršev (A60)
- Pregled zapisov in izjav staršev (B30)
- Skeptičnost staršev za opravljanje pogovora z otrokom (D79)
- Pogovor s starši o tem, kdo pravzaprav obremenjuje otroka (D80)
- Otrokova pravica, da izrazi svoje mnenje, ni pa njegova dolžnost (D81)
- Pogovor z otrokom se ne opravi na silo zoper starša (D82)
- Opravljanje pogovora na silo bi otroku povzročilo še večjo stisko (D83)
- Zahtevna in drugačna priprava (E55)
- Poznavanje ozadja otrokovega doživljanja dogajanja (E56)
- Zavedanje, da je otrok v stiski že pred pogovorom, saj je prisoten pritisk odtujujočega starša (E61)
- Opravljanje takega pogovora, ki bo otroka čim bolj razbremenil (E62)

1.4.2. Uporabljeno znanje, metode in tehnike pri pogovoru z otrokom

- Razgovor z otrokom kot potrditev na sum starševskega odtujevanja (A20)
- Raziskovanje socialne mreže otroka (A44)
- Vprašanja, usmerjena tako na otrokovo doživljanje mame kot očeta (A51, B28, B29, C73, E49, E60)
- Razbremenitev otroka (A57, B34, C71, C101, D72, E51)
- Postavljanje razbremenilnih, lahkih vprašanj (A61, C72, D92, E48, F66)
- Postavljeno vprašanje »Kaj bi si želel, da bi bilo drugače?« (A62)
- Postavljeno vprašanje »Česa se bojiš?« (A63)
- Vprašanje čarobne palčke (A64, C99)
- Postavljeno vprašanje »Kako bi izgledal tvoj dan?« (A65)
- Raziskovanje s pomočjo drevesa življenja, organigrama (A66)
- Raziskovanje treh dobrih in treh slabih lastnosti pri obeh starših (A67)
- Pri mlajših otrocih pogovor preko risanja, igre (A68, F68)
- Uporaba risanja kot sprostitevna tehnika (A69, B27, E68)
- Posreden način preverjanja suma odtujevanja pri otroku (B25)

- Sproščujoč način pogovora (B26)
- Pri mlajših otrocih se uporablja fotografije, smejkote (B36)
- Pomanjkanje znanja za uporabo metod in tehnik (B42, F74)
- Uporaba lutke (B43)
- Uporaba risbe, kjer otrok pokaže sebe na njej in druge družinske člane (B44, F75)
- Raziskovanje vlog v družini (B45, F67)
- Vprašanje po želji za stike s staršem (C74)
- Risanje (C83, D94)
- Razveselitev otroka s sladkarijami, kakavom (C84)
- Opazovanje risbe, ki jo je otrok narisal (C85)
- Risba kot tehnika za prepoznavanje čustev in poteka dogodkov v družini (C86, F76, F77)
- Postavljanje odprtih ter konkretnih vprašanj (C87, D93)
- Postavljanje vprašanj, ki ne sugerirajo odgovora (C92)
- Vprašanje »Česa se bojiš?« sugerira odgovor (C93)
- Postavljanje vprašanja »Ali je kakšna zadeva, ko si vesel, mi lahko poveš, kako je to? Ko si žalosten, kako je to?« (C94)
- Postavljanje vprašanj za orientiranost v času in prostoru (C95)
- Ocenjevanje, ali je otrok sposoben razumeti namen pogovora, posledice svojih želja (C96, F69)
- Postavljanje vprašanja »Je kakšna stvar, ki se je ustrašiš?« (C97)
- Spuščanje na raven otroka (C98)
- Namen pogovora je ugotoviti, kdo od staršev je nasilen, kdo odtuja in otroka obremenjuje (C100)
- Ozaveščanje otroka, na koga se lahko obrne, ko ga starš obremenjuje (C102)
- Ozaveščanje otroka, da zadeve staršev niso njegova skrb (C103)
- Ozaveščanja otroka, kaj je nasilje (C104)
- Postavljanje vprašanj »Kaj bi se zgodilo, če ...?« (D96, F92)
- Razbremenitev otroka s pomočjo pripovedovanja zgodbe (D97)
- Dajanje informacije otroku, da je on skrb svojih staršev in ne starši njegova skrb (D98)
- Opravljanje nevtralnega razgovora (E47)
- Dajanje sporočila otroku, da ni kriv in odgovoren za dogajanje (E52, F52)
- Dajanje sporočila otroku, da ni nihče jezen nanj (E53)
- Normaliziranje otrokovega počutja (E54)
- Postavljanje odnosnih vprašanj (E58)
- Spraševanje po otrokovi zaznavi o počutju staršev (E59)
- Vzpostavljane stika na začetku in koncu pogovora (E63)
- Pogovor je pri starejših otrocih v ospredju (E67)
- Neusposobljenost za branje risb (E69)
- Karte prijateljstva (E70)
- Pogovor o čustvih z uporabo Kart prijateljstva (E71)
- Dajanje sporočila otroku, da je njegov glas pomemben in slišan (F55)
- Seznanitev otroka s posledicami, možnostjo, da izrazi svoje mnenje (F56)
- Prisotnost empatije, občutka pri delu z otroki (F60)
- Risba kot tehnika za prepoznavanje čustev in poteka dogodkov v družini ()
- Pogovor (F86)
- Opazovanje neverbalne komunikacije (F87)
- Postavljanje vprašanja »Ali je kakšna zadeva, ko si vesel, mi lahko poveš, kako je to? Ko si žalosten, kako je to?« (F89)
- Vprašanja, usmerjena na otrokovo počutje (F90)
- Opozoritev otroka na to, da ni nujno, da se bo njegovo izraženo mnenje upoštevalo (F91)
- Delo z otrokom na tem, da uvidi, da je pomemben odnos z odtujenim staršem (F112)

1.4.3. Okoliščine pogovora z otrokom

- Pisarna, polepljena s risbicami otrok (A56, F70)

- Srečevanje z otroki v okviru naloge pripravljanja mnenja sodišču (B24, D78)
- V pisarni (B31, C82, D88, E64, F63)
- V šoli (B32, C90, D86)
- Na domu (B33, D89, E65)
- Nenapovedan pogovor z otrokom v šoli, ko obstaja sum na odtujevanje (C91, F62)
- Opravljanje pogovora z vsakim od sorojencev posebej (A71, D91, F65)
- V vrtcu (D87)
- Opravljanje pogovora na domu, da se opazuje dinamiko družine (D90)
- Obisk parka z otrokom (D95)
- Majhna mizica, stolčka, medvedek Pu (E72)
- Otroci od vstopa v šolo načeloma vedo, kaj govorijo (F57)
- Opazovanje interakcije med otrokom in staršema (F58, F59)
- Sladkarije, Rubikova kocka na mizi (F71)
- Rekvizite na mizi, namenjene otrokom, uporabljajo tudi starši za sproščanje (F72) -
- Rekviziti, namenjeni preusmerjanju stresa in sproščanju (F73)

1.4.4. Potek pogovora z otrokom

- Otrok pride najprej na pogovor skupaj s staršem (A58)
- Preverjanje pri staršu, ali je možno pogovor opraviti samo z otrokom (A59)
- Z mlajšimi otroki se pogovor ne opravlja (B35)
- Razlaga otroku, kaj je namen pogovora (B37)
- Seznanitev otroka s postopkom na sodišču, v kolikor je to zmožen razumeti (B38)
- Seznanitev otroka s posledicami, možnostjo, da izrazi svoje mnenje (B39)
- Seznanitev otroka, ki ima dopolnjenih 15 let, da lahko sodeluje v postopku (B40)
- Pogovore opravlja psihologinja (B41, F61)
- Prošnja staršem, da otroka pred pogovorom razbremenijo (C81)
- Odvisno od starosti otroka (C88, E66)
- Otroci, stari 15 let, pišejo izjavo na zapisnik (C89)
- Pogovora se z otrokom ne opravlja na silo (E73, F95)
- Dajanje sporočila otroku, da je njegovo mnenje spoštovano (F53)
- Dajanje sporočila otroku, da ni treba povedati stvari, če tega ne želi (F54)
- Dogovor s starši, da je njihova naloga pripeljati otroka na stik in da se o vsebini stika ne bodo pogovarjali (F64)
- Pogovor z otrokom običajno traja 20 minut (F88)

1.4.5. Prepoznavanje starševskega odtujevanja pri otroku

- Sproščenost otroka na prvem stiku (A21)
- Kasnejše zanikanje ter pripovedovanje otrok, da je bilo na stiku slabo (A22)
- Dajanje naučenih odgovorov (A23, A53)
- Zaznavanje otrokovega besednjaka, ki ni primeren za njegovo starost (A24, A55, B48, D99, F79)
- Zadržanost (A47)
- Pripravljeni odgovori (A48, A50)
- Podajanje odgovorov vnaprej (A49)
- Otrokovo doživljanje enega starša kot zelo slabega in drugega kot zelo dobrega (A52) -
- V primeru več otrok se zgodba ponavlja (A54)
- Zgledovanje mlajšega otroka po starejšem (A70)
- Tudi v primeru ločenih pogovorov je pripovedovanje sorojencev lahko podobno (A72) -
- Ob kasnejših razgovorih zgodbe postajajo enotne (A73)
- Črno-belo slikanje starša (B46, F78, F110)
- Uporaba podobnih izrazov, kot jih uporablja odtujujoči starš (B47)
- Primer 11-letnega otroka, ki je svojemu očetu očital, da mu naj raje plačuje preživnino kot kupuje darila (B49)
- Neutemeljene izjave otroka, nepojasnjene, nekonkretizirane (B55, E74)
- Stavki »se ne spomnim, ne vem« (B56)
- Slabo pomnjenje o odtujenem staršu (B57, C108, F4)
- Dobro pomnjenje o neodtujenem staršu (B58)

- Otrok si izbere enega starša (C75)
- Ugajanje enemu staršu kot strategija preživetja otroka (C76, F5, F109)
- Razvidnost v odtujenost otroka na podlagi njegovih izjav (C77)
- Starševsko odtujevanje je psihično nasilje (C78)
- Otrok ne želi govoriti o odtujenem staršu (C106)
- Otrok govori grdo o odtujenem staršu (C107)
- Drugače je v primeru, ko otrok doživlja nasilje s strani starša (C109)
- Suverena drža (C110, F93)
- Prevzeta drža (C111)
- Odklonilna drža (C112, E75)
- Posnemanje odtujujočega starša (C113, C114)
- Izkušnje in veščine pripomorejo k zaznavanju vrst nasilja in razlikovanju (C115)
- Običajno odtujeni otroci ne sodelujejo s strokovnimi delavkami (C123)
- Otrokom starši predstavijo strokovne delavke kot nekoga, s komer ne morejo sodelovati (C124)
- Otrokovo ponotranjanje sveta starša, ki očrni drugega starša (D21)
- Otrok ne more izraziti svojih želj, saj nima psihičnega in čustvenega dovoljenja od odtujujočega starša (D22)
- Otrokovo pripovedovanje, kaj je starš počel, medtem ko je on bil majhen (D100)
- Otrokovo pripovedovanje o denarju, premoženju (D101)
- Otrokovo pripovedovanje o partnerju_ici drugega starša (D102)
- Otrokovo pripovedovanje o tem, da ga starš nima rad in da je zapustil drugega starša (D103, F85)
- Otrokovo pripovedovanje, da je odtujujoč starš žalosten, ko otrok odide stran (D104)
- Prezrelost otroka (D105)
- Seznanjenost otroka s krediti staršev iz let, ko otrok še niti rojen ni bil (D106)
- Otrokova vednost o stvareh kot posledica indoktrinacije s strani odtujujočega starša (D107)
- Opažanje, da otrok na stiku sedi odtujenemu staršu v naročju, ki naj bi se ga bal (E46)
- Izražanje istih stavkov kot odtujujoči starš (E50)
- Podajanje »banalnih« izgovorov (E57)
- Prepoznavanje, da otrok nima nič proti odtujenemu staršu (E76)
- Prepoznavanje, da otrok nima dovoljenja, da bi lahko bil z drugim staršem (E77, F6, F81, F94)
- Prepoznavanje, da je otrok v stiski in zavrača stike z drugim staršem zato, ker jih mora (E78)
- Otrokovo pripovedovanje o preživnini (F80)
- Izražanje otroka, da je v stiski (F82)
- Otrokovo pripovedovanje o otroškem dodatku (F83)
- Doživljanje otroka, da se to dogaja ne le njemu, ampak obema skupaj z odtujujočim staršem (F84)
- Večja odtujenost pri starejših otrocih (F104)
- Izoliranost, odsotnost socialne mreže otroka (F119)

1.4.6. Primer odtujenega otroka

- Primer zgodbe otroka, ki je bil odtujen od svojega očeta (B105)
- Primer dveh otrok, kjer poteka starševsko odtujevanje s strani očeta (C134)

2. Otrokov glas

2.1. Upoštevanje otrokovega glasu

2.1.1. Mera, do katere je upoštevan otrokov glas

- Toliko, kolikor je njegovo mnenje tudi v njegovo korist (A74, B50, D117, F105)
- Odvisno od otrokovih razvojnih potreb (A76, F103)
- Utemeljenost otrokove izbire enega od staršev, podprtost z argumenti (B52)
- Strah otroka (B53)
- Strah, ki ga otrok utemelji (B54)
- Ustanove morajo prepoznavati, kaj je želja otrok in ali je v njihovo korist (C119)

- Poskuša se ohraniti stike z odtujenim staršem in se opazuje dogajanje (C128)
- Prepoznavanje, da odtujen otrok potrebuje ogromno energije za vzdrževanje lojalnosti odtujujočemu staršu (C129)
- Prepoznavanje, da bodo zaradi otrokovega truda pripadanja odtujujočemu staršu zanj hude posledice v prihodnosti (C130)
- Toliko, kolikor s tem ne ogroža otroka (D108)
- Prepoznavanje škode pri otroku (D111)
- Stiki s staršem so psihična obremenitev za otroka (D112)
- Odvisno od starša, ki je odtujen, če bo pristal na stike ali bo podal predlog na sodišče, da se otroka da k njemu v vzgojo in varstvo (D114)
- Dilema, kaj storiti z mnenjem, glasom otroka (D118)
- Puščanje otroka na cedilu v primeru, da otrok ne da dovoljenja, da staršem poveš, kar je on izrazil (D119)
- Izpostavljanje otroka v primeru, da otrok da dovoljenje, da staršem poveš, kar je on izrazil (D120)
- Primer, ko strokovna delavka povedano ni podelila s starši (D121)
- Primer, ko je strokovna delavka povedano podelila s starši (D122)
- Opozoritev staršev, da ne sme biti posledic za to, kar otrok pove v pogovoru (D123)
- Dobro, da se dobi izvedensko mnenje (D124)
- Preveliko poudarjanje mnenja otroka, saj se ga hkrati izpostavlja dodatnemu bremenu (D125)
- Toliko, kolikor je sposoben razumeti in izraziti svoje mnenje ter posledice (E79)
- Odvisno od tega, kako si njegovo zavračanje stika razlagaš v kontekstu dogajanja (E80)
- Težave pri poimenovanju, pisanju strokovnega mnenja (E81)
- Prepoznavanje sodne izvedenke istih stvari, kot jih prepozna socialna delavka (E82)

2.1.2. Sledenje otrokovim željam

- Povezovanje med zgodbami (A77, A84)
- Otrokovo pripovedovanje zgodbe, ki si sledi (A78)
- Prepoznavanje, da otrok ni pod vplivom nekoga drugega (A79)
- Otrokovo pripovedovanje o konkretnih dogodkih (A80)
- Povezava med povedanim s strani otroka in pripovedovanjem staršev (A81)
- Celostnost zgodbe (A82)
- Ko otroci, ki niso odtujeni, konkretno navedejo dogodke, ki se lahko prepoznajo, kot da niso v njihovo korist (A90)
- Izražanje otroka, ki je podprto s konkretnimi dogodki (B62)
- Ko se otrokovo mnenje, želja smiselno povezuje z ostalimi prejetimi informacijami (B63)
- Poslušanje otrok (C116)
- Krivda za dogajanje ni otrokova (C117)
- Ravnanje otrok je posledica dogajanja v družini (C118)
- Otroka, tudi če je odtujen, ne moreš prisiliti v stike s staršem, ki ga odklanja (C120)
- Se sledi otrokovim željam (C127, F111)
- Prepoznavanje vidne stiske pri otroku (F96)
- Upoštevanje dejstva, da otroci potrebujejo čas za okrevanje (F97)
- Sledenje otrokom, da se najprej umirijo in razrešijo travme, da se lahko potem posvetijo sprejemanju drugega starša (F98)

2.1.3. Primer, ko je težko upoštevati otrokovo mnenje, želje, zahteve

- Prepoznavanje, da je otroku ugodnejše pri enem od staršev in da je to razlog za zavračanje stikov z drugim (A75, A85, B51)
- Ko otrokovo mnenje ni v njegovo korist (A83)
- Znaki stiske pri otroku, ki govori grdo o staršu (A86, A87)
- Otrok ne pripoveduje podrobno o dogodkih, ki jih omenja (A88)
- Otrok ne poda konkretnih primerov (A89)
- Primer starševskega odtujevanja, kjer je oče odtujeval (B64)

- V primeru nasilja se otrokovih želj ne upošteva, ampak se jih zaščiti in stike prepove (C131)
 - Poskušanje vsega prej kot upoštevanja zahtev otroka (D113)
 - Prepoznavanje, da ta želja ni realna (E83)
 - Prepoznavanje, da je želja posledica situacije med staršema (E84)
 - Prepoznavanje, da si otrok želi stike s staršem (E85, F113)
 - Ko se otrok vede tako, kot mu je lažje (E86)
 - Spodbujanje stikov s staršem v primeru prepoznavanja otrokovega ravnanja kot odziv na stisko (E87, F114)
 - Ko veš, da to ni ne tvoja ne otrokova, želja, še manj pa realnost (E88)
 - Načelo najmilejšega ukrepa po Družinskem zakoniku (F101, F102)
- 2.1.4. Primer, ko otrokov glas ni mogel biti upoštevan**
- Zgodba treh otrok, ki so zavračali stike z očetom (A91)
 - Primer 15-letnega otroka, ki zavrača stike s svojo mamo (B65)
 - Primer, v katerem sicer otrokov glas sprva ni bil upoštevan, kasneje pa se ga je upoštevalo zaradi vprašanja varnosti (D110)
- 3. Podpora, ki jo strokovna delavka prejema ob delu z družino**
- 3.1. Povabljeni v sodelovanje pri delu z družino, kjer gre za starševsko odtujevanje**
- 3.1.1. Sodelavci_ke**
- Sodelavka, sodelavec (A92, E94)
 - Psihologinja (A93, F115)
 - Prispevek vidika psihologinje (A94)
 - Socialna delavka (A95)
 - Strokovna delavka, ki dela na področju družine (A96, F116)
 - Posvet s strokovnimi delavkami (B81)
 - Obravnavanje primerov na skupnem timu (B82)
 - Tim za družino, v katerega so vključene strokovne delavke s področja zaščite ogroženih otrok, težav v odraščanju in vedenju, rejništva, posvojitve ter osebne pomoči (C139, F133)
 - Podpora delodajalca (C147)
 - Seznanjenost delodajalca o delu, o pritožbah zoper strokovne delavke ter da delodajalec ne dvomi o delu strokovne delavke (C148)
 - Pogovor s sodelavko v primeru rednega postopka (C149)
 - Vključenost vsaj 3 strokovnih delavk v primeru izrednega postopka (C150, F134)
 - Vključenost več ljudi v aktivnosti pri delu z družino, kot npr. prevzem otrok, pogovori ipd. (C151)
 - Koordinatorica za nasilje (D144)
 - Vodja enote (F135)
- 3.1.2. Podpora, prejeta od sodelavcev_k na centru za socialno delo**
- Delo v paru v izogib očitkom uporabnikov_c (A97, D127)
 - Supervizija (A105, C135, D128, E112, F136)
 - Več različnih pogledov na situacijo (A106)
 - Kolikor potrebuje (B83)
 - Podpora v obliki povratne informacije zaznavanja družinske situacije (B84, E95)
 - Podpora s strani sodelavk v obliki potrjevanja svojega mišljenja (B85, E96)
 - Intervizija (C136)
 - Izmenjavanje informacij, iskanje rešitev, preverjanje svojih opažanj s sodelavkami (C137)
 - Timsko delo kot najvišja oblika sodelovanja (C138)
 - Ker gre za hudo vdiranje v zasebnost ljudi, je treba pridobiti mnenja ostalih sodelavk s temi znanji (C140)
 - Timsko delo kot zagotavljanje stoprocentne objektivnosti (C141)
 - Timsko delo kot zagotavljanje, da se naredi čim manjša škoda oz. nobena škoda (C142) - Timsko delo daje potrditev strokovni delavki kot posameznici (C143)
 - Timsko delo kot mnenje centra in ne mnenje strokovne delavke kot osebe (C144)

- Timsko delo kot odgovor na kompleksnost zadev ter dejstva, da več glav več ve (C145) - Druge sodelavke, ki ne poznajo staršev, opravljajo pogovor z otroki, da je tako več različnih mnenj o dogajanju v družini (C146)
 - Maksimalna podpora (C161, D136)
 - Timsko delo (D126)
 - Odvisno, koliko vprašaš (D137)
 - Malo (E110)
 - Pomoč v smislu prisotnosti pri razgovoru (E111)
 - Pomoč kot odziv na prošnjo (E113)
 - Biti sam na področju dela z družino ter področju nasilja (E114)
- 3.1.3. Zunanje institucije ter druge osebe, ki so z družino tako ali drugače povezane**
- Nemogoče, da ne bi vključevali ostalih v sodelovanje (A99)
 - Vse institucije, v katere so uporabniki_ce vključeni (A100, E89)
 - Sorodniki članov družine (A101)
 - Vrtec (A109, D142)
 - Družinska – terapijska obravnava (B66)
 - Klinični psiholog, klinična psihologinja (B67, F100)
 - Šola (poročilo) (B68, D141, F117)
 - Pediatrinja (B72)
 - Vključevanje določene osebe, ki je pomembna družini (B74)
 - Občutljivost vključevanja drugih oseb, povezanih z družino, zaradi varovanja osebnih podatkov (B75)
 - Predlog za vključitev v psihoterapevtsko obravnavo tistih otrok, ki so huje poškodovani (C121)
 - Vključitev otroka v svetovalni center (C122)
 - Predlog vključitve zagovornika otroka (C125)
 - Upanje, da bodo tudi zunanje ustanove prepoznale odtujevanje (C126)
 - Policija (C157, D140)
 - Zdravstveni dom (D143)
 - Nevladne organizacije (E90)
 - Svetovalni center (F99)
 - Center za duševno zdravje otrok in mladostnikov (F120)
 - Pedopsihiatrinja (F121)
 - Šibka mreža programov (F123)
 - Društvo za nenasilno komunikacijo (F126)
 - Društvo HOSPIC (F127)
- 3.1.4. Podpora, prejeta od zunanjih institucij oz. drugih oseb, ki so z družino tako ali drugače povezane**
- Formalna podpora šole oz. svetovalne službe v obliki poročil (A107, B77, F118)
 - Neformalna podpora šole oz. svetovalne službe (A108)
 - Formalna podpora šole v obliki pomoči svetovalne službe (A110)
 - Obračanje odtujujočega starša na šolo kot zunanjo institucijo (A111)
 - Sodelovanje s šolo kot pogoj za dobro razumevanje družinske situacije (A112)
 - Podelitev vidikov s svetovalno delavko (A115)
 - Pozornost svetovalne delavke na dogajanje v družini ter svetovanje odtujujočemu staršu (A116)
 - Podpiranje stikov z otroki ter opazovanje vedenja otrok s strani svetovalne delavke (A117)
 - Pridobivanje izjav, ki jih otroci izrečejo v šoli, vrtcu (B69)
 - Opazovanje obnašanja otrok ob prisotnosti staršev s strani učiteljic in vzgojiteljic (B70, B71)
 - Povezovanje s pediatrinjo za preverjanje povedanega s strani starša (B73)
 - Pridobitev informacij, potrebnih za sestavo mnenja (B76)
 - Zadržanost nekaterih šol zaradi strahu pred odzivom staršev (B78)
 - Nevtralnost pediatrinj (B79)

- Zadržanost pediatrinj (B80)
- Obračanje zunanjih institucij na CSD (C158)
- Potreba zunanjih institucij, organizacij, po povratni informaciji CSD, ko ne vedo, kaj narediti (C159)
- Prijavljanje o sumu nasilja na CSD s strani zunanjih institucij (C160)
- Pomoč pri tem, da se pride blizu otroku (E91)
- Pri sodelovanju z zunanjimi institucijami lahko pride do velike povezanosti ali pa do nasprotovanj (E92)
- Sodelovanje z zunanjimi institucijami lahko bolj škodi, kot koristi (E93)
- Obračanje zunanjih institucij na CSD (F130)

3.1.5. Pomembnost sodelovanja s sodelavci_kami, sodelovanja med službami in ostalimi povezanimi z družino

- Zelo pomembno (A98, D129, D138, F128)
- Je kar nekaj težav (C152)
- Slaba izkušnja z enim od društev, ki je zagovarjalo nasilneže (C153)
- Sodelovanje z ostalimi institucijami, vendar se ugotavlja, da imajo nekateri zagovorniško držo in kritizirajo center (C154)
- Nerazumevanje zunanjih institucij, kaj je naloga centra (C155)
- Center za socialno delo ima edini celostno sliko situacije v družini (C156)
- Ni nobenih težav z zunanjimi institucijami (D139)
- Najpomembnejše (E97)
- Zelo pomembno predvsem pri družini, kjer se prepozna starševsko odtujevanje (E98)
- Povezovanje in preverjanje pri sodelavkah kot povzročanje stiske, saj vse podobno opažajo, nihče pa ne more nič spremeniti (E99)
- Pri sodelovanju s širšo družino je vidik pomemben, treba pa je biti pozoren, da ne gre za podobna odtujujoča vedenja tudi z njihove strani (F129)
- Zelo pomembno je mreženje, vzpostavljanje odnosa in direktno sodelovanje (F131) - Pomembno sodelovanje, izmenjevanje informacij s sodišči (F132)

3.2. Največji izzivi ali dileme na področju strokovnega dela z družino in podrobneje starševskega odtujevanja

3.2.1. Izzivi ali dileme, povezani s strokovnim delom

- Delanje krivice staršu s tem, da se ga označi, da odtuja (A102)
- Prikrito nasilje ali odvisnosti (A103)
- Podpora žrtvam in hkrati pomoč staršu pri odtujevanju otrok (A104)
- Spregled drugih primerov zaradi osredotočenosti na en primer in pomanjkanja časa (A122)
- Nezmožnost dela socialnega dela (A123)
- Stiska ob delu, ki zahteva opravljanje samo najnujnejših nalog (A124)
- Predvidevanje, kakšna odločitev bi bila za otroka najbolj primerna (B88)
- Težko predvidevati, kaj je v otrokovo korist (B89)
- Dilema, kaj narediti ob prejetih nasprotujočih si informacijah (B90)
- Stres (C30)
- Pogovor z otrokom je zahteven za strokovno delavko (C105)
- Čas, prepoln urnik (C169)
- Ni časa za pisanje v službi, posledično nošenje službenih zadev domov (C170)
- Pisanje zadev na hitro, da ne grejo iz glave (C171)
- Kompleksnost območja enote CSD (C173)
- Otroci, ki je bil zaprt v kletko (C174)
- Dejstvo, da imajo strokovne delavke na CSD moč, ki se je morda niti ne zavedajo (D44)
- Strokovno delo kot delo z usodami ljudi, ki jim lahko življenje obrne na glavo (D45)
- Strokovno delo kot odgovorno delo, ki ima veliko moči (D46)
- Občutki nemoči (D63, D130, E108)
- Pazljivost, da strokovna delavka ne gre v koalicijo z odtujenim staršem (D64)
- Dejstvo, da strokovna delavka lahko hitro sočustvuje z odtujenim staršem (D65)
- Izbira manjše škode (D109, D131, E100)

- Čustvena obremenjenost (D133)
 - Pedopsihiatrinjin komentar »Žal še en uničen otrok več.« (D134)
 - Predvidevanje, da za otroka stvari ne bodo dobre, in hkrati občutek nemoči, ko spodbujanje staršev in usmerjanje ne zaleže (D135)
 - Opazovanje napredovanja starševskega odtujevanja (E101)
 - Opazovanje otrokove vdaje v usodo (E105)
 - Delo, ki ga strokovna delavka odnese tudi domov (E109)
 - Poučevanje deležnikov (F137)
 - Težave pri prepoznavanju starševskega odtujevanja (F139)
- 3.2.2. Izzivi ali dileme, povezani s starši**
- Dolgo trajajoča visoka konfliktnost med staršema (B86)
 - Osebnostne motnje pri enem ali pri obeh starših (B87, C175)
 - Osebnostni napadi na strokovne delavke (C31)
 - Starševsko prizadevanje, da strokovne delavke prevzamejo odvetniško vlogo (D41) - Pasivnost starša (D132)
 - Nezaupanje starša v strokovno delavko ter odsotnost delovnega odnosa (E102)
 - Trud pri tem, da pride blizu staršu in ga prepriča v ustreznost stika otroka z drugim staršem (E103)
 - Težave pri dopovedovanju odtujujočemu staršu, da so njegova ravnanja škodljiva za otroka (E104)
 - Vztrajanje odtujujočega starša pri svojih vedenjih, kljub temu da je odtujeni starš že »obupal« (E106)
 - Pritoževanje starša, ki izvaja odtujevanje, da otrok nima stikov z drugim staršem (E107)
 - Pazljivost na izražanje pri pisanju mnenja v izogib očitkom staršev (F145)
 - Neprijetnost pri starših (F146)
- 3.2.3. Izzivi ali dileme, povezani s postopki na sodišču**
- Težave z odvetniki (C162, F106)
 - Če odvetnikov ne bi bilo v postopkih, bi imeli lažje možnosti sklepanja sporazumov z ljudmi (C163)
 - Sodišča sklicujejo premalo narokov, ne poznajo svojih strank in to bi bilo treba spremeniti (C164)
 - Sodišča se izognejo reševanju zadev, vlečejo postopek, izgubijo voljo ter nato sklenejo sodno poravnavo (C165)
 - Zahteva sodišč po podrobnejših razlagah in ponovni razlagi mnenja (F107)
 - Pomanjkanje znanja sodišč o starševskem odtujevanju (F108)
 - Ni dovolj sodne prakse, povezane s starševskim odtujevanjem (F138)
- 3.3. Predlogi za boljše oz. lažje izvajanje dela v prihodnosti**
- 3.3.1. Kar se potrebuje**
- Izobraževanja (A118, A92, E117, F140)
 - Literatura (A119)
 - Čas (B91)
 - Izobraževanja tudi za sodnike oz. sodnice (B93)
 - Več predvidenih oz. zastavljenih ur v katalogu za pripravo mnenja sodišču (B94)
 - Več zaposlenih na področju dela z družino (C166, F141)
 - Bolj kvalitetno in sproščeno delo v primeru več zaposlenih na področju (C167)
 - Večkratna srečanja, boljše spremljanje in svetovanje v primeru več zaposlenih na področju (C168, F143)
 - Bolj zadovoljni ljudje kot posledica večjega kadra na področju družine (C172)
 - Sistemske spremembe pri reorganizaciji CSD (D145)
 - Opravljanje dela z ljudmi na različnih področjih (D146)
 - Specializacija strokovnih delavk (D147)
 - Nadgradnja znanja (D148)
 - Terapevtska znanja (D149)
 - Sesutje trenutnega sistema in reorganizacija (E115)
 - Ekskurzije v tujini (E118)

- Povezovanje in razumevanje vidika med institucijami (E119)
- Medsebojno razumevanje in poznavanje vsebine dela vseh sodelujočih (E121)
- Sprostitev po delu (E122)
- Individualna supervizija obvezna na določenih področjih (E123)
- Individualna supervizija kot osredotočenost ne le na strokovno delo, ampak na osebo samo, ki se sooča s svojim delom in občutki nemoči (E124)
- Več terena (F144)

3.3.2. Česar primanjkuje

- Pomanjkanje strokovnjakov s področja starševskega odtujevanja (A120)
- Pomanjkanje časa (A121)
- Pomanjkanje prakse o starševskem odtujevanju (C79)
- Pomanjkanje znanja sodišč o starševskem odtujevanju (C80)
- Razumevanje nalog CSD (E120)

4. Kritika socialne države

4.1. Kritika socialne države

4.1.1. Kritika socialne države

- Specializacija službe za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev (D150)
- Prepuščenost ostalih področij na CSD samim sebi (D151)
- Vzdrževanje socialnega miru z ureditvijo socialnih transferjev (D152)
- Socialna država kot uničen objekt, ki se ga popravlja in adaptira že leta (D153)
- Socialna država je na dnu (E116)